2. CİLT

KIBRIS DUVARSIZ BİR SINIF

ÖNEMLİ ALANLARI İNCELEMEK İÇİN ÖĞRETMEN KILAVUZU

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR)
Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR), 2003 yılında bir grup eğitimci ve tarihçi tarafından tarihle ilgili konular etrafında diyalog başlatmak amacıyla kurulmuştur. AHDR'nin başlıca faaliyet alanı tarih eğitimi ve barış eğitimi olup, faaliyetleri aracılığıyla tarihsel anlayış, eleştirel düşünme ve çoklu bakış açısı ilkelerini teşvik eder. Bu bağlamda, AHDR'nin başlıca etkinlik alanları atölye çalışmaları, eğitimler, konferanslar ve eğitim gezileri düzenlemek, politika önerileri geliştirmek, ek eğitim materyalleri üretmek ve kütüphanesi ile akademisyen ve araştırmacılara kaynak sağlamaktır (www.ahdr.info).

Bu yayın, Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilmiştir.

Feragatname: Bu yayında ifade edilen görüşler, Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmi görüşlerini temsil etmez.
Yayında ve AHDR websitesinde bulunan destekleyici materyallerde ifade edilen görüşler, AHDR'nin görüşlerini temsil etmez. Tüm hak sahiplerini bulup, atıfta bulunmak için çaba gösterilse de, olası herhangi bir hata veya eksiklikten dolayı özür dileriz.

Proje Koordinatörü: Loizos Loukaidis

Yazarlar:
Dean Smart (Bilimsel Koordinatör)
Kemal Aşık ve Evie Grouta (Kıdemli araştırmacılar)
Ceyda Alçıcıoğlu ve Georgia Nicolaou (Araştırma Görevlileri)

Yayın Editörleri: Alev Tuğberk, Loizos Loukaidis, Marios Epaminondas
Çeviri: Alev Tuğberk

Tasarım: GRA.DES www.gra-des.com
Baskı: KAILAS Printers & Lithographers, Lefkoşa, Kıbrıs

© AHDR 2021
Tüm hakları saklıdır.

Daha fazla bilgi için:
Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği
Adres: Dayanışma Evi,
28 Markou Drakou Sokağı,
1102 Lefkoşa, Kıbrıs

E-posta: ahdr@ahdr.info Websitesi: www.ahdr.info

ISBN 978-9963-703-46-3

İçindekiler

		SAYFA
Teşekkür		**2**
Önsöz ve Giriş		**3**
Pedagojik Bölüm		**4**
Bölüm 0	**Yerel Çalışmalar Araç Kiti**	
0.1	Han Özellikleri	14
0.2	Osmanlı Dönemi Evleri	15
0.3	İngiliz Sömürge Dönemi Yapıları	16
0.4	Modern Özellikler ve Kent Mobilyaları	17
0.5	Modernist Mimari	18
0.6	Sur ve Savunma Yapıları	19
0.7	Sokak Adlarını Anlamak	20
0.8	Tarihsel Kaynak Olarak Mezarlıklar	21
0.9	Bina Araştırma Kodları	22
0.10	Bina Araştırma Anket Formu	23
Bölüm 9	**Girne**	**24**
Bölüm 10	**Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi**	**34**
Bölüm 11	**Lefke**	**44**
Bölüm 12	**Limasol**	**54**
Bölüm 13	**Lapta / Lapithos**	**64**
Bölüm 14	**Mutallo, Baf**	**74**
Bölüm 15	**Peristerona**	**84**
Bölüm 16	**Salamis**	**94**

Bu yayın nasıl oluşturuldu?

Bu kaynak, Kıbrıs adasında Kıbrıs tarihinde ve yaşamında önemi olan belirli alanlara yapılan eğitim gezilerini desteklemek için tasarlanmıştır. Bu alanlar, bir veya daha fazla bina ve ilişkili bir mekanı içerebilir veya insan yapımı daha büyük bir mekanın parçası olabilir. İki cildin her biri sekiz alanı içermektedir. Son sayfada alanların konumunu gösteren bir harita yer almaktadır.

Her cilt tarihi incelemelerde kullanılan saha çalışmalarıyla ilgili konuları irdeleyen bir Pedagojik Bölüm ile başlar ve ardından **Bölüm 0** olarak adlandırılan kısa bir 'araç kiti' bölümü ile devam eder. Bu bölüm, öğrencilerin temel mimari özellikleri tanımalarına, bu özellikler hakkında araştırma yürütmelerine ve kendi basit planlarını ve açıklamalı çizimlerini yapmalarına yardımcı olmak için kullanılabilir. Her bir cilt, Pedagojik Bölüm ve Bölüm 0 her cilt için farklı düzenlenmiştir.

Sekiz alanın her biri, aşağıdaki bölümlerden oluşan bir modüle sahiptir:

- Eğitimciler için gezi düzenlenecek alan hakkında kısa bilgi, senaryo ve ana inceleme sorusu, ortaokul ve lise öğrencileri için ayrı ders planlarından oluşan beş sayfa.
- Öğrenciler için sınıfta yapılması önerilen arka plan bilgisi aktivitelerinde ve gezi sırasında bilgi toplarken kullanılabilecek beş sayfa çalışma kağıdı.
- Ziyaret edilecek alanlar hakkında ek kaynaklar ve görsel materyaller ile destekleyici belgelere AHDR web sitesinden erişilebilir (www.ahdr.info).

Göstergeler

Bölüm 0

AHDR Websitesi'nde ekstra materyal

Pedagojik Bölüm Cilt 1

Pedagojik Bölüm Cilt 2

Teşekkür

Bu yayın çok sayıda kişinin katkısıyla hayata geçmiştir. Aşağıda adları verilen şahıslara minnettar olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin sayfasında bulunan destek materyallerinin hazırlanmasında gösterdikleri çaba için AHDR stajyerleri Şenel Kim, Jónatas Cleto, Eleni Telemachou, Turhan Hızlı, İlsu Çağra ve Margarita Georgiadou'ya çok teşekkür ederiz.

Katıldıkları danışma toplantıları sırasında ortaya koydukları fikir, öneri ve yardım için değerli öğretmen arkadaşlarımız Agathi Savva, Ahmet Karaoğulları, Andri Tsianti, Angela Ioannou, Antonis Tinis, Ayten Aktoprak, Chara Makriyianni, Cleo Flourentzou, Georgia Skordi Siammouti, Gülçin Keleşzade, Demetra Sheli, Demetra Socratous, Hande Cumaoğulları, Jülin Aksoy, Koral Özkoraltay, Kyriakos Kyriakou, Lambros Lambrou, Loukas Nikolaou, Marielen Andreou, Marios Antoniou, Mustafa Oygar, Myria Georgiou, Myria Constantinidou, Natalia Kyriakide, Nügen Duru, Oya Akın, Sinem Akejder, Sultan Tütüncüoğlu, Theopisti Panteli, Troodia Theodorou, Vera Tachmazian ve Zuhal Mustafaoğulları'na minnettar olduğumuzu belirtmek isteriz.

Belirli bölümlerin araştırma süreçlerinde bize yardımcı olan Alexandros Christophinis, Andreas Papapetrou, Aytekin Altıok, Deniz Altıok, Elli Giorgoudi, Ergenç Korkmazel, Erman Dolmacı, Giorgos Pachis, Iliana Socratous, Maria Lianou, Meletis Apostolidis, Melina Foris, Michalakis Polydorou, Neşe Yaşın, Nurten Koral, Pantelis Kakoullis, Salpy Eskidjian Weiderud, Serap Kanay, Stelios V. Ioannides, Susan Katzev ve Zerrin Kabaoğlu'na teşekkür ederiz.

AHDR Yönetim Kurulu üyeleri Alessandro Camiz, Alev Tuğberk, Burak Maviş, Constantinos Constantinou, Hale Silifkeli, Kyriakos Pachoulides, Maria Zeniou, Marios Epaminondas ve Süleyman Gelener ile AHDR ekibinden Özge Özoğul ve Yaprak Parlan'a bu yayının hazırlanma sürecindeki farklı aşamalarda verdikleri değerli destek için minnettarız.

Son olarak da AHDR dostları Eliza Kozakou, Erbay Akansoy, Lukas Perikleous ve Mehmetcan Soyluoğlu'na sundukları danışmanlık desteği için teşekkürlerimizi sunarız.

Önsöz

Bu yayını Kıbrıs ve ötesine sunmaktan büyük bir mutluluk ve onur duyuyoruz. Ortaya çıkan ürün, alanında uzman, işine tutkuyla bağlı bir yazar ekibinin çalışmasının sonucudur. Ekip, yayını hazırlarken sadece konunun teorik kısmını değil, aynı zamanda çeşitli toplumlardan, farklı kademelerde ve disiplinlerde çalışan çok sayıda eğitimcinin fikirlerini, önerilerini ve endişelerini de dikkate almıştır. Uygulanan bu yöntem sayesinde, yayın, hem metodolojik hem de uygulanabilirlik açısından sağlam temellere oturmuştur. Bu kaynağın, Kıbrıs'ta yaşayan genç nesiller yararına, öğretmenler, öğretmen eğitimcileri ve farklı disiplinlerden daha geniş bir eğitimci kitlesi tarafından eşsiz bir kaynak olarak kullanılmasını içtenlikle umuyoruz.

"Kıbrıs: Duvarsız Bir Sınıf", Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) tarafından kurulan ve pedagojiyi merkeze alan bir yaklaşımın devamı niteliğindeki uygulamayı bir adım daha ileri götürmektedir. Yayında, tarih eğitiminin merkezi rolü korunurken, çağdaş bilimsel yaklaşımlar ve önemli uluslararası kuruluşların önerileri doğrultusunda disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylelikle, tarihsel, coğrafi, sosyal, çevresel ve diğer konular karmaşıklıklarıyla ele alınabilir. Tüm sosyal çevrelerden öğrenciler, tarihteki önemli anların çağdaş gerçekliklerle iç içe geçtiği, çalışmayı cazip ve ilgi çekici hale getiren bir yolculuğa çıkar. Yayının öncülük ettiği bir başka unsur ise, incelenecek alanların Kıbrıs'ın tamamından seçilmesi ve adanın ortak bir öğrenme alanı olma potansiyelini vurgulamasıdır. Bu yayının temel amacı, Kıbrıslı öğretmenlere düzenledikleri eğitim gezilerinin verimini artırmalarına yardımcı olacak ek malzemelerle destek vermektir. Bu noktada, yayının pratik kullanımının ötesinde bölünme hatlarını aşan bir uygulama ortamı yaratılması çabasını destekleyeceğini, basmakalıp inançları yıkacağını, öğrencilerin komplo teorilerine karşı dirençlerini artıracağını, eğitim aracılığıyla ve eğitimin bir parçası olarak hoşgörüsüzlüğü ele alıp eleştirel düşünmeyi geliştireceğini umuyoruz. Yayının bir diğer işlevi Kıbrıs'ta yaşayan toplumlar arasında ve içinde diyalog, iş birliği ve anlayışı ilerletmek için ilham kaynağı görevi görmesi olacaktır.

Alev Tuğberk ve Marios Epaminondas
AHDR Yönetim Kurulu Üyeleri

Giriş

Önemli alanlarla etkileşim için eğitim olanakları sunan "Kıbrıs: Duvarsız Bir Sınıf", Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin (AHDR) eğitim programlarını disiplinler arası ve farklı temaları birlikte ele alan çalışmalarının bir devamı niteliğindedir.

Eğitim gezileri, sıklıkla gezi öncesi veya sonrası aktiviteleri gerçekleştirilmeden, çok fazla öğrenme sağlamayan ve sadece 'okul dışında bir gün' olmaktan öteye gidememiş bir anlayışla yapılmaktadır. Öğretmenin gezi düzenlenen konuya özel bir ilgisi olduğu veya alışılagelmiş uygulamaların dışına çıkan bir yaklaşıma sahip olduğu durumları bunun dışında tutmak gerekir. Burada, öğrencilerin Tarih disiplinini tek veya tamamen bir ulusal anlatı gibi algılamaları yerine farklı kanıtların, yaşamların ve yorumların içiçe geçtiği karmaşık bir dokuma olarak tanımalarına ve kavramsallaştırmalarına; aynı zamanda çevreye ilişkin görüşlerimizi yeniden şekillendiren çoklu etkileşimlerin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere Coğrafya disiplinine de bağlama uygun bakış açıları ile bakmalarına yardımcı olmayı amaçlıyoruz. Öğrenciler, Tarih ve Coğrafya'nın insan yaşamına ve çevreye, ilişkilere ve toplumlara olan etkileri hakkında oluşturulan senaryolara cevap verirken, başka disiplinlere de aktarılabilen bilgi ve beceriler geliştirecek, eğitim gezilerinde sınıf dışında yüksek kaliteli ve yoğun bir öğrenme deneyimi edineceklerdir. Öğretmenleri kitabın içinde sunulan kaynakları şu an uyguladıkları öğretim programlarına dahil ederek kullanmaya ve uygun gördükleri takdirde hiç tereddüt etmeden öğrencilerinin ihtiyaçlarına göre uyarlamaya davet ediyoruz. Çok keyif alarak oluşturduğumuz bu yayını sizin de en az bizim kadar zevkle kullanacağınızı umuyoruz. Kitabın eğitim yoluyla adamızdaki duvarların yıkılması ve diyalog oluşturulması için bir platform yaratmasını diliyoruz.

Loizos Loukaidis
AHDR Direktörü

Pedagojik Bölüm: Alan Çalışması Yoluyla Derin Tarihsel Düşünmeyi Geliştirme

Sınıf dışında öğrenmenin amacı, hem tanıdık hem de yeni yerler hakkında merak geliştirmeyi ve onları yakından gözlemlemeyi içeren derin bir tarihsel düşünme geliştirmektir (Wineberg, 2001; Sexias, 2020). Öğrenciler, yerler hakkında toplanan ve gözlemlenen kanıtlarla edinilen bilgi ve becerilere dayalı olarak zengin tanımlamalar ve analizler oluşturma becerisini geliştirir. Doğrulanmış, geçerli sonuçlara ulaşmak için bilgileri sorgulamak, anlamak ve bilgiyi seçmek için teknik kelimeleri anlamalarına ve kullanmalarına yardımcı olunmalıdır.

Eğitimciler, öğrencileri yerinde çalışmaya merakla ve ilgiyle yaklaşmaya teşvik etmelidir. Sınıf içinde yapılacak hazırlık, öğrencilerin bazı kaynaklarla aşina olmalarını sağlayacak ve sonrasında da öğrenciler yerinde ziyaret sırasında kağıt gibi fiziksel kaynakları veya elektronik kaynakları kullanacaklardır. Birçok soru sormak yararlı bir yöntem olacaktır. Örnek verecek olursak; Ne görülebilir? Hangi ayrıntılar öne çıkıyor ve bu ayrıntılar hangi soruları gündeme getiriyor? Burada kimler yaşadı/çalıştı? Bu yer, buradaki insanlar ve binalar hakkında başka ne öğrenmek isterler?

Binaları Kaynak olarak Yorumlama

Yüksek kaliteli Tarih eğitimi, tarihi yerlerle anıtları anlama ve yorumlama eğitimini içerir. Alanları anlamlandırmak, mekansal ilişkiler hakkında fikir edinmek ve zaman içindeki değişim ve gelişimi anlamlandırmaya çalışmak için alanları dikkatli (ve güvenli bir şekilde) keşfetmeyi içerir. Birçok yer karmaşık katmanlardan oluştuğundan ve çok uzun süreler boyunca kullanımı ve kullanım değişikliklerini temsil edebileceğinden, bu birçok zorluk ortaya çıkarabilir. Öğrencilerin temel beceri ve bilgilerini geliştirmelerine yardımcı olmak, binaların temel özelliklerine ilişkin farkındalığın netleştirilmesini ve bir alanın bize gelişmesi ve kullanımı hakkında neler söylediğini gözlemlemeyi içerecektir. Bu, gözlem becerisi ve bir alanı tanımlamak için belirli bir terminolojiden yararlanma becerisinin yanı sıra çıkarımlarda bulunma ve sonuca varma becerisini geliştirme anlamına gelecektir (CoE, 2006, 2014, 2020; EuroClio, 2017).

DeWitt ve Storksdieck (2008) etkili yerinde öğrenmenin, binaları tanımlamak için dil açısından zenginlik içeren bir yaklaşım kullanıldığında öğrenmenin etkin bir şekilde kolaylaştığını, böylece öğrencilerin ayrıntıları seçip bir ortamdaki tipik ve özgün olanı tanımlayıp anlayabileceğini savunuyorlar. Fotoğraf veya çizimler, ses kayıtları veya yazılı açıklamalar, alanda görülmesi olası özellikleri kaydetmek ve öğrencilerin alandan ayrıldıklarında alanla ilgili anılarını tazelemelerine yardımcı olmak için kullanılabilir. Kaynakta, her iki ciltteki Bölüm 0 materyalleri, binaların bazı önemli ayrıntılarını belirlemeye ve öğrencilerin konuya özgün teknik kelimeleri kullanma konusunda güven oluşturmalarına yardımcı olmayı amaçlar.

Tarihlendirme kanıtı aramak için binaların dikkatli bir şekilde gözlemlenmesi, binaların tarihlendirilmesinin ve biçim ve işlevleri hakkında bilgi edinmenin anahtarıdır. Binaların ön tarafları veya cepheleri genellikle halka açık yüzleridir, bu nedenle bina sahipleri ön cephelerin bakımını en iyi şekilde yapma ve sık sık yenileme eğilimindedir. Sonuç olarak, mülklerin çatılarına, arka cephelerine ve yan cephelerine bakmak ve bireysel özelliklerine odaklanmak, incelenen alanın veya binanın gerçek yaşını ve gelişimini belirlemeye yardımcı olabilir.

Eskiz ve Açıklamalı Çizimler Yapma

Detayları fark etmek ve kaydetmek, tarihi bir alanda çalışmanın, çevreyi ve alanın farklı bölümleri arasındaki ilişkileri ve kullanımını anlamanın çok önemli bir parçasıdır (Copeland 1993). Bazı öğrenciler, arkadaşlarının beğenmeyip eleştirebilecekleri şeyleri yapma konusunda özellikle isteksizdirler. Bu nedenle bir alanda yapılan eskizlerin bitmiş eserler olarak tasarlanmadığını vurgulayın. Öğrencilerden güvenli ve uygun bir yer seçerek fotoğraf çekmelerini, alanın önemli yönlerini ve temel özelliklerini not etmelerine yardımcı olacak şekilde alanı yazılı olarak tanımlamalarını veya bir binayı dikkatlice çizmelerini isteyin. Bazen bir kameralı telefonla bir görüntü yakalamak ve kaliteli bir temsil çizmek, yoğun veya kalabalık bir yerde durmaktan daha iyidir. Mümkün olduğunca, öğrencilerden çizimler yapılırken veya dışarıda iş yapılırken klipsli bir kağıt altlığı getirmelerini istemek, bir binanın, çevrenin veya anıtın daha kaliteli bir betimlemesini elde etmelerine yardımcı olacaktır. Düz bir yüzeye çizim yapmak, arkadaşlarının önünde çizim yapmayı sevmeyen gençler için çizimin son şeklini iyileştirecek ve stresi azaltacaktır.

Açıklamalı çizimler genellikle, etiketli bir ön cephe (düz ileri görünüm) gösterim çeşididir. Bu, temel özellikleri göstermek için bir şeyin görselini ve metin etiketlerini oluşturur. Her ciltte bulunan Bölüm 0'da, izleyicinin dikkatini bu özelliklere çekmek, öğeleri vurgulamak veya işlevleri belirlemek için önemli parçaların veya yapı malzemelerinin etiketlendiği farklı yapı tiplerine ilişkin açıklamalı çizimler vardır. Bazı durumlarda, daha büyük çizimde nerede olduklarını göstermek için bir ok kullanarak, ana çizimin kenar boşluklarına belirli ayrıntıları çizip yerleştirmek yardımcı olur.

İyi bir açıklamalı çizim;

1. Şekli ve temel öğeleri temsil etmelidir;
2. Kaba bir ölçeğe bağlı olmalı ve çizilen öğeye benzemelidir;
3. Temel özellikler etiketlenmiş olarak, çizgi veya taslak (anahat) çizimlerinden oluşmalıdır;
4. Her ayrıntı olmasa da, temel özellikleri göstermek için etiketlenmiş ve açıklanmış olmalıdır;
5. Temel yapı malzemelerini listelemelidir.

Açıklamalı çizimlerin sanatsal veya hatta tamamen doğru olması gerekmez.

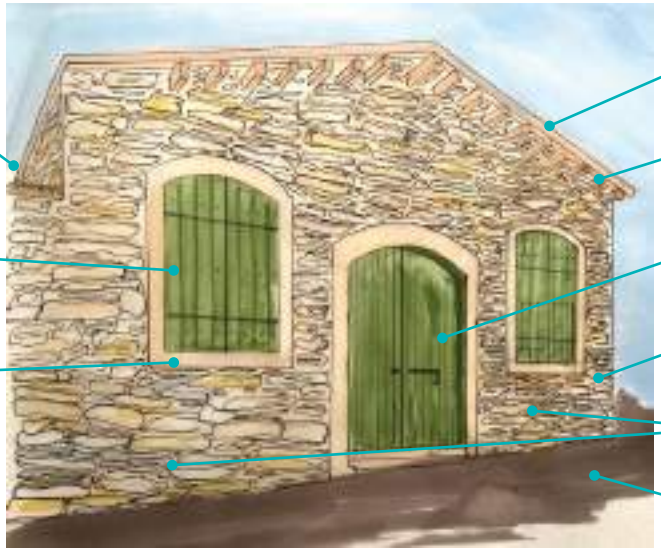

Bu yaklaşım, hem gözlem yapma hem de kayıt tutma becerilerini geliştirir ve özel mimari terminolojisinin kullanımını teşvik eder. Çizime fotoğrafların eşlik etmesi, ihtiyaç duyulması durumunda daha sonra 'en iyi kopya'yı elde etmek için yararlı olabilir.

Yer planlarının da yaklaşık ölçekte, dış duvarları birbirleriyle doğru açıda, kapı ve pencere açıklıklarının da gösterildiği ve mümkünse iç bölmeleri de gösterecek şekilde yapılması gerekir. Binaların kullanımları zaman içinde değişir ve önemli binalar bile statülerinde düşüş yaşayabilir, başka bir amaç için kullanılabilir veya yeniden kullanılabilir. Bunu gösteren görsel kanıtlar olabilir; örneğin içi doldurulmuş kemerler ve pencereler veya ihtiyaç değiştikçe eklenen pencereler. Bu özelliklere bakmak çoğu zaman bir alanın ya da bir binanın hikayesini anlatmaya yardımcı olsa da, mülkün yan tarafını veya arkasını görmek için birine ait mülke, bu mülkün avlusuna veya bahçesine girmemeleri konusunda öğrencilere dikkat etmeleri gerektiğini hatırlatın.

Renovasyon ve Kentsel Dönüşüm

Nezihleştirme terimi, yetersiz bakım ve düşük emlak fiyatları nedeniyle giderek gözden düşen eski bir yerleşim yerinin daha sonra gerçekleştirilen iyileştirme çalışmaları sonucunda yeniden gözde hale gelmesi arasındaki süreci anlatır. Bu yenilenme ve canlanma, genellikle iyi bir gelire sahip insanların eski evleri satın alarak renove etmeleri sonucunda emlak fiyatları ve talebin yükselmesiyle olur. Eski Lefkoşa'nın büyük bir bölümü kentsel dönüşümün iyi bir örneğini teşkil etmektedir. Bu yeniden inşa etme, modernleştirme çalışmaları sırasında bazı kanıtlar ortadan yok olabilir veya orijinal özelliklerin onarıldığı veya eski haline getirildiği bir restorasyonu içerebilir. Bazen yerel yönetim politikaları, özellikle tarihsel önemi olan veya turistler için çekici olduğu düşünülen ilçelerde restorasyonu teşvik eder veya destekler. Doğru miktarda yeniden yapılanma ve koruma ile kültürel miras değerlendirmelerinin 'bir yerin belirli bir zamanda dondurulması' ve değişimi engelleyerek kullanımını kısıtlama riskini ne kadar artırdığı konusu şiddetli bir biçimde tartışılabilir. Mirasın korunması, yenilemeyle ilgili yerel yasaların herhangi bir bina yapımının çok pahalıya mal olmasına neden olabileceğinden yerel halkın da girişimlerini durdurabilir. Bazı yerlerde çok tarihi mimari eser bulunduğundan yerel yönetimin bu binaların onarımlarını hibelerle sürdürmesi zorlaşır. Başka yerlerde ise, koruma yasalarının eksikliği, binaların, gelişmeyi ve dolayısıyla kar oranını en üst düzeye çıkarmak hedefiyle bir alanın temizlenmesini sağlamak için çürümeye ve çökmeye bırakıldığı anlamına da gelebilir.

Genellikle farklı türdeki tarihi yerleri tanımlamada yardımcı olacak özel mimari terimler vardır. 1. ve 2. ciltlerdeki Bölüm 0 bu terimleri öğrenmenize yardımcı olacaktır. Bazen kanıtlar gizlenmiş olabilir. Örneğin akıllı modern sıva veya sıva ve boya kaplamaları çok daha eski, kaba, yontulmuş taş veya kerpiç dolguları kapatabilir; modern pencereler, panjurlar ve kapılar eski çerçevelerinde veya taş pencere çerçeveleri içine yerleştirilmiş olabilir. Her alanda, kalite, gerileme ve gelişme hakkında düşünmek, zenginlik, statü ve zaman içerisindeki değişimle ilgili çıkarımlarda bulunmanıza yardımcı olur.

Kamuya Açık Yerlerde Çalışma

Ziyaretçilerin hem bir yere hem de insanlarına saygılı davranması gerekir. Bu, insanların evlerine pencerelerinden bakmaktan kaçınmak, büyük gruplar halinde kaldırımları geçişi engelleyecek şekilde kapamamak veya çok gürültü yapmamak anlamına gelir. Eski veya terkedilmiş dini mekanlar da dahil olmak üzere, mezarlıklarda, kültür merkezlerinde ve özellikle acılı ve zor olayların yaşandığı yerlerde istemeden de olsa saygısızca davranmak, çöp atmamak veya çiçeklik zarar vermemek önemlidir. Öğrencilere, çok güzel resmedilmeye değer yerlerin bile çoğu zaman bazı insanlar için işyerleri ve yaşadıkları evler olduğunu ve bu yerlerin yerel ekonomiyi desteklemek için genellikle ziyaretçilere ve turistlere ihtiyacı olduğunu, ancak belirli bir ölçüde sakinliğin ve mahremiyetin temel bir insan hakkı olduğunun hatırlatılması gerekebilir.

Alan Çalışmasını Desteklemek için Kaynak Kullanımı

Çeşitli kaynaklarla tarihi binalar hakkında bilgi edinme

Avrupa Konseyi (2009a; 2009b), Tarih dersinde öğrencilerin tarihi haritalar, planlar, fotoğraflar, çizimler ve sanat eserleri ya da kişisel mektuplar ve aileye ait belgeler, hesaplar, envanterler, ticari belgeler ve nüfus sayımı kayıtları gibi doğrudan binayla ilgili belgeler de dahil olmak üzere çeşitli tarihi kanıtla çalışmalarının çok önemli olduğuna dikkat çeker. Kıbrıs'taki farklı alanlardaki mimari eserler hakkında değerli bilgiler, Kıbrıs Üniversitesi tarafından geleneksel yerleşimler hakkında oluşturulan Kıbrıs Halk Mimarisi Dijital Arşivi'nde (2021) veri tabanında ve buna ek olarak Lefkoşa, Mağusa ve Girne'deki 20. yüzyıl evlerinin yerleşim planları ve bilgileri Meryem Çoğaloğlu'nun yüksek lisans tezinde bulunabilir (2016).

Bazı yararlı arşivler aşağıda verilmiştir:

- Europeana (n.d), Avrupa çapında 3000'den fazla kurumun kültürel miras koleksiyonlarını ve 50 milyondan fazla tarihi eseri dijital bir ortamda toplayan bir web portalıdır
- Getty Images (2021), eğitim amaçlı ücretsiz kullanılabilecek çeşitli kaliteli fotoğraflar sağlar
- Basın ve Enformasyon Bürosu
- Patticheion Belediye Müzesi Tarihi Arşivler Limasol Araştırma Merkezi
- Girne Arşivi

Haritalar ve Yerleşim Planları

Yerleşim planları, karmaşık bir sahanın yorumlanmasında ve özellikle çok az kalıntının olduğu veya çok fazla değişikliğin olduğu arkeolojik sahalarda çok yardımcı olabilir. Ancak, özellikle farklı dönemlerden unsurların aynı anda gösterildiği durumlarda, birçok öğrenci ve hatta öğretmenler planların soyut doğasını anlamakta zorluk yaşayabilirler. Planlara bir renk kodu eklemek, gelişmenin farklı aşamaları arasındaki farkı, zaman ve alan içerisindeki değişimini göstermeye yardımcı olabilir.
Tarihi haritalar ve planlar her zaman doğru olmayabilir, ancak modern teknoloji artık bize havadan elde edilmiş kesin görüntüler sağlıyor. Çok kesin görüntüler, bir alanın farklı bölümlerinin birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu ortaya çıkarmaya yardımcı olabilir ve bir alanın öğeleri arasındaki biçimsel, işlevsel ve bağlamsal ilişkileri anlamamıza yardımcı olabilir. Bazen bize en yararlı olan planlar ve haritalar çevrimiçi olarak bulunabilir çünkü orijinal harita ve planlar tüm dünyada özel koleksiyonlarda bulunur. Örneğin, Fransa Milli Kütüphanesi'nin (BnF Gallica, n.d) dijital kütüphanesinde eski Kıbrıs haritalarını bulabilirsiniz.

Görsellerin Kullanımı

Tüm eski fotoğraflar, negatifi işleme süresi ve herhangi bir hareketin bulanıklaştırma etkisi nedeniyle, dikkatlice bir şekilde oluşturulmuş durgun veya hareketsiz görüntülerdir. Çok yüksek deklanşör hızlarına ve dijital fotoğrafçılığa rağmen, foto muhabirliği için oluşturulanlar başta olmak üzere birçok modern görüntü, çoğu zaman bir kompozisyondan oluşur (Clarke, 1997). Pegler-Gordon (2006), bir fotoğrafın, genellikle düzenlenmiş olsa da, 'bir anın yakalanması' olduğunu yazmaktadır. Güzel ve amatör sanat da aynı şekilde bir dizi seçeneğe dayanan bir kompozisyon yaratarak bir anı yakalar. Görsellerin özelliklerini ve sembolize ettikleri öğeleri öğrencilerle birlikte incelemek, tarihsel bir kaynak olarak doğalarını keşfetmek için Sanat ve Tasarım/Sanat Tarihi derslerinde yaptıkları herhangi bir eseri inceleyebilirsiniz.

Öğrenciler, görselleri dikkatli bir şekilde gözlemlemeye ve görsellerde dikkat çekmek istedikleri ve yorum yapmak istedikleri temel unsurların yeri (alttaki resme bakınız) hakkında konuşmaya teşvik edilebilir.

Görsellere bakmak, çeşitli pedagojik yaklaşımlarla teşvik edilebilir; örneğin resmi daha büyük bir kağıdın ortasına yerleştirmek ve öğrencilerden belirli soruları tartışmalarını ve yanıt vermelerini istemek gibi (sağ üstteki resme bakınız).

Ayrıca öğrencilerden kendilerini görselde temsil edilen kişinin yerine koymalarını ve o kişinin ne duyduğunu, gördüğünü ve kokladığını hayal etmelerini isteyebilirsiniz.

RESİMLERİ TARİF ETME

Havadan Çekilen Fotoğraflar

Havadan çekilen fotoğraflar yirminci yüzyıldan itibaren alanları yorumlamak için kullanılmaktadır. Bir alanın bu görüntülerine yukarıdan dikkatlice bakmak, toprakta daha az suyun tutulduğuna dair işaretler gibi ayrıntıları gösterebilir. Bunlar, toprakta daha az suyun tutulduğunu gösteren duvarlar veya kaldırımlar gibi özellikleri içerebilir. Artık dünyanın pek çok yerini daha ayrıntılı olarak görmek mümkün; Google Earth (n.d) gibi yazılımlar bize öncelikle olağanüstü kaliteli uydu görüntülerinden yararlanan ücretsiz, güncel hava görüntülerine erişim sağlamaktadır. Bazı programlar ek açıklama veya ek yer işaretleri, metinler, yollar veya fotoğraflar eklenmesine izin vermektedir. Google Earth Timelapse (Google Earth Engine, n.d), öğrencilerin 1984'ten itibaren çevredeki değişiklikleri keşfetmelerine ve değişim ile sürekliliği, gelişmeyi, bölgenin kullanımını ve iklim değişikliğini incelemelerine olanak tanımaktadır.

Kanıtlarla çalışırken karşılaştığımız çelişkiler

Tarihi anlamak, gerçeklerle uğraşmak anlamına gelse de, kanıtlar arasında boşluklar oluştuğunda, öğeler birbiriyle çeliştiğinde ve güçlü bir yorum ortaya konulması durumunda bile belirli bir çalışma becerisini gerektirir. Bu, içeriğin, kaynağın ve nedenlerin dikkate alınması anlamına gelir. Aynı zamanda, doğruluk, güvenirlik ve amacın dikkatlice değerlendirilmesi ve belgelerdeki yanlılık potansiyelinin ve anlamla ilgili güçlü görüşlerin de dikkate alınması anlamına gelir. Tüm kaynaklar tarafsız değildir. Birçoğu *bilinçli* ve *bilinçsiz* önyargılardan etkilenir. Kaynakları ele alırken, tarihçiler, kaynağı yaratan kişilerin başkalarının kendilerine atıfta bulunacağını bildiği ve bu nedenle bilinçli olarak kullanıcıyı etkilemeye özen göstermiş olabileceği kaynaklar ile başkaları tarafından görülmesi amaçlanmayan bilinçsiz veya özel olarak ortaya atılmış öğeler arasında ayrım yapar. Bir gazete başyazısı ve özel bir mektup buna iyi bir örnek teşkil eder. İlki, fikir ve etkiyi şekillendirmek için tasarlanırken, ikincisi özel bir mesajdır. Bilinçsiz yaratılan kanıtlar önyargısız olmamakla birlikte, genellikle özel hedef kitlenin ötesinde başkalarının görüşlerini kasıtlı olarak şekillendirmeyi amaçlamaz.

Hassas Konularla ve Tartışmalı Tarih Anlatılarıyla Başa Çıkma

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR), Avrupa Konseyi, BM (örneğin BM, 2020) ve EuroClio'nun (Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği) çalışmalarından da görüleceği üzere tartışmalı ve çatışmalı tarih anlatılarıyla başa çıkma, çatışma yaşayan, çatışma sonrası ve bölünmüş toplumlarda yaşamın bir özelliğidir. Bu kurumların tümü farklı görüşlerin ve yorumların doğasını ve kökenini anlamak ama bunlara katılmak ya da aynı duyguları paylaşmak zorunda olmadan çoklu bakış açılarını benimsemeyi önerir. Whitehouse (2020), hangi konuların hassas ve dolayısıyla tartışmalı olduğuna dair evrensel olarak kabul edilen veya üzerinde anlaşmaya varılan bir tanım olmamasının Tarih eğitimcilerinin eğitiminde karşılaşılan bir sorun olduğunu belirtmektedir. Whitehouse, Stradling ve arkadaşlarının (1984, Whitehouse, 2020'de atıfta bulunulan) tanımının, 'tartışmalı konuları' politik duyarlılığa sahip konular olarak tanımlayan ilk söylemi şekillendirdiğine dikkat çeker. Ayrıca, Tarih Derneği'nin daha yakın tarihteki tartışmasının, daha büyük nüans ve karmaşıklık içermesi nedeniyle daha değerli olduğunu ifade eder:

> Bir tarih çalışması, geçmişte bir grup insana karşı başka bir kişi veya grup tarafından yapılan fiili veya algılanan bir adaletsizlik olduğunda, duygusal ve tartışmalı olabilir. Bu aynı zamanda okul tarihi, aile veya toplum tarihi ve diğer tarihlerde öğretilenler arasında farklılıklar olduğunda da söz konusu olabilir. Bu tür sorunlar ve eşitsizlikler, özellikle eğitim ortamlarında öğrencilerde güçlü bir yankı uyandırır (Historical Association, 2007, s.3).

Whitehouse (2020), Hand ve Levinson'ın (2012) 'hassas ve tartışmalı tarihler' kavramını kullanarak, bu anlayışın daha da daraltılmasını tavsiye eder. Bu anlayışa göre, **hassas konular** bir toplumun/toplumların derinden gelen yerleşmiş duygusal tepkiler gösterdiği, sorunlarla ilgili duruş belirlediği ve başkalarını rahatsız edebilecek bir tavır takınabildiği konular olarak tanımlanabilir. **Tartışmalı tarihler**, geçmişe dair güçlü ve çoğu zaman duygusallık üzerinden tartışma yaratan anlatılardır. Her ikisi de duygusal tepkiler, duruşlar ve karşı duruşlardan oluşup yine duygusal tepkiler, duruşlar ve karşı duruşlara sebebiyet verir. Bu tarihler, acılı ve zor geçmişle ilgili dışlayabilir, gücendirebilir ve sorunları sürdürebilir. Bu bağlamda, hassas konular ve tartışmalı tarihler, gerçek veya algılanan tarihsel kayıpların ve adaletsizliklerin toplum hafızasında yarattığı yerleşmiş gurur ve acı mirasta mevcuttur.

Whitehouse'ın (2020) sınıf öğretmenlerinin 'sıcak gündem maddeleri'ne yönelik tepkileri üzerine araştırması (Brauch ve diğerleri 2019), öğretmenlerin eleştiri ve toplumdan gelecek olumsuz tepkilerden kaçınmak için sınıf içi uygulamalarını bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde nasıl uyarladıklarını ve sınırlandırdıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, derslerde kullanılan içeriği ve terminolojiyi kısıtlayabilir, otosansür içerebilir ve empati ve çoklu bakış açılarının gelişimini zayıflatabilir veya doğrudan engelleyebilir. Bu genellikle adaletsizlik ve trajedi algılarının neden olduğu acı ve kırgınlığın ele alınmadığı ve uzun süreli anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmadığı anlamına gelir.

Hassas konularla ve bunun sonucunda ortaya çıkan tartışmalı tarihlerle uğraşmak, çoğu tarih eğitim sisteminin bir özelliğidir. 2017'de bir grup Kıbrıslı ve uluslararası uzman, "dönüştürücü tarih öğretimi… tarihsel düşünmeyi ve empatiyi geliştirerek, etnosentrik anlatıların üstesinden gelerek ve çoklu bakış açılarını teşvik ederek, çatışmalı geçmiş hakkında eleştirel bir biçimde anlamaya çalışır" görüşlerine dayandırarak COST'un (2017) gruplararası çatışma hakkındaki tarih öğretimi tavsiye kararlarına katkıda bulundular.

Sınıfta kullanılacak on pratik uygulama önerisi: (COST 2017)

1. Yerleşik ve doğrulanmamış duruşlara meydan okuyun, mitleri yıkın ve tarihin kötüye kullanıldığı durumları ortaya çıkarın.
2. Ana akım anlatıları yıkmaya çalışın.
3. Karmaşıklığın farkına varın, bilinçli bireysel yorumlar başlatın ve tartışmayı teşvik edin.
4. Kişisel geçmişlerin ve aidiyetlerin geçmişi yorumlamada nasıl etkili olabileceği konusunda farkındalık artırın.
5. Öğrencileri geçmiş ve şimdiki olaylar hakkında sürekli olarak diyaloga dahil edin.
6. Öğrencileri ulusal kimlik/kimlikler ve tarih arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde keşfetme süreçlerine dahil edin.
7. Öğrencilerin yakın geçmişte şiddet içeren geçmişi anlamalarına ve bu olaylarla ilgili kişisel deneyimlerini eleştirel bir şekilde incelemelerine yardımcı olun.
8. Öğrencileri, güncel siyasi veya askeri olaylara ilişkin medya haberleriyle ilgili eleştirel tartışmaya dahil edin.
9. Öğretilenlerin içeriği ile tarihsel bilginin düzenlenmesi ve nasıl aktarıldığına dair süreçler arasındaki dengeyi vurgulayın.
10. Gruplar arası çatışma tarihini bağlantılı bir müfredat içinde öğretmeye yer verin.

Fiziksel mekanlar ve binalar hassas ve/veya tartışmalı olabilir. Bu kaynaktaki birçok bölüm Kıbrıs'ın sıkıntılı yakın geçmişiyle bağlantıları nedeniyle hassas ve/veya tartışmalı sayılabilen alan veya binalarla ilgilidir.

Bahse konu yerler hakkındaki kanıtları araştırırken, özel veya kişisel bakış açılarından veya içeriğin tartışmalı olmasından dolayı dikkatli olunmalıdır.

“Lieu de Mémoire” veya Hafıza Mekanları Kavramı

Fransız tarihçi Pierre Nora, önemli olayların gerçekleştiği bilinen yerlere hafıza mekanları (Fransızca: Lieu de Mémoire) olarak atıfta bulunur. Dramatik ve zor olaylar yaşayan insanlar, bu olayların gerçekleştikleri yerler hakkında yoğun duygular geliştirir ve gelecek nesillere bu yerler hakkında hikayeler defalarca anlatılır. Bu, genellikle tarihin tartışmalı versiyonlarını yaratır. Nora’ya göre:

> Geçmişte tek bir ulusal tarih ve birçok özel anı bulunmaktaydı. Bugün ise sürekli büyüyen, tutarlılık arayışı içinde olan ve bütünlüğü bölünmüş bir miras talebinden kaynaklanan tek bir ulusal hafıza var (Nora 1998).

Nora hafıza mekanları fikrini geliştirdiğinden beri, tüm toplumların ve özellikle çok kültürlü toplumların sıklıkla aynı tarihsel yorumu paylaşmadıkları konusundaki farkındalık artmıştır. Tarihin, milliyetçi ve otokratik politikacılar tarafından ısrarla ‘bizim ulusal hikayemiz’, ‘şanlı geçmişimiz’, ‘tüm tehditlere rağmen hayatta kalışımız’ olarak tanıtılsa da, şimdi çoğu kişi bu fikre meydan okumakta ve çoklu bakış açılı bir yaklaşımı tercih etmektedir. Bu nedenle, çoklu bakış açılarıyla oluşturulmuş bir tarih müfredatı daha fazla tartışmaya açık hale gelse bile, böyle bir müfredatın aynı zamanda mevcut kanıtları ve yorum çeşitliliğini temsil etmesi de daha olasıdır.

Hassas ve Tartışmalı Tarihi Eserler olarak Kalıntılar, Anıtlar ve Heykeller

Purkis (1995), kamusal ve özel anıtları, bir toplumu ve insanlarını anlamaya çalışan herkes için yararlı olan sosyal belgeler olarak tanımlarken, Coakley (2004) onları bir anlatının ve sembolizmin fikirlerini temsil etmek, tepkileri ve genellikle duygusal tepkileri kışkırtmak için kod olarak kullanılan göstergeler olarak görür. Genellikle, hükümdarlar ve liderler, askeri kahramanlar veya çatışmaya kurban gidenler gibi milliyetçi veya erdemlerle bağdaştırılan kişiler hakkında tek taraflı anlatılar merkeze yerleştirilir (Karaiskou, 2014). Anıt niteliğindeki heykeller genellikle, savaşlar, zulüm ve zorluklar, ekonomik ve sosyal yoksunluklar ile ilişkilendirilir, çoğu zaman bir ‘biz’ (asil, kahraman, yiğit, özverili) ve ‘onlar’ (güvenilmez, mağlup edilmiş düşmanlar) anlatısı kurgulanır. Dünyada binlerce savaş anıtı olmasına karşın çok az barış anıtı vardır. Sıklıkla gözlemlenen güçlü bir cinsiyet boyutu da vardır: erkekler işçi ve askeri figürler olarak, kadınlar anne, bakıcı, konfor sağlayanlar olarak gösterilir ve her iki cinsiyete de özellikle kamusal sanatta veya anıtlaştırmada oldukça geleneksel roller ve sembolizm yüklemesi yapılır (Karaiskou 2013).

Hafıza Mekanları ve Tartışmalı Tarihlerle Başa Çıkma Hakkında Daha Fazla Bilgi

Bu kavram ve nasıl ele alındığı hakkında daha fazla bilgi edinmek, kavramı öğrencilerle birlikte incelemek için faydalı olabilir. Bazı uluslararası örnekler:

- **Birleşmiş Milletler Tarihsel Anıt Anlatıları projesi** belirli mekanların anlam yüklü olduğunu kabul eder. Dünya çapında 200’den fazla müze, anıt ve diğer kurumlardan oluşan bir Uluslararası Vicdan Mekanları Koalisyonu (2019), bu kavramı, halkı geçmişle bugün arasında bir ilişki kurma sürecine dahil etmek ve daha adil ve insancıl bir gelecek şekillendirme amacıyla, bellek gücünü harekete geçiren alanları, bireyleri ve girişimleri gruplamak için kullanır.
- **Unutkan Anma: Sosyal Unutma ve Ulster’da bir İsyanın Yerel Tarih Yazımı.** Guy Beiner’ın Kuzey İrlanda’daki toplumlararası bölünmeler ve şiddet hakkındaki sitesi, toplumların sürekli olarak uygunsuz olayları unutmaya çalıştıklarında gerçekte ne olduğuna dair paradoksları inceler. Bir toplumun sorunlu tarihsel olayları nasıl gizlemeye çalıştığı sorusu, Kuzey İrlanda’nın kuzey-doğu ilçeleri üzerine temellendirilmiş ayrıntılı bir vaka çalışması aracılığıyla ele alınır.

Kişisel ve Aile Öykülerine Dayalı Kanıtlar

Bir alan incelemesi, sosyal tarih için güçlü bir tanıklık sağlayabilen ve ülkeler, bölgeler, toplumlar içindeki ve arasındaki deneyim çeşitliliğini yakalayan sözlü tarih, bireylerin anılarının yazılı veya elektronik kaydının toplanması ve kullanılması için güçlü olanaklar sunar (EuroClio 2015, 2017). Geçmişle ilgili ayrıntılı, doğru ve oldukça bilgilendirici olabilen bireysel veya grup anılarıyla ilgilenirken duyarlılık gösterilmesi gerekir. Bu anılar aynı zamanda eksik, sıradan veya sınırlı olabileceği gibi, yanlış, kusurlu veya kısmen ya da tamamen taraflı olabilir.

Sözlü tarih çevrelerinde konuşan kişi genellikle 'anlatıcı' olarak adlandırılır. Bu alanda çalışma geliştirmek istiyorsanız, Sözlü Tarih Derneği'nin (2021) web sitesinde veya Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin (AHDR) (2011) ilgili yayınında bazı yararlı materyaller bulunmaktadır.

Perks ve Thomson (1998), sözlü tarihin bir yaklaşım olarak çok geniş olduğunu ifade eder. Röportajlar aydınlatıcı olabilir, ancak bazen insanların belirli konular hakkında konuşmak konusunda isteksiz olmaları, veya çok akıcı olmayan anlatılar nedeniyle iş zorlaşabilir. Öğrencilerle hafıza ve farklı senaryolarla başa çıkma konusunda konuşabilirsiniz: Örneğin aşağıda verilen durumlarda ne yapabilirler?

- Sorulara yanıt veren kişi çok az şey söyleyebilir;
- Bir soru yanlış anlaşılır veya uygunsuz olduğu düşünülür;
- Görüşme yaptığınız kişi, sorduğunuz şeyi hatırlamıyor;
- Görüşme yaptığınız kişi bir anıyla ilgili olarak üzülür veya sinirlenir;
- Kayıt yaptığınız ekipman çalışmaz.

Sözlü Tarih Çalışması Uygulama Yönergesi

Görüşme öncesi, öğrenciler şunlara dikkat etmelidir:

1. İyi hazırlık yapın. Açık uçlu sorular sorabilmek için yer veya konu hakkında bilgi edinin.
2. Kiminle konuşmak istediğinizi ve hangi konuları ele alınacağınızı seçin. Mülakat/mülakatlar için bir süre sınırlaması üzerinde anlaşın. Bir arkadaşınızla, ekipmana aşina olmak, az kesintiyle başkasının konuşmasını sağlamak ve röportajın başında hissedebileceğiniz tuhaf duygunun üstesinden gelmek için pratik yapın.
3. Görüşme için güvenli bir yerde, buluşma tarihi/saati ayarlayın. Başkalarının nereye gittiğinizi bildiğinden emin olun. Güvenlilik açısından sorun yaşamamak için son dakika değişikliklerini başka biriyle paylaşmadan kabul etmeyin.
4. Kendileriyle röportaj yapmak için konuşacak kişiden yazılı izin aldıklarından ve görüşme yaptığınız söz konusu kişinin, görüşmenin kayda alınmasını izleyen süreçte ne olacağını anladığından emin olun. Örnek bir izin formu çevrimiçi olarak sağlanmaktadır. Bu, bilgilendirilmiş onam sürecinin bir parçasıdır ve potansiyel görüşmecilere, yapılacak herhangi bir kayıttan önce gizlilik hakkı, bilgilendirilmiş onam ve geri çekilme hakkı konularında bilgi verilmelidir.
5. Görüşmeye sürecin kaydedilmesinin görüştüğünüz kişi tarafından kabul edildiğini teyit ederek başlayın. Özellikle bu konuyu unutabilecek kişilerin izin alınıp alınmadığı konusunda sorularını yanıtlayabilmek için sürecin bir parçası olarak onayı da kaydedin. Görüşmeyi yapan kişi kendini tanıtarak başlamalı, görüşmenin başında kaydın amacı ve kullanımı yeniden belirtmeli ve anlatıcıyı rahatlatacak basit bir soruyla başlanmalıdır. Kullanılacak soruların netlikleri ve kullanılabilirlikleri görüşmeden önce başka birinin yardımıyla kontrol edilmelidir.
6. Mevcut en iyi dijital kayıt ekipmanı kullanılmalıdır ve kullanımdan önce kontrol edilmelidir. Kayıt sonunda anlatıcıya teşekkür edilmelidir. Röportaj yazıldıktan sonra, anlatıcıya yazılı metni ve isterlerse kaydın bir kopyasını vermeyi teklif etmek olumlu bir davranış olacaktır.

Belleğin doğası

Öğrencilerle belleğin doğası hakkında konuşmak yararlı olacaktır. Bazen aile olayları defalarca anlatılır ve bazen anlatıyı daha ilginç hale getirmek için süslenir. Güçlü veya travmatik olaylar belirli bir bakış açısıyla anlatılabilir veya hikayelerdeki boşluklara ikinci el bilgiler eklenerek, yeniden oluşturulan bir anlatı bozuk olabilir. Elbette, 'büyük olaylara' ilişkin bazı tanıklar tamamen güvenilirdir, bu nedenle öğrencilerin dikkatli olmaları, ancak anlatıya itiraz etmemeleri veya anlatıların doğruluğundan şüphe duymamaları önemlidir.

Dijital Çağda Yerel Çalışmalar

İnternet ortamı, elektronik kayıtlara ve görüntülere, başkalarının çalışmalarına ve birçok farklı bakış açısına, ülkelere ve bireylere yönelik materyallere erişim sağladığından inanılmaz bir kaynaktır. Ancak, hızlı ve verimli arama ve iyi ve güvenilir materyalleri bulmada sahip olduğumuz güç, bizlerde aynı zamanda internet aramalarında 'bulunan' bilgileri 'gerçek' olarak kabul etme eğilimi yaratır.

Öğrencilere tüm internet içeriğinin doğru, dengeli ve tarafsız olmadığını ve internetteki tüm içerik sağlayıcıların veya bağlantıların iyi niyetli olmadığını veya kendilerini doğru bir şekilde tanımlamadığını anlamaları konusunda rehberlik edilmesi gerekir. Gençlere çevrimiçi ortamda nasıl güvenli çalışacaklarını öğretmeliyiz; kişisel bilgilerini, kendilerinin veya arkadaşlarının resimlerini veya konumlarını tanımlayacak bilgileri yayımlamama konusunda onları bilgilendirmeliyiz. 2020 Covid-19 salgını, eğitimde ve gençlerin yaşamlarında internet kullanımını daha da artırırken aynı zamanda çocukların korunması, manipülasyon ve radikalleşme ile ilgili endişeleri de beraberinde getirmiştir. UNESCO (2020), 'çevrimiçi dünyaya katılan çocuk sayısında bir artış olduğuna ..... ve çocuklar için uygunsuz içeriklere erişme veya suçlular tarafından hedef alınma riskinin' gittikçe arttığına dikkat çekmektedir.

Eğitimcilerin, güvenli çalışma alışkanlıkları elde etme konusunda öğrencilere model olmaları ve propaganda ve manipülatif nitelikli materyalleri belirlemelerine yardımcı olmak için gençlerde güçlü eleştirel farkındalık becerilerinin gelişimini desteklemeleri gerekmektedir. Bilgi toplarken, bilgi kaynağını göz önünde bulundurmaları ve çevrimiçi araştırmayı, herhangi bir araştırmaya gösterdikleri aynı titizlikle ele almaları gerekir.

Elektronik Araçları Kullanma

Bizler toplumda ve eğitimde gelişmiş bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımını genişletmeye devam ederken, aynı zamanda eğitimciler ve profesyoneller olarak becerilerimizi geliştirerek sosyal medyayı, tweet atmayı ve QR kodlarının nasıl çalıştığını anladığımızdan emin olmalıyız. Gençlerimizin, 'dijital yerliler' olarak etkileşimlerinin, sosyal ağlarının ve yaşamlarının doğal bir parçası olarak kullandıkları araçları kucaklamalıyız. 'Dijital yerliler' geliştirilen en son teknolojilere aşina olan ve BİT medya ortamlarını hangi adımları izleyeceklerini bilinçli olarak düşünmeye gerek duymadan kullanan kişilerdir.

Bazı Temel Bilişim ve İletişim Teknolojisi Terimleri

Sosyal Medya: insanların çevrimiçi olarak birbirleriyle sosyal etkileşime girmesini sağlayan çeşitli Web tabanlı platformlar, uygulamalar ve teknolojiler. Bazı örnekler: Facebook, YouTube ve Twitter.

Blog: Web log'unun kısaltması olarak kullanılır. Blog, bir kişinin erişilebilir kişisel günlüğü olarak işlev gören bir Web sayfasıdır. Genellikle günlük olarak güncellenen bloglar, yazarın ya da temsil ettiği şirketin çalışanlarının kişiliğini yansıtır.

QR Kodu (hızlı yanıt kodu): QR barkod okuyucu veya kamera özellikli akıllı telefon kullanılarak okunabilen bir barkod türüdür. QR kodunu tarayarak kullanıcılar, metin görüntüleme, iletişim verileri sağlama ya da akıllı telefonlarındaki tarayıcıda bir web sayfası açma gibi işlemler gerçekleştirebilir.

Sanal gerçeklik: bilgisayar donanımı ve yazılımı ile oluşturulan ve kullanıcıya gerçek bir ortam gibi görünecek ve hissedilecek şekilde sunulan yapay bir ortamdır.

Artırılmış (zenginleştirilmiş) gerçeklik: tüketicilere ve profesyonellere hibrit bir gerçeklik deneyimi sunmak için dijital unsurları gerçek dünyaya ekleyebilen bir teknolojidir.

Yalan haber veya asılsız haber: gerçek haber kılıfı altında yayınlanan yanlış bilgi veya propagandadır. Yalan haber siteleri ve kanalları, içeriğin tüketicileri yanıltmak ve sosyal ağlar aracılığı ve ağızdan ağıza yanlış bilgi yaymak amacıyla sahte haber içeriklerini yayınlar.

Tanımlar Webopedia göre yazılmıştır (n.d)

Referanslar

- AHDR, 2011, *Introducing Oral History. When living people's stories become history* [Sözlü Tarihi Tanıtım. Hayattaki İnsanların hikayeleri tarih olunca]. Lefkoşa: UNDP-ACT. Erişim: <https://www.ahdr.info/our-work/supplementary-educational-materials>.
- Archive of Folk Architecture Cyprus [Kıbrıs Halk Mimarisi Arşivi], 2021. *Archive*. Erişim: <http://www.vernarch.ac.cy/easyconsole.cfm/id/116/lang/en/>.
- BnF Gallica, n.d. *Homepage [Anasayfa]*. Erişim: <https://gallica.bnf.fr/accueil/en/content/accueil-en?mode=desktop>.
- Brauch, N., Leone, G. ve Sarrica, M., 2019. 'The debate almost came to a fight…': Results of a cross-national explorative study concerning history teachers' shared beliefs about teaching historical sensitive issues ['Tartışma az kalsın kavgaya dönüyordu...' Tarihsel hassas konuların öğretiminde tarih öğretmenlerin ortak inançlarıyla ilgili milletlerarası bir araştırmanın sonuçları]. *Pedagogy, Culture & Society*, 27(1), pp. 111-132.
- Clarke, G., 1997. *The Photograph* [Fotoğraf]. Oxford: Oxford University Press.
- Coakley, J., 2004. Mobilizing the Past: Nationalist Images of History [Geçmişi Hareketlendirmek: Tarihteki Milliyetçi Simgeler]. *Nationalism and Ethnic Politics 10(4)*, pp. 531-560.
- Çoğaloğlu, M. 2016. *Kuzey Kıbrıs'ta 20. Yüzyıl Konutlar.* [20th Century Housing in north Cyprus]. Master's thesis. Near East University. Erişim: <http://docs.neu.edu.tr/library/6538370750.pdf>.
- Copeland, D., 1993. *A Teacher's Guide to Geography and the Historic Environment* [Coğrafya ve Tarihi Çevre için Bir Öğretmen Kılavuzu]. Londra: English Heritage
- CoE, 2006. *Multiperspectivity in Teaching and Learning History* [Tarih Öğretiminde Çoklu Bakış Açıları]. Strasbourg: Council of Europe.
- CoE, 2009a. *The Use of Sources in Teaching and Learning History* [Tarih Öğretiminde Kaynakların Kullanımı]. Vol 1. Strasbourg: Council of Europe Erişim: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680492d6b>
- CoE, 2009b. *The Use of Sources in Teaching and Learning History* [Tarih Öğretiminde Kaynakların Kullanımı]. Vol 2. Stasbourg: Council of Europe. Erişim: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680492d6c>.
- CoE, 2014. *Shared Histories for a Europe without Dividing Lines* [Bölünme Sınırları olmayan bir Avrupa için Ortak Tarihler]. Strasbourg: Council of Europe. Erişim: <https://asp.zone-secure.net/v2/index.jsp?id=6423/8544/44168&lng=en>
- CoE, 2020. *Quality history education in the 21st century: Principles and guidelines* [21. yüzyılda kaliteli Tarih öğretimi: Prensipler ve yönergeler]. Strasbourg: Council of Europe. Erişim: <https://rm.coe.int/prems-108118-gbr-2507-quality-history-education-web-21x21/16808eace7>.
- COST, 2017. *Recommendations for the History Teaching of Intergroup Conflicts* [Gruplararası Çatışmaların Tarih Dersinde Öğretilmesine İlişkin Tavsiyeler]. Erişim: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.12927.61602>.
- DeWitt, J. ve Storksdieck, M., 2008. A Short Review of School Field Trips: Key Findings from the Past and Implications for the Future [Kısa bir Okul Saha Gezisi İncelemesi: Geçmişten Bulgular ve Geleceğe Etkileri]. *Visitor Studies* 11(2), pp. 181-197. Erişim: <https://doi.org/10.1080/10645570802355562>.
- EuroClio, 2015. *Helsingor Declaration* [Helsingor Bildirgesi]. Joint response to the 17 March 2015 Declaration by the Education Ministers of the European Union entitled 'Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education.' Paris, 17 March. Erişim: <https://www.euroclio.eu/wp-content/uploads/2019/07/EuroClio-Helsingor-Declaration-Response-to-EU-Paris-Declaration-2015.pdf>.
- EuroClio, 2017. *Interview with Michael Riley 'How the process of historical enquiry helps to make school history more accessible'* [Michael Riley ile röportaj 'Tarihsel araştırma süreci okul tarihini daha erişilebilir hale getirmeye nasıl yardımcı olur?']. Erişim: <https://www.euroclio.eu/resource/how-the-process-of-historical-enquiry-helps-to-make-school-history-more-accessible/>.
- Europeana, n.d. *Homepage [Anasayfa]*. Erişim: <https://www.europeana.eu/en>.
- Getty Images, 2021. *Editorial [Editoryal]*. Erişim: <https://www.gettyimages.com/editorial-images>.
- Google Earth, n.d. *Education [Eğitim]*. Erişim:<https://www.google.com/intl/en_uk/earth/education/>.
- Google Earth Engine, n.d. *Google Earth Timelapse*. Erişim: <https://earthengine.google.com/timelapse/>.

- Historical Association, 2007. T*eaching Emotive and Controversial History 3-19* Report [Duygusal ve Çelişkili Tarih Öğretimi 3-19 Raporu]. Londra: Historical Association.
  Erişim: <https://www.history.org.uk/secondary/resource/780/the-teach-report>.
- International Coalition of Sites of Conscience, 2019. *About us* [Hakkımızda].
  Erişim: <https://www.sitesofconscience.org/en/who-we-are/about-us/>.
- Karaiskou, V., 2013. Commemorative sculpture and ceremonial behaviours in the public sphere: Cyprus as a case study [Kamusal alanda anıt heykelciliği ve törensel davranışlar: Örnek olay olarak Kıbrıs] *Sociological Study 3(12)*, pp. 920-932.
- Karaiskou, V., 2014. Codifying Memorials in Cyprus [Kıbrıs'ta Anıtların Kodlanması]. *The International Journal of Social, Political and Community Agendas in the Arts, 8(2)*, pp. 15-26.
- Sözlü Tarih Derneği, 2021. *Homepage* [Anasayfa]. Erişim: <https://www.oralhistory.org/>.
- Pegler-Gordon, A., 2006. Seeing Images in History [Tarihte İmgeleri Görme]. *American Historical Association*.
  Erişim: <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/february-2006/seeing-images-in-history>.
- Nora, P., 1998. The Era of Commemoration [Anma Çağı]. In: P. Nora, ed. *Realms of Memory: The Construction of the French Past.* New York: Columbia University Press.
- Perks, R. ve Thomson A., 1998. *The Oral History Reader* [Sözlü Tarih Okuyucusu]. Londra: Routledge.
- Purkis, S., 1995. *A Teacher's Guide to Using Memorials* [Anıtları Kullanmaya Yönelik Öğretmen Kılavuzu]. Londra: English Heritage.
- Seixas, P., 2020. *Historical Thinking Concepts* [Tarihsel Düşünme Kavramları].
  Erişim: <http://historicalthinking.ca/historical-thinking-concepts>.
- UN, 2020. *Historical Memorial Narratives* [Tarihsel Anıt Anlatılar].
  Erişim: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/CulturalRights/Pages/HistoricalMemorialNarratives.aspx>.
- UNESCO, 2020. *UNESCO Institute for Information Technologies in Education's Guidelines for Parents and Educators on Child Online Protection* [UNESCO Eğitimde Bilgi Teknolojileri Enstitüsü Ebeveynler ve Eğitimciler için Çocukların Çevrimiçi Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeleri]. Erişim: <https://24bbaad2-2465-43e7-a713-75d2e733dbb8.usrfiles.com/ugd/24bbaa_f8a17ad2a3b94490add9a586ce4b6db8.pdf>.
- Webopedia, n.d. *Definitons* [Tanımlar]. Erişim: <https://www.webopedia.com/definitions/>.
- Whitehouse, S., 2020. *Context, Consciousness, and Caution: Teachers of history and the exploration of sensitive and controversial issues in practice.* PhD [Bağlam, Bilinç ve Tedbir:Tarih Öğretmenleri ve uygulamada hassas ve tartışmalı konuların araştırılması], Doktora tezi. University of the West of England.
- Wineberg, S., 2001. *Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past* [Tarihsel Düşünme ve Diğer Doğal Olmayan Eylemler: Geçmişi Öğretmenin Geleceğini Belirlemek]. Philadelphia: Temple University Press.

0.1 Han Özellikleri

Büyük Han

Kervansaray veya han, tüccarların ve gezginlerin seyahatlerine tekrar devam etmeden önce gece konaklamaları ve dinlenmeleri için Osmanlı döneminden kalma bir konaklama yeridir. 1572 yılında Lefkoşa'nın merkezinde inşa edilen Büyük Han, Kıbrıs'ın en büyük hanıdır. Bir avlu etrafında iki katta yer alan odalardan oluşan binanın, kendisine ait bir camii ve namaz öncesi abdest almak için şadırvanlı mescidi bulunmaktadır. İngiliz işgali sırasında hapishane olarak hizmet vermiş olup, mağaza ve kafe olarak kullanılmak üzere 1990'larda restore edilmiştir. Büyük Han 50.67 x 45.25m boyutlarındadır ve 68 odası bulunmaktadır.

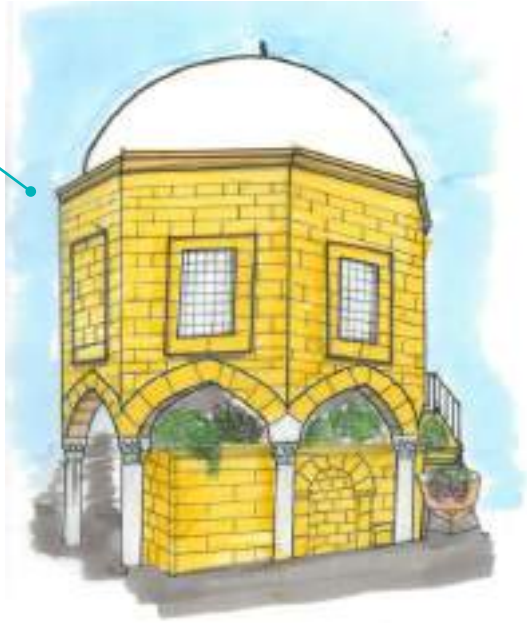

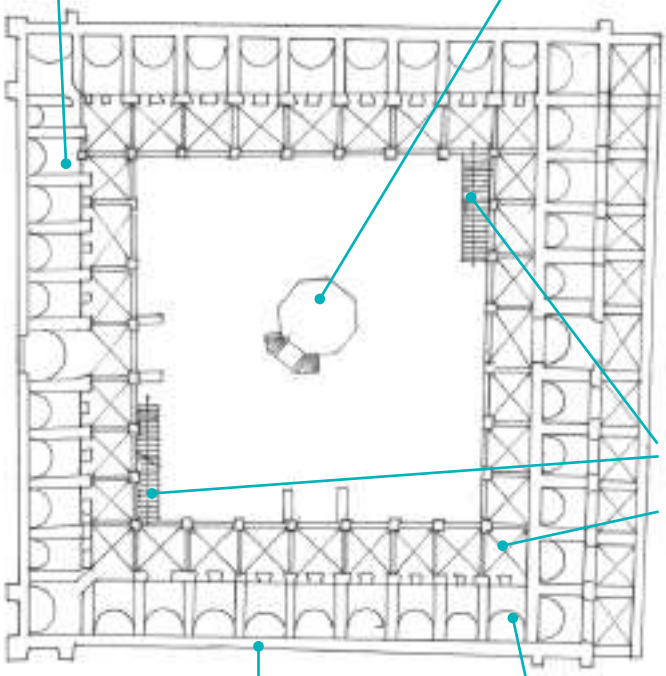

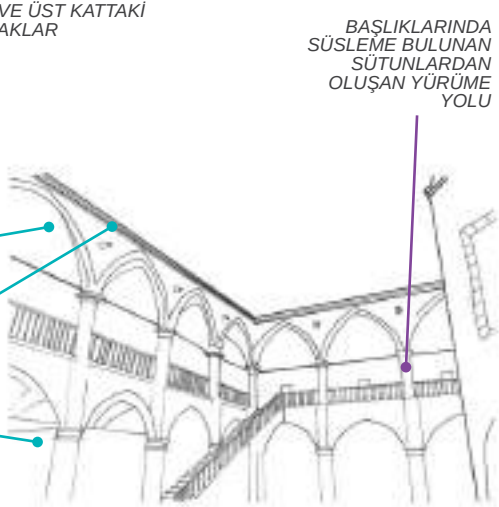

Bina günümüzde mimari bir cevher olarak kabul edilir: Elinizdeki kanıtlara göre binanın neden böyle kabul edildiğini söyleyebilir misiniz?

Osmanlı Dönemi Evleri

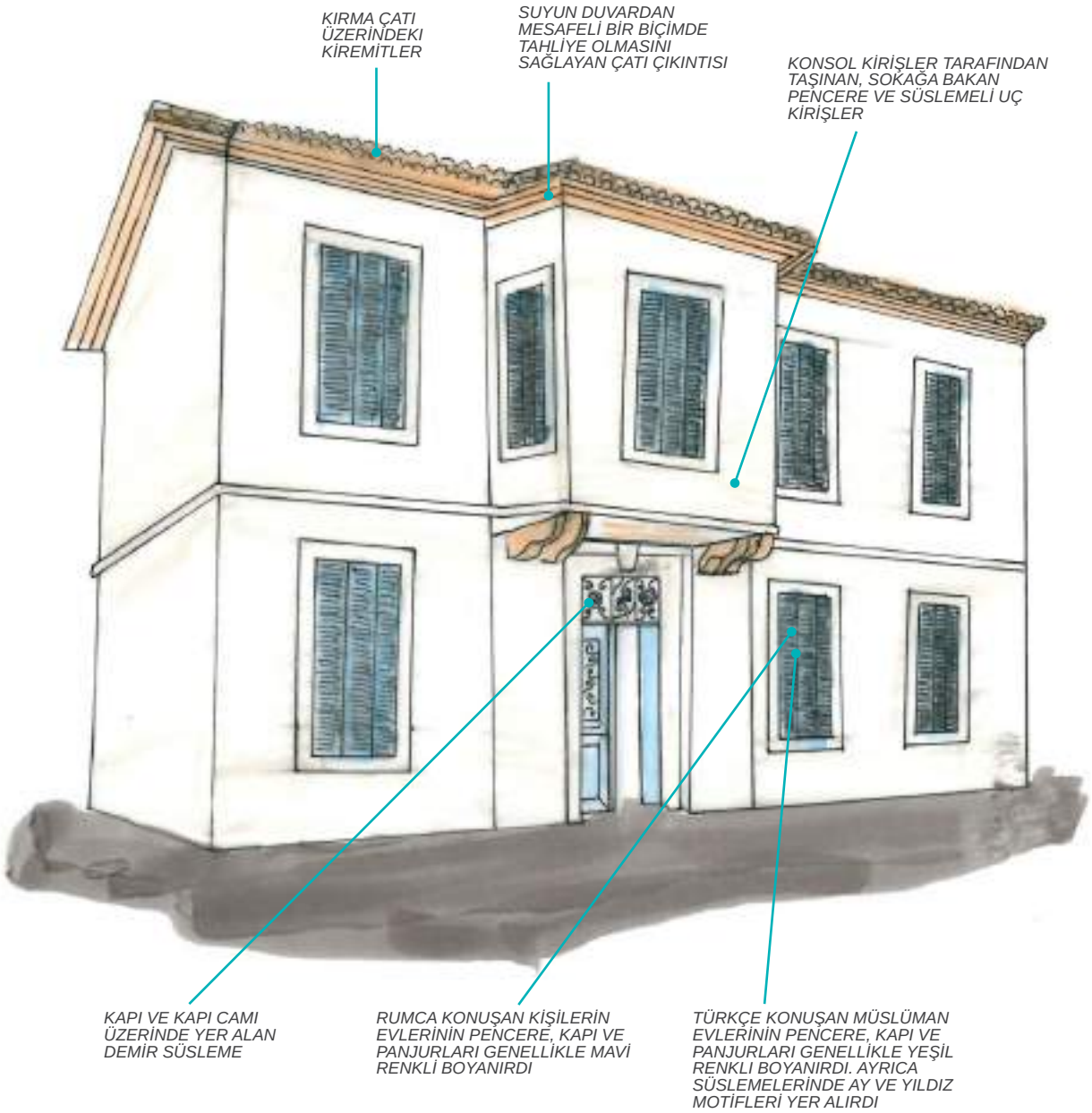

Bu tip ev tasarımlarının değişik örnekleri eski Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunmaktadır. Yapı malzemeleri değişebilir. Eski evler ahşapla kaplanabilirdi, alçı ile sıvalanabilirdi veya dış cephede kullanılan ahşabın arasında taş ve moloz taş kullanıldığı da görülürdü. Bunun dışında, yerel olarak erişilebilen malzemelere ve sahiplerinin zenginliğine bağlı olarak, dış cephe kaba bırakılabilirdi ya da kesme taş kullanılabilirdi. Evler şekil olarak genellikle dikdörtgendir, daha büyük evlerde havalandırmayı daha iyi hale getirmek için merkezi bir avlu veya evin arka tarafında bir çalışma alanı veya bahçe inşa edilebilirdi. İçerideki odalar ahşap panellere veya sıvalı duvarlara sahip olabilir ve genellikle uyku ve yaşam alanları üst katta yer alırdı.

Bu karakteristik ve tarihi yapıların çoğu, 1950'ler ve 1960'larda modernleşme ve gelişme amacı ile yıkılmıştır, fakat daha sonra tarihi bölgelerin görünümünü korumak için tarihi peyzajı koruma duygusu güçlendi.

0.3 İngiliz Sömürge Dönemi Yapıları

Günün sıcak saatlerinde odaları serinletmek için yapılmış büyük pencereler ve panjurlar ile bu özgün ev mimarisi Kıbrıs'ın her yerinde bulunabilir. Veranda, bahçeye ve genellikle sokağa bakan gölgeli bir oturma ve depolama alanı sağlar. Binanın çevresi normalde çiçekli bir bahçeyle süslenmiştir.

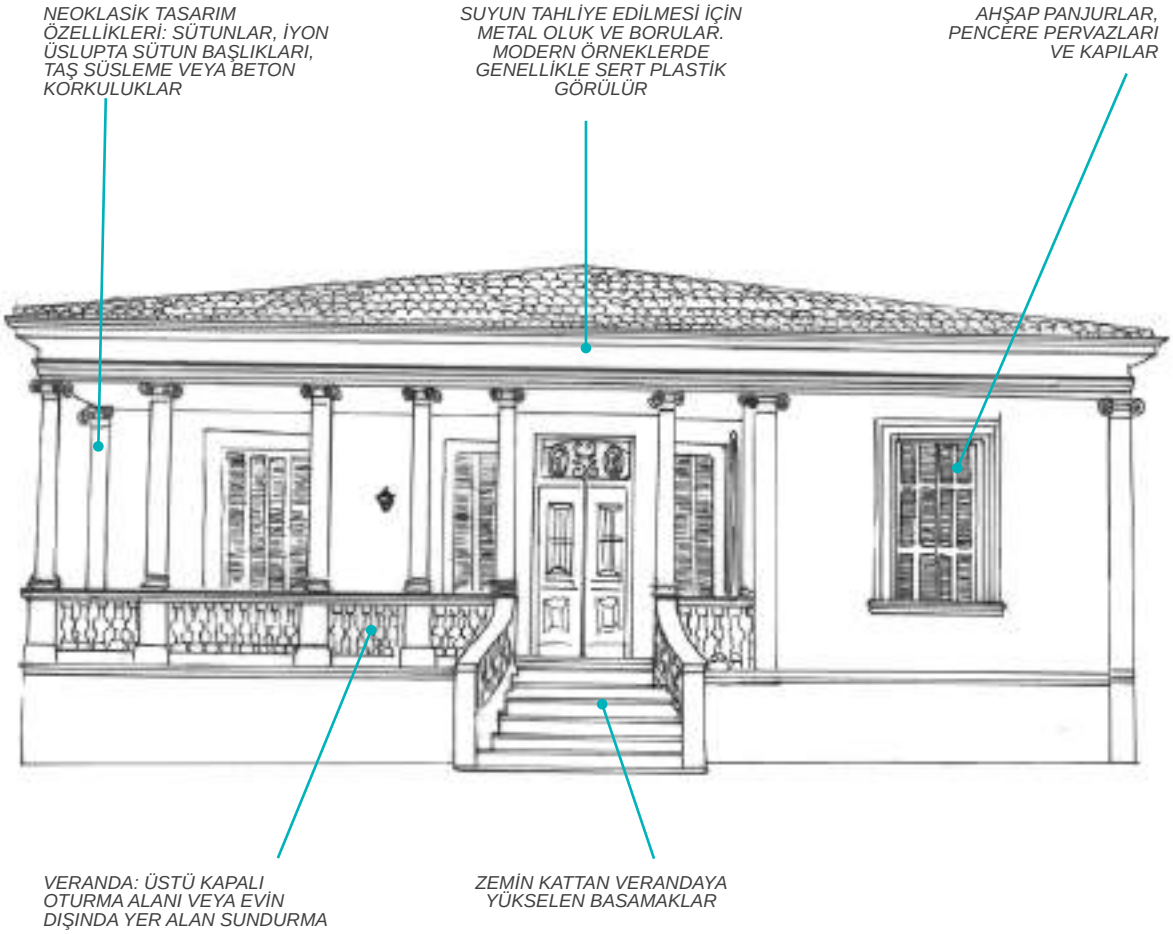

Genellikle 19. ve 20. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olan bu tip evler yapıldıkları dönemde yerleşim yerlerinin genişlemekte olduğu yerleri belirlemekte yardımcı olur. Bu küçük villa veya tek katlı evlerin bazı örnekleri ahşap çerçeveden, ahşap cephe kaplaması ve duvarlardan yapılmıştır. Bazılarıysa tuğla, kalıp veya taş cepheli ve bazen sıvanmış ve boyalıdır.

Modern Özellikler ve Kent Mobilyaları

Kent mobilyası terimi, elektrik direkleri ve posta kutuları, rögar kapakları, ışıklar, çeşmeler, uydu antenleri gibi neredeyse her gün gördüğümüz ve yaygın olan, şehir ve kasabalarımızda bulunan insan yapımı tabelaları ve nesneleri anlatmaktadır. Bunlar, o bölgede yaşayanların dikkatini çekmemeye başlar ve fark edilmez olurlar. Hatta bazıları tarihi veya geleneksel oldukları veya bir bölgenin 'karakterine' uygun oldukları için muhafaza edildiklerinden, korunmaktadırlar.

SÖMÜRGE DÖNEMİ VE MODERN DÖNEM POSTA KUTULARI

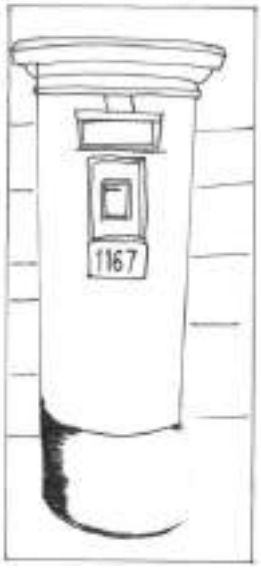

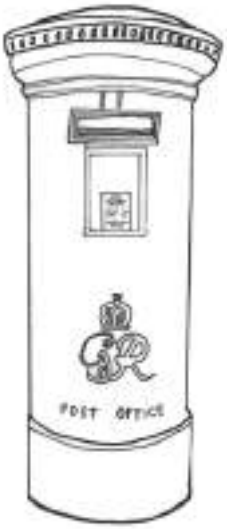

BARIŞIN KORUNMASIYLA İLGİLİ KENT MOBİLYALARI

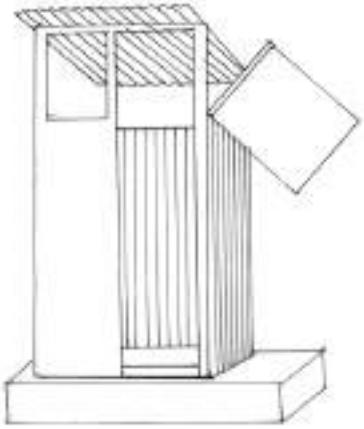

ESKI LEFKOŞA'DA DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ GAZ LAMBASI

LÜZİNYAN ARMASI

LEFKOŞA KÜLTÜREL MİRASI YÜRÜYÜŞ PARKURU ROTA TABELASI

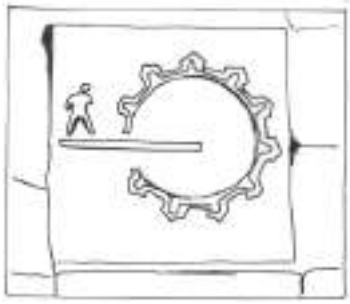

LEFKOŞA TÜRK BELEDİYESİ DRENAJI (LTB)

0.5 Modernist Mimari

1930'lar Kıbrıs'ta modern mimarinin başlangıcını işaret eder. Mimarlık okumak için yurt dışına giden Kıbrıslı öğrenciler, eğitimlerini tamamlayarak bu sırada Kıbrıs'a geri dönmüşlerdir. Bu gerçek, Kıbrıs'ta yaygın olan yerel mimarinin zenginleşerek, daha modern ve yeni özellikler barındıran yeni bir mimari tarza dönüşmesine yardımcı oldu. Dönemin en önemli mimarlarından biri Polys Michaelides'tir. Kıbrıs'ta zamanın en çok kullanılan yerel malzemesi olan alçıtaşını, modern özellikler ve beton gibi modern materyallerle birleştirerek kullanırdı. Yine bu süreçte, alçıtaşı ana yapı malzemesinin yerine geçerek, cephe süsleme malzemesi olarak kullanılmaya başlandı. Kentleşme, daha yüksek binaların, apartmanların ve ofislerin yapımına yol açtı. 1960'lı yıllarda, ağırlıklı olarak betondan yapılan iki katlı evlerin yapımında artış oldu. Yerel malzeme ve tekniklerin kullanımı terk edildi ve çok işlevli alanların yaratılmasına odaklanıldı. 1970'li yıllarda apartman tipi konut binaların yapımında hızlı bir artış olmuş ve eğimli çatılar, yerini düz çatılara bırakmıştır.

Fereos, S. ve Phokaides, P., 2006. Architecture in Cyprus between the 1930s and 1970s: The Search for Modern Heritage. [1930'lar ve 1970'ler arasında Kıbrıs'ta Mimarlık: Modern Miras Arayışı]. Docomomo Dergisi 35. s. 15-19. ve Özay, N., 2005. A comparative study of climatically responsive house design at various periods of northern Cyprus. Kuzey Kıbrıs'ın çeşitli dönemlerinde iklimsel olarak duyarlı ev tasarımının karşılaştırmalı bir çalışması. *Bina ve Çevre 40(6)*. pp. 841-852.'ndan uyarlanmıştır.

Sur ve Savunma Yapıları

Alçak dairesel burç kulesi: Yan yükseklik

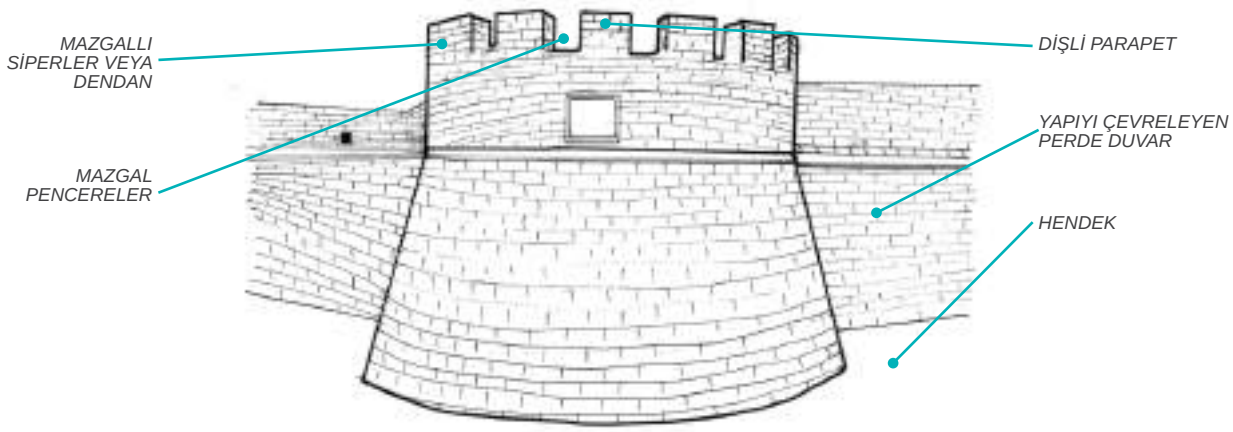

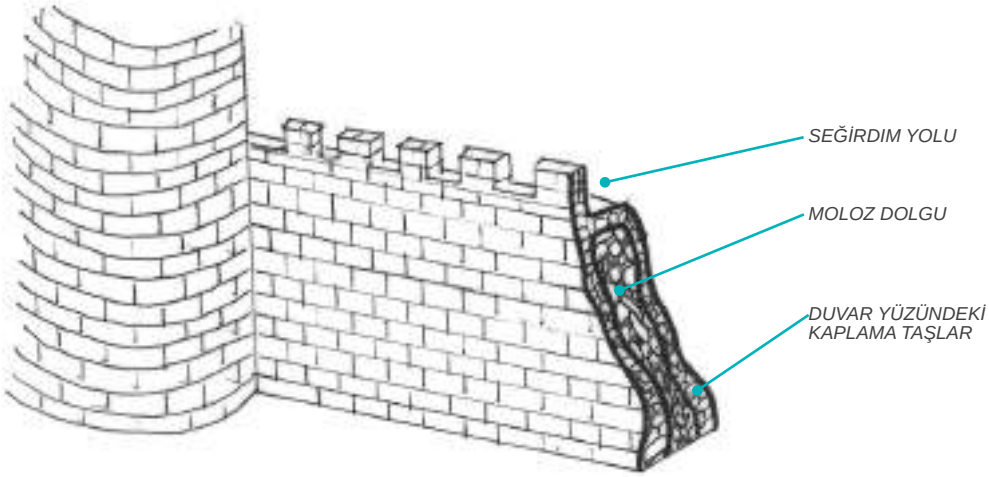

Venedik tarzı surlar, havadan görünüm

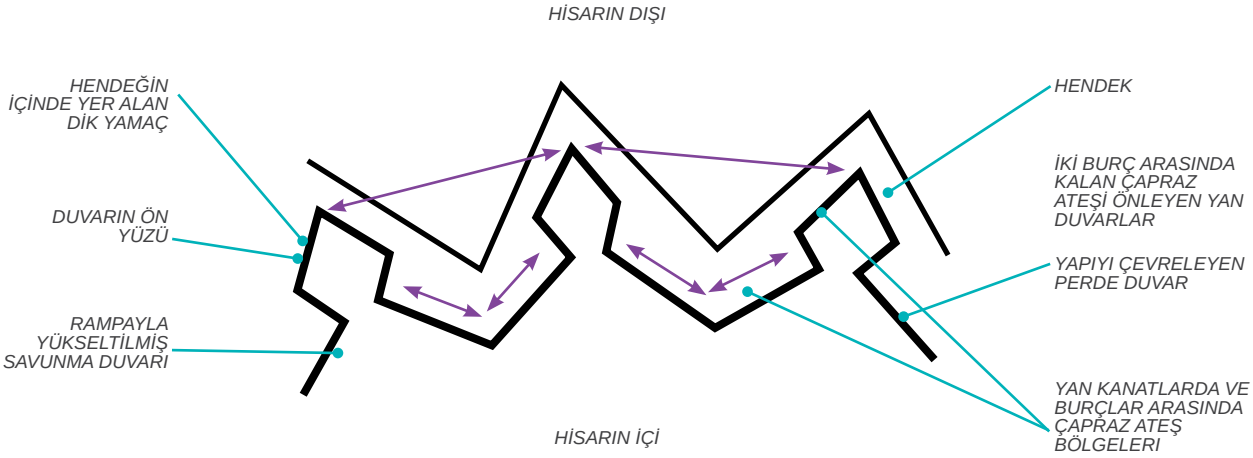

0.7 Sokak Adlarını Anlamak

Kıbrıs Türk toplumunda sokaklara genellikle Dr. Fazıl Küçük, Atatürk ve İsmet İnönü gibi Kıbrıs Türk, Türk veya Osmanlı tarihinden ünlü siyasi ve askeri şahsiyetlerin, şehitlerin[1] ya da Namık Kemal, Aşık Veysel ve Mehmet Akif gibi şair ve yazarların isimleri verilir. Buna ek olarak Selvi, Nergis, Güneş, Tepe gibi çiçek ve ağaç türleri ya da doğa ve doğal peyzaj ile ilişkilendirilen kelimeler de kullanılır. Bunlar en yaygın kategoriler olsa da sokak adları bunlarla sınırlı değildir. Sokak adlarından bazıları, sokağın konumu veya sokakta var olan bina ve yapılarla da ilişkilendirilir. Nüfusu Kıbrıslı Maronitlerden oluşan Kormacit, sokaklara verilen aziz isimleriyle Kıbrıs Türk idaresinde eşsiz bir örnektir.

Kıbrıs Rum toplumunda en yaygın sokak adlarından bazıları şunlardır: Grigori Afxentiou, Archiepiskopou C' Makariou, Kyriakou Matsi, Agiou Georgiou, Eleftherias (Özgürlük), Georgiou Griva Digeni, Kyrenias, 25 Mart[2]. Sokaklar genellikle siyasi figürlerin, EOKA savaşçılarının, azizlerin, demokrasi ve özgürlük gibi ideallerin ve ulusal kutlamalarla ilgili tarihlerin adlarını alır. Daha küçük sokaklara Avrupa başkentleri, önde gelen yerel şahsiyetler vb. adlar verilebilir. Mutallo'da olduğu gibi, kasabaların Kıbrıs Türk mahallelerinde Kıbrıs Türk toplumunun varlığını kanıtlayan isimlerle karşılaşabilirsiniz.

Her iki toplumda da kadın isimlerinin verildiği sokaklar olsa da, insan isimlerinin verildiği çoğu sokak ya da caddeye genellikle erkek ismi verilir. Bazı sokakların adları resmi olsa da bu sokaklar, sokakların tarihsel özellikleriyle ilişkili olarak yerel toplum tarafından sıklıkla farklı adlarla anılır ve bilinir. Buna güzel bir örnek hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler tarafından Makrydromos/Uzunyol olarak da bilinen Ledra Sokağı'dır. Sokak adlarını incelerken değişim unsurunu ve siyasi durumdan dolayı sokak adlarının nasıl değiştirildiğini de inceleyebilirsiniz. Bir örnek, İngiliz Dönemi'nden sonra sokak adlarının değiştirilmesidir. Victoria, Albert, George gibi İngiliz kraliyetine ait isimler taşıyan sokaklar, 1960 Bağımsızlık sonrasında değiştirildiği gibi, 1963 ve 1974 olaylarından sonra da sokak adları değiştirilmiştir.

KORMACİT'TE BİR SOKAK TABELASI

MUTTALO'DA BİR SOKAK TABELASI

LEFKOŞA'DA SOKAK TABELALARI

Dikkate alınması gereken noktalar:

- Sokak adları hangi dil(ler)de yazılmıştır?
- En önemli sokakların adları nelerdir?
- Kişilere gönderme yapan sokak adları için: Bunlar kimlerdir? Bu kişiler neyi temsil eder? Toplumsal cinsiyet/ tarihle bağlantı/ toplumdaki rol açısından neler gözlemleyebiliyorsunuz?
- Tarihlere atıfta bulunulan sokak adları için: Bu tarih hangi tarihsel olaya işaret ediyor? Tarihlerin çoğu hangi döneme denk geliyor?
- Sokak adlarına kimler karar verir? Kararları altında bulunan nedenler nelerdir?

1. Bu sokak isimleri genellikle şehit kelimesinin kısaltması olan Şht. ile başlar. Şehit isimleri genellikle toplumlararası çatışma sırasında hayatını kaybeden kişileri anlatan bir kelimedir.
2. Alexandrou, 2019. Top 100 most common street names in Cyprus (latin characters). [Kıbrıs'ta en yayın 100 sokak ismi (latin karakterlerle)]. *savvas.alexandrou.eu* [blog]. Erişim: < https://savvas.alexandrou.eu/2019/01/18/top-100-common-street-names-in-Cyprus-with-latin-characters.html>

Tarihsel Kaynak Olarak Mezarlıklar

Mezarlıklar, ait oldukları topluluğun birçok yönünü ortaya çıkarırken, mezar taşları yapıldıkları kişi hakkında bilgi verir[3]. Din ve kişisel bilgiler genellikle mezar taşlarında belirtilir. Bir mezar taşı ne kadar süslü ve özenli olursa, yaratılması için o kadar fazla para harcandığını ve sıklıkla ailenin sosyal statüsü ile zenginliğini gösterir. Mezarın üstünde bir çardak/kameriye bile bulabilirsiniz. Kıbrıs Rum toplumunda en önemli kişiler mezarlığın girişine yakın bir yere gömülür. Tipik bir Hristiyan mezarı, bir haç, bir kandil, ölen kişinin fotoğrafı, adı ve soyadı, doğum tarihi ve öldükleri yaşı gösterir. Bugün Kıbrıs Türk toplumunda yaygın olarak kullanılan mezar taşlarında ölen kişinin fotoğrafı, adı ve soyadı, doğum ve ölüm tarihi ve yaygın olarak da Kuran'dan bir sure olan 'ruhuna Fatiha' ibaresi bulunur[4].

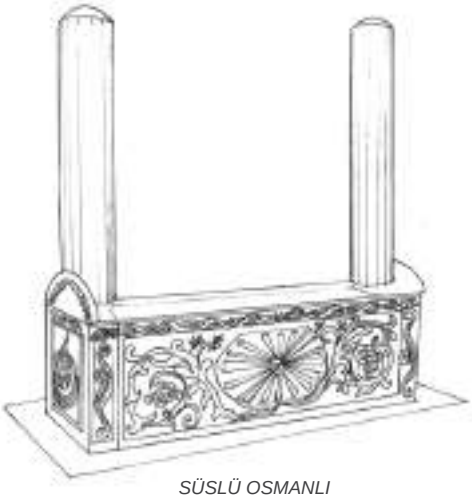

SÜSLÜ OSMANLI MEZARI

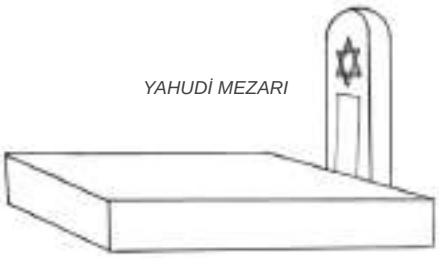

YAHUDİ MEZARI

KIBRIS RUM TOPLUMUNDA SÜSLÜ BİR MEZAR

KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA STANDART BİR MEZAR

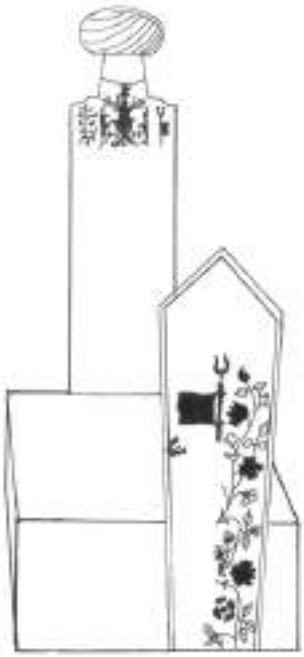

OSMANLI MEZARI

HRİSTİYAN MEZARI

3. Osmanlı mezarlıkları hakkında daha fazla bilgi edinmek isterseniz, 1. Ciltte **K8.8**'de Lefkoşa'da Arabahmet Mezarlığı hakkında verilen detaylı bilgilere bakınız.
4. Mezar taşlarıyla ilgili daha fazla sembolün açıklamasını görmek için https://headstonesymbols.co.uk/ adresine bakınız.

0.9 Bina Araştırma Kodları[5]

	1	2	3	4
A. Duvarlar	İşlenmemiş veya moloz taş	Tuğla 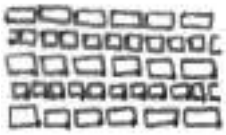	Alçı/Sıva	Kaplama Taş 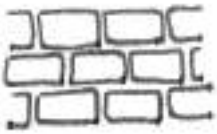
B. Çatı Şekli	Kırma (Köşesi açılı)	Düz	Felemenk çatılı	Beşik çatı
C. Çatı Malzemesi	Doğal malzeme	Taş 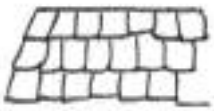	Kil kiremitler 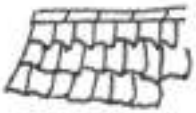	Modern çimento 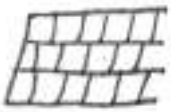
D. Pencereler	Sivri kemerli pencere (ince, uzun) 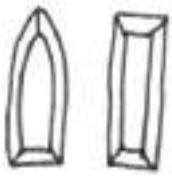	Pencere üzeri (düşey) Pencere ayırma dikmesi (Yatay) Taş cam ayracı	Kanatlı pencere (yandan menteşeli)	Panjurlu Pencere
E. Kapılar	Sivri kemerli kapı	Beşik kemerli kapı	Süslemeli kapı 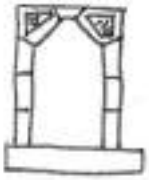	Düz kemerli kapı
F. Şekil	Tek katlı, müstakil	İki katlı müstakil	Sıra evler, teraslı	Villa / Bungalov

5. Brunskill, RW, *Illustrated Handbook of Vernacular Architecture* [Geleneksel Mimari Resimli El Kitabı]. Londra: Faber ve Faber,1971'de bulunan bir fikirden geliştirildi.

Bina Araştırma Anket Formu[6]

Anketi yapan kişinin adı:

Adres/ Yer:

Anket tarihi:

Çevrenin Kısa Tanımı:

Eskiz veya fotoğraf:

Özelliklerin Kodlanması

Duvarlar

Çatı Şekli

Çatı Tipi

Pencereler

Kapılar

Şekil

Diğer (ayrıntı veriniz)

Binanın betimlemesi:

6. Brunskill, R.W, *Illustrated Handbook of Vernacular Architecture [Geleneksel Mimari Resimli El Kitabı]*. Londra: Faber ve Faber,1971'de bulunan bir fikirden geliştirildi.

BÖLÜM 9 Girne

9.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Dönel kavşaktan Girne ilçesine girdikten sonra ikinci bir dönel kavşağa ulaşana kadar birkaç dakika boyunca dümdüz devam edin. Dönel kavşağın ikinci çıkışını kullanın ve dümdüz devam edin. İkinci çıkışı kullanmanız gereken başka bir dönel kavşağa daha ulaşacaksınız. Sağ tarafta bir araba park alanı göreceksiniz. Otobüsten indikten sonra, Girne Limanı'na ulaşana kadar sokaktan yürümeye devam edin, sağ tarafınızda Girne Kalesi'ni göreceksiniz.

Alan hakkında

Girne şehrinin tarihçesi Helenistik döneme kadar uzanır ve Romalılar, Bizanslılar, Lüzinyanlar, Venedikliler, Osmanlılar ve İngilizler gibi farklı uygarlıkların egemenliğine tanık olmuştur. Girne şehri Beşparmak sıradağlarına bakan at nalı şeklindeki bir limanın etrafına kurulmuştur (Oktay ve Bala, 2015). Girne Kalesi'nin orijinal yapısı, şehri Arap tehditlerine karşı korumak için MS 7. yüzyılda Bizanslılar tarafından yaptırılmıştır. Kale, ilk kez MS 1191'de İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard tarafından Üçüncü Haçlı Seferi'ne giderken kaleyi ele geçirdiğinde konu edilmiştir. Ada daha sonra Kral Richard tarafından Tapınak Şövalyelerine satılmış ve daha sonra eski Kudüs kralı Guy de Lusignan'a geçmiştir. Bu nedenle ada yaklaşık 300 yıl boyunca Lüzinyanların egemenliğinde kalmıştır (Edbury, 1991). 1208 ve 1211 yılları arasında kale genişletilerek yeni bir giriş, kare ve at nalı şeklindeki kuleler, okçular için mazgallar ve zindanlarla zenginleştirilmiştir (Megaw, 1964). MS 1371'de gerçekleşen Ceneviz saldırısı kaleyi neredeyse yerle bir etti; 15. yüzyılda gerçekleşen Venedik kuşatması ise dört yıl sürdü. M.S 1489'da Venedikliler adanın kontrolünü ele geçirdiler ve kaleye kalın duvarlar, toplar için mazgallar, üçüncü katta yeni silah noktaları ve surların içine ve çevresine topçuları sürüklemek için rampalar ekleyerek kaleyi şimdiki boyutlarına genişlettiler. Ayrıca, surlar içindeki St. George Şapeli de onarılmıştır (Edbury, 1991). 1570 yılında Girne şehrini kuşatarak kontrolü ele alan Osmanlılar, kalede değişiklikler yaptı. Amiral Sadık Paşa'nın mezarı halen kalede bulunmaktadır. Osmanlılar adayı Britanya İmparatorluğu'na kiraladığında kale polis kışlası ve eğitim okulu olarak kullanılmaktaydı (Department of Antiquities,1969).

Bu bölge aynı zamanda ünlü Girne Batık Gemisi ile de ilişkilidir. MÖ 4. yüzyıldan kalma, harap olmuş, açık güverteli ticaret gemisinin kalıntıları kalede sergilenir. Batık gemi, 1965 yılında Andreas Cariolou tarafından keşfedildi. Michael ve Susan Katzev, 1968-1969 yıllarında yapılan kazılarda yer aldılar. Çok sayıda amfora içeren kargo da gemiden çıkarılmıştır (Deniz Arkeolojisi Enstitüsü, n.d). Kaleye çok yakın konumda bulunan Girne Limanı, eski şehrin ekonomik ve sosyal yaşamının merkezi halindeydi (Camiz, Griffo, Baydur ve Valetta, 2020). Liman, yakınlardaki St. Andrew Kilisesi, Ağa Cafer Paşa Camii ve Chrysopolitissa Kilisesi gibi birçok tarihi bina ile Girne bölgesinde bir simge olmaya devam etmektedir.

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Camiz, A., Griffo, M., Baydur, S. ve Valletta, E., 2020. The chain tower in Kyrenia's harbour, Cyprus [Girne limanındaki zincir kule, Kıbrıs]: J. Navarro Palazón ve L. J. García-Pulido, eds. *Defensive Architecture of the Mediterranean, Vol. XII.* UGR, UPV, PAG.
- Department of Antiquities, 1969. *Kyrenia Castle* [Girne Kalesi]. Lefkoşa: Department of Antiquities.
- Dreghorn, W., 1977. *A Guide to Antiquities in Kyrenia* [Girne'deki Eski Eserler için Rehber]. Erişim: <https://www.stwing.upenn.edu/~durduran/drky2.html>.
- Edbury P. W. 1991. *The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191–1374* [Kıbrıs Krallığı ve Haçlı Seferleri 1191-1374]. Cambridge, GB.
- Institute of Nautical Archaeology. *Kyrenia Shipwreck Excavation* [Girne Batık Kazısı]. Erişim: <https://nauticalarch.org/projects/kyrenia-shipwreck-excavation/>.
- Megaw, A. H. S, 1964. *A Brief History and Description of Kyrenia Castle* [Girne Kalesi'nin Kısa Bir Tarihçesi ve Betimlemesi]. Lefkoşa: Antiquities Department of the Republic of Cyprus.
- Oktay, D. ve Bala, H.A., 2015. A holistic research approach to measuring urban identity: findings from Girne (Kyrenia) area study [Kent kimliğini ölçmek için bütünsel bir araştırma yaklaşımı: Girne alan çalışmasından elde edilen bulgular]. *IJAR*, 9(2), pp.210-215.
- Panagiotou, M., 2011. Harbours, harbour works and commerce in Cyprus, 1878-1910 [Kıbrıs'ta limanlar, liman işleri ve ticaret 1878-1910]. M. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis ve M. Palaktsoglou, eds. *Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies*. Adelaide, June 2011.

Girne Batık Gemi'sini özel kılan nedir?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu bağlantıları
Tarih: Tarihsel Kanıt, Tarihsel Önem, Değişim ve Süreklilik
Coğrafya: Konum Duyusu, Ekonomik Coğrafya

Senaryo: Küresel bir müze grubu, ünlü gemiler ve batıklarla ilgili bilgileri içeren ortak bir web sitesi oluşturmak için çalışıyor. Site, diğer batıkların yanı sıra Kıbrıs'ta bulunan Girne Batık Gemisiyle ilgili materyalleri de içerecek.

Ürün ve Değerlendirme: Sitede, Türkiye'de Uluburun, Norveç'te Viking Gemileri müzesi, İngiltere'de Mary Rose, İsveç'te Vasa, Kuzey İrlanda'da Titanik ve Kore'de MV Sewol gibi farklı batıklarla ilgili içerik yer alacaktır. Küresel müzeler grubu da Kıbrıs'tan öğrencilerin Girne Batığı hakkında fotoğraf, eskiz ve/veya metinden oluşabilen materyaller sağlayarak bu web sitesine katkıda bulunmalarını talep etmektedir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Girne tarihi ve Girne'deki Batık Gemi hakkında araştırma yapmak;
- web sitesi için batık gemiyle ilgili materyaller oluşturup, tasarlamak;
- Girne Batık Gemi'sinin hikayesini anlatmak için çeşitli kaynaklar kullanmak;
- antik geminin dünya mirası için önemi hakkında bilgi edinmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrencilere bir badem göstererek veya elden ele dolaştırarak öğrencilere sorun: Bir badem bize Kıbrıs ve antik dünya hakkında ne kadar şey öğretebilir? Görüşlerini dinleyin ve 10.000 bademin farklı bir hikaye anlatıp anlatmayacağını sorun. İki bin yıldan fazla bir süre önce batan gemi hakkında araştırma yaparken ve web materyalleri oluştururken, 10.000 bademin birçok dalgıç ve arkeoloğun hayatını nasıl değiştirdiğini araştıracaklarını açıklayın.

Aktivite 1: (8 dakika) **K9.7**'yi okuyarak gemi, taşıdığı kargo ve neden batmış olabileceği hakkında bilgi edinin. Bazı arkeolojik web sitelerinin geminin batma nedeninin tartışmalı olduğunu belirtir çünkü geminin kurşun kaplamasının yanında mızrak uçları bulunmuştur. Kaynak, aynı zamanda batık geminin önemini de vurguluyor.

Tartışma: (8 dakika) Öğrencilerin sualtı arkeolojisinin önemini anlamalarını desteklemek için **K9.8**'i verin ve sağlanan çevrimiçi veya basılı materyalden sualtı arkeolojisi görüntülerini gösterin. Ayrıca UNESCO'nun Sualtı Kültür Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşmesi'nden[7] de söz edebilirsiniz. Öğrencilere sualtı arkeolojisi ile ilgili bilgilerin Girne batık gemisinin önemini ve Kıbrıs tarihini anlamaya yardımcı olup olmadığını sorun.

Aktivite 2: (14 dakika) Öğrenciler batık geminin önemini daha fazla anlamak için video izleyebilir ve not alabilirler. Ayrıca, batık geminin önemini[8] ve keşfinden çeşitli fotoğrafları[9] gösteren aşağıdaki videoları da izleyebilirsiniz. Videoların Türkçe ve Yunanca çevirileri AHDR web sitesinde mevcuttur.

Evde öğrenme: (4 dakika) Öğrencilerden evde sualtı arkeolojisi hakkında bazı bilgileri kontrol etmelerini isteyin. Bunlar, İngiltere'deki Mary Rose müzesinde ve İsveç'teki Vasa müzesinde bulunan önemli gemi kalıntıları hakkında bilgi içerebilir. Öğrenciler ayrıca Türkiye'de bulunan Uluburun ve Kuzey İrlanda'da bulunan Titanik gibi farklı batık gemilerin resimlerini ve nasıl sunulduklarını da görebilirler.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Bugünkü dersi ana hatlarıyla özetleyin, öğrencilerin hazırlaması gereken göreve geri dönüp Girne ile batık gemi hakkında daha fazla bilgi edinecekleri bir sonraki ders hakkında kısaca bilgi verin.

7. UNESCO. *About the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage* [Sualtı Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme]. Erişim: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/>.
8. Shipwrecks and Submerged Worlds, 2014. *Dr. Julian Whitewright talks about the Kyrenia ship* [Dr. Julian Whitewright Girne Gemisi'ni anlatıyor]. [video çevrimiçi] Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=wiBTyiRTh6U>.
9. Institute of Nautical Archaeology, 2012. *Kyrenia Shipwreck Project* [Girne Batık Gemisi Projesi]. [video çevrimiçi] Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=ThfPxuFdKSI>.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika) Öğrencilere senaryoyu hatırlatın ve liman hakkındaki bilgilerini tazeleyin.

Aktivite: (12 dakika) Öğrencilerden limanın daha yakın geçmişi, batık geminin bulunduğu yer ve çevresi hakkında bilgi edinmek için **K9.9**'u okumalarını isteyin. Limanın farklı zaman dilimlerindeki durumunu ve işlevindeki değişiklikleri incelemek için **K9.10**'u da verebilirsiniz.

Tartışma: (9 dakika) Öğrencilere hazırlayacakları web sitesi hakkında belirli sorular sorun:

- Ne tür bir kitlenin siteyi ziyaret etmesini bekliyorlar?
- Ne tür bir okunabilirlik düzeyi (metin karmaşıklığı) gereklidir? (Olası yanıtlar: farklı kullanıcılar tarafından anlaşılabilecek metin, farklı dillerin dahil edilmesi, dil seviyesinin dikkate alınması, sözlük veya terimlerin açıklanması)
- Çocukların ve yetişkinlerin siteyi ilginç ve yararlı bulmasına ne yardımcı olabilir? (Olası yanıtlar: görseller, metinler, günümüze bağlantı, batık gemiden elde edilen bulgular)
- Tasarım özellikleri ve etkileşim açısından istekleri nelerdir? (Olası yanıtları: animasyon, ses dosyaları, testler, fotoğraf galerisi)

Araştırma: (15 dakika) Öğrencilere Girne batık gemiyi araştırmaları, web sitesinin metin ve resim içeriklerini oluşturmaya başlamaları için zaman verin. AHDR'nin web sitesinde bulunan basılı veya çevrimiçi kaynaklar, Su altı Arkeoloji Enstitüsü[10] ve Penn Müzesi[11] web siteleri gibi bulduğunuz diğer kaynaklar veya Girne'deki gemi ve korsanlık[12] hakkında bir sunum yapabilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Bugünkü dersin ana noktalarını tekrar edin ve eğitim gezisinin nasıl yönetileceği konusunda öğrencilere kısa bilgi verin.

Gezi Yerinde Ders (90 dakika)

Helenistik dönemde Akdeniz'in farklı bölgeleri arasındaki ticaret ve karşılıklı bağlantılar hakkında bir bağlam sağlamak amacıyla liman ve Girne kalesinin doğasına odaklanın. Öğrencilere, kale bölgesini anlamalarına yardımcı olmak için **K9.6**'yı, bölgedeki değişim ve süreklilik kanıtlarını inceleyebilmeleri için **K9.10**'u (zaman içinde limanın görüntüleri) sağlamayı yararlı bulabilirsiniz. Grupla birlikte liman bölgesinde yürüyün ve kaleyi inceleyin. Öğrenciler, web sitelerinin içeriğini zenginleştirmek için bu alandaki gözlemlerini nasıl kullanabileceklerini düşünebilirler. Site içeriğine görsellik kazandırmak için, kullanıcılar çevrenin çizimlerini yapabilir veya fotoğraf çekebilir.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler üzerinde anlaştıkları bir şekilde web sitelerini hazırlarlar. Kendilerine sınıf olarak üzerinde anlaştıkları başarı kriterlerini hatırlatın.

10. Institute of Nautical Archaeology, n.d. Kyrenia Shipwreck Exhibition [Girne Batık Gemisi Sergisi]. Erişim: https://nauticalarch.org/projects/kyrenia-shipwreck-excavation/
11. Penn Museum, n.d. The Kyrenia Shipwreck [Girne Batık Gemisi]. Erişim: <https://www.penn.museum/sites/expedition/the-kyrenia-shipwreck/>.
12. Joukowsky Institute for Archaeology & the Ancient World, n.d. Was the Kyrenia shipwreck a victim of piracy?. [Girne batık gemisi bir korsanlık kurbanı mıydı?] Erişim: <https://www.brown.edu/Departments/Joukowsky_Institute/courses/maritimearchaeology11/files/19114044.pdf>

Girne'deki kanıtlar bize ticaret ve Kıbrıs tarihi hakkında neler anlatıyor?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu bağlantıları
Tarih: Tarihsel Kanıt, Önem, Değişim ve Süreklilik
Coğrafya: Konum Duyusu, Ekonomik Coğrafya

Senaryo: Bir üniversite Kıbrıs'taki önemli alanların rotalarını gösteren eğitim amaçlı bir uygulama geliştiriyor. Bu yerlerden birinin odak noktası, Girne'deki tarihi kale ve liman bölgesi olacaktır. Üniversite, öğrencilerden kanıtların bize Kıbrıs tarihinde ticaret ve yaşamla ilgili anlattıklarına odaklanan eğitimsel bir rota tasarlamalarını istiyor.

Ürün ve Değerlendirme: Yerli halkın ve ziyaretçilerin cep telefonlarından erişebilecekleri uygulamanın yazılı ve görsel içeriğini öğrencilerden tasarlamalarını isteyin. Rota, bölgenin tarihi hakkında bilgi sağlayacaktır. Öğrencilerle başarı kriterlerini belirlediğinizden emin olun ve onlara akran değerlendirmesi yapacaklarını bildirin.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Girne hakkındaki bilgilerini geliştirerek Girne tarihinin çeşitli yönlerini tanımak;
- Girne Limanı ve limanın ticaret üzerindeki etkisi hakkında bir anlayış geliştirmek;
- Kıbrıs kültürel mirasına ait bir alan olan Girne kalesi hakkında bilgi edinmek;
- Girne tarihi alanı içindeki yapılar hakkında araştırma yapabilmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Öğrencilerin Girne'nin liman bölgesi çevresinde bir rota oluşturacaklarını açıklayın. Girne'yi haritada gösterin ve Girne limanındaki denizin doğal olarak sığ olduğunu ve denizin ancak küçük bot ve gemi tasarımları için uygun olduğunu açıklayın. Öğrencileri, bugünkü dersin limanın tarihi ve yapısına odaklanacağı konusunda bilgilendirin.

Arka plan bilgi: (6 dakika) Liman ve gözde restoranlarıyla 'nezihleştirilmiş' Girne'nin güncel görsellerini öğrencilerle paylaşın. Limanın Girne'ye özgü bir cazibe merkezi olduğunu açıklayın ve limanın turlar, eğlence gemileri, küçük ölçekli balıkçılık, çevresindeki barlar, kafeler ve restoranlarla modern ekonomiye nasıl katkı sağladığını tartışın.

Aktivite 1: (12 dakika) Grupla birlikte **K9.7**'yi okuyun. Öğrencilere Girne Batık Gemisini daha önce duyup duymadıklarını sorun. Kaynağın Antik çağlarda Akdeniz ticareti hakkında kendilerine ne anlattığını tartışın. Birlikte batık geminin önemiyle ilgili videoyu izleyin veya Dr. Julian Whitewright'ın[13] anlatısının çevirisini öğrencilerle paylaşın. Öğrenciler bu bilgileri rotalarına dahil etmek isteyebilirler.

Aktivite 2: (12 dakika) Girne Limanı'nın neden küçük bir liman olarak kaldığını ve fazla gelişmediğini (Olası yanıtlar: sığ sular) ve geçmişte burada yapılan ticareti tartışmak için **K9.9**'u kullanın. Kaynak, aynı zamanda çevredeki mimari hakkında da bilgi sağladığından, öğrencilerin şehirlerin limanlar gibi doğal çevre etrafında nasıl yapılandırıldığına dair bir anlayış geliştirmelerine de yardımcı olacaktır. Limanları olan diğer şehirleri ve bu şehirlerin nasıl yapıldığını düşünmelerini isteyin.

Tartışma: (6 dakika) Öğrencilerden gelişmiş bir liman olmamasının olası olumlu ve olumsuz yönlerini ve yerli halk için uzun ve kısa vadeli avantaj ve dezavantajlarını listelemelerini isteyin (Olası yanıtlar: büyüme ve zenginlikten yoksunluk, bozulmamış çevre, daha az kirlilik). Öğrencilere rota hazırlama görevi için limanın hangi yönlerine odaklanmak istediklerini sorun (ticaret, gelişme, eğlence vb.).

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Bugünkü konuyu ana hatlarıyla özetleyin ve rota hazırlama görevine geri dönün. Bir sonraki derste ne yapılacağını ve Girne hakkında nerede daha fazla bilgi bulabileceklerini söyleyin.

13. Shipwrecks and Submerged Worlds, 2014. *Dr. Julian Whitewright talks about the Kyrenia ship* [Dr. Julian Whitewright Girne Gemisi'ni anlatıyor]. [video çevrimiçi] Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=wiBTyiRTh6U>.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika): Öğrencilere liman hakkında verdiğiniz bilgiyi özetleyin ve görevlerini hatırlatın. Bugünkü dersin odak noktasının, rota hazırlama görevine ek olarak, Girne Kalesi ve çevresi hakkında olacağını belirtin.

Aktivite 1: (12 dakika) Girne Kalesi, Girne Limanı'nda bulunan önemli bir yapıdır. Kale hakkında daha fazla bilgi edinmek için öğrencilerden **K9.6**'yı okumalarını isteyin. Öğrencilere neden burada bir kale inşa edilmiş olabileceğini düşünmelerini isteyin (Olası yanıtlar: limanı savunmak, yerel ticareti korumak, gelen mallardan vergi toplamak, giriş ve çıkışları denetlemek). Bu tür savunmaların amacını ve yapısını anlamalarına yardımcı olması için öğrencilerden Bölüm 0'daki sur ve savunma yapıları sayfasını da okumalarını isteyebilirsiniz.

Rota tasarımı: (7 dakika) Eğitici rota örneklerini gösterin ve özelliklerini tartışın. Rotaların ziyaretçilerin ilginç ve önemli yerleri görmeleri için bir yol olduğunu açıklayın. Öğrencilere, rotalarına ne eklemek istediklerini ve hangi bilgileri toplamaları gerektiğini sorun.

Aktivite 2: (10 dakika) Bölgedeki değişim ve sürekliliğe daha derinlemesine bakmak için **K9.10**'u kullanın. Öğrencilere liman bölgesinin zaman içinde nasıl değiştiğini (Olası cevaplar: çevrede daha fazla gelişme, daha az ticaret) ve limanın gelişiminden kimin yararlandığını sorun. Rehberlerinde görsel kullanacaklar mı, kullanacaklarsa ne tür görseller kullanacaklar? Değişim ve sürekliliğin kanıtları, öğrencilerin tasarlayacağı rotaya nasıl katkıda bulunabilir?

Evde öğrenme: (6 dakika) Öğrencilerden Girne'deki yaşam ve ticaret hakkında bilgi verebilecek anıtlar veya binalar hakkında araştırma yapmalarını isteyin. Bunlar Archangelos Michael Kilisesi, St. Andrew Kilisesi, Ağa Cafer Paşa Camii veya ilgili buldukları diğer yerleri içerebilir. Bunları eğitim amaçlı rotalarına nasıl dahil edeceklerini düşünmelerini tekrar söyleyin. Öğrencilerden Girne Limanı'nı ziyaretleri sırasında bu binaları ziyaret etme fırsatı doğacağı için, bu binaları not etmelerini isteyin.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Konuyu ana hatlarıyla tekrar edin ve alan gezisinin pratik yönlerini tartışın.

Gezi Yerinde Ders (60 dakika + kaleyi ziyaret ediyorsanız 60 dakika ek süre)

Öğrencilere, kalenin bulunduğu bölgeyi anlamalarına yardımcı olmak için **K9.6**'yı ve zaman içerisinde limanın değişim ve süreklilik kanıtlarını incelemeleri için limanın resimlerini içeren **K9.10**'u verin. Liman bölgesi boyunca grupla birlikte yürüyün ve kaleyi inceleyin. Öğrenciler, bölgeyi ziyaret edenlerin Girne tarihini anlamalarına ve belirli özellikleri fark etmelerine nasıl yardımcı olabilirler? Girne'den geçerken hangi bilgileri (yol tarifi, durulacak yerler, bakılacak yerler vb.) not etmelidirler? Kullanabilecekleri materyaller, incelenen alanın daha kolay anlaşılmasını nasıl sağlayabilir? Uygulamayı kullanan ziyaretçilerin bölgeyi anlamalarına yardımcı olmak için oluşturdukları rotaya başka ne ekleyebilirler? Görevlerini başarıyla tamamlamak için neleri araştırmaları gerekebilir?

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler eğitimsel rota yaratmak üzere daha önceden kararlaştırılan formata göre çalışarak materyallerini hazırlarlar ve sizin ya da sınıfın son ürün için belirledikleri başarı kriterlerini karşıladıklarından emin olurlar. Öğrencilere çalışmalarını akran değerlendirmesine hazırlamaları için zaman verin.

Girne Kalesi'ni Keşfetmek

A1. Girne Kalesi'nin Yerleşim Planı

14. yüzyıldan önce kalenin kara tarafındaki hendek suyla doldurularak liman olarak kullanılırdı. Kuzeybatı girişi, hendeği bir köprü ile geçmektedir. Kalede Lüzinyan döneminden kalma tonozlu bir iç koridor bulunur. St. George Kilisesi, kubbesini destekleyen başka bir yapının parçası olan Korint başlıklı dört mermer sütuna sahiptir. Buraya koridorun sol tarafındaki bir geçitten erişim sağlanır. 1570 yılında Girne fatihlerinden Osmanlı Amirali Sadık Paşa'nın türbesi, kalenin geniş iç avluya uzanan giriş koridorunda yer alır. Avlunun kuzeyindeki ve doğusundaki kemerli odalar, muhafız odaları ve hapishane hücreleri olarak kullanılırdı. Batı kanadında ise geniş kemerli pencerelere sahip kraliyet yerleşkesi yer alır. Avlunun güneyindeki sur duvarları erken Bizans dönemine aittir. Üst duvarlara rampalarla ulaşılır. Kalenin zemin katı, zindanlar ve depolama alanları içermektedir.

Megaw, A. H. S. 1964. *A Brief History and Description of Kyrenia Castle [Girne Kalesi'nin Kısa bir Tarihçesi ve Betimlemesi]*. Lefkoşa: Antiquities Dept. of the Government of Cyprus'dan uyarlanmıştır.

A2. Osmanlı Amirali'nin Türbesi

Kaynak: AHDR, 2021.

A3. Kale'deki Bizans Şapeli

Kaynak: AHDR, 2021.

A4. Girne Kalesi'nin Havadan Görünüşü

Ivan Charalambous, 2021'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklar bize Kıbrıs tarihi hakkında neler anlatıyor?
2. Bu kalenin denize ve karaya bakan savunma duvarları bulunur. Her ikisinin de neden gerekli olduğuna dair önerilerde bulunabilir misiniz?
3. Sizce bu alanı ziyaret edenlerin en fazla ilgisini çeken öğeler neler olabilir?

9.7 Girne Batık Gemi

B1. Batık Geminin Sualtı Kazısı

1965 yılında Kıbrıs'ın kuzey kıyılarında MÖ 4. yüzyıldan kalma bir batık gemi bulundu ve 1967 ile 1969 yılları arasında kazıları yapıldı. Kazılar, Pennsylvania Üniversitesi Müzesi'nden Michael Katsev öncülüğünde gerçekleşti. Geminin gövdesi, içinde bulunan eşyalarla birlikte, antik çağlardan kalan en iyi korunmuş örnek olarak kabul edilir. Girne gemisinin gövdesi, Klasik ve Helenistik dönemde yelken açan diğer gemilere model olmuştur.

Batık gemi, Girne Kalesi'nin odalarından birinde sergilenir. Arkeologlar, geminin Kos ve Rodos'tan gelen değirmen taşları ve amforaları taşıdığı sırada bir kasırga tarafından alabora olduğunu ve battığını düşünürler. Gemi yaklaşık 14,3 metre (47 fit) uzunluğundadır ve kurşunla kaplanmış Halep çamından yapılmıştır.

Kaynak: Harpster, M., 2015. Protecting maritime heritage in disputed territory: the Kyrenia shipwreck collection restoration program [İhtilaflı bölgede deniz mirasının korunması: Girne batık koleksiyonu restorasyon programı]. *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage Studies*, 3(2), pp.156-165.

B2. Öncesi ve Sonrası

Kaynak: Institute of Nautical Archaeology [Deniz Arkeolojisi Enstitüsü].

B3. Geminin Durumu

Batık gemi, en son teknolojiler kullanılarak çıkarıldı. Gemi çıkarıldığında iyi durumdaydı ve yaklaşık %75'i iyi korunmuştu. UNDP tarafından yürütülen proje kapsamında, gemi enkazının şu anda sergilenmekte olduğu galeride yenileme çalışmaları yapıldı. Ahşap kapılar yenilenerek, çürüyen taşlar değiştirilmiş, çatıda iyileştirmeler ve su yalıtımı yapılmıştır.

Kaynak: UNDP. n.d. Kyrenia Shipwreck Gallery (External Works) [Girne Batık Gemi Galerisi - Dış Bina İşleri]. Erişim: <https://bit.ly/3inNhX8>.

B4. Batık Geminin Önemi

Girne batık gemisi, Kıbrıs'ta kullanılan madeni paraların, pasaportların ve posta pullarının üzerinde yer almaktadır. Posta pulları, geminin restorasyonunu anmak için 80'lerin sonlarında basılmıştır. Geminin kopyaları da üretilmiştir. Girne II kopyası Japonya, Almanya ve New York'u dolaşmıştır. Girne Liberty adıyla bilinen bir başka kopya ise Limasol Marina'da görülebilir.

Kaynak: Andreou, S. ve Zantides, E., 2018. Constructing official culture through stamps: the case of the Republic of Cyprus [Pullarla resmi kültür inşası: Kıbrıs Cumhuriyeti örneği]. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(1), pp.66-85.

Sorular

1. Kaynaklar geminin ve taşıdığı kargo yükünün bulunduğu zamandaki durumu hakkında bize neler söylüyor?
2. Kaynaklara bakarak Girne gemisinin önemi hakkında ne gibi varsayımlarda bulunabiliriz?

Denizden gelen kanıtlar

C1. Sualtı Arkeolojisi Nedir?

Sualtı arkeolojisi, arkeolojinin gemi enkazlarını, çevreyi ve eserleri inceleyen bir alt alanıdır. Sualtı kültürel miras, UNESCO'nun 2001 tarihli Sözleşmesi'ne göre, kültürel, tarihi veya arkeolojik açıdan önemi olan, insan varlığının en az 100 yıldır su altında kalmış kalıntılarından oluşur. Bu kalıntılar, kısmen veya tamamen olabileceği gibi periyodik veya sürekli olarak su altında kalmış olabilir ve bu alanlar geçmişle olan bağ olarak değerlendirilir. Dünya yüzeyinin büyük bölümü sulardan oluştuğu için insan varlığının, önemli tarihi olayların, savaşların, köle ticaretinin, doğal afetlerin ve devrimlerin izlerinin su altında bulunması kaçınılmazdır. Oksijen eksikliği ve içerdikleri biyolojik materyal nedeniyle bu alanlar, karadakilere göre daha iyi korunur. "Suyun altındaki kültürel miras, tarihin henüz bilinmeyen veya yazılı kanıtlarda kayda geçmeyen yönlerini ortaya çıkarabilir [...] Su uygarlığın başlangıcından beri farklı dünyaları birbirine bağlayan bir yol olarak kullanıldığından, deniz tabanında bulunan kalıntılar, insanlığın başlangıcından itibaren kültürel diyaloğun tanıkları olmuştur.'

UNESCO, n.d. *The significance of underwater cultural heritage* [Sualtı Kültürel Mirasın Önemi]. Erişim: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/protection/protection/significance-of-uch/> ve UNESCO, n.d. *Underwater Archaeology* [Sualtı arkeolojisi]. Erişim: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/about-the-heritage/protection/underwater-archaeology/>.'dan uyarlanmıştır.

C2.

"On farklı amfora şekli bulundu. Çoğunluğu Rodos kökenlidir ve tarihleri M.Ö 4. yüzyılın son üçüncü çeyreğine kadar uzanır. Ancak diğer dokuz stil, nispeten küçük sayılarda bulunur ve bu da onların uğranılan birkaç farklı limandan alınmış olabileceğini gösterir. Rodoslu çömleklerin bazılarının kulplarında, amforanın kapasitesini belirtmek için çanak çömlek işlerinden görevli biri tarafından yapılmış olan damgalı baskılar vardır. Bir kavanozun omzunda belki de bu son yolculukta bir mürettebat üyesinin veya yolcu tarafından çizilmiş gizemli bir EY karalaması vardır. Sürpriz bir şekilde, amforaları temizlerken, birçoğunun içinde hala daha kabuklarının içinde korunmuş bir miktar badem bulunduğunu gördük. Bununla birlikte, kavanozların çoğunda orijinal içeriklerinden hiçbir iz bulunmamaktadır. Ayrıca, ilk sezonda taştan yapılmış sadece bir amfora kapağı ortaya çıktı ve bu, yükün bir kısmının boşaltılmış kavanozlar olup olmadığını merak etmemize neden oldu".

Kaynak: Katzev, M.L., 1969. *The Kyrenia Shipwreck Expedition.* [Girne Batık Gemi Gezisi] 11(2). Erişim: <https://www.penn.museum/sites/expedition/the-kyrenia-shipwreck/>.

C3. Bölgeyi inceleyen dalgıç

Kaynak: Institute of Nautical Archaeology
[Deniz Arkeolojisi Enstitüsü]

C4. Gövde Kerestelerinin Deniz Tabanına Kaydedilmesi

Kaynak: Institute of Nautical Archaeology
[Deniz Arkeolojisi Enstitüsü]

Sorular

1. Girne batık geminin ve yükünün doğası, antik dünyada bulunan Girne gibi limanlardaki ticaret ve yaşam hakkında bize ne anlatıyor?
2. Sualtı arkeolojisinden neler öğrenebiliriz?

9.9 Girne Limanı

D1. Girne Limanı'nda Ticaret

Maria Panayiotou, M.S 1878'den önce Kıbrıs'ta inşa edilmiş limanlar olmadığını, o zamanlar sadece Larnaka, Limasol ve Mağusa'da bulunan demirleme yerleri olduğunu iddia eder. Ancak, bu demirleme yerlerinin bulunduğu rıhtımlardaki sular sığ sulardı ve bu da kışın gemiler için zorluk çıkarmaktaydı. Girne ve Baf limanları demirleme rıhtımlarından daha da sığ olduğundan, bu limanları ithalat ve ihracat için kullanmayı zorlaştırıyordu. İngilizler, Kıbrıs'a geldiğinde ana liman olan Mağusa Limanı'nın bakımı uzun süre ihmal edilmişti ve liman çamurla kaplanmıştı. 1881 ve 1890 yılları arasında İngiliz yönetimi, adada ticari tesislere izin vermek için Larnaka ve Girne limanlarındaki karaya yanaşma tesislerini iyileştirmeye karar verdi. Girne Limanı'nın yapımına 1886 yılında başlanmış ve M.S 1890 yılında tamamlanmıştır. İngiliz yönetiminin ilk yıllarında Kıbrıs'ta ticaret sınırlıydı. Kamu tesisleri için ayrılan bütçe azdı ve bu durum zaman içinde yavaş yavaş değişti. Kıbrıs limanları Akdeniz'deki ticaret için gerekli görülmezdi, ve Kıbrıslıların da genel olarak yabancı ürünleri satın almak için yeterli paraya sahip olmadığı düşünülürdü. Larnaka, Limasol ve Girne limanları 1881, 1882 ve 1890 yıllarında yenilenmiştir. Bu küçük değişiklikler ticari faaliyetlerin ve gelirin artmasına yol açmasa da, limana yanaşma ve karaya çıkma olanaklarını olumlu etkilemiştir. 1887'de Kıbrıs'ta ekonomi kuraklık nedeniyle etkilendi. Buğday, şarap ve pamuk tohumu, ihraç edilen en önemli ürünler arasında olmalarına rağmen, kuraklık nedeniyle sınırlı sayıda ihraç edilirdi. 20. yüzyılın ilk yıllarında ithalat ve ihracat faaliyetleri artmaya başlamıştır. 1902 yılından itibaren banka şubelerinin açılması ve tarım makinelerinin kullanılmaya başlanması gibi bazı ekonomik faaliyetler Kıbrıs'taki ticareti etkiledi. Bu ticari faaliyetler dengeli bir şekilde devam etmesine rağmen, Girne ekonomisi gelişmedi. 1878 ve 1911 yılları arasında Kıbrıs'ın denizcilik sektörünün %23-35'i Larnaka'da, %25-32'si Limasol'da, %17-24'ü Mağusa'da, %11-13'ü Baf'ta yer alırken, Girne ancak %1-2'de kaldı.

Panagiotou, M., 2011. Harbours, harbour works and commerce in Cyprus, 1878-1910 [Kıbrıs'ta Limanlar, Liman çalışmaları ve Ticaret]: M. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis ve M. Palaktsoglou, eds. *Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies.* Adelaide, June 2011.'den uyarlanmıştır.

D2 Girne Limanı'nın İşlevi

Limandaki ambarlar harnup, zeytin, buğday ve arpa depolamak için kullanılırdı. Sömürge döneminde liman, balıkçı tekneleri için acil durum limanı ve balıkçılık ekipmanlarının depolandığı bir yer olarak kullanılırdı. Bu ambarlarda küçük tekne ve benzeri gemilerin de depolandığı belirtilir. Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika arasında farklı ticaret yollarının keşfedilmesiyle, karaya bir giriş noktası olma özelliğini kaybeden liman çoğu ticari faaliyetin durmasıyla önemini yitirmiştir. Ancak liman hala balıkçı teknelerine, yatlara ve küçük teknelere ev sahipliği yapar. Artık bir ticaret merkezi olmasa da, tarihi ve mimari özellikleri ve sunduğu eğlence olanakları nedeniyle, dünyanın dört bir yanından gelen ziyaretçiler nedeniyle gözde bir turistik merkezdir.

Altan Bayraktar, Ü., 2015. Fractions in urban and collective memory and transformation of public space: The Harbor example in the Kyrenia town [Kentsel ve kolektif bellekte kırılmalar ve kamusal alanın dönüşümü: Girne Şehri Limanı Örneği]. *Journal of Marmara University Social Sciences Institute/ Öneri*, 11(44), pp. 291-317.'den uyarlanmıştır.

D3. Liman çevresindeki ambarlar

Ekonominin temelini tarım teşkil ederdi ve nüfusun çoğu kırsal alanlarda yaşardı. Harnup üretimi ekonominin önemli bir parçasıydı. Ulaşım (karayolları, demiryolları ve limanlar) yetersiz kalmaya başlayınca, harnup ambarları inşa edilmiştir. Mağusa, Lefkoşa ve Omorfo'yu birbirine bağlayan demiryolu 1907 yılında hizmete açılmıştır. Ancak Girne sıradağlarının kuzey kıyısındaki ekin alanları, demiryolundan tam olarak yararlanamadığından İngiliz hükümeti, harnupları gemilere gönderilmeden önce depolamak amacıyla limanda bulunan depoları inşa etmiştir.

Kaynak: Vehbi, B.O., Yuceer, H. ve Hurol, Y., 2016. Rural carob warehouses in Cyprus: an assessment of architectural and structural characteristics [Kıbrıs'taki kırsal harnup depoları: mimari ve yapısal özelliklerin değerlendirilmesi]. *Journal of Architectural Conservation*, 22(1), pp.18-47.

Sorular

1. Kaynaklar bize Girne Limanı'ndaki ticaret hakkında neler anlatıyor?
2. Liman adadaki diğer liman ya da rıhtımlardan ne açıdan farklıdır?

Girne Limanı’nda Değişim

E1

Kaynak: Kyrenia, Cyprus: buildings and boats in the harbour [Girne, limandaki binalar ve kayıklar]. Fotoğraf, 1981, John Thomson’un bir negatifinden, 1878. Wellcome Collection.

E2

Kaynak: AHDR, 2020.

E3

Kaynak: Kyrenia, Cyprus: buildings and boats in the harbour [Girne, limandaki binalar ve kayıklar]. Fotoğraf, 1880. Wellcome Collection.

E4

Kaynak: AHDR, 2020.

E5

Limanda, bölgenin başlıca ticareti olan harnup dükkanları olarak yapılmış eski yüksek binalar vardır. Harnup ticareti artık yapılmayınca, bu dükkanlar günümüzde eğlence amaçlı kullanılmakta ve kafe, bar ve restoran olarak işlev görmektedir. Bazı binalarda bulunan ve korunmuş olan kemerli pencereler ve balkonlar bölgenin eşsiz mimarisine katkıda bulunur. Bölge, ziyaretçiler arasında popüler olmasına rağmen, bölgede çok az konut bulunur. Bu, ziyaretçilerin yerel halk ve yaşamları hakkında bilgi edinmelerini engelleyen bir unsur olarak görülebilir. Yeni açılan mekanların birçoğu, Kıbrıs’ın yerel tarzı yerine uluslararası bir tarz benimsediği için liman bölgesi özgün karakterini kaybetme riski altındadır.

Oktay, D., 2006. How can urban context maintain urban identity and sustainability?: Evaluations of Taormina (Sicily) and Kyrenia (north Cyprus) [Kentsel bağlam, kentsel kimliği ve sürdürülebilirliği nasıl koruyabilir?: Taormina (Sicilya) ve Girne (kuzey Kıbrıs) Değerlendirmeleri]. *Web Journal on Cultural Patrimony*, 1(2).’dan uyarlanmıştır.

Soru

Kaynaklar bize Girne Limanı bölgesindeki değişim ve süreklilik hakkında neler anlatır?

BÖLÜM 10 Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi

10.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Larnaka Tuz Gölü bölgesinde iki tuz gölü ve bunların hemen yanında sulak bir alan bulunur. Larnaka'nın güneyinde, Meneou ve Dromolaxia köylerinin doğusunda yer alır. Bu gezi sırasında 'Alyki' olarak bilinen en büyük gölü ve 'Alyki'nin batı kıyısında yer alan İslami anıt Hala Sultan Tekkesi'ni ziyaret edeceksiniz. Tekkenin yakınında park yeri ve piknik alanı bulunur. Göl alanı boyunca, Hala Sultan Tekkesi'nden başlayarak gölün doğal yaşam alanını ve çevresini incelemek için takip edebileceğiniz bir doğa parkuru mevcuttur.

Alan hakkında

Bölge çevresel, arkeolojik, dini ve tarihi düzeylerde öneme sahiptir. Bölgeden elde edilen jeolojik ve arkeolojik bulgular, göllerin denize açıldığını ortaya koyar. Bölgede iki önemli arkeolojik sit alanı vardır. İlki, Tekke yakınlarında bulunan ve Geç Tunç Çağı'na (M.Ö 2. binyıl) ait tarih öncesi bir liman yerleşim yeri olan ve Vyzakia veya Hala Sultan Tekkesi olarak da bilinen alandır. İkincisi ise, ek binanın altında keşfedilen ve büyük olasılıkla erkek ziyaretçilerin ve rahibin ağırlandığı ve Geç Arkaik, Klasik ve Helenistik dönemlere ait buluntulardan oluşmaktadır (Lyratzaki ve Dodouras, n.d).

Hala Sultan Tekkesi Camii, Müslümanlar için önemli bir hac mekanıdır. Geleneğe göre, Peygamber Muhammed'in bir yakını olan Ümmü Haram'ın mezar yeridir. Ümmü Haram'ın adanın Araplar tarafından ilk fethinde (648-649) burada katırından düşüp boynunu kırdığı varsayılır (Papalexandrou, 2008). Klasik Osmanlı üslubunda inşa edilen cami, Osmanlı Valisi Es-Seyyid Mehmet Emin Efendi tarafından kurulmuş ve yapımı 1817 yılında tamamlanmıştır. Ana giriş, Tekke'nin güney ve kuzey kanatlarının (kadın ve erkek bölümleri) oluşturduğu bir avluya açılmaktadır. Doğu kanadında, her yanında beş küçük kubbe bulunan ve kubbe ile örtülmüş olan kare türbe; ortada ise Ümmü Haram'ın anıt mezarı bulunur. Türbenin doğusunda bir mezarlık mevcuttur (UNESCO, n.d.).

Orta Çağ boyunca ve özellikle Venedik Dönemi'nde Kıbrıs'ta tuz hasadı yapılırdı ve tuz böylece Kıbrıs'ın başlıca ihraç ürünlerinden biri haline gelmişti. Tuzun göllerden çıkarılması, 1986 yılına kadar devam etti (Lyratzaki ve Dodouras, n.d.). Bugün Larnaka Tuz Gölleri, Kıbrıs'taki en büyük sulak alan ekosistemlerinden ve insan faaliyetlerinden en çok etkilenen alanlardan biri olarak kabul edilir. Günümüzde 1560 hektarlık alanı, 670 hektar su (tamamen su altında kaldığında) ve yaklaşık 300 hektar doğal tuzlu toprak çalılıkları kaplamaktadır. Bu alan özellikle göçmen ve su kuşları için ulusal ve uluslararası düzeyde önemlidir (Natura 2000, n.d). Bölge, Natura 2000 alanı olması nedeniyle, yerel ve Avrupa yasaları tarafından koruma altında ve Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar (Ramsar) listesinde bulunmaktadır. Buna rağmen, eski Larnaka Uluslararası Havalimanı'nın varlığı, tuzdan arındırma, atık su arıtmaları, yol ağı bakımı/genişletme, kentleşme, tuz gölleri içindeki turistik faaliyetler ve tarım gibi insan faaliyetleri nedeniyle alan hala tehlike altındadır (Ioannidou ve diğerleri, 2021).

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Birdlife Cyprus, 2020. *News* [Haberler]. Erişim: <https://birdlifecyprus.org/news/>.
- Ioannidou, I., Manolaki, P., Litskas, V.D. ve Vogiatzakis, I.N., 2021. Temporary Salt Lakes: Ecosystem Services Shift in a Ramsar Site Over a 50-Year Period [Geçici Tuz Gölleri: Bir Ramsar alanında 50 yıl boyunca Ekosistem Hizmetlerinde Değişim]. *Frontiers in Ecology and Evolution* 9. Erişim: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fevo.2021.662107/full#S9>.
- Lyratzaki, I. ve Dodouras, S., n.d. *Larnaca Salt Lakes* [Larnaka Tuz Gölleri]. Erişim: <https://larnakaregion.com/uploads/files/Larnaka_Salt_Lakes_leaflet_en.pdf>.
- Natura 2000, n.d. *Natura 2000 Standard Data Form – Alykes Larnakas* [Natura 2000 Standart Veri Formu - Alykes Larnaka]. Erişim: <https://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=CY6000002&release=11&form=Clean>.
- Papalexandrou, N., 2008. Hala Sultan Tekke, Cyprus: An Elusive Landscape of Sacredness in a Liminal Context [Hala Sultan Tekkesi, Kıbrıs: Anlatılması Zor Belirsizlik Bağlamı İçinde Bir Kutsiyet Unsuru]. *Journal of Modern Greek Studies* 26, pp. 251–281.
- UNESCO, n.d. *Hala Sultan Tekke and the Larnaka Salt Lake Complex* [Hala Sultan Tekkesi ve Larnaka Tuz Gölü Kompleksi]. Erişim: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6084/>.

Larnaka Tuz Gölü'nün geleceği için ne yapılmalıdır?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu bağlantıları
Coğrafya: Gelişme, Çevresel Sürdürülebilirlik

Senaryo: Kıbrıs'tan bir öğrenci grubu, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi tarafından düzenlenen ve daha sonra AB kurumlarına iletilecek olan kararlar almak amacıyla her yıl düzenlenen *Sizin Avrupanız, Sizin Sözünüz (YEYS)* gençlik etkinliğine katılma fırsatı bulacak. Bu yılın teması çevre olarak belirlenmiştir ve öğrencilerin kendi bölgelerindeki belirli bir sahadaki çevre sorunlarına dikkat çekmek için bir rapor taslağı hazırlamaları gerekiyor. Koruma altında çok önemli bir sulak alan ekosistemi olan Larnaka Tuz Gölü, bölgedeki insan faaliyetlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Doğal yaşam alanını korumak için çeşitli girişimlerde bulunulmasına rağmen, çevre örgütleri ve araştırmacılar, devam eden tehditler konusunda endişelerini dile getirmektedir. Öğrenciler, Larnaka Tuz Gölü hakkında, alanın korunmasının nasıl iyileştirileceğine dair tavsiyeler içeren bir rapor sunmaya davet edilir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, Larnaka Tuz Gölü hakkında, doğal çevrenin şu andaki durumu ve alanın korunmasının nasıl geliştirileceğine dair öneriler de dahil olmak üzere, insan faaliyetlerinin etkisini değerlendiren bir rapor sunmak için gruplar halinde çalışacaklardır. Öğrenciler, bilgi panolarının kurulması, farkındalık kampanyaları yapılması veya yetkililere politika önerileri yapılması gibi kısa veya uzun vadeli girişimleri düşünebilirler. Öğrencileri, önerdikleri müdahalelerin etkinliği, maliyeti, hedef kitlesi gibi faktörleri de dikkate almaya davet edin.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- birincil tarihsel bilgi kaynakları olarak farklı harita türlerine aşina olmak ve haritaları incelemek ve yorumlamak;
- Larnaka Tuz Gölleri ve çevresinin çevresel önemini araştırmak;
- doğru bir durum incelemesi ve destekleyici kanıtları sunuma hazırlamak.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın: (3 dakika) Bugün Larnaka Tuz Gölü, gölün çevresine ilişkin güncel tehditler ve koruma çalışmalarının nasıl iyileştirilebileceği hakkında bir sunum yapacaklarını açıklayın.

Arka plan bilgi: (10 dakika) Alanın yerini ve bazı özelliklerini gösteren kısa bir sunum yapın. "Bir siteyi korunmaya değer kılan nedir?" sorusunu öğrencilerle tartışın. (Olası yanıtlar: eşsiz bir yer olma, tarihi, coğrafi veya bilimsel önem, çekicilik, biyolojik çeşitlilik, uluslararası farkındalık, halk tarafından verilen önem).

Haritaları keşfetme: (18 dakika) Tarihi ve çağdaş haritaları kullanarak, bir alanın önemi ve oradaki değişim hakkında neler öğrenebileceğimizi tartışmak için öğrencilere **K10.6**'yı verin. Sorular, öğrencileri haritacılığın özelliklerini incelemeye davet ediyor. Yer işaretlerinin seçimi ve boyutu, yer adlarındaki değişiklik ve doğrulukları konusundaki tartışmaları teşvik edin. Haritalar, yaratılış amaçlarına göre de analiz edilebilir. Haritaların bir bölgenin korunma durumu hakkında herhangi bir bilgiyi ortaya çıkarıp çıkaramayacağı konusunu da tartışın.

Tartışma: (6 dakika) Raporun amaçları doğrultusunda başka hangi kaynakları incelemeleri gerekir?

Geri dönüt, sonuçlar ve ders bitimi: (3 dakika) Başlıca öğrenme noktalarının tekrarını yapın. Bir sonraki derste nelerin ele alınacağını kısaca belirtin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Bugün doğayı, önemini ve Tuz Gölü çevresindeki ekosisteme karşı oluşan tehditleri araştırmaları gerektiğini açıklayın.

Tartışma: (5 dakika) Larnaka Tuz Gölü'nün doğal yaşam alanının tarih boyunca çeşitli tehditler aldığını ve bunun, koruma alanı olarak yasal bir statü kazandıktan sonra bile devam ettiğini açıklayın. Öğrencileri çevrenin korunmasından kimin sorumlu olduğu konusunda beyin fırtınası yapmaya davet edin ve tahtada bir liste yapın (Olası yanıtlar: yerel yetkililer, bireyler, sivil toplum, hükümet).

Aktivite 1: (12 dakika) Öğrencilerden **K10.7**'deki kaynakları incelemelerini ve soruları tamamlamalarını isteyin. Kaynaklar, türlerin sayısını ve insan müdahalelerinin etkisini göstererek, alandaki flora ve faunanın karmaşıklığını ortaya koyuyor. Öğrencilerden önceki tartışmada oluşturdukları listeyi zenginleştirmelerini isteyin ve diğer olası paydaşları düşünmeye teşvik edin (Olası yanıtlar: avcılar, genel halk, çevreciler, sivil toplum, yerel yetkililer, uluslararası toplum).

Aktivite 2: (17 dakika) Bölgenin ekosistemine yönelik tehditler hakkında daha fazla bilgi içeren **K10.8** kaynağını kullanın. Daha fazla zamanınız varsa, AHDR'nin web sitesinde sağlanan ve daha fazla tehdidi araştıran ek kaynakları kullanabilirsiniz. Öğrencilerden soruları tamamlamalarını ve Larnaka Tuz Gölü'nün korumasını nasıl geliştireceklerine ilişkin fikirlerini tartışmalarını isteyin. Bu fikirler, insanların yaptığı müdahalelerin ortadan kaldırılmasını savunmaktan, çeşitli yollarla çevre koruma konusunda genel kamuoyunu bilinçlendirmeye kadar her şey olabilir. Önerdikleri önlemlerin etkinliğini, maliyetini ve hedef kitlesini düşünmelerini isteyebilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Grubu bir araya getirerek alan gezisi sırasında hangi bilgilerin toplanması gerektiğini tartışmak için biraz zaman ayırın.

Gezi Yerinde Ders (60 dakika)

Bölgeye gittiğinizde Hala Sultan Tekke'sini gezebilir, ardından güneyden doğuya doğru göl çevresindeki yürüyüş parkurunu takip edebilirsiniz. Yolda birkaç noktada durarak öğrencilerden flora ve faunanın fotoğraflarını çekmelerini veya çizimlerini yapmalarını isteyebileceğiniz yerler mevcuttur. İnsanların bölgeye ne gibi etkileri olduğunu düşünmeleri ve insan aktivitesinin bölgeye ne kadar yaklaştığını (havaalanı, Larnaka'da su kıyısındaki konutlar) dikkate almaları istenmelidir.

360° görünüm aktivitesi: Bu aktivite her yerde yapılabilir. Çeşitli yerlerde öğrencilerden boş bir kağıt parçası almalarını ve dört ana yönü çizmelerini isteyin (sağa bakın). Dönerek ve görme, duyma, koku alma duyularını kullanarak her yönde fark edebildikleri her şeyi yazmaya davet edin. Süreci tekrar etmelerini ve fark ettiklerine yanıt olarak ortaya çıkan soruları yazmalarını isteyebilirsiniz.

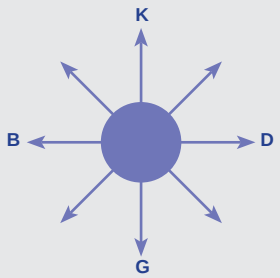

Tartışma soruları:

- Çevrede ne tür binalar görüyorsunuz?
- Hangi insan müdahalelerinin çevre üzerinde daha büyük bir etkisi var?
- Bölgeyi artık ziyaret ettiğinize göre, çevrenin korunması için önerdiğiniz girişimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilere araştırmalarını pekiştirmeleri ve raporlarını hazırlamaları için zaman verin. Değerlendirmenizi aktivitelere başlamadan önce kararlaştırılan kriterlere göre yapın.

Hala Sultan Tekkesi'nin dinler arası diyalog alanı olarak potansiyeli nedir?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu bağlantıları
Coğrafya: Dini alanların önemi, Çeşitlilik, Barış İnşası, Gelişme

Senaryo: İsveç Büyükelçiliği himayelerindeki Kıbrıs Barış Sürecinin Dini Yolu (RTCYPP), dinler arası diyalog alanları içeren bir web sitesi oluşturmak için küresel bir girişime katılıyor. Öğrenciler, Hala Sultan Tekkesi için web sitesi içeriği oluşturmaya davet ediliyor.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler dinler arası diyalog için fırsatlar sağlayan zengin ve çeşitli bir geçmişe sahip Hala Sultan Tekkesi ve daha geniş bir alan olarak Larnaka Tuz Gölü hakkında web sitesi içeriği oluşturacaklar. İçeriğin aşağıda verilen konulara değinmesi gerekmektedir.

- Hala Sultan Tekkesi ve çevresi neden önemlidir?
- Alanın önemli özellikleri nelerdir?
- Bu alan dinler arası diyalog için nasıl kullanılıyor? Bu yönünü geliştirmek için daha neler yapılabilir?

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- barış inşası süreçlerinin bir parçası olarak dinler arası diyalog hakkında bilgi geliştirmek;
- birincil tarihsel kaynaklar olarak farklı harita türlerine aşina olmak, haritaları gözlemlemek ve yorumlamak;
- Hala Sultan Tekkesi ve Larnaka Tuz Gölü hakkında bilgi edinmek;
- önemi, değişimi ve sürekliliği tartışmak.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrencilere, web sitesi içeriğini hazırlamak için Hala Sultan Tekkesi'nin farklı yönlerini keşfedeceklerini açıklayın.

Arka plan bilgi: (10 dakika) Öğrencilere alanların tarihinin farklı yönlerini açıklamak için **K10.9**'u verin. Ayrıca **K10.1**'den ek bilgi de verebilirsiniz. Sorular, öğrencileri bölgenin farklı önem (arkeolojik, ekonomik, dini) katmanlarını ve değişim unsurlarını incelemeye davet eder.

Haritaları keşfetme: (20 dakika) Tarihi ve çağdaş haritalar kullanarak, bir bölgenin önemi ve değişimi hakkında neler öğrenebileceğimizi tartışmak için öğrencilere **K10.6** kaynağını verin. Sorular, öğrencileri haritacılığın özelliklerini incelemeye davet eder. Yer işaretlerinin seçimi ve boyutu, yer adlarındaki değişiklik ve doğrulukları konusundaki tartışmaları teşvik edin. Haritalar, yapılma amaçlarına göre de analiz edilebilir. Haritaların bir alanın dini çeşitliliği hakkında herhangi bir şey ortaya çıkarıp çıkaramayacağını tartışın. **A1** kaynağındaki gibi, eski haritaların o dönemdeki dini mekanların çeşitliliğine dair kapsamlı bir görüntü sağlayıp sağlamadığı konusunda onları eleştirel düşünmeye yönlendirebilirsiniz.

Evde öğrenme: (5 dakika) Öğrencilere, Kıbrıs'ta farklı zaman dilimlerinde var olan herhangi bir dini grubun farkında olup olmadıklarını sorun. Evde konuyla ilgili bilgilerini zenginleştirmek için araştırma yapmalarını isteyin. Belirli zaman dilimlerini araştırmayı farklı öğrencilere ödev olarak vermeyi seçebilir ve onlardan günümüzdeki dini çeşitliliği araştırmalarını isteyerek görevi genişletebilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Tartışılan konuları özetleyin ve bir sonraki derste Hala Sultan Tekkesi hakkında daha fazla araştırma yapacaklarını öğrencilere bildirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika)

Tartışma: (5 dakika) Öğrencilere ev ödevinden elde ettikleri başlıca bulguları özetlemelerini isteyin. Kıbrıs'taki dini çeşitlilik hakkında bilgi bulmak kolay mıydı? Neden? sorusunu yöneltin.

Aktivite: (8 dakika) Öğrencilere İslami Hala Sultan Tekkesi hakkında bilgi içeren **K10.10**'u verin. Onlardan alanın Müslüman dünyası için önemi, Kıbrıs ve dinler arası diyalog konularını keşfetmelerine yardımcı olacak soruları tamamlamalarını isteyin.

Kavram incelemesi: (12 dakika) Dinler arası Diyalog kavramını açıklayın. Dinler arası diyalog, karşılıklı anlayış ve işbirliğini sağlamak amacıyla farklı dini inançlara sahip insanların bir araya gelerek iletişim kurmasını içerir. Bazı durumlarda, dinler arası diyalog, kapsamlı barış inşası süreçlerinin bir parçasıdır[14]. Dinler arası diyalog kavramı, birçok farklı türde konuşmayı, ortamı, hedefi ve formatı kapsar. Üst düzey dini liderlerden halk düzeyindeki katılımcılara kadar birçok farklı insanı içerebilir[15]. Kıbrıs bağlamında, barış inşasında dinin bir rolü olduğunu düşünüyor musunuz? Dini liderler sadece dini konuları mı tartışmalıdır, yoksa rolleri siyaset, çevre sorunları ve insan hakları gibi konuları tartışacak şekilde genişletilmeli midir? sorularını sorun.

Tartışma: (10 dakika) Hala Sultan Tekkesi birçok dinler arası etkinlik için kullanılmaktadır. Alan, aynı zamanda İki Toplumlu Kalkınma Programı aracılığıyla USAID tarafından finanse edilerek restore edilmiştir. Sizce bu alan neden barış inşası amacıyla seçildi? gibi bir soru yöneltebilirsiniz. Öğrencileri, Hristiyan nüfusun çoğunlukta olduğu bir yerde, önemli bir Müslüman anıtını restore etmenin önemini düşünmeye teşvik edin. Öğrenciler, ayrıca bölgenin İslam ve Hristiyan dinleri ile birden fazla bağlantısının olduğunu da göz önünde bulundurabilirler. Dinler arası diyaloğu desteklemek için burada başka hangi etkinlikler yapılabilir? (Olası yanıtlar: festivaller, eğitim faaliyetleri, yorumlama panoları).

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Temel öğrenme noktalarını özetleyin ve geziyle ilgili ayrıntıları paylaşın.

Gezi Yerinde Ders (60 dakika)

Hala Sultan Tekkesi ve çevresinde dolaşın. Öğrencilerden web sitesi içeriği olarak kullanılabilecek fotoğraflar çekmelerini, not almalarını ve eskizler çizmelerini isteyin. Onlardan sitenin temel unsurlarını not etmelerini isteyebilirsiniz. Bölüm 0, bir caminin temel özelliklerini anlamanıza yardımcı olabilir. Osmanlı mezarları ve yazıtlar gibi bölgeye ait diğer özellikleri keşfetmekle ilgileniyorsanız, web sitesindeki ekstra materyale başvurabilirsiniz. Hala Sultan Tekkesi'nin bir dinler arası diyalog alanı olarak kapasitesinin nasıl geliştirilebileceğine dair fikir tartışmalarını da teşvik edebilirsiniz.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler gruplar halinde veya bireysel olarak websitesi içeriği hakkında çalışırlar ve akran değerlendirmesi için sunum hazırlarlar.

14. The International Dialogue Centre (KAICIID), n.d. *Frequently Asked Questions* [Sıkça Sorulan Sorular]. Erişim: <https://www.kaiciid.org/frequently-asked-questions>.
15. United States Institute of Peace, 2004. *Special Report. What works? Evaluating Interfaith Dialogue Programs.* [Özel Rapor. Ne işe yarar? Dinlerarası Diyalog Programlarının Değerlendirilmesi]. Erişim: <https://www.usip.org/sites/default/files/sr123.pdf>.

Haritaları anlamak

A1. 1562'de Marius Kantaro tarafından yaratılan Kıbrıs haritası

Kaynak: gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

A2. C. V. Bellamy tarafından derlenen 1905 tarihli Jeolojik Kıbrıs

Kaynak: gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

A3. Google Haritalar, 2021.

Kaynak: Google maps [Google haritalar]

Sorular

1. Larnaka Tuz Gölü'nün yerini haritalarda bulun. Haritalarda ne gibi farklılıklar gözlemliyorsunuz? Haritacılığın geçirdiği evrim hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?
2. Kaynak A1'de Tuzlu su (tuz gölü), haritanın en önemli yerlerinden biridir. Bunu nasıl açıklarsınız?

10.7 Tuz Gölü ve Çevresinin Flora ve Faunası

B1

Larnaka Tuz Gölleri, Avrupa'nın en önemli yaşam alanları arasındadır. Göller ve yakınlarındaki Alyki Gölü (veya Tuz Gölü), Orphani Gölü, Soros Gölü ve Havaalanı Gölü gibi sulak alanlar 1761 hektarlık bir alanı kaplar. Larnaka Tuz Gölleri ekosistemi, Avrupa Natura 2000 Ağı'nın bir parçası olup, aynı zamanda Avrupa Habitatlar Direktifi ile Kıbrıs Doğa ve Yaban Hayatı Koruma ve Yönetim Yasası kapsamındadır. Alyki Gölü, 2001 yılında Ramsar Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Listesi'ne dahil edildi. Alyki Gölü'nün bulunduğu bölgede araç girişini önlemek ve tuzlu topraklarda yetişen hassas bitkileri korumak için Alyki Gölü'nün belirli bölümlerinin çitle çevrilmesi; iki kuş gözlem kulesinin inşa edilmesi; gölün yanında faaliyet gösteren bir atış kulübünün oradan kaldırılması; sulak alanların düzenli temizliği; tuz göllerinin su ve alt katman analizleri ve yerli endemik türlerin gelişimini olumsuz etkileyen yabancı bir ağaç türü olan akasyaların bölgeden kaldırılması gibi ekosistemin iyileştirilmesi ve restorasyonu için çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Lyratzaki, I. ve Dodouras, S., n.d. *Larnaca Salt Lakes* [Larnaka Tüz Gölleri].
Erişim: <https://larnakaregion.com/uploads/files/Larnaka_Salt_Lakes_leaflet_en.pdf>'den uyarlanmıştır.

B2

Göçmen flamingolar ve su kuşları tarafından tüketilen Artemia salina karidesinin yediği tek hücreli su yosunu (Dunaniella salina) için gölün tuzlu suyu ideal bir büyüme ortamıdır. Çevredeki arazi, ılgın ağaçları, yumuşak deniz böğrülcesi (Arthrocnemum macrostachyum), domuz otu (Halocnemum strobilaceum) ve ivrimce (Haloperplis amplexicaulis) de dahil olmak üzere tuza dayanıklı bitkilere ev sahipliği yapar. Göçmen ve su kuşları da dahil olmak üzere habitatta 100'den fazla kuş türü bulunur. Bu kuşlardan en ünlüsü 2001 yılından beri Kasım'dan Mart sonuna kadar gölde yaşayan flamingolardır (Phoenicopterus ruber). Bölgede 19 amfibiyan ve sürüngen türü, 63 önemli böcek ve 8 endemik kara salyangozu vardır. Ender rastlanan Filago mareotica'nın (pamuk gülü veya şeker otu) yanı sıra Kıbrıs Arı Orkidesi'de bölgede az sayıda bulunan bitki türleridir.

Natura 2000, n.d. *Natura 2000 Standard Data Form – Alykes Larnakas* [Natura 2000 Standart Veri Formu – Alykes Larnakas].
Erişim: <https://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=CY6000002&release=11&form=Clean>'den uyarlanmıştır.
Natura2000/SDF.aspx?site=CY6000002&release=11&form=Clean>.

B3. Flamingolar ve Havaalanı, 2015

Kaynak: Michael Duxbury, Flickr

B4

Kıbrıs'ta çevresinde avlanmaya izin verilen az sayıdaki sulak alanlardan biri Soros Gölü'dür. Kıbrıs'ta bulunan av mühimmatının çoğu kurşun bilyaları (saçmaları) içerir. BirdLife Cyprus, kurşun konsantrasyonunu değerlendirmek için bir örnekleme anketi gerçekleştirmiştir. Sonuçlar, gölün avlanmaya izin verilen en yakın bölgelerinde yüksek kurşun konsantrasyonları olduğunu gösterir. Kurşun, insanlar ve yaban hayatı, özellikle su kuşları için tehlikelidir. 2020 yılında, çoğu kurşun zehirlenmesi nedeniyle ölen 100'den fazla flamingo bulunmuştur. Bulgular, avcıların, sulak alanlar ve barajlar çevresinde 300 metrelik bir yarıçap içinde kurşun saçma kullanılmasını yasaklayan mevzuata uymadığını gösterir. Bazı avcıların neden yasalara uymadığını bilmemiz mümkün olmasa da, bunun olası nedenleri, yetkililerin yasalara uyulmasını sağlamakta yetersiz olmaları ve avcıların bu konuda yeterli farkındalık sahibi olmaması veya ilgisizlikleri olabilir. Soros Gölü ayrıca göçmen kuş avı için bilinen bir yasadışı avlanma noktasıdır. Geçen Eylül ayında BirdLife Cyprus, bölgede düzinelerce arı kuşu ve diğer koruma altındaki kuş türlerinin yasadışı olarak vurulduğunu bildirmiştir.

ABirdlife Cyprus, 2021. *Lake Soros, at Larnaka Salt Lake, is full of lead shot, new study shows*
[Yeni araştırma Larnaka Tuz Gölü'nde bulunan Soros Gölü'nün kurşun saçmalarıyla dolu olduğunu gösteriyor].
Erişim: <https://birdlifecyprus.org/lake-soros-at-larnaka-salt-lake-is-full-of-lead-shot-new-study-shows/>.'dan uyarlanmıştır

Sorular

1. Kaynaklar, bölgedeki flora ve faunanın karmaşıklığı hakkında ne anlatır?
2. Bölgenin korunması için ne gibi önlemler alınmaktadır? Gölün flora ve faunasına yönelik tehdit unsurları nelerdir?

Larnaka Tuz Gölü ve Çevresinde Arazi Kullanımı

C1. Larnaka Tuz Gölü'nün 1963'teki (A) ve 2015'teki (B) arazi örtüsü

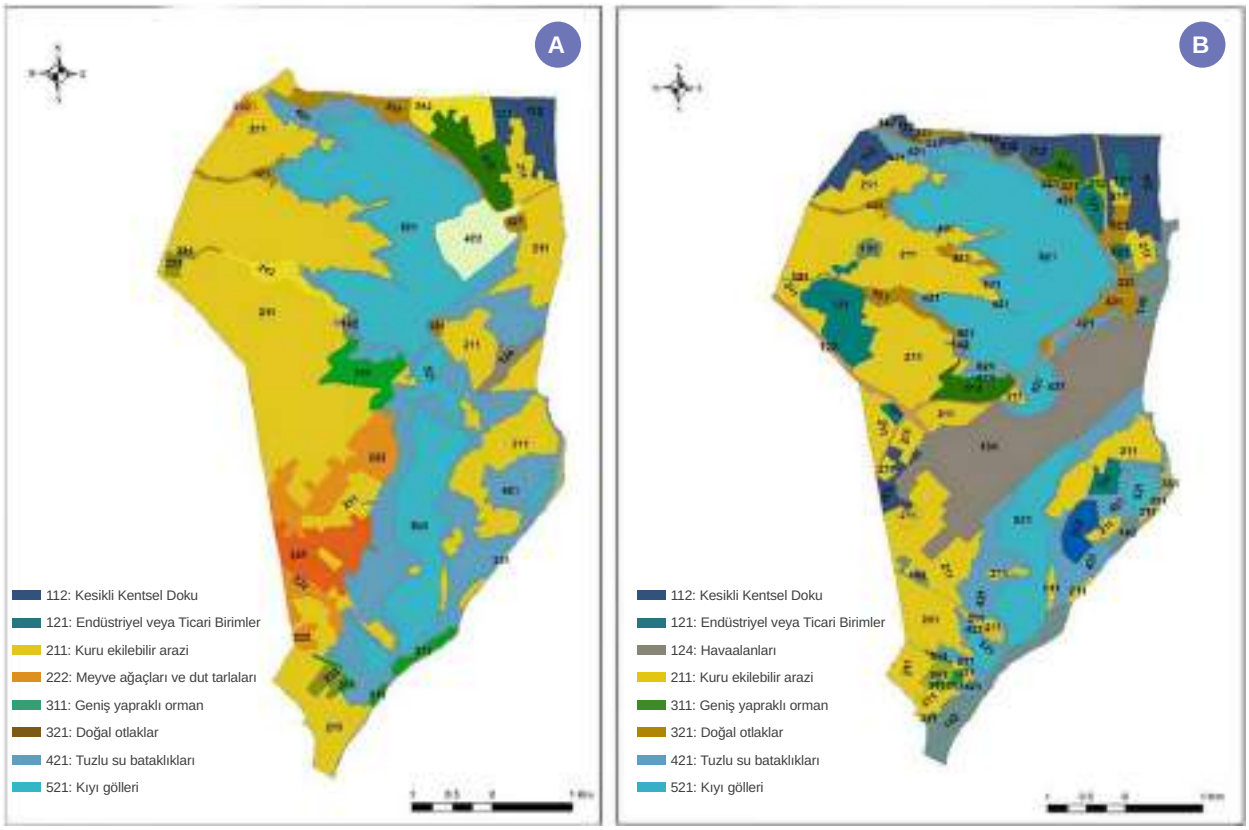

"Ekolojik önemine rağmen, son 50 yılda tüm ekosistem önemli arazi örtüsü değişikliğine uğramıştır […] Bu sulak alan için en önemli tehdit unsurları şunlardır: (1) Larnaka Uluslararası Havalimanı'nın varlığı, (2) tuzdan arındırma, atık su arıtma, yol ağı bakımı/genişletme gibi insan faaliyetleri, (3) kentleşme, (4) tuz göllerindeki turistik faaliyetler, (5) tarım. Kuşkusuz, havalimanının yapım faaliyetleri, bölgedeki oldukça önemli arazi kullanımı değişikliği ve toprak yüzeyinin sızdırmazlığı, başta tuz bataklıkları ve tuzlu su bitki örtüsü olmak üzere önemli bir doğal habitat kaybı ve tüm ekosistemin ciddi şekilde hasara uğraması ile sonuçlanmıştır. Ayrıca, konumu nedeniyle bölge, kıyı gelişiminin sürekli baskısı altındadır".

Kaynak: Ioannidou, I., Manolaki, P., Litskas, V.D. ve Vogiatzakis, I.N., 2021. Temporary Salt Lakes: Ecosystem Services Shift in a Ramsar Site Over a 50-Year Period [Geçici Tuz Gölleri: Bir Ramsar alanında 50 yıl boyunca Ekosistem Hizmetlerinde Değişim]. *Frontiers in Ecology and Evolution 9*. Erişim: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fevo.2021.662107/full#S9>.

C2. Korunan Alanlarda Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Son on yıldan beridir Yenilenebilir Enerji Kaynakları'nın (YEK) yerleştirilmesi, ruhsatlandırılması ve kurulumu çevreye duyarlı kırsal alanlarda gerçekleşmektedir: Bunlar, Natura 2000 koruma alanları, çok değerli doğal tarım alanları ve olağanüstü doğal güzelliğe sahip alanlardır. Şimdiye kadar önemli sonuçları olmasına rağmen Özel Koruma Bölgesi ve Alykes Larnakas Özel Koruma Bölgesi'ni etkileyen 2,6 MW'lık bir güneş parkı da dahil olmak üzere üç RES projesi onaylanmıştır. Kıbrıs Kuş Derneği, projelerin çevresel değerlendirme süreçlerini sorunlu olarak nitelendirerek bu süreçlerin son yıllarda çevreyi koruma adına kaydedilen ilerlemeyi sabote ettiğini belirtmektedir. Bu durum insan aklının onuruna dokunarak, tam bir koordinasyon ve gözetim yoksunluğu sergilemekte ve devletin kendi sorumluluklarını reddettiğini ortaya koyar.

Philenews, 2021. *Ανεξέλεγκτη χωροθέτηση έργων ΑΠΕ στη χώρα μας* [Ülkemizdeki RES projelerinin kontrölsüz yerleştirilmesi]. Erişim: <https://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/1227271/anexeleggti-chorothetisi-ergn-ape-sti-chora-mas>'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynakların alandaki gelişmeler hakkında ortaya çıkardığı noktalar nelerdir? RES projeleri, koruma altında olan bölgedeki gelişmeleri doğrular mı?
2. Larnaka Tuz Gölü'nü koruma çalışmalarını nasıl iyileştirilebiliriz?

10.9 Larnaka Tuz Gölü'ndeki İnsan Varlığı

D1

Hala Sultan Tekkesi, Geç Tunç Çağı'nda Doğu Akdeniz'in en önemli kent merkezlerinden biriydi. Şehir, adanın güney kıyısında şimdiki Larnaka Tuz Gölü sahilinde yer alır. Bu sahil antik çağlarda Akdeniz'e uzandığından, adanın en iyi korunan limanlarından biriydi. Yerleşim yerinin tarihi M.Ö 14 ve 15. yüzyıldan M.Ö 12. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bölgede yapılan kazılar, konutların, endüstriyel ve olası idari ve/veya dini yapıların yanı sıra mezar ve kuyuların bulunduğu şehir mahallelerini ortaya çıkarmıştır. Bulunan eşyalar arasında görülen ithal çömlek ve lüks mallar, kentin Ege, Anadolu, Kuzey ve Güney Levant ve Mısır dahil olmak üzere Doğu Akdeniz'deki tüm bölgelerle ve hatta Sardunya gibi daha uzak bölgelerle olan kültürlerarası bağlantılarını gösterir. Araştırmalar, Hala Sultan Tekkesi'ndeki ekonominin, ticaretin yanı sıra tekstil üretimi, mor boyama, metalurji, tarım ve hayvancılığa dayandığını doğrular.

OEAW, n.d. *Excavations at The Late Bronze Age harbour city of Hala Sultan Tekke, Cyprus* [Geç Bronz Çağ'ında Hala Sultan Tekkesi liman kenti]. Erişim: <https://www.oeaw.ac.at/oeai/forschung/praehistorie-wana-archaeologie/mediterrane-oekonomien/excavations-at-the-late-bronze-age-harbour-city-of-hala-sultan-tekke>'dan uyarlanmıştır.

D2

Limasol ve Larnaka yakınlarındaki tuz gölleri, özellikle Larnaka'daki göl, zengin tuz yatakları sayesinde büyük bir getiri sağlamaktaydı. Sağlanan gelirler, tuzun çıkarılması ve satışı, işlemlerin kraliyet tekeli altında yapılabilmeleri için oldukça yeterliydi. Larnaka, 13. ve 14. yüzyılların Latin belgelerinde zaten 'Salines' olarak geçmektedir. 1229-33 İç Savaşı'ndan sonra para sıkıntısı çeken Kıbrıs Kralı I. Henry, 1236 yılında Lefkoşa Başpiskoposu Eustorge'dan Salines'deki kraliyet tuzlasının gelirlerinden geri ödenmek üzere bir kredi aldı. O zamanlar tuz özel tüccarlara satılırdı ve 1280'den itibaren Venedikli tüccarlar tuzu büyük miktarlarda satın almaya başladılar. 1270'den itibaren Venedik, en çok Kıbrıs'tan olmak üzere İbiza, Sardunya, İskenderiye, ve Kırım'dan tuz ithal etmeye başladı. Venedik'lilerin çok değer verdiği ve bianchissimo et fortissimo (çok beyaz ve çok güçlü) olarak tanımladığı Kıbrıs tuzu, 1571'de Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethine kadar Venedik'e gönderilmeye devam etti.

Coureas, N., 2005. Economy [Ekonomi]. A. Nicolaou-Konnari. ve C. Schabel, eds. 2005. *Cyprus Society and Culture 1191-1374* [Kıbrıs Toplumu ve Kültürü 1191-1374 içinde]. Leiden ve Boston: Brill'den uyarlanmıştır.

D3. Çekoslavakyalı Hacı Kristof Harant'ın Anlatısı, 1598

Etrafta yerde yatan birçok adam vardı… Eşeklere yüklenecek sepetleri tuzla dolduran Yunanca konuşan köleler. Aziz Peter'in bir müridi olan Hristiyan havari Barnabas'ın, genç bir kadının kuyudan su çektiği bir bağı ziyaret ettiğine dair bir hikaye var. Hikayeye göre Barnabas kadından içmek için su istediğinde, kendisine suyun içilebilir olmadığı söylenir. Barnabas, "Madem suyun acı olduğunu iddia ediyorsun, umarım hem bu su, hem de çevredeki tüm sular acı olur" der. O zamandan beri, bölgenin tamamı böyledir.

Kaynak: Flourentzos, P., 1977. *Τα Τσέχικα Οδοιπορικά της Αναγέννησης και η Κύπρος* [Çek Rönesans ve Kıbrıs Seyahatnameleri]. Lefkoşa.

D4. Larnaka Tuz Gölü'nden Tuz Çıkarılması, t.y

Kaynak: Patticheion Belediye Müzesi Tarihi Arşivler Limasol Araştırma Merkezi

Sorular

1. Bölgedeki değişim ve süreklilik hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?
2. Kaynaklar bölgenin önemi hakkında ne gibi önermelerde bulunmaktadır?
3. Kaynaklar bize farklı dönemlerde bölgedeki çok kültürlülük hakkında neler anlatıyor?

Hala Sultan Tekkesi

E1. Hala Sultan Tekkesi'nin bulunduğu bölge hakkında bilgi

Hala Sultan Tekkesi, Osmanlı mimarisinin temsili bir örneğidir ve bünyesinde çeşitli dönemlere ait güzel hat sanatı örnekleri bulunmaktadır. Ümmü Haram'ın buraya M.S 649 yılında gömüldüğüne inanılır. Mezar, tarih öncesi bir anıt mezar, tapınak veya mabet içerisinde yer alır. Mezar, 1571 yılında Osmanlılar tarafından tespit edilmiştir. Dervişlerin kaldığı yer olarak da hizmet veren anıtın kendisi, cami, türbe, mezarlık ile kadın ve erkekler için ayrılmış yaşam alanlarından oluşur. 1760 yılında Ümmü Haram'ın mezarının üzerine Kıbrıs Valisi Mehmet Ağa tarafından türbe ve su sarnıcı yaptırılmıştır. Cami, Es-Seyyid Mehmet Emin Efendi tarafından 1817 yılında kurulmuştur. Manastır 1813'te, su çeşmesi ise 1830'da yapılmıştır. Cami, minare, türbe ve yardımcı binalar, 2001 ve 2005 yılları arasında USAID ve Birleşmiş Milletler İki Toplumlu Kalkınma Programı (UNDP UNOPS) tarafından sağlanan finansman sayesinde Eski Eserler Dairesi tarafından güçlendirilerek restore edilmiştir Bu bölgenin, adanın M.S 647'de ilk kez Araplar tarafından işgal edilmesiyle olan bağlantısından, o dönemde Kıbrıs ile Doğu arasında oluşan kültürlerarası etkileşimi yansıttığı düşünülür. Müslüman toplum için adada var olan en önemli dini merkez olarak kabul edilir ve İslam ile Hristiyan dinlerinin adada barış içinde birlikte yaşamasını temsil eder.

UNESCO, n.d. *Hala Sultan Tekke and the Larnaka Salt Lake Complex* [Hala Sultan Tekkesi ve Larnaka Tuz Gölü Kompleksi]. Erişim: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6084/>'dan uyarlanmıştır.

E2. Ümmü Haram

Rivayete göre, Hz. Muhammed'in dostlarından biri olan Ümmü Haram katırdan düşerek boynunun kırıldığı yere, ibadet etmenin, namaz kılmanın ve hacca gitmenin simgesi olması için gömülür. Bu olay adanın ilk olarak Araplar tarafından fethedilmesiyle (648–649) ilişkilendirildiği için, Ümmü Haram sadece bir şehidin ayrıcalığını, kutsallığını ve popülaritesinin yanı sıra bir anne figürü olarak mucizevi bir cazibeye sahip olmayı da deneyimlemiştir. İnsanların mezara dokunmasıyla bereket (nimet) yaydığına inanılmaktadır. Çok sayıda kayıt da, mezarın İslam dünyasının en kutsal altı bölgesinden biri olduğunu iddia etmektedir.

Papalexandrou, N., 2008. Hala Sultan Tekke, Cyprus: An Elusive Landscape of Sacredness in a Liminal Context [Hala Sultan Tekkesi, Kıbrıs: Anlatılması Zor Belirsizlik Bağlamı İçinde Bir Kutsiyet Unsuru]. *Journal of Modern Greek Studies 26*, pp. 251–281'dan uyarlanmıştır.

E3. Ramazan Bayramında Özel Kutsal Ziyaret

"2018 Ramazan Bayramı vesilesiyle, 20 Haziran Çarşamba günü Türk kökenli 860 müminin özel bir kutsal ziyaret çerçevesinde Hala Sultan Tekkesi'nde, Kıbrıs'ın en tanınmış ve saygın camisinde, Bayram namazına katılmasına izin verilmiştir. Bu ziyaret İsveç Büyükelçiliği himayelerinde ilk kez 2014 yılında varılan […] Kıbrıs Barış Sürecinin Dini Yol Ofisi (RTCYPP) Anlaşması çerçevesinde yapılan 12. ziyaretti. Bu ziyarete Kıbrıs Kilisesi, Kıbrıs Ermeni Ortodoks Kilisesi, Kıbrıs Maronit Kilisesi ve Latin Patrik Kilisesi Piskopos Vekilliğinden dini liderlerin temsilcileri katılmıştır. […] "Bir bütün olarak din özgürlüğünü savunmak, onu birlikte yüceltmek, birbirinize desteğinizi sürdürmek, birlikte çalışmak, bölünmüş bir ülkede liderlik ve cesaret göstermek demektir. Büyükelçi Olsson Vrang Kıbrıs'taki dini liderleri karşılamasında "Eylemleriniz, başkalarının izinizde yürümesi için umut ve ilham veren güçlü tanıklardır" ifadesinde bulundu. Kıbrıs Müftüsü tarafından memnuniyetle karşılanan Hristiyan dini liderler, Kıbrıs'ta yaşayan tüm Müslümanlara barış ve dayanışma mesajları ile sürekli işbirliği ve diyalog konusundaki kararlılıklarını dile getirdiler.

Kaynak: RTCYPP, 2018. *Monthly Archives: June 2018* [Aylık Arşiv: Haziran 2018]. Erişim: <http://www.religioustrack.com/2018/06/>.

E4

Kaynak: RTCYPP, 2018.

Sorular

1. Kaynaklar bölgenin önemi hakkında neler anlatır?
2. Dini mekanların dinler arası diyalog ve barış inşası alanları haline gelme olasılıkları nelerdir?

BÖLÜM 11 Lefke

11.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Lefke kasabası adanın kuzeybatı kesiminde yer alır. Lefke'ye ulaşmak için Lefkoşa-Omorfo yolunu kullanabilirsiniz. Omorfo'ya gelmeden önceki dönel kavşakta soldaki ilk çıkışı kullanarak, Lefke'ye doğru ilerleyebilirsiniz. Yaklaşık 30 dakika sonra Lefke'ye ulaşacaksınız. Kasaba içinde görülmesi gereken yerler farklı alanlara dağılmış olduğundan, bu yerleri bulmak için **K11.10**'u kullanabilirsiniz. Güzergah, eski rıhtım ve limanı, Ksero bölgesindeki Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) arıtma tesisi, madencilerin yerleşim alanı ve CMC Hamamı'nın bulunduğu Lefke barajını bulma konusunda size yardımcı olacaktır.

Alan hakkında

Soli Antik Kenti, Vuni Sarayı, VI. George'un taç giyme abidesi, tarihi Osmanlı evleri, su kanalları ve türbeler, uzun bir geçmişi olan Lefke'de bulunan önemli kültürel miras örnekleridir. Lefke aynı zamanda Petra - Limniti, Lefke rezervuarı ve şehrin madencilik tarihini sergileyen çok sayıda yapı ve kalıntıları görebileceğiniz doğal ve endüstriyel mirası olan bir bölgedir.

Lefke'de çok eski zamanlardan beri bakır mineralleri işlenmektedir. Daha yakın geçmişe bakacak olursak, CMC (Kıbrıs Maden Şirketi) faaliyetlerine 1931 yılında başlamış ve 1975 yılına kadar devam etmiştir. İlk madencilik faaliyetlerine Skuryotissa'da (Foucassa) ve 1921 yılında Lefke-Mavrovuni'de başlamışlardır. İhracat yapmaya başladıkları tarih de yine 1921 yılına rastlar. Madencilik endüstrisi ile birlikte bölge gelişmeye başlamış ve bu da nüfusun değişmesine yol açmıştır. Bölgeye yeni insanlar gelerek Lefke'ye yerleşmişlerdir. 1937 yılına gelindiğinde işçi nüfusu 6000'e ulaşmıştı. CMC, bölgede hastane, işçiler için lojman gibi çeşitli tesisler de inşa etmiştir (Beratlı, 2002).

Lefke, işçi hakları için önemli olaylara ev sahipliği yapması bakımından da önemlidir. Çok sayıda Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum madenci ve aileleri 1948 yılında yer alan grevde gösterilere birlikte katılmışlardı (Varnava, 1997). Lefke'deki madencilik sektörünün tarihte bıraktığı iz sadece temsil ettiği işçi hareketiyle sınırlı değildir. Madencilik endüstrisinin kalıntıları ve CMC'nin bıraktığı yapılar bölgenin çevresi ve çevre kirliliği üzerinde de etkili olmuştur. Denize bırakılan atıklar, sahillerin kirlenmesine neden olmuş ve bölgenin flora ve faunası için bir tehdit oluşturmuştur (Gündüz, Erbulut, Öznacar ve Baştaş, 2016). Toksik atıklar ve kirlilik sağlık için tehlikeli olduğundan, madencilik için kullanılan bazı alan ve CMC tarafından kullanılan bazı yapılara giriş yasaktır.

Güvenlik notu: Bölgede çalışırken dikkatli olunması gerekir. Çeşitli yerlerde derin yamaçlardan alçak bölgeler oluşmuştur ve tehlikeli olabilecekleri için öğrencilerin eski maden binalarına veya demiryolu kalıntılarına girmelerine izin verilmemelidir.

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- An, A. C., 2016. *1948 Maden Grevinin 68.Yıldönümü. Ortak Mücadeleler: 1948 Büyük Maden Grevi*.
- Beratlı, N., 2002. *Lefke sevgilim.* Lefkoşa: Işık Kitabevi.
- Gündüz, Ş., Erbulut, C., Öznacar, B. ve Baştaş, M., 2016. Determination of consciousness and awareness of the public in Lefka about the Cyprus Mining Corporation (CMC) [Lefke halkının Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) hakkındaki bilinç ve farkındalığının belirlenmesi]. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 12(4). pp.783-792.
- Varnava, P., 1997. *The Common Labour Struggles of Greek and Turkish-Cypriots (Events through History)* [Rum ve Kıbrıslı Türklerin Ortak İşçi Mücadelesi (Tarih boyunca olaylar)] . Lefkoşa: Kişisel yayın.
- *Μεταλλωρύχων Μνήμες* [Maden İşçilerinin Hatıraları]. 2007. Yönetmen: Paschalis Papapetrou. Kıbrıs. Erişim: <https://digital-herodotus.eu/archive/video/items/4898/metallorukhon-mnemes/?page=>.
- Pancyprian Federation of Labour PEO, 2020. *Photographic Archive* [Fotoğraf Arşivi]. Erişim: <https://bit.ly/2JjdJTo>.

Madenciliğin Lefke çevresinde bıraktığı izlerden neler öğrenebiliriz?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Doğal ve Kültürel Miras Yönetimi
Coğrafya: Ekonomik Coğrafya, Beşeri Coğrafya, Çevresel Sürdürülebilirlik

Senaryo: Yeryüzünün Genç Dostları (Young Friends of Earth), farklı görüşlerin bir araya getirildiği bir blog başlatarak, çeşitli yerlerde çürümeye bırakılmış endüstriyel miras hakkında görüş ve veri toplamaktadırlar. Lefke'deki çevre hakkında bir makaleyi de blog içerisine eklemek istiyorlar. Odak noktası, madenciliğin geride bıraktığı kanıtların ekonomik, çevresel, sosyal veya diğer yönleriyle ilgili olabilir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, endüstriyel mirasa ve bununla bağlantılı çevresel ve/veya tarihi yönlere ışık tutmak amacıyla bir makale yazmak için Lefke bölgesindeki endüstriyel miras hakkında kanıt toplayacaklar. Öğrencilerin bireysel olarak mı veya gruplar halinde mi çalışacağına karar verin ve değerlendirme kriterlerini tartışın.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Lefke yöresindeki madencilik hakkında bilgi edinmek;
- bir dizi kaynaktan yararlanarak sosyal ve endüstriyel tarih ve miras hakkında bilgi toplamak;
- araştırma ve yazma becerilerini ortaya koymak;
- endüstriyel mirasın ve sürdürebilir çevrenin değerini tartışmak.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2x40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrenciler Lefke bölgesindeki yerleri inceleyerek, maden ocaklarının ve bölgedeki endüstriyel mirasın sosyal, ekonomik ve/veya çevresel etkisine odaklanarak yazacakları bir makalenin ilk taslağını hazırlayacaklar.

Arka plan bilgi: (10 dakika) Google Earth'den yararlanarak Lefke ve çevresindeki bölgenin uydu görüntüleri ile CMC madeninin kalıntılarını gösteren görsellerin yer aldığı bir sunum hazırlayın. Karadağ ve Skuryotissa madenlerinin, ikamet yerlerinin, Ksero'daki tesisin ve ara bölgenin bulundukları yerleri göstermek için **K11.10**'u kullanabilirsiniz. Öğrencileri nehirleri, denizin ve sıradağların birbirlerine yakınlık mesafesini, özellikle Skuryotissa madeninde madencilik aktivitesinin çevre üzerindeki etkisi gibi konulara dikkat çekerek bölgenin özelliklerini incelemeleri için teşvik edin.

Kavram incelemesi: (7 dakika) İngilizce *brownfield* teriminin, önceden endüstriyel veya yerleşim amacıyla kullanılan, ancak yeniden geliştirme ve iyileştirme potansiyeline sahip alanları tanımlamak için kullanıldığını açıklayın. Bazı alanların kullanıma uygun hale getirilmeleri için zararlı madde veya atıklardan arındırılmaları gerekmektedir. Öğrencilere Kıbrıs'ta brownfield bölgelerinin (terk edilmiş madenler, fabrikalar, oteller, köyler, ara bölgedeki alanlar, Varoşa vb.) varlığından haberdar olup olmadıklarını sorun. Bir *brownfield* bölgesini restore etmek pratikte ne anlama gelebilir? (Olası yanıtlar: mevcut istenmeyen binaların veya insan yapımı yapıların kaldırılması ya da yeniden başka amaçlar için kullanılması, atıkların yok edilmesi, güvenlik, ağaçlandırma, erişilebilir yerlerin inşası, yerli bitki ve hayvan türlerinin geri dönmesini teşvik etmek için sulama sistemi kurulması).

Aktivite 1: (7 dakika) Bölgenin endüstriyel mirasını incelemeleri için öğrencilere **K11.6**'yı verin ve soruları tamamlamalarını isteyin. Kaynaklar yerel madenci toplumu için yapılan evler, hastaneler ve okullar gibi çeşitli tesisleri inceler.

Aktivite 2: (10 dakika) Öğrencileri, **K11.7**'yi kullanarak bölgede eskiden yapılan madenciliğin çevresel etkisini inceleyecekleri konusunda bilgilendirin ve kaynaklara bakarak soruları tamamlamalarını söyleyin. Kaynak sayfası, çevre sorunları ve çevresel restorasyon projesinin çeşitli yönleri ile ilgili paydaşları belirlemeleri için onlara yardımcı olacaktır. Çevre sorunlarının kesişen doğası ve çeşitli paydaşların katılımı hakkında bir tartışma başlatabilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Tartışılanları özetleyin ve öğrencileri bir sonraki derste konu hakkında daha fazla kaynak inceleyecekleri konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika) Amaçları ve amaçlanan öğrenme çıktılarını özetleyin.

Aktivite: (12 dakika) Bölgede yapılan madenciliğin Lefke'yi büyük ölçüde değiştirdiğini ve orada çalışan binlerce insanın yaşamını etkilediğini açıklayın. Bir bölgede yaşayan/çalışan insanların başlarından geçen olayları ve yaşamlarını incelemek, bölgenin önemini kavramaya katkıda bulunabilir. Burada geçen olaylar hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için öğrencilere **K11.8**'i verin ve onlardan soruları tamamlamalarını isteyin. Öğrencilere grevlerin önemli olaylar olup olmadığını ve neden böyle düşündüklerini sorun (Olası yanıtlar: çalışma koşullarının iyileştirilmek, insan hakları ve işçi haklarını geliştirmek, sömürü ve baskıya karşı duruş sergilemek). Bölgede yer alan bu tür hak temelli hareketler nasıl hatırlanmalı ve sunulmalıdır?

Tartışma: (8 dakika) Bölge, Kıbrıs'ta maden işçilerinin grevleri gibi endüstriyel miras açısından önemli tarihi olaylara tanık olmuştur. Bu olayların tarihi, bölgede görülebilen çeşitli kalıntılarda yansıtılır. Ancak, bu kalıntıların bir kısmı çevre ve yerel toplum için zararlıdır. Öğrencilere tarihi saygıyla anmak ve aynı zamanda çevreyi korumak için bu kalıntılarla neler yapılabileceğini sorun. Endüstriyel mirasın ve çevrenin karmaşık örüntüsü göz önüne alınarak bir denge kurmak mümkün olabilir mi? Bu kalıntıların yok edilmesi, yeniden başka amaçlar için kullanılması veya korunması mı gerekir? (Olası yanıtlar: Değişiklikler yapılırken hem tarihe hem de çevreye karşı saygılı ve düşünceli olunmalıdır). Ayrıca, Kıbrıs'taki bir başka endüstriyel miras örneğini sergilemek için 1. Cilt'teki Amiyando madeni ve Trodos Jeoparkı ile ilgili kaynaklardan da yararlanabilirsiniz.

Araştırma: (16 dakika) Öğrencilere makalelerinde değinmek istedikleri konulara karar vermeleri ve çevrimiçi veya basılı kaynaklar aracılığıyla araştırma yapmaları için yeterli süre verin. Öğrenciler makalelerinde madenciliğin çevre üzerindeki etkisi (maden yapılarının kalıntıları ve/veya madenciliğin yol açtığı kirlilik), endüstriyel miras (rıhtım, demiryolu, anıt ve bu yapılarla neler yapılabileceği) veya insan yaşamı (maden işçileri, aileleri ya da şu anda Lefke'de yaşayanlar) konularını işleyebilirler.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Öğrencilerin Lefke gezisinde ne yapacaklarını ve beraberlerinde getirmeleri gereken eşyaları açıklayın ve alan ziyaretinin araştırmalarını nasıl zenginleştireceğini anlatın.

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

K11.10, Lefke'de incelenecek alanlar hakkında rehberlik sağlar. Öğrencilerden, endüstriyel mirasın korunması veya ihmali hakkında bir anlayış geliştirmeleri için gezi boyunca kullanılan, farklı şekilde yeniden kullanılan veya çürümekte olan maden ocağı tesislerinin kalıntıları üzerinde odaklanmalarını isteyin. Öğrencilerden endüstriyel mirasın belirli unsurlarının nasıl yeniden kullanılabileceğini veya başka bir amaçla kullanılabileceğini düşünmelerini isteyin. İşçi ve mühendisler için yapılan konut bölgesinde, öğrencilerden mimari ayrıntılara dikkat etmelerini ve farklı konut türleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bulmalarını isteyin (Olası yanıtlar: konut kalitesi ve zenginlik, yapının büyüklüğü ve statüsü veya konumu). Öğrencilere çevreye ve madenciliğin görünür etkilerine bakmaları gerektiğini hatırlatın. Aynı zamanda anıta bakarak endüstriyel miras ile insanların yaşamları arasındaki ilişkiyi düşünmelerini isteyin. Anıtların nasıl analiz edileceği hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak için 1. Cilt'teki Bölüm 0'dan yararlanabilirsiniz.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Bireylerden veya gruplardan makalelerini hazırlamalarını isteyin. Değerlendirme veya akran değerlendirmesi için sunmaları için zaman ayırın.

Lefke bölgesindeki işçi grevleri nasıl hatırlanmalıdır?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma sayfası

Konu Bağlantıları
Tarih: Sosyal Tarih, Miras Yönetimi
Coğrafya: Beşeri Coğrafya, Ekonomik Coğrafya

Senaryo: Uluslararası İnsan Hakları Gençlik Film Festivali, 21 yaşın altında olan gençler tarafından yaratılan, insan hakları hareketlerini konu alan belgeseller için çağrıda bulunmuştur. Festivali düzenleyenler güncel veya tarihi akımları araştıran eserler arıyorlar.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, Lefke bölgesindeki maden işçilerinin grevleri hakkında kısa bir belgesel veya bir hikaye panosu oluşturacaklar. Elde edilecek son ürün, mevcut süreye ve kullanılan teknolojiye göre değişebilir. Öğrenciler senaryo ve çekim yerleri hakkında karar verebilirler. Başarı kriterlerini, elde edeceğiniz ürünün ne kadar ayrıntılı olmasını beklediğinize bağlı olarak, öğrencilerle birlikte belirleyebilirsiniz. Öğrencileri gruplara ayırın ve belgesel yapımı için bir süre belirleyin.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Lefke bölgesinde madencilik hakkında bilgi geliştirmek;
- sosyal tarih konularını tartışabilmek için bir dizi kaynaktan bilgi edinebilmek;
- bir dizi farklı kaynak kullanarak, araştırma becerilerini ortaya koymak;
- kimlik, insan hakları ve işçi hakları ile ilgili konuları tartışabilmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Öğrencileri karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Öğrenciler kısa bir belgesel oluşturmak için CMC madenlerinin tarihini ve madencilerin hayatlarını inceleyecekler.

Arka plan bilgi: (8 dakika) Google Earth kullanarak, Lefke çevresindeki alanın uydu görüntüleri ile CMC maden işletmesi kalıntılarının görüntülerini gösteren bir sunum hazırlayın. **K11.10**'u kullanarak Lefke'nin, Karadağ madeninin, yerleşim alanlarının ve Ksero işletmesinin yerlerini gösterin. Öğrencilere bölgedeki madenciliğin tarihini tanıtın.

Aktivite 1: (12 dakika) Bölgedeki CMC kalıntılarını, orada yaşamanın ve çalışmanın avantajlarını anlamak için öğrencilerden **K11.7**'yi incelemelerini ve görevleri tamamlamalarını isteyin. Bir insanın işi onun yaşam ve çalışma koşullarını nasıl etkiler? Bu farklılıkları anlamak için başka hangi kaynakları incelemeniz gerekir? sorularını tartışın. Öğrencileri, CMC çalışanlarının, kim oldukları (örn. görevleri, medeni durumları) bağlamında yaşamlarında ne gibi farklar olduğunu düşünmeye teşvik edin.

Aktivite 2: (12 dakika) Maden işçilerinin yaptığı önemli grevlerle ilgili bilgiler içeren **K11.8**'yi öğrencilere verin ve maden işçilerinin isteklerinin haklı olup olmadığını değerlendirmelerini isteyin. Dilerseniz haklar ve ayrıcalıklar arasındaki farkı ortaya koyabilir ve tartışmayı maden işçilerinin taleplerinin temel insan hakları olup olmadığı yönüne çekebilirsiniz. İnsan hakları, sırf insan olarak var olduğumuz için sahip olduğumuz haklardır. Milliyet, cinsiyet ve ulusal/etnik köken, renk, din, dil vb. gibi özelliklerden bağımsız olarak, herkesin sahip olduğu haklardır. Yaşam hakkı gibi en temel haklardan, hayatı yaşamaya değer kılan beslenme, eğitim, çalışma, sağlık ve özgürlük hakları gibi diğer haklara kadar çeşitlilik gösterirler[16]. Ayrıcalıklar, yalnızca belirli bir kişi veya gruba tanınan özel haklar, avantajlar veya muafiyetler olarak tanımlanmaktadır.

Evde öğrenme: (4 dakika) Öğrencilerden, aile üyeleriyle şu konuları tartışmalarını isteyin:

1. CMC işçi evlerinin yerleşim planlarına bakarak, onların yaşamlarının konforlu olup olmadığını tartışın. Yaşadığımız yerler kimliğimizi hangi yönlerden yansıtır? (Olası yanıtlar: büyüklük, kalite, tesisler, konum gibi statü, pozisyon, zenginlik veya yoksulluğu belirtebilecek özellikler).
2. Günümüzde yapılan gösteri ve grevlerde kullanılan taktik veya yöntemlerin neler olduğunu düşünün. Bunlar etkili mi? Gösterilerde/grevlerde insanlar hangi hakları savunmaya çalışır?

16. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, n.d. *What are human rights?* [İnsan hakları nelerdir?] Erişim: <https://www.ohchr.org/en/issues/pages/whatarehumanrights.aspx>

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Tartışılanları tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste grevlerin tarihini daha ayrıntılı inceleyecekleri ve belgesellerini hazırlamaya başlayacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (3 dakika) Amaçları ve amaçlanan öğrenme çıktılarını özetleyin.

Tartışma: (7 dakika) Öğrencilerden evde elde ettikleri bilgileri detaylandırmalarını isteyin. Maden işçilerinin mücadelesini daha iyi anlamak için bu konuları başka kimlerle tartışabiliriz?

Aktivite: (10 dakika) Öğrencilere grevler ve grevcilerin kimlikleri hakkında daha fazla bilgi edinecekleri **K11.9**'u verin. Sayfa, maden işçilerinin farklı toplumlardan olmalarına rağmen ailelerinden destek aldıklarını ve işbirliği yaptıklarını anlatır. Madencileri kimlerin desteklediğini ve bu tür hareketlerde diğer grupların desteğini kazanmanın neden önemli olduğunu (Olası yanıtlar: dayanışma, artan destekçi sayısı, görünürlük, birçok toplumsal meselenin benzer sistemlerden/ideolojilerden kaynaklandığı gerçeği) sorun. Ayrıca, desteği alınanların kim olduklarının (diğer toplumsal hareketler, hükümetler, yetkililer, yerel topluluk, politikacılar) önemli olup olmadığını sorun.

Kimlik tartışması: (7 dakika) Bireylerin cinsiyet, yaş, sınıf, cinsel yönelim, meslek, medeni durum gibi birden çok kimliğe sahip olduğunu açıklayın. Kimliklerimizden bir tanesine belirli koşullar altında diğerlerinden daha fazla değer verebilir veya ön plana çıkarabiliriz. Grevler sırasında grev yapanların kimliklerinin hangi yönleri vurgulanmıştır? (Olası yanıtlar: meslek, cinsiyet, etnik kimlik). Toplumsal hareketler kimlikleri nasıl etkiler? Kimliklerimizin belirli yönleri daha az görünür mü oluyor yoksa daha görünür hale mi geliyor? Ortak bir amaç doğrultusunda çalışmak için kimliklerin belirli yönleri göz ardı ediliyor mu?

Belgesel oluşturma: (10 dakika) Öğrencilere belgeselin (veya senaryonun/film şeridinin) İnsan Hakları Gençlik Filmleri Festivali'nin bir parçası olarak gösterileceğini hatırlatın. Belgesellerin özelliklerini ve belgesel tasarlarken dikkate alınması gerekenleri öğrencilerle tartışın. İzleyici kitlesini, stili, belgeselin adını, ana fikri ve senaryoyu hazırlamak için toplanacak materyalleri düşünmelerini isteyebilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Alana yapılacak geziyle ilgili pratik bilgileri ve gezi yerine gidildiğinde yapılması gerekenleri öğrencilerle paylaşın

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

Öğrenciler, maden işçilerinin çalışma ve yaşam koşulları hakkında kanıt sağlayan tesislere ve yapılara dikkat etmelidir. Bu gözlemler eski iskele, yerleşim alanları, hamam, demiryolu kalıntıları ve bunun gibi yerler de dahil olmak üzere tüm gezi boyunca devam edebilir. Anıta vardığınızda, anıtı incelemek için 1. Cilt Bölüm 0'daki ilgili sayfaya bakabilirler. İlgili sayfadaki sorulara yanıt verebilirlerse, bu araştırmalarına yardımcı olacaktır ve bu sayede işçilerin kimliğini ve grevin önemini anlamalarını pekiştirecektir. Öğrenciler, belgesellerine dahil etmek istedikleri yerlerde fotoğraf çekebilir, not alabilir veya gerçek film çekimleri yapabilirler.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler, hikaye panosu veya kısa bir belgesel film oluşturma üzerine çalışırlar. Ortaya çıkaracakları ürünün formatı, hazırlanmaları için gereken süreyi belirleyecektir. Dilerseniz sonuçların sunumu okulda yapılabilir.

Tarihsel kanıt olarak Endüstriyel Miras

A1. Evli işçiler için konut

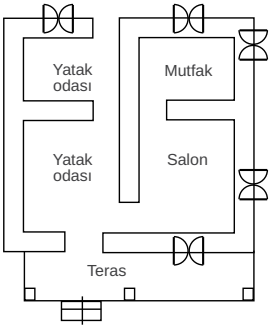

A2. Mühendisler için konut

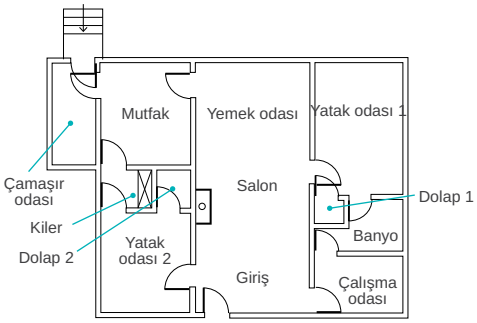

Kaynak: Beyaz, C., Mercan, O., Anil, G., ve Okutan, H. 2017. The gradual transformation of CMC houses in Lefke within the context of housing transformation [Konut Transformasyonu Bağlamında Lefke'deki CMC Evlerinin Zaman İçerisindeki Dönüşümü] *Journal of History, Culture and Art Research*, 6(3), pp. 713-738.

A3. Bekar işçiler için konut

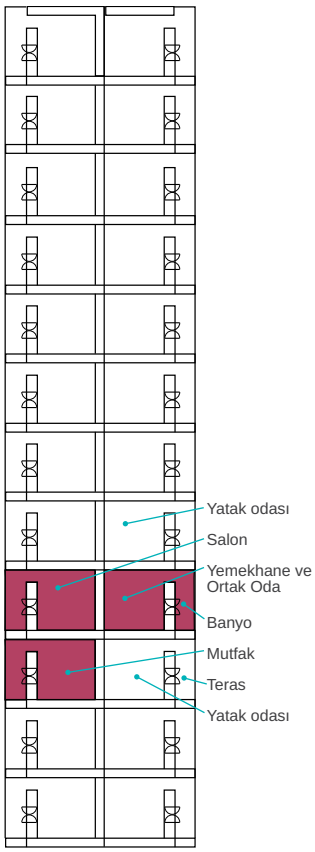

A4. CMC'de Konutlaşma

1922 yılından itibaren madenlerin verimliliğini artırmak üzere maden işçilerine yönelik konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. Yapılan en küçük evler bekar işçiler için olan evlerdi ve bu evlerde mutfak lavabosu yıkanmak için de kullanılırdı. İki/ üç evin ortak kullanabileceği bir bahçe, içerisinde ise tuvalet ve çeşme bulunurdu. Villa tarzında inşa edilen mühendis evleri salon, oturma odası, üç yatak odası, banyo, tuvalet, mutfak, çeşmeden oluşurdu ve evin arka bahçesinde hizmetçiler için küçük bir ev bulunurdu.

Bağışkan, T., 2013. Kıbrıs'ta Bakır Endüstrisinin Geçmişi. *Yenidüzen*, 6 Kasım. Erişim: <https://www.yeniduzen.com/kibrista-bakir-endustrisinin-gecmisi-80850h.htm>'den uyarlanmıştır.

A5. CMC hamamının bulunduğu bölge hakkında bilgi

Hamam ve yakınındaki kulüp, 1938 yılında maden işçilerinin kıyafetlerini değiştirmeleri ve duş almaları için yapılmıştır. İşçiler, ustabaşılar ve mühendisler için farklı bölümler bulunmaktaydı. Hamam, yapı malzemesi olarak çelik kullanılan yapıların ilk örneklerinden biridir. Şu anda Lefke'deki barajda bulunmaktadır.

Gertik, A., 2018. Kıbrıs'ta Bir Endüstriyel Miras Örneği "Lefke CMC Madeni İşçi Yerleşkesi". *Journal of Near Architecture*, 1(2), pp..1-10'dan uyarlanmıştır.

A6. CMC Hamamı

Kaynak: AHDR, 2020.

A7. Sağlık ve Eğitim

Bölge nüfusundaki artış, sıtma, zatürre ve kolera vakalarında artış yaşanmasına yol açmıştır. Bu tür hastalıkların yayılmasını önlemek için bölgeye İngiltere'den okaliptüs ağaçları getirilerek dikimleri yapıldı. Pendaya Hastanesi de nüfusun ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde inşa edildi. Bölge halkına doğum öncesi ve çocuk bakımı kursları verilmeye başlandı ve ilköğretim okulları açıldı.

Akansu, V. ve Gertik, A., 2018. *The sustainability of unused industrial areas: an example, historical development of the Cyprus copper deposit* [Kullanılmayan sanayi alanlarının sürdürülebilirliği: Kıbrıs bakır yatağının tarihsel gelişimi örneği"]. Amazonia Investiga, 7(14), pp. 91-103'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynağa göre CMC'de yaşam sürmenin ve çalışmanın ne gibi avantajları vardı?
2. CMC çalışanlarına ait evlerin kat planlarından, maden işçilerinin yaşamları hakkında neler öğrenebiliriz?

11.7 Çevresel Etki

B1. Lefke'de Kirlilik

CMC'nin endüstriyel üretime yönelmesi çevre için tehlikeli olmaya başlamıştı. Bu süreç içerisinde, 1932 yılında adaya siyanür gibi kimyasallar ithal edilmeye başlandı. İçeriğinde kimyasal olan sular derelere dökülüyordu ve oradan da denize akıyordu. CMC faaliyetlerine devam etmeyi durdurunca, kimyasalların bulunduğu havuzlar açık bırakılmıştır. Bölgede faaliyet gösteren balıkçılar, CMC'den kalan atıklar nedeniyle denizde neredeyse hiç bitki gelişiminin olmadığını belirttiler. Terkedilmiş ve kullanım dışı CMC endüstri tesisleri nedeniyle, deniz sularında olduğu gibi kara kesimlerde de benzer sorunlar ortaya çıkmıştır. Madenlere, hamama ve başka bir binaya giriş noktaları artık Lefke Göleti içinde yer alır. Limana demiryolu bağlantısı da bölge için başka bir terkedilmiş alan yaratmıştır. Bu tür bileşenler, çevre ve yerel toplum için tehlikeli riskler oluşturmaya devam eder. Tarım ve balıkçılık önemli bir ekonomik gelir kaynağı olduğu için, atıklar ekonomiyi de dolaylı olarak etkiler.

Akansu, V., 2016. 'Evaluation of Industrial Pollution with the Sample of Cyprus-Lefke'[Kıbrıs-Lefke Örneği ile Endüstriyel Kirliliğin Değerlendirilmesi']. *41st IAHS WORLD CONGRESS Sustainability and Innovation for the Future, Algarve, Portugal, 13-16 September*'den uyarlanmıştır.

B2. Karavostasi Bölgesi'nde maden endüstrisinin kalıntıları

Kaynak: AHDR, 2020

B3. İki toplumlu protesto 'Ülkemizde daha fazla ölümcül zehir istemiyoruz!"

Aşağıdaki metin, madencilik endüstrisi hakkında düzenlenen iki toplumlu bir protesto için kullanılan bir sosyal medya gönderisinden uyarlanmıştır.

Siyanür kullanımını yasaklayın! Ülkemizde artık ölümcül zehir olmasın! 23 Kasım Cumartesi, sabah 11:00, Lokmacı'da (Ledra Sokağı'nın sonunda) buluşuyoruz! Skouriotissa Madeni'nde siyanür, minimum miktarda altın içeren eski madencilik faaliyetinin atıklarından altın üretmek için kullanılır. Avrupa Parlamentosu, 2010 ve 2017 yıllarında Avrupa'da siyanür kullanımının yasaklanmasını oylayarak, bu hareketin su ve ekosistemlerimizi korumanın tek güvenli yolu olduğunu açıkça belirtmiştir. Kıbrıs dışında birçok ülke bu karara olumlu oy vermiştir. Hellenic Copper Mines (HCM – Helen Bakır Madenleri), önceden herhangi bir çevresel çalışma, onay veya izin almadan işlenmek üzere on binlerce ton malzeme ithal etmeye başladı. İzin verilen siyanürü düzensiz bir biçimde kullanıyorlar. Lefke ve Ksero bölgesinde insan sağlığını, flora ve faunayı olumsuz yönde etkileyen 12 milyon ton atık bulunmaktadır. Aynı etkiler, Skouriotissa bölgesinde de gözlemlenebilir. Siyasi parti ilişkisine bakılmaksızın, çevreyle ilgili tüm vatandaşlardan bu duruma son vermeleri istenmektedir. Hepimiz iki toplumlu protestoda kitlesel olarak hazır olalım. Çevre kimsenin lehine ayrımcılık yapmaz. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler birleşerek çocuklarımız ve topraklarımız için mücadele edecekler. Etkinliğin ortak organizatörleri arasında şu örgütler bulunmaktadır: NoGoldCy, "United Solia" Derneği, Kıbrıs Çevre Örgütleri Federasyonu, Yeni Enternasyonalist Sol, çeşitli çevre grupları, gençlik grupları, siyasi partiler, Lefke'den çeşitli yerel inisiyatif grupları, biyologlar derneği, kültürel gruplar ve Türkiye'den çok sayıda çevre örgütü.

Nogoldcy, 2019. *No more deadly poisons in our land! - bicommunal protest* [Facebook] [Topraklarımızda artık *ölümcül zehir olmayacak! - İki toplumlu protesto (Facebook)*]. Erişim: <https://bit.ly/3B6rNFy>'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklara göre, hangi paydaşlar çevresel konularla ilgilenir? Neden bu kadar çok çeşitli grup bu işin içinde yer alır?
2. Çevresel bir restorasyon projesinde nelere dikkat edilmelidir?

CMC maden işçilerinin grevleri (1)

C1. Karadağ Grevi

1936'da Karadağ madeninde 2000'den fazla Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk çalışıyordu. 31 Ağustos'ta CMC'nin haftalık ücretlerde kesinti yapma kararı vermesi üzerine işçiler grev kararı aldı. Talepleri görüşmek ve şirkete iletmek için bir grev komitesi kuruldu. İşçilerin talepleri ücretlerin artırılmasını, çalışma saatlerinin azaltılmasını, ev kiralarını ve sağlık sigortasını içeriyordu. Grevin 3. gününde polis greve müdahale etti ve grev komitesi üyeleri tutuklandı. Çok sayıda işçi işinden oldu ve şirketin kiraladığı evlerden atıldı.

Varnava, P., 1997. *The Common Labour Struggles of Greek and Turkish-Cypriots (Events through History)* [Rum ve Kıbrıslı Türklerin Ortak İşçi Mücadelesi (Tarih boyunca olaylar)]. Lefkoşa: Kişisel yayın'den uyarlanmıştır.

C2. 1948 Grevi

13 Ocak 1948'de, Kıbrıs İşçi Federasyonu'na (PEO) ve Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Vakfı'na (KTİBK) bağlı maden işçileri sendikaları 4 ay süren bir grev başlattı. Grev sırasında Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum madenciler ve ailelerinin ortaklaşa düzenlediği çok sayıda miting düzenlendi. Diğer köylerde yaşayan halk, işçilere patates, fasulye ve diğer yiyeceklerle dolu torbalar gönderirdi. CMC, Kıbrıs İşçi Konfederasyonu (SEK) başkanları Mihail Bissas, Lefke Belediye Başkanı Fadıl Nekipzade ve Sir Said'den yardım isteyerek grevi kırmaya çalıştı. CMC yönetimi son çare olarak İngiliz idaresinden yardım istedi ve bölgeye polis güçleri getirildi. CMC, grev kırıcıları madenlere getirmeye başladığında, işçiler arasında bir kavga çıktı. Polis, Karadağ ve Ksero'da madencilere müdahale ederek, ateş açtı. İşçiler ve polis arasındaki şiddetli çatışma, grevin sonuna kadar devam etti. 16 Mayıs'ta şirketle işçiler arasında ücretlerde yüzde 5'lik bir artış ve sendikanın tanınması konusunda bir anlaşma yapıldı. Sonuç olarak, 150 işçi şirket idaresi tarafından işten atıldı ve 76 işçi de mahkemeye çıkarılarak hapis cezasına çarptırıldı.

Tuncel, K., *Düşmana İnat Bir Gün Daha Yaşamak Düşmana İnat.* Lefkoşa: KTÖS'den uyarlanmıştır.

C3. Grevciler Karadağ'da toplantı halinde, 1948

Kaynak: PEO arşivi

C4. Grevcilerin Ksero toplantısı, 1948

Kaynak: PEO arşivi

C5. 1948'de Grevci işçilerin kazanımları

- Toplu sözleşmelerin oluşturulması ve güçlendirilmesi;
- Ücretlerde önemli artışlar;
- Özellikle madenlerde çalışma saatlerinin azaltılması;
- Ücretli fazla mesai ve tatiller;
- Sosyal Sağlık Fonunun Güçlendirilmesi;
- Madenlerde ve şantiyelerde çalışma koşullarının iyileştirilmesi;
- PEO ve KTIBK sendikal hareketinin güçlendirilmesi.

Rappas, A., 2009. The Labor Question in Colonial Cyprus, 1936-1941: Political Stakes in a Battle of Denominations. *International Labor and Working-Class History* [Sömürge Kıbrıs'ında İşçi Sorunu 1936-1941: Bir Sınıf Savaşında Siyasi Menfaatler. *Uluslararası Emek ve İşçi Sınıfı Tarihi*] (76), pp.194-216'dan uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklara göre CMC madenlerinde çalışmanın ne gibi dezavantajları olabilirdi?
2. C1'deki grevin C2'deki grevden farkı nedir? Herhangi bir ilerleme veya gerileme gözlemleyebilir miyiz?
3. Kaynaklara bakarak, aşırı taktiklerin işe yarayıp yaramadığını söyleyebilir miyiz? Neden?

11.9
CMC madencilerinin grevleri (2)

D1

Kıbrıslılar 1930'lu yıllarda çoğunlukla tarımla uğraşırlardı. Köylüler ya toprak sahibi ya da kiralamak suretiyle kendi topraklarını işleyen kişilerdi. Kıbrıs ekonomisi tarım ürünlerinin ihracatından çok yarar sağlamış ve kar etmiştir. Ancak, 1930'ların başında tarım ürünlerinin fiyatları dünyada çok büyük düşüşler yaşadı. Toprak sahibi olmayan yeni bir insan sınıfı, madenlerin çalışması için iş gücü sağlamaya başladı. En büyük iki şirket, Kıbrıs Maden Şirketi ve Genel Asbest Şirketi, çoğu mevsimsel olmak üzere, günlük ortalama iki bin Kıbrıslı işçiyi istihdam ediyordu. Bu, toprak sahibi olmayan tarım sınıfı, çalışan madenci, tarım işçisi ve inşaatçı olarak yarı zamanlı çalışan, serbest bir işgücü oluşturmuştu.

Rappas, A., 2009. *The Labor Question in Colonial Cyprus, 1936-1941: Political Stakes in a Battle of Denominations* [Sömürge Kıbrıs'ında İşçi Sorunu, 1936-1941: Bir Sınıf Savaşında Politik Çıkarlar]. International Labor and Working-Class History (76), pp.194-216.'dan uyarlanmıştır.

D2

1936 yılında özel sektörde bir çatışma olarak başlayan Karadağ grevi, basın tarafından öncelikle sosyal adalet için siyasi bir mücadele olarak yüceltilmişti. Daha sonra kamu yetkilileri, bu grevi mahkeme tarafından hükme bağlanan bir ceza olarak küçümseme çabası içine girdiler. Davanın kamuoyunda yarattığı ilgi yoğunluğu, Kıbrıslı seçkinler ve sömürge makamları tarafından önceden tahmin edilmeyen bir olgu etrafında oluşan merakı gösterdiğinden önemlidir. Bu noktada, nüfusun birlikte hareket edemeyecekleri düşünülen bir bölümünü (Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler) seferber eden bir hareket oluşmuştu. Hareket, bir dizi ortak hedefle, toplumsal sınırları aşarak ve sömürge yasalarını hiçe sayarak, herkesin gözü önünde topluca ilerlemeye çalışan insan gruplarından oluşuyordu.

Rappas, A., 2009. *The Labor Question in Colonial Cyprus, 1936-1941: Political Stakes in a Battle of Denominations* [Sömürge Kıbrıs'ında İşçi Sorunu, 1936-1941: Bir Sınıf Savaşında Politik Çıkarlar]. International Labor and Working-Class History (76), pp.194-216.'dan uyarlanmıştır.

D3

Madencilerin eşleri ve kadın maden işçileri grevdeki işçilere destek vermekteydi. Birçok kadın 1948 grevi sırasında hapse atıldı. Ksero'da polisler grevcilere saldırıp onları vurduğunda, kadınlar kucaklarında çocuklarıyla birlikte geride kalanları korumak için ön saflara çıktı. Ayrıca madenlerde grev kırıcıları almaya çalışan silahlı polisin de karşısında durdular.

Antoniou, L., 2004. *Μικρά Χέρια: Η Συνεισφορά των Παιδιών στα Μεταλλεία της Κύπρου τον 20ο αιώνα* [Küçük eller: 20. yüzyılda çocukların Kıbrıs madenlerine katkısı] Lefkoşa: Center for the Study of Childhood and Adolescence'dan uyarlanmıştır.

D4. 1948 grevinde tutuklanan bazı kişiler

İsim	Tutukluluk Süresi
Haralambos Mimis	24 ay
Mehmet Kattos	12 ay
Salih Halil	12 ay
Flonenzos Mihail	2 ay
Hristallu Mihail	2 ay
Eftihia Michail	2 ay

Varnava, P., 1997. The Common Labour Struggles of Greek and Turkish-Cypriots (Events through History) [Rum ve Kıbrıslı Türklerin Ortak İşçi Mücadelesi (Tarih Boyunca Olaylar)]. Lefkoşa: Kişisel yayın'dan uyarlanmıştır.

D5. Grevler sırasında madenciler ve aile üyelerini gösteren resimler

Kaynak: PEO Arşivi

Sorular

1. Kaynaklar grevcilerin kimliği hakkında bize ne söylüyor?
2. Grevler sırasında grevcilerin kimliğine ne açıdan vurgu yapılmaktadır?

Alanın haritası

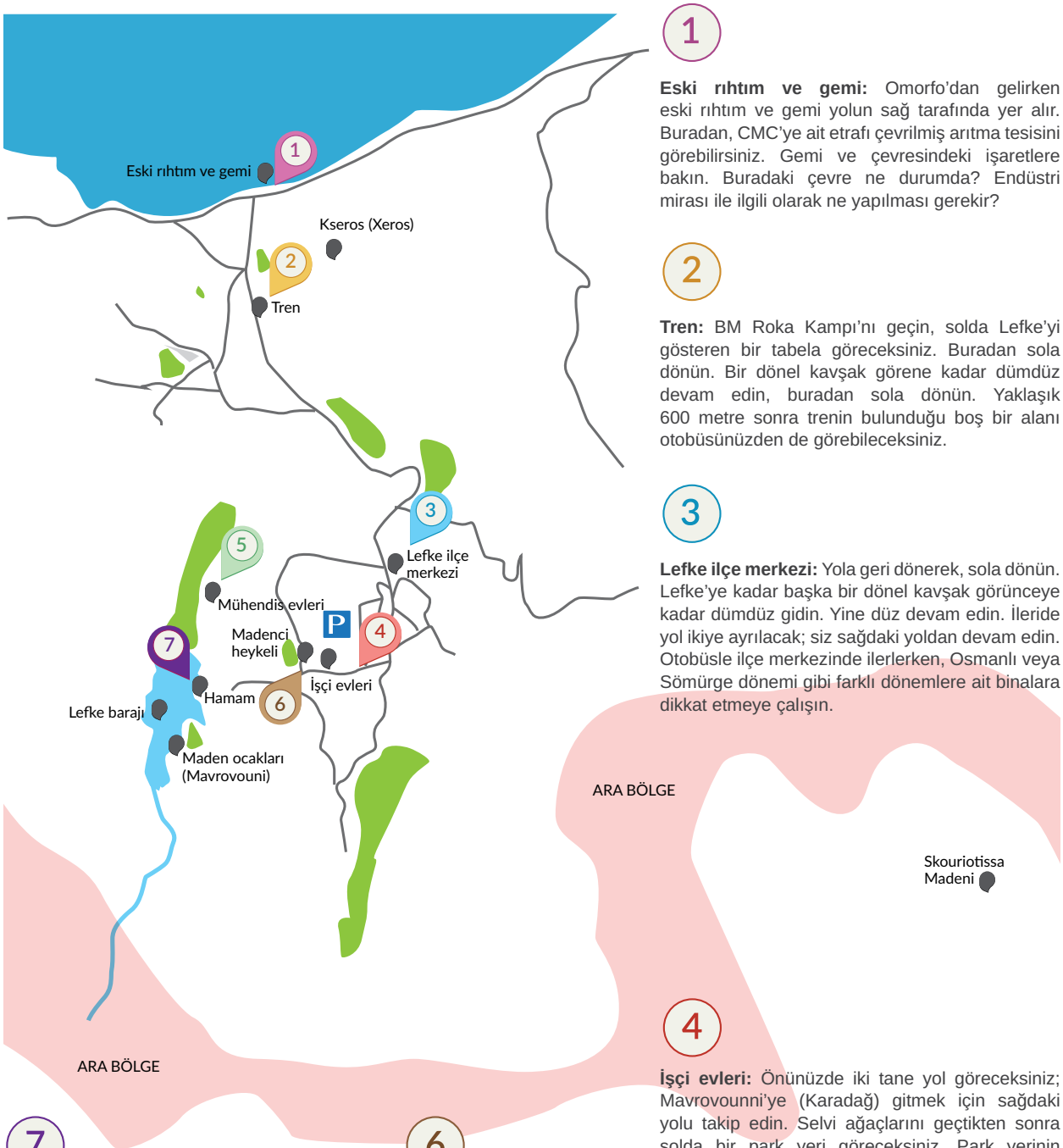

1

Eski rıhtım ve gemi: Omorfo'dan gelirken eski rıhtım ve gemi yolun sağ tarafında yer alır. Buradan, CMC'ye ait etrafı çevrilmiş arıtma tesisini görebilirsiniz. Gemi ve çevresindeki işaretlere bakın. Buradaki çevre ne durumda? Endüstri mirası ile ilgili olarak ne yapılması gerekir?

2

Tren: BM Roka Kampı'nı geçin, solda Lefke'yi gösteren bir tabela göreceksiniz. Buradan sola dönün. Bir dönel kavşak görene kadar dümdüz devam edin, buradan sola dönün. Yaklaşık 600 metre sonra trenin bulunduğu boş bir alanı otobüsünüzden de görebileceksiniz.

3

Lefke ilçe merkezi: Yola geri dönerek, sola dönün. Lefke'ye kadar başka bir dönel kavşak görünceye kadar dümdüz gidin. Yine düz devam edin. İleride yol ikiye ayrılacak; siz sağdaki yoldan devam edin. Otobüsle ilçe merkezinde ilerlerken, Osmanlı veya Sömürge dönemi gibi farklı dönemlere ait binalara dikkat etmeye çalışın.

4

İşçi evleri: Önünüzde iki tane yol göreceksiniz; Mavrovounni'ye (Karadağ) gitmek için sağdaki yolu takip edin. Selvi ağaçlarını geçtikten sonra solda bir park yeri göreceksiniz. Park yerinin karşısında bulunan evler işçi evleridir. Sokak aralarında yürüyün. Ev boyutlarına ve kalitelerine bakın. Yerleşim planlarında değişiklik var mı? Eğer zamanınız kalırsa evlerin açıklamalı çizimlerini yapabilirsiniz.

5

Mühendis evleri: Kavşaktan sağa dönün, Lefke stadyumunu geçtikten sonra yolun sağında ve solunda yer alan mühendis evlerini göreceksiniz. Bu evler işçi evlerinden hangi yönlerden daha farklıdır? Mühendislerin yaşamı hakkında ne gibi varsayımlarda bulunabiliriz?

6

Madenci heykeli: İşçi evlerini geçin ve karşınızda Madenci heykelinin bulunduğu bir kavşak göreceksiniz. Aynı alanda tren vagonlarını ve demiryollarını da görebilirsiniz. Anıtın analizini yapabilir ve demiryolu kalıntılarını keşfedebilirsiniz.

7

Hamam: Kavşağa geri dönün ve yolun sağ tarafını takip ederek yokuş aşağı inin. Bu yolun sonunda Lefke mezarlığını göreceksiniz. Buradan itibaren bir araç kullanmak mümkün değildir. Baraj boşsa hamam ve maden ocaklarının yakınında yürüyebilirsiniz. Baraj su doluysa geri dönün ve soldaki asfalt olmayan yola girin. Düz devam edin. Buradan hamamı yukarıdan görebilirsiniz. Hamamın kendine özgü yapısına uzaktan bakın. Bu bina, değerli bir endüstriyel miras örneği mi yoksa çevresel bir tehdit mi? Bu binayla ilgili olarak ne yapılmalıdır?

BÖLÜM 12 Limasol

12.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Limasol şehir merkezinde farklı bölgeleri ziyaret edeceksiniz. Gezinizi **K12.10**'da gösterilen parkuru izleyerek yapabilirsiniz, ancak zamanınız varsa kendiniz daha değişik bir güzergah belirleyerek gezinizi gerçekleştirebilirsiniz. Otobüs şoföründen sizi Eski Liman'a yakın bir yere bırakmasını isteyin.

Alan hakkında

Limasol, Amathus ve Curium antik kentleri arasında yer alır. İlk olarak, son Bizans hükümdarı Isaac Comnenos tarafından sağlamlaştırıldı (Severis, 2006) ve erken Frank döneminde gelişti. Gezginlerin anlatı ve günlükleri Limasol'u surları, kuleleri, kalesi, limanı ve dikkat çekici binaları ile güzel bir şehir olarak resmeder (Severis, 2006). Ancak kentin altın çağı, hem sık gerçekleşen doğal afetler (depremler, sel) hem de 1373, 1426 ve 1570 yıllarında tekrarlanan baskınlar nedeniyle bozuntuya uğradı. Erken modern dönemin sonlarına doğru küçük bir kasaba olan Limasol, 19. yüzyılın ikinci yarısında limanın gelişmesi nedeniyle (Geddes ve ark. 2020) büyümeye ve önemli ölçüde genişlemeye başladı. İngiliz döneminde okulların, tiyatroların, kulüplerin, sanat galerilerinin, müzik salonlarının ve futbol kulüplerinin açılmasıyla zenginleşen fikir ve sanat hayatının gelişmesi de bu zamana rastlar (Limasol Belediyesi, n.d.). Limasol limanı artık adanın en büyüğü olmuş ve yüksek binalar deniz cephesinin görüntüsünü dönüştürmeye başlamıştır. Şehir aynı zamanda adanın en büyük karnavalına da ev sahipliği yapmaktadır.

Limasol halkı toplumlararası çatışmalardan etkilenmiştir. 1963-64 yıllarında yakın köylerden birçok Kıbrıslı Türk, şehrin Kıbrıs Türk mahallesine sığındı. 1975'te yaklaşık 6.500-7.000 Kıbrıslı Türk, adanın kuzeyine göç etti. Şu anda Kıbrıs'ın en kozmopolit şehri olan Limasol, 1974'ten sonra yerinden edilmiş birçok Kıbrıslı Rum için bir karşılama ve kabul merkezi olarak hizmet verdi. Aynı zamanda, 1980'lerde Lübnanlı mülteciler ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Sovyet ülkelerinden gelen göçmenler için bir sığınma merkezi olmuştur. Limasol ayrıca küçük bir Roman topluluğuna da ev sahipliği yapar (PRIO Cyprus, 2011).

2014 yılında hizmete giren Limasol Marina, lüks dairelerin, spaların, restoranların, mağazaların ve diğer tesislerin bulunduğu bir alandır. Marina'nın yaratıcıları, Limasol'un tarihi merkezinden, ortaçağ kalesinden ve eski limandan ilham aldıklarını iddia eder. Eski Liman, 1950'li ve 1970'li yıllar arasında Limasol'un ana limanıydı. Promenade (Sahil Gezi Yolu) 20.yüzyıl başında gemilerin yükleme ve boşaltmalarını kolaylaştırmak amacıyla denize karşı bir 'duvar' oluşturan evlerin yıkılması ile oluşturuldu (Geddes ve ark., 2020). Bölge çok hızlı bir şekilde bir eğlence merkezine dönüştü. Sahil Gezi Yolu son gelişmelerden sonra bisiklet yolları, heykeller, paten parkı, kafeler ve restoranları ile bir sahil parkına dönüştürüldü. Cami Cedit (Yeni Cami), Limasol'un aynı adı taşıyan en büyük Kıbrıslı Türk semti olan ve şu anda çoğunlukla Kıbrıslı Romanlar'ın (Gurbet) yaşadığı bölgede yer almaktadır (Trimikliniotis ve Demetriou, 2009). Ankara Caddesi ve St. Andrew Caddesi eski şehrin ana ticari caddeleridir.

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Geddes, I., Ioannou, B. ve Psaras, M. 2020. Factors, mechanisms and challenges of planning in Cyprus: a historical narrative of Limassol's urban development [Kıbrıs'ta planlama faktörleri, mekanizmaları ve zorlukları: Limasol'un kentsel gelişiminin tarihsel bir anlatısı]. *Planning Perspectives.* Erişim: <https://doi.org/10.1080/02665433.2020.1855233>.
- Lianou, M. ve Christophinis, A., 2016. *Λεμεσός: Μετά την Ανάπτυξη τι;* [Limasol, gelişme sonrası?]. Lefkoşa: ANBAU Christophinis Architects.
- Limassol Municipality, n.d. *History of Limassol* [*Limasol Tarihi*].[Çevrimiçi]. Erişim: <https://www.limassolmunicipal.com.cy/en/history>.
- PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim: < http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>.
- Severis, R. C., 2006. *Limassol, a Town of Visionaries* [Limasol, Vizyonerler Şehri]. Lefkoşa: Hellenic Bank.
- Trimikliniotis, N. ve Demetriou, C., 2009. The Cypriot Roma and the Failure of Education: Anti-discrimination and multiculturalism as a post-accession challenge [Kıbrıslı Romanlar ve Eğitimin Başarısızlığı: Katılım sonrası bir zorluk olarak ayrımcılıkla mücadele ve çok kültürlülük]. In: N. Coureas ve A. Varnava, eds. *The minorities of Cyprus: Development patterns and the identity of the internal exclusion.* Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp.241-264.

Tarihsel kanıtlar Limasol ve halkının geçmişi hakkında ne anlatır?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Tarihsel Önem, Değişim ve Süreklilik, Yerel Tarih
Coğrafya: Beşeri Coğrafya

Senaryo: Limasol'da bir sanat festivali düzenleniyor ve organizatörler geçmişteki sanat, kültür ve eğlence etkinlikleri ile ilgili bir yürüyüş turu yapmayı planlıyorlar. Öğrencileri, yürüyüş turları konusundaki fikirlerini sunmak için davet eden bir çağrı yapıyorlar.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, Limasol şehir merkezinde sanat ve kültürle ilişkili alanları keşfederek bir güzergah oluşturacaklar. Belirli bölgeleri, alanları veya binaları, sanatçılar, sanat eserleri, eğlence, sanatsal ve kültürel etkinlikler ile ilişkilendirebilirler. Her küçük grubun tüm alanlara mı odaklanacağı veya bir grubun belirli bir alanı mı inceleyeceğine karar verin. Ayrıca grupla birlikte başarı kriterlerine karar verin.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- insanların hayatındaki ve Limasol'un karakterindeki değişimin kanıtlarını belirlemek;
- halk ve şehir arasındaki ilişkiyi tartışmak;
- Limasol'daki farklı alanların geçmişteki insanların hayatını anlamamıza nasıl yardımcı olduğunu göstermek için doğru, ilginç ve bilgilendirici bir rota oluşturmak.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrenciler bir miras rotası hazırlamak için Limasol'daki yaşam ve mimari unsurları araştıracaklar.

Arka plan bilgi: (15 dakika) Öğrencilerden önemli kentsel simgeler hakkında düşünmelerini isteyin (Olası yanıtlar: müzeler, tarihi binalar, dini alanlar, arkeolojik alanlar, barlar ve restoranlar). Öğrencilere kozmopolit karakteri, limanı, şarap üretimi ve gelişmiş kültürel yaşamıyla tanınan bir şehir olan Limasol'u tanıtın. Onları, şehir merkezinde bulunan kentin önemli noktalarını gösteren çevrimiçi veya basılı materyale bakmaya davet edin. Hangi bilgilerin veya simgelerin yeterince temsil edilmediğini tartışın. Öğrenciler materyalleri incelerken, şehirdeki modern binaların, Marina'nın ve bazı popüler arkeolojik alanların görüntüleriyle daha fazla karşılaşma olanağı bulacak olmalarına karşın şehrin, kültürel, sosyal ve diğer yönleri hakkındaki görsellerin ön planda olmadığını göreceklerdir.

Aktivite: (10 dakika) Rotayla ilgili düşünme sürecini başlatmak için, öğrencilere geçmişte Limasol'da yaşayanların boş zamanlarında ne yaptıklarını inceleyen **K12.6**'yı verin ve onlardan soruları tamamlamalarını isteyin. Sorular, öğrencileri geçmişte insanların boş zamanlarını nasıl geçirdiklerine dair kanıtları belirlemeye ve bunlar arasında insanların kimliklerine göre ne gibi farklılıklar olduğunu incelemeye yönlendirecektir. Örneğin kaynaklar, Limasol'daki Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının belirli yerleri farklı amaçlar için kullandıklarını, bazı yerleri ise aynı amaç için kullandıklarını gösterir. Benzer şekilde, kaynaklar cinsiyet, yaş, zenginlik, sınıf ve dil açısından da olan farklılıkları ortaya koyar.

Tartışma: (5 dakika): Bir şehrin belirli özellikleri, sakinlerinin yaşamlarını nasıl etkiler? Küçük bir limandan kozmopolit bir şehre dönüşen Limasol'un değişen karakterinin, insanların boş zamanlarını ve kültürel yaşamını nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? (Olası yanıtlar: daha fazla eğlence seçeneği, farklı kültürlerden etkilerin artması)

Evde öğrenme: (4 dakika) Öğrencilerden aile üyelerinin aşağıdaki konularda görüşlerini almalarını isteyin:
1. Geçmişte boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirdiniz?
2. Bir yerin karakterinin değişmesi boş zamanlarınızı geçirme şeklinizi nasıl etkiler?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Daha önceden değindiğiniz noktaları tekrar edin ve öğrencilere bir sonraki derste konu hakkında daha derin bilgiler edineceklerini söyleyin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (3 dakika) Dersin amaçlarını ve beklenen öğrenme çıktılarını özetleyin. Öğrenciler, Limasol ve halkının nasıl temsil edildiğini farklı görseller aracılığıyla öğrenecekler.

Tartışma: (4 dakika) Öğrencilerden ev ödevlerindeki sorulara aldıkları yanıtları detaylı anlatmalarını ve yer ile insanlar arasındaki ilişki hakkında çıkardıkları sonuçları açıklamalarını isteyin.

Rota tasarımı: (5 dakika) Öğrencilere farklı rota örnekleri göstererek onların özelliklerini tartışın. Rotaların, ziyaretçilerin ilginç ve önemli yerleri görmeleri için tasarlanan bir yürüyüş parkuru olduğunu açıklayın. Öğrencilere tasarımını yapacakları rotaya neler eklemek istediklerini ve hangi bilgileri toplamaları gerektiğini sorun.

Aktivite: (15 dakika) **K12.7**'yi öğrencilere verin ve 1920'li ve 1930'lu yıllarda Limasol'u gösteren resimlerle ilgili soruları tamamlamalarını isteyin. Sorular, öğrencileri Limasol halkının hayatı ve şehrin mimari karakteri hakkında çıkarımlar yapmaya yönlendirecektir. 1. ve 2. ciltteki Bölüm 0'dan birçok sayfa, öğrencilerin Limasol'un mimari özelliklerini belirlemelerinde yardımcı olmanızı sağlayacaktır. Öğrencileri, tarihi bir kaynak olarak sanat eserlerini incelemenin kısıtlamalarını ve yararlarını tartışmaya teşvik edin. Diğer tüm kaynaklarda olduğu gibi, kaynağı yazan kişi ya da kişilerin kaynağı hangi bakış açısı ile yazdıkları ve amaçlarının ne olduğu dikkate alınmalıdır. Ayrıca, öğrenciler 'modern' teriminin zaman içinde nasıl değiştiğini tartışma olanağı bulacaktır. Öğrencilerle modernleşme isteğinin neden geçmişe ait izleri ortadan kaldırabileceğini tartışın (Olası yanıtlar: artan konut, eğlence, işletme vb. taleplerini karşılamak için eski binaların veya anıtların yıkılması).

Araştırma: (10 dakika) Gruplara kendi rotalarını oluşturmak amacıyla çevrimiçi veya basılı materyallerde araştırma yapmaları için süre verin. Geçmişte Limasol'daki sanat ve eğlence etkinlikleri hakkında daha fazla kaynak araştırmalarını teşvik edin.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Tartışılanları özetleyin ve alan gezisi hakkında pratik bilgileri paylaşın. Öğrencileri, yapılacak gezinin tasarlayacakları rotatu zenginleştirmeleri için iyi bir fırsat olacağı konusunda bilgilendirin.

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

Öğrencilere, çevreyi tanımaları ve Limasol şehir merkezinde yönlerini belirlemelerine yardımcı olmak için **K12.10**'u verin. Sahilinin mevcut durumunu, kaynak sayfasında görecekleri eski fotoğrafla karşılaştırmaya teşvik edin. 360° görüntüleme aktivitesini istediğiniz herhangi bir yerde gerçekleştirebilirsiniz. Öğrenciler boş bir kağıt parçası kullanarak, dört ana noktayı çizebilirler. Dönerken, bina türlerine, çeşitlilik unsurlarına ve Limasol'daki sosyal, sanatsal ve kültürel hayata dair her türlü ipucuna dikkat ederek çizdikleri dört ana nokta yönünde fark ettikleri her şeyi not alabilirler. Bir alan veya caddeyi seçerek ve öğrencileri aşağıdaki sorulara odaklanarak, binaları yakından incelemeye teşvik edebilirsiniz:

- Burada arazi nasıl kullanılıyor? Ne tür binalar görebiliyorsunuz? İşlevleri nedir?
- Hangi çeşitlilik unsurlarını tespit edebilirsiniz?
- Farklı insan grupları şehri nasıl kullanmaktadır?
- Şehirde hangi sanatsal ifadeleri görebiliyorsunuz?

Tasarlayacakları güzergaha eklemek istedikleri her şeyin fotoğrafını çekmelerini, eskizlerini çizmelerini ve/veya notları almaları gerektiğini hatırlatın.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilerin güzergahlarını hazırlamak ve akran değerlendirmesine sunmak için zamana ihtiyaçları olacaktır. Eğer gerekli teknolojiye erişim olanağınız varsa, Google Earth gibi alternatif medya kullanılarak üretilebilir.

Limasol'un gelişmesi çok aşırı boyutlarda mıdır?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Değişim ve Süreklilik
Coğrafya: Ekonomik Tarih, Beşeri Coğrafya

Senaryo: Limasol son yıllarda çok hızlı gelişmekte olan bir şehirdir ve şehrin yabancı yatırımcıları, alıcıları ve alım gücü yüksek turistleri cezbedebilmek için daha da fazla gelişmesi öngörülür. Bu durum da, işyerlerinin ve tarihi alanların biraz hasar görmesine ve bazı tesislere ayrıcalık tanınmasına yol açabilir. Öğrenciler, alanın doğasına bakacak ve gelişmenin olası etkisini değerlendirerek, bulgularını bir Pecha Kucha sunumu ile sunacaklardır.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, Limasol'daki gelişme ve bunun şehir ve sakinleri üzerindeki etkileri hakkındaki görüşlerini sunmak için bireysel veya gruplar halinde bir Pecha Kucha sunumu oluşturacaklar. Pecha Kucha, Japonca'da "chit chat" (havadan sudan konuşma) anlamına gelir. Basit, yaratıcı, dinamik ve görsel olarak çekici kısa sunumlar oluşturmaya yardımcı olmayı amaçlar. Geleneksel olarak, her biri 20 saniyelik açıklama ile toplam 6 dakika 40 saniyelik 20 slayttan oluşan bir hikaye anlatım biçimidir. Ancak, erişebileceğiniz teknolojiye bağlı olarak sunumların biçimini değiştirebilirsiniz. Bunlar, bir PowerPoint sunumu, video, basılı görüntüler veya görsellerin altlarında bir metin açıklaması olan bir sergi formatında olabilir. Bu, öğrencilerin Limasol'a yapılacak gezi sırasında fotoğraf çekmelerini, eskizler çizmelerini veya başka görseller oluşturmalarını gerektirir. Her görüntüye yazılı veya sesli olarak kısa bir metin eşlik etmelidir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Limasol'daki değişimin kanıtları ile değişimin avantaj ve dezavantajlarını belirlemek;
- farklı bakış açılarını ve bunların altında yatan nedenleri tartışmak;
- Limasol'daki genel manzarayı çevresiyle uyumlu (*sympathetic*) ve çevresine aykırı (*unsympathetic*) mimari açısından değerlendirmek (aşağıdaki tanımlara bakın).

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Öğrencileri karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrenciler, kalkınmanın insanlar ve şehir üzerindeki etkisini tartışan bir Pecha Kucha sunumu oluşturmak için Limasol'un gelişimi ile ilgili kaynakları inceleyecekler.

Arka plan bilgi: (10 dakika) Öğrencilere kozmopolit karakteri, limanı, şarap üretimi ve son yıllarda yatırımcılardan gördüğü ilgi sayesinde çok hızlı gelişen Limasol şehri hakkında bilgi verin. Öğrencilerden şehrin şu andaki görüntülerini içeren çevrimiçi veya basılı materyalleri inceleyerek şehrin özelliklerini belirlemelerini ve son olarak da ekonomik kalkınmanın yerel toplum üzerindeki olası etkilerini düşünmelerini isteyin.

Aktivite: (10 dakika) Limasol'un geçmişteki görüntüsünü incelemeye başlamaları için öğrencilere **K12.7**'yi vererek soruları tamamlamalarını isteyin. Görevler, öğrencilerin Limasol halkının hayatı ve şehrin mimari karakteri hakkında çıkarımlar yapmalarına yardımcı olacaktır. 1. ve 2. ciltteki Bölüm 0'dan birçok sayfa, öğrencilerin Limasol'un mimari özelliklerini belirlemelerinde yardımcı olmanıza sağlayacaktır. Öğrencileri, tarihi bir kaynak olarak sanat eserlerini incelemenin kısıtlamalarını ve yararlarını tartışmaya teşvik edin. Diğer tüm kaynaklarda olduğu gibi, kaynağı yazan kişi ya da kişilerin kaynağı hangi bakış açısı ile yazdıkları ve amaçlarının ne olduğu dikkate alınmalıdır. Ayrıca, öğrenciler 'modern' teriminin zaman içinde nasıl değiştiğini tartışma olanağı bulacaktır.

Tartışma: (4 dakika) Uygun ölçütlerde gelişme nedir ve bu nasıl ölçülür? Gelişimin artıları ve eksileri nelerdir?

Kavram incelemesi: (10 dakika) Çevresiyle uyumlu (*sympathetic*) ve çevresine aykırı (*unsympathetic*) terimlerinin bina mimarisini tanımlamak için kullanıldığını açıklayın. Çevresiyle uyumlu mimari, çevrelerindeki alanın stiline uyan binaları ifade ederken, çevresine aykırı ise stil, boyut veya şekil olarak diğer binalar arasında güçlü bir şekilde öne çıkan yapıları tanımlamak için kullanılır. Öğrencilerden Limasol'un **K12.7** kaynağında bulunan modern resimlerindeki yüksek binaların Limasol'un eski binalarıyla uyuşup uyuşmadığını tartışmalarını isteyin ve Limasol'un yöresel bağlamında uyumlu veya aykırı mimari örnekleri düşünmelerini isteyin. Tarihi binaları veya anıtları ortadan kaldırmak veya onları diğer binaların gölgesinde bırakmanın ne zaman savunulur veya yasal olabileceğini tartışın.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Daha önce üzerinde konuştuğunuz konuları kısaca tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste Limasol'un şu andaki durumunu gösteren kaynaklara bakacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika) Amaçları ve öğrenme çıktıları hakkındaki beklentilerinizi özetleyin. Öğrenciler, Limasol'un gelişimi hakkında ortaya konulan farklı bakış açılarını inceleyecekler.

Aktivite 1: (15 dakika) Öğrencilerden **K12.8** ve **K12.9**'u incelemelerini isteyin. Kaynaklar, Limasol kentindeki gelişim ve değişimle ilgili farklı görüşleri ortaya koyuyor. C2 kaynağı insanların kentle olan etkileşimini teşvik etmeyi, ihmal edilen kültürel ve endüstriyel mirasa alternatif yollarla ışık tutmayı ve daha kişisel ve katılımcı bir düzeyde gelişme hakkında tartışmalar başlatmayı amaçlayan girişimlere bir örnektir. Öğrencileri, her bir kaynağa, her bir bakış açısının altında yatan motivasyonu gösteren nitelendirici etiketler koymaya ve kimi temsil ettiklerini ve kimin sesinin duyulmadığını tartışmaya teşvik edin. Örneğin, gelişimi savunanlar yüksek gelirli turistlerin ve iş adamlarının çıkarlarına odaklanırken, dilekçe sahipleri seslerini yerel toplum ve çevre adına yükseltiyor. Öğrenciler, düşük gelirli aileler, göçmenler, gençler, turistler ve diğer toplulukların görüşlerinin görünür olmadığı konusunda yorum yapabilirler.

C1

Aktivite 2: (15 dakika) Öğrencilerden kaynaklarda sunulan argümanlara dayalı olarak Limasol'daki gelişim hakkında avantaj ve dezavantajları gösteren bir çizelge oluşturmalarını isteyin. Onlara, Limasol'da yaşayanların sahip olması gereken temsiliyet düzeyini ve karar alma süreçlerine ne kadar dahil olmaları gerektiğini sorarak, şehirler ve insanları arasındaki ilişki hakkında bir tartışma başlatın. Bir politikacı neden birden fazla görüş hakkında düşünmeye ihtiyaç duyabilir?

Pecha Kucha sunumu oluşturma: (5 dakika) Pecha Kucha sunumu kavramını tanıtın ve öğrencilerin sunum için materyal toplamak üzere alandaki gezi sırasında ne yapmaları gerektiğini konuşun. Başarı kriterlerini tartışarak, birlikte karar verin.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Tartışılan konuları özetleyin ve öğrencilere gezi hakkında pratik bilgiler verin.

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

Öğrencilere, Limasol şehir merkezinde yönlerini bulmalarına yardımcı olmak için **K12.10**'u verin. Sahilinin mevcut durumunu, kaynak sayfasında görecekleri eski fotoğrafla karşılaştırmaya teşvik edin. Bir alan veya caddeyi seçerek ve öğrencileri aşağıdaki sorulara odaklanarak, binaları yakından incelemeye teşvik edebilirsiniz:

- Burada arazi nasıl kullanılıyor? Ne tür binalar görebiliyorsunuz? İşlevleri nedir?
- Hangi çeşitlilik unsurlarını tespit edebilirsiniz?
- Farklı insan grupları şehri nasıl kullanmaktadır?

Tasarlayacakları güzergaha eklemek istedikleri her şeyin fotoğrafını çekmelerini, eskizlerini çizmelerini ve/veya notları almaları gerektiğini hatırlatın.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Bireylere veya gruplara, siz veya akranları tarafından değerlendirilebilecek sunumlarını oluşturmaları için zaman tanınmalıdır.

Limasol’da dinlenme ve eğlence etkinlikleri

A1

Akteon, 1882’de bir eğlence mekanı olarak işlev görmek üzere inşa edildi. Buradaki tiyatro sahnesi Atina’dan gelen gezici tiyatro toplulukları ve sanat grupları tarafından kullanılırdı. Kahvehane olarak işlev gören ve bir orkestraya sahip olan bu mekan, aynı zamanda yabancı dansçılar ve akrobatlara da ev sahipliği yapan bir müzik ve gösteri mekanı olarak kullanılırdı. Sahilde yüzenler kullandıkları soyunma odaları için aylık veya günlük ücret öderlerdi. Kadınlar ve erkekler burayı farklı saatlerde kullanırdı. 7-10 arası kadınlar, günün geri kalan saatlerinde ise erkekler denizde yüzerlerdi. Burası 1953 yılında şehrin görüntüsünü iyileştirmek amacıyla yıkıldı.

Andreou, T. A., 2009. *Λεμεσός: αναδρομή μνήμης* [Limasol: Anılarda Geriye Dönüş]. Limassol: Nostos Publications and Polignosi, n.d. *Ακταίον* [Akteon]. Erişim: <http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=1174&-V=limmata>’dan uyarlanmıştır.

A2. Limasol Sahil Gezi Yolu, tarih yok

Kaynak: Patticheion Belediye Müzesi Limasol Tarihi Arşivler Araştırma Merkezi

A3

Şanolar, kanto (tiyatro veya kabare) şarkıcılarının sahne aldığı gösteri yerleriydi. Bunların en ünlüleri, Baf Yolu üzerindeki Kusella’nın Şano’su ve Rum mahallesinde Türkler arasında Camlı Gazino olarak da bilinen Akteon’dur. Burası zengin kasaba halkının uğrak yeriydi. Türkiye’li bir kadın kanto şarkıcısı olan Victor, 1920’lerde bu gazinoda şarkı söylerdi ve birçok Limasollu Türk onu izlemeye giderdi. Erkekler genellikle tavernalarda buluşurdu. 1950’lerden sonra, hem Rum hem de Türk cemaatlerine hizmet veren ve kebap menüleri olan birkaç restoran açılmıştı. Birçok kadın ve çocukları, rıhtımdaki iskelede ve Yahudi iskelesi yakınındaki platformda oturarak deniz kıyısında vakit geçirirlerdi. Yazın öğleden sonralarını gruplar halinde oturarak, demirli gemilerin eşya yükleyip boşaltmasını, balık tutan insanları vb. izleyerek geçirirlerdi. Yakındaki kahvecilerden sandalyeler kiralarlar veya evden kendi minderlerini getirirlerdi.

Akif, Ö. ve Akif, S., 2008. *Echoes from the Past: The Turkish Cypriot Community of Limassol and its Heritage* [Geçmişten Yankılar: Leymosun Kıbrıs Türk Cemaati ve Mirası]. Lefkoşa: Terra Cypria, the Cyprus Conservation Foundation’dan uyarlanmıştır.

A4. Eski liman. Victor Ioannides’in tablosu, 1973

Kaynak: Victor N. Ioannides Vakfı

A5

“Limasol’da sinema tutkusu II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından Türk filmlerinin adaya gelmesiyle başladı. […] Kıbrıslı Türklerin sineması yoktu, bu nedenle Türk filmleri karma bölgeler olan Köseoğlu ve Camua’da, Rumlara ait sinema salonlarında gösterilirdi. Sinema salonları Türkler tarafından haftada bir kez kiralanırdı. Kış aylarında Köseoğlu’ndaki Rialto ve Yordamlı salonları, yaz aylarında ise Pallas, Alambra ve Pantheon salonları kullanılırdı. Bu sinema gecelerinde sokaklar Türk kadınlarıyla dolardı. Kimisi başörtüsü takardı, kimisi takmazdı. O zamanlar özel arabalar yaygın değildi. Bazı aileler sinemaya at arabasıyla (Karutsa) giderdi […] Cemaatler arasında artan gerilimle birlikte Türk mahallelerinde salonlar yapıldı. […] Televizyonun gittikçe yaygın hale gelmesiyle, Limasol’da sinema kültürü yok oldu”.

Kaynak: Elder, Ö. A. 2021. *Leymosun (Limasol) ve Kadınları*. Lefkoşa: Ateş Matbaacılık.

Sorular

1. İnsanların Limasol’da boş zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ne gibi çıkarımlar yapabilirsiniz?
2. Kimliklerine bağlı olarak boş zaman değerlendirme etkinlikleri hangi yönlerden farklılık gösterirdi?

12.7
1920li ve 1930lu yıllarda Limasol

B1. Gladys Peto'nun 1927'deki anlatısı

"Limasol, mükemmel derecede modern bir şehir gibi görünüyor. Oldukça etkileyici, çok büyük bir Rum kilisesine sahip. Komiserlik, postane, mahkemeler ve Osmanlı bankası, hepsi oldukça sıradan görünümlü binalar. St. Andrew caddesi deniz kıyısına paralel ve caminin küçük kalabalık sokaklardan yükseldiği yer burasıdır. Birçok sokağın sonunda dağ zirvelerinin keyifli küçük manzarasını görüyorsunuz, bu sonsuza kadar hatırlanacak bir şey."

Kaynak: Severis, RC, 2006. *Limassol, a Town of Visionaries* [Limasol, Vizyonerler Şehri]. Lefkoşa: Hellenic Bank

B2. St. Andrew Caddesi, Gladys Peto, 1926

Kaynak: Costas ve Rita Severis Vakfı - CVAR

B3. Kıbrıslı Türk mahallesi. Victor Ioannides'in 1932'de yaptığı tablo.

Kaynak: Victor N. Ioannides Vakfı

B4 1925'deki Panoramik Görünüm

Kaynak: Patticheion Belediye Müzesi Tarihi Arşivler Limasol Araştırma Merkezi

Sorular

1. Geçmişte Limasol'daki insanların yaşamları hakkında ne gibi çıkarımlar yapabilirsiniz? Sizce bir sanat eserini, tarihi bir kaynak olarak incelerken nelere dikkat etmeliyiz?
2. 1920'lerde ve 1930'larda Limasol'un mimari karakterini nasıl tanımlarsınız?
3. Kaynak B1'de Gladys Peto, Limasol'dan modern bir şehir olarak bahseder. 'Modern' terimi hakkındaki anlayışınız kaynaklar tarafından destekleniyor mu? Nedenleriyle açıklayınız.

Limasol’daki gelişimle ilgili görüşler (1)

C1. “Limasol’daki Yüksek Binaları Durdurun” dilekçesi

Şehirlerimizde, özellikle de Limasol’da çok sayıda yüksek binanın rastgele konumlanması ve inşa edilmesinden endişe duyan Limasol Aktif Vatandaş Girişimi, bunların çeşitli önemli alanlar üzerindeki etkilerini analiz edip tartıştıktan sonra şu açıklamayı yapmıştır: Yüksek yapılar, Kıbrıs’taki şehirlerin görünüşünü, karakterini ve işlevselliğini değiştiriyor. Limasol’da (50’si yapım aşamasında) olan yüksek bina sayısı her hafta artıyor. Bu binaların yüksekliği yaklaşık 60 kata (200 metre) ulaşacak ve gelecekte daha da yükselecekler. Kararlar, çevre, toplum, yakınlarda yaşayanlar ve genel olarak halk üzerindeki etkisi göz ardı edilerek aceleyle alındı. Ruhsatlanma prosedürleri, mekansal planlar ve yüksek binaların yerleşimi şüphelidir. N102 (I) 2005 sayılı Kanuna aykırı olarak, Çevre Bakanlığı’nın çağrılarına rağmen hiçbir stratejik çevresel etki değerlendirmesi yapılmamıştır. Karar alma sürecinde kamuoyunun katılımı ve görüşü alınmamıştır. Çevreye ve peyzaja, kültürel ve arkeolojik mirasımıza, şehirlerimizin karakterine ve tarihi merkezlerine saygı yoktur. Yüksek yapılar için Genel Mekansal Plan ve Stratejik Çevresel Etki Çalışması hazırlanıp değerlendirilinceye kadar tüm yüksek binalar için ruhsatlandırmaların derhal dondurulması için çağrıda bulunuyoruz. Aynı zamanda, tüm inşaat ruhsatlama prosedürlerinde kamuoyu görüşünün alınması çağrısında bulunuyoruz.

Avaaz.org, 2021. *STOP στους πύργους στη Λεμεσό* [Limasol’daki Yüksek binaları DURDURUN] [çevrimiçi dilekçe]. Erişim: <https://bit.ly/2VeBcKW>’den uyarlanmıştır.

C2. Bir imarcının görüşü

Şirketimizin Limasol’da devam eden inşaat çalışmaları sırasında, yaklaşık 1000 kişiye iş olanakları yaratılacaktır. İşler tamamlandığında, 200’ün üzerinde iş olanağı pozisyon yaratılacak ve piyasaya olan etkileri çoğalarak artacaktır. Şirketin Limasol’da önemli projeler gerçekleştirme vizyonu, yetkililerin vizyonu ile tamamen uyumludur. Limasol’u iş, turizm ve eğlence sektörleri için bölgesel öneme sahip, iş insanlarını ve zengin turistleri cezbeden bir şehir olarak hayal ediyorlar. Londra, Moskova ve Barselona gibi şehir merkezlerinin güzelleştirme eğilimi küresel bir yaklaşımdır. Buna baktığımızda, bunun er ya da geç Kıbrıs’ta da olacağını düşünüyoruz. Bugün dünyanın dört bir yanında dev şirketlerin Limasol merkezine yaptıkları yatırım ve finansal ilgileri, bölgeye Kıbrıs ekonomisinin lokomotifi olarak güç sağlamaktadır. Kalkınma, Kıbrıs’ın eğlence sektöründe (lüks restoranlar, marina, kumarhane, golf, uluslararası markaların mağazaları, ofisler gibi) eksik olanları sağlayarak yüksek gelirli müşterilerin ihtiyaç ve deneyimlerine cevap vererek bölgeyi şekillendiriyor. Kumarhanenin, en az 300.000’den fazla yeni turisti çekmesi ve gelişme nedeniyle 14.000 yeni iş olanağı yaratması bekleniyor.

Kathimerini, 2019. *Συνέντευξη με τον Παντελή Λεπτό, Αναπληρωτή Πρόεδρο του Ομίλου Εταιρειών Λεπτός* [Pantelis Leptos ile söyleşi, Leptos Group Başkan Yardımcısı]. Erişim: https://www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/real-estate/1-kypros/synenteyxi-me-ton-panteli-lepto-anapliroti-proedro-toy-omiloy-etaireiwn-leptos’den uyarlanmıştır.

C3. Belediye Başkanı’nın görüşü

“İnovasyona Karşı Gelenek: Limasol’da ilk yüksek ve heybetli binaların boy göstermesiyle ortaya çıkan bir tartışmadır. Bu iki “görünürde” çelişkili unsur şehirde bir arada var olabilir mi? Büyük sorun, yenilik ve geleneğin sentezidir, anlayışlar birbiriyle çelişmemeli, ancak üretken bir şekilde bir arada var olmalıdır. Limasol her zaman yeniliğin ve değişimin şehri olmuştur. Ancak, karakteriyle uyumlu modernist unsurları özümsediği ve doğasıyla uyuşmayanı reddettiği için ebediyen devam edecek bir karakter oluşturmayı sürdürerek, büyük ölçüde kendine özgü karakterini korumayı başarmıştır. Daha kapsamlı bir planlama ve bu konularla bütünleşmiş bir yaklaşım olmadan, yüksek binaların ansızın şehre girdiği bir gerçektir. Bu büyük gelişmelerin nasıl işleyeceğine ve daha geniş kentsel dokuya ve şehrin günlük yaşamına nasıl entegre edileceğine büyük önem verilmesi gerekiyor. Yüksek binalarla ilgili olarak, bu aşamada bile yapılması gereken, örneğin nereye ve nasıl konumlanacakları ve şehrin günün sonunda ne kadar yükseğe çıkması gerektiği konusunda kurallar ve ilkeler belirlemektir.”

Kaynak: Limassol Municipality, 2017. Δήμαρχος Λεμεσού Νίκος Νικολαΐδης: Ορθολογιστική και ισορροπημένη ανάπτυξη [Limasol Belediye Başkanı Nicos Nicolaides: Mantıklı ve dengeli gelişme] *Ta en oiko of Limassol*, pp. 3-6. Erişim: <https://www.limassolmunicipal.com.cy/uploads/En-Oiko-Pdf/96002b5f5a.pdf>’den uyarlanmıştır.

12.9 Limasol’daki gelişmeye ilişkin görüşler (2)

D1. 2018-2019 yıllarında yüksek binalarla ilgili Limasol Aktif Vatandaş Girişimi’nin protesto afişleri

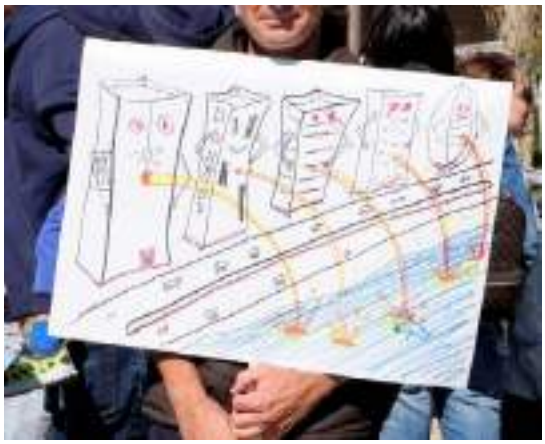

“Yüksek binalar, yüksek kiralar”

Limasol Limasollular içindir, sadece imarcılar için değil”

“Parklar ve meydanlar, sahillere kuleler değil”

Kaynak: Limasol Yüksek Binalarla İlgili Aktif Vatandaşlar Girişimi

D2. “Limasol, gelişme sonrası?”

“Limasol, gelişme sonrası?” projesi Kıbrıs Mimarlar Derneği, Rialto Tiyatrosu ve Limasol Belediyesi tarafından 2016 Dünya Mimarlık Günü’nü kutlamak için düzenlenen bir dizi kültürel etkinliktir. Mimarlık ve Fotoğraf Sergisi, Rehberli Mimari Tur, Çağdaş Sanat Sergisi ve başka girişimlerden oluşuyordu. Etkinliklerin küratörlüğünü görsel sanatçı Maria Lianou ve mimar Alexandros Christofinis yaptı. Mekan ve yer arasındaki ilişkinin yanı sıra insan ve kent arasındaki ilişkiyi de keşfetmek projenin amaçlarındandı. Aynı zamanda proje, farklı geçmişlere sahip kişileri bir araya getirerek, duyularla algılananları çalışarak şehrin mimarisini keşfetmek amacıyla 20 paragraf ve 20 tanımlayıcı fotoğraf, eskiz ya da diyagram içeren makaleler (Pecha Kucha tipi) yazmalarını istedi. Maria Lianou ve Alexandros Christofinis, aynı konuda daha fazla etkinlik düzenleyerek, faaliyetlerini genişlettiler. 2017 ve 2018’de Uluslararası Kısa Film Festivali ile işbirliğinde, insanların dikkatini uzun bir geçmişe sahip ama unutulmaya yüz tutmuş, tartışmalı alanlara çekmek için şehrin unutulmuş mekanlarından Keçiboynuzu Deposu ve EKA Depoları’nda ön açılış partileri düzenlediler.

ANBAU, n.d. *Αρθρογραφία* [Makaleler]. Erişim: <https://www.urbanreflections.org/arthrografia>.’den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklara göre Limasol’daki gelişimin etkileri nelerdir?
2. Kaynaklarda kimin sesi temsil ediliyor? Kaynakta temsil edilen insanların farklı rolleri onların gelişim konusundaki görüşlerini nasıl şekillendirir?

Limasol şehir merkezinin incelenmesi

Limasol'un Silüeti - 1885

Kaynak: Patticheion Belediye Müzesi Tarihi Arşivler Limasol Araştırma Merkezi

Sorular

Eski limandaki iskele boyunca yürüyün ve Limasol'un silüetini, yukarıdaki resim ile karşılaştırın.

BÖLÜM13 Lapta/ Lapithos

13.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Gönyeli kavşağından Girne yönüne giden çıkışı kullanarak Lefkoşa – Girne yolundan alt geçide ulaşıncaya kadar yola devam edin. Lapta yönünde ilerleyin. Karava'dan sonra Lapta tabelasını göreceksiniz. Binalar ve deniz sağınızda olacak ancak siz Lapta'ya gitmek için sola dönün.

Alan hakkında

Lapta kasabası, Girne'nin 14 km batısında, Beşparmak dağlarının yamacında yer alır. Kasabanın birkaç adı vardır: Lapithos, Lambousa, Imeroessa ve Lapithea (Erdim, 2007), Kıbrıslı Rumlar burasını Lapithos olarak adlandırır. Lapta her zaman önemli bir idari merkez olmuştur. Eski yazarlar, yerleşimin Spartalı savaşçı Praxandros tarafından Truva savaşından sonra M.Ö 1000 civarında bir krallık olarak kurulduğunu iddia eder. Arkeolojik kazılar, Lapta'nın aslında daha eski olduğunu gösterir ve bölgenin Orta Kalkolitik Dönem'e (MÖ 3500 - 2800) uzandığını gösteren kanıtlar mevcuttur.

Roma döneminde adada dört ilçe bulunmaktaydı ve bunlardan biri de Lapithia (Lapithos) idi. Bizans Dönemi'nde Lambousa on dört bölgeden biriydi. Lüzinyan döneminde Latin Başpiskoposu tarafından idare edilirdi ve 1307-8'de Guy de Lusignan'ın eşi Beyrut Hanımefendisi Echive d'Ibelin tarafından yönetilmekteydi. Chimonides (2018), 1460-73 yılları arasında bölge nüfusunun 10.000 civarında olduğu tahmin edilir ve bu da Limasol, Mağusa veya Baf'ın nüfusundan daha yüksektir.

1780'de, Osmanlı döneminde, kasaba Lapta ve Karava olmak üzere ikiye bölündü. İngiliz sömürge döneminde, 1878'den itibaren Lapta, adadaki on merkezi belediyeden biriydi (Erdim, 2007). 20. yüzyılın başlarında Lapta, Girne'nin en zengin ve en büyük yerleşim yerlerinden biriydi. Kıbrıslı Türklerden ve Kıbrıslı Rumlardan oluşan karma bir nüfusa sahip olmasına rağmen, Kıbrıslı Rumlar nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Kasabada Kıbrıslı Rumların yaşadığı altı mahalle ve Kıbrıslı Türklerin yaşadığı bir mahalle ile toplam yedi mahalle vardı (Bryant, 2011).

1964'teki toplumlararası çatışma sırasında Boğaz ve Temblos köylerinden 400 Kıbrıslı Türk'ün tamamı yerlerinden edilmiş, 1974 yılının sonunda ise Lapta'ya geri yerleştirilmişlerdir. 1974'te Lapta'dan 3.200 Kıbrıslı Rum, ilerleyen Türk ordusundan kaçtı ve geride 186 Kıbrıslı Rum 1975 yılına kadar Lapta'da anklavda kaldı. Şu anda, Lapta'daki Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs'ın güney kısmına, özellikle Lefkoşa ve Larnaka'ya dağılmış durumdadır. Şu anda bölgede yerli Kıbrıslı Türkler'in yanı sıra Baf bölgesinden yerinden edilen Kıbrıslı Türkler ile Avrupa, Türkiye ve diğer ülkelerden insanlar da ikamet eder (PRIO Cyprus, 2011).

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Bryant, R. 2011. *The past in pieces: Belonging in the new Cyprus* [Parçalanmış geçmiş: Yeni Kıbrıs'a ait olmak]. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Chimonides, A. 2018. *Λάπηθος: Λάμπουσα και Ιμερόεσσα, 5000 χρόνια ιστορίας* [Lapta: Lambousa ve Imeroessa, 5000 yıllık tarih]
- Erdim, H., 2007. Lapta Türklerinin Geçmişinden Kesitler (1): Göç Destanı.
- The Cyprus Oral History & Living Memory Project, 2011 [Kıbrıs Sözlü Tarihi ve Yaşayan Bellek Projesi]. *Oral History Archive.*
  Erişim: <http://www.frederick.ac.cy/research/oralhistory/index.php/nnnn-oral-history-archive-sp-18424572 3>.
- PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>
- Medelhavsmuseet, 2021. *Picture Archive of the Swedish Expedition in Lapithos* [Lapta'daki İsveç Seferinden Resim Arşivi] . Erişim: <https://collections.smvk.se/carlotta-mhm/web>.

Lapta/Lapithos halkının öykülerinden neler öğrenebiliriz?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Ulusal ve Yerel Tarih, Sözlü Tarih, Tarihsel Kanıt

Senaryo: Bir sivil toplum kuruluşu Kıbrıs'ın farklı bölgelerinde yerinden edilmeyle ilgili Yaşayan Kütüphane etkinlikleri düzenliyor. Her ay farklı bir okulu ziyaret ederek, etkinliği öğrencilerle birlikte organize ediyorlar ve insanların belirli bölgelerle ilgili deneyimlerine odaklanıyorlar. Bu ay yapılacak olan etkinlikte Lapta ve Mutallo halkının deneyimlerini keşfetmeye karar verdiler. Bazı eski sakinleri artık orada ikamet etmediğinden, Mutallo ve Lapta seçilmiştir. Lapta, Girne yakınlarında bulunan bir kasabadır. Burada eskiden ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumlar yaşardı ancak çatışma sırasında yerlerinden edilmişlerdir. Mutallo, Baf şehrinde Kıbrıslı Türklerin ikamet ettiği bir mahalleydi. Çatışma yıllarında bölgenin Kıbrıslı Türkleri adanın çeşitli bölgelerine dağılmışlardır.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, önyargı ve ayrımcılığa meydan okumayı amaçlayan bir araç olarak kullanılan Yaşayan Kütüphane etkinliği düzenleyecekler. Yaşayan Kütüphane normal bir kütüphane gibidir: Ziyaretçiler kütüphanede bulunan kitaplar için kataloğa göz atabilir, okumak istedikleri kitabı seçebilir ve sınırlı bir süre için ödünç alabilirler. Okuduktan sonra, kitabı kütüphaneye iade ederler ve isterlerse başka bir kitap ödünç alırlar. Tek fark, Yaşayan Kütüphane'deki kitaplar aslında insanlardır, okumak ise onlarla sohbet etmektir[17]. Öğrencilerin yerinden edilmeyle ilgili bir dizi kitap (kişi) listelemeleri, gerekçelerini sunmaları, bölge hakkında açıklama sağlamaları, yerinden edilmeyle ilgili bilgi vermeleri ve bölgenin fotoğraflarını içeren bir kavram notu yazmaları gerekecektir. Buna ek olarak etkinlik için bir isim bulmaları ve gezi sırasında toplumun geçmişinden ve tarihi kaynaklardan yararlanmaları gerekecektir. Kitap (kişi) listesi, kişi isimlerinden ziyade, etkinlikte temsil edilmesi gereken kategorilerin bir listesinden oluşmalıdır. Öğrenciler, öykülerin çeşitli ve adil bir şekilde temsil edilmesini sağlamak için yaş, cinsiyet, deneyim, etnik köken ve bölgeyle ilişki gibi belirli faktörlere dikkat etmelidir. Bunlar, yerel yetkililerin temsilcilerini, yaşlıları, yerinden edilmiş kişilerin çocukları/torunlarını, ünlü kişileri, halihazırda bölgede ikamet eden göçmenleri vb. içerebilir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- yerel tarihi araştırmak için küçük ekipler halinde işbirliği içinde çalışmak;
- çatışma, yerinden edilme ve bir arada yaşama hakkında bilgi sahibi olmak;
- sözlü tarih anlatıları aracılığıyla çoklu bakış açıları anlayışı geliştirmek;
- etkinlik için malzeme oluşturmak;

Önemli Not: Bu bölüm tek başına veya Mutallo bölümü ile kullanılabilir.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Yaşayan Kütüphane etkinliği için materyal toplamak için Kıbrıs'ta yerinden edilme konusunu Lapta örneğini kullanarak araştıracaklarını açıklayın.

Yaşayan Kütüphane: (4 dakika) Yaşayan Kütüphane etkinliğinin amaçlarını ve yapısını örneklerle açıklayan kısa bir sunum hazırlayın. AHDR web sitesinde daha fazla bilgi bulabilirsiniz.

Arka plan bilgi: (5 dakika) Öğrencileri, Yaşayan Kütüphanelerinin Lapta ve/veya Mutallo ile bağlantısı olan çeşitli grupları temsil eden kişileri içereceği konusunda bilgilendirin. Öğrencilerin bölgelerle aşina olmaları için yayının son sayfasına bakın; eğer bulabilirseniz bölgeyi daha detaylı gösteren başka bir harita kullanabilirsiniz. **K13.1** kaynağındaki bilgiyi kullanarak, Lapta'nın yakın geçmişteki tarihi hakkında öğrencilere bilgi verin.

Aktivite: (8 dakika) Öğrencilere Kıbrıs ve Lapta'daki yerinden edilmeyle ilgili bilgiler içeren **K13.6**'yı verin ve soruları tamamlamalarını isteyin. 1960'lı yıllarda gerçekleşen yerinden edilme ile ilgili kaynakları araştırmak isterseniz, Mutallo'da yerinden edilmeye odaklanan **K14.6**'dan **A1** kaynağını kullanabilirsiniz. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarında izlenen politikalar nedeniyle, yerinden edilmiş kişileri tanımlayan çeşitli terimler kullanıldığını göz önünde bulundurarak ve konuya dair hassasiyetleri dikkate alarak, öğrencilerin bu konuyu tartışmalarını teşvik edin.

17. Avrupa Konseyi. 2021. *Living Library* [Yaşayan Kütüphane]. Erişim: <https://www.coe.int/en/web/youth/living-library>

Kavram incelemesi: (7 dakika) Öğrencileri, yer değiştirme gibi konuları anlamada farklı kişisel öyküleri okumanın/dinlemenin yararlı olup olmadığını düşünmeye davet edin (Olası yanıtlar: diğer kaynaklarda bulunmayan bilgiler, sıradan insanların yaşamları, yeterince temsil edilmeyen gruplar hakkında bilgiler). Sözlü tarih kavramının baskın anlatılarda genellikle yer bulmadığını ve sıradan insanların öykülerinin keşfedilmesiyle başlayan bir akım olduğunu açıklayabilirsiniz. Daha fazla bilgi için AHDR'nin sözlü tarih yayınına bakabilirsiniz[18].

Tartışma: (12 dakika) Yaşayan kütüphanenin amaçlarından biri, farklı insan grupları hakkındaki klişelere ve önyargılara meydan okumaktır. "Kıbrıs'ta kimler yerinden edildi?", "Yerinden edilmiş insanlar hangi klişeler ve önyargılarla karşı karşıya kalıyor ve bunları kim destekliyor?" sorularını öğrencilere yöneltebilirsiniz. Öğrencileri, farklı sözlü tarih anlatılarını incelemenin, daha önce duyulmamış ve değişik türde öyküler ortaya çıkarıp, çoklu bakış açılarını destekleyebileceği konusunda bilgilendirin. Çoklu bakış açısı, başkalarının sesini duymak demektir; bu da klişelere ve önyargılara meydan okumaya katkıda bulunabilir. Ancak, kişisel anlatılar özneldir ve kişisel bir deneyimi/görüşü yansıtır. Bu nedenle, bu gibi öykülerle çalışırken dikkatli olunmalıdır.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Bu derste tartışılan konuları tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste sözlü tarih anlatılarını daha fazla inceleme olanağı bulacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Lapta'daki yerinden edilme hakkında daha fazla bilgi edinmek için öğrenciler bölgeyle ilgili sözlü tarih anlatılarını inceleyecekler.

Kişisel anlatıları inceleme: (20 dakika) Öğrencilere **K13.7** ve **13.8**'i verin. Öğrenciler sayfaları okumalı ve bireysel anlatıların Lapta halkı hakkında neler ortaya koyduğunu tartışmalıdır. Öğrencilerle, kişilerin algılarının nasıl şekillendiğini tartışın (Olası yanıtlar: aile geçmişi, medya, eğitim, kültür, politik durum, kimlik vb.). Öğrencilere, "Bu kaynaklar **K13.6**'daki bilgilerle ne yönden kıyaslanabilir?", "Sizce yazarlar neden bunları anlatmayı seçtiler?", "Bu kişilerden herhangi birini etkinliğe davet etmek ister misiniz?", "Etkinliğe davet edilecek başka kişiler olabilir mi?" gibi sorular yöneltin.

İsteğe Bağlı Aktivite 1: (15 dakika) Mutallo'dan kişisel anlatıları incelemek istiyorsanız, öğrencilere **K14.7** ve **K14.8**'i verin. Öğrencilerden sayfaları okumalarını ve soruları yanıtlamalarını isteyin. İki bölgeyle ilgili kişisel anlatılarda ne gibi benzerlikler ve farklılıklar gözlemlediklerini sorun.

İsteğe Bağlı Etkinlik 2: (15 dakika) Yalnızca Lapta'ya odaklanmak istiyorsanız, öğrencilere gruplar halinde veya bireysel olarak Yaşayan Kütüphane etkinliği için materyalleri üzerinde çalışmaya başlamalarını söyleyin.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Öğrencileri bölgeye yapacağınız gezi hakkında bilgilendirin.

Gezi Yerinde Ders (75 dakika)

K13.10'u kullanarak öğrencilerle birlikte bilgi toplamak, fotoğraf çekmek ve gerekli diğer materyalleri toplamak amacıyla Lapta'da gezin. Onları Lapta'nın geçmişteki ve şimdiki sakinleri hakkında bilgilendirip, hazırlayacakları ürün hakkında daha fazla fikir verebilecek belirli özelliklere dikkat etmeye davet edin.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilere materyallerini hazırlamaları için zaman tanıyın. Öğrencilerle nasıl anlaştığınıza bağlı olarak, gruplar halinde veya bireysel olarak çalışabilirler. Sınıfla akran değerlendirmesine karar verdiyseniz, bunun için yeterli zaman ayırdığınızdan emin olun.

18. AHDR, 2011. Introducing Oral History. When living people's stories become history. [Sözlü Tarihin Tanıtımı. Hayattaki insanların öyküleri tarih olunca]. Erişim: < https://www.ahdr.info/our-work/supplementary-educational-materials>. Lefkoşa: UNDP-ACT.

Herkes Lapta hakkında aynı duyguları mı taşıyor?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Değişim ve süreklilik, Sosyal Tarih, Sözlü tarih
Coğrafya: Konum Duyusu, Beşeri Coğrafya, Gelişim

Senaryo: Buffer Fringe Performans Sanatları Festivali için fotoğraf sergisi hazırlayan bir sanatçı, gençlerden sergide kullanılmak üzere belirli yerlerdeki çelişkileri temsil eden resimler göndermelerini istiyor (aşağıdaki Ürün ve Değerlendirme bölümüne bakın). Tarihleri nedeniyle sanatçı, Lapta ve Mutallo'yu sergiye dahil etme kararı verdi. Lapta ve Mutallo, eski sakinlerinden bazılarının artık oralarda ikamet etmediği yerler olduğu için seçildi. Lapta, Girne yakınlarında çatışma sırasında yerinden edilmiş, eskiden ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumların yaşadığı bir kasabadır. Mutallo, Baf şehrinde Kıbrıslı Türklerin eskiden ikamet ettiği bir mahalledir. Çatışma yıllarında bölgenin Kıbrıslı Türkleri adanın çeşitli bölgelerine dağılmışlardır. Çatışma ve yerinden edilme nedeniyle, bölgeler çeşitli önemli değişikliklere uğradı; bu nedenle, gördüğümüz çelişkiler bu bölgelerde diğer bölgelere kıyasla daha yaygın olabilir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, sergi için fotoğraf çekmeli veya açıklamalı eskizler çizmelidirler. Ayrıca Lapta'da gözlemlenen bir takım çelişkileri dikkate almalıdırlar: mevcudiyet/yokluk, gelişme/azgelişmişlik, zenginlik/yoksulluk, kültürel mirasın korunması/ihmal edilmesi, ayrıcalık/hassasiyet vb. İnsanlar, kimliklerine veya önceki deneyimlerine bağlı olarak bölge hakkında farklı görüşlere sahiptir. Öğrencilerin, bölgeye özgü hassasiyetler konusunda düşünceli davrandıklarından emin olun.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- yerinden edilme tarihi hakkında bilgi edinmek;
- alanda insanların geçmiş ve şimdiki deneyimlerini sergileyen unsurlarını belirlemek;
- zor tarihle çoklu bakış açılarının ilişkisi hakkında bilgi edinmek.

Önemli not: Bu bölüm tek başına veya Mutallo bölümü ile kullanılabilir.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Öğrencileri karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrencileri karşılayın ve senaryo ve ürün hakkında bilgi verin.

Aktivite 1: (10 dakika) Öğrencilere, içinde Kıbrıs ve Lapta'daki yerinden edilmeyle ilgili kaynaklar bulunan **K13.6** sayfasını verin ve onlardan soruları yanıtlamalarını isteyin. 1960'larda yerinden edilmeyle ilgili kaynakları araştırmak isterseniz **K14.6**'dan **A1** kaynağını kullanabilirsiniz. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarında izlenen politikalar nedeniyle yerinden edilmiş kişileri tanımlayan çeşitli terimler kullanıldığını göz önünde bulundurarak ve bu hassas konu üzerindeki tartışmaları dikkate alarak, bu konuyu tartışmaları konusunda öğrencileri teşvik edin.

Aktivite 2: (10 dakika) Öğrencilere, bildikleri yerlerde çatışma ve yerinden edilmenin görünür etkilerinin neler olduklarını sorun (Olası yanıtlar: terk etme, yıkılma, modernleşme, bina sayısı). Öğrencilerden, çevredeki değişimi ve bununla ilgili görüşleri inceleyen **K13.9** kaynağına bakmalarını isteyin.

Tartışma: (7 dakika) Çatışma ve yerinden edilme tarihi nedeniyle Lapta, yıllar içinde birçok değişikliğe tanık olmuştur. Çatışma ve insanların yerlerinden edildiği alanlardaki değişim neden başka yerlerde olandan daha tartışmalıdır? Bu gibi yerlerin, birden fazla yönü, geçmişe saygı duyacak şekilde nasıl bir arada var olabilir? (Olası yanıtlar: kültürel mirasa saygı/dikkat, geçmişe ait belirli sembolleri koruma, kontrollü kalkınma, mimarlar ve kültürel miras uzmanlarından rehberlik yerli halktan ve köyün önceki sakinlerinden görüşler v.b.). Öğrencilere, kimliklerimizin hangi yönlerinin görüşlerimizi etkileyebileceğini sorun (Olası yanıtlar: yaş, etnik köken, yerinden edilme deneyimi, travmatik deneyimler, siyasi görüşler).

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Bu derste tartışılan konuları tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste sözlü tarih anlatılarını daha fazla inceleme olanağı bulacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Öğrencilere senaryo ve ürün hakkında hatırlatmalarda bulunun ve Lapta'yı bölgeyle ilişkisi olan kişilerin anlatılarını okuyarak daha fazla araştıracaklarını söyleyin.

Kavram incelemesi: (10 dakika) Öğrencilere *Kör Adamlar ve Fil* resmini gösterin. Bu resmin daha büyük bir versiyonunu AHDR'nin web sitesinde bulabilirsiniz. Onlardan resme yakından bakmalarını ve ne anlam çıkardıklarıyla ilgili yorum yaparak bunu tartışmalarını isteyin. Resmin, bir Hint meselinde anlatılan bir grup kör adam ile bir fili tasvir ettiğini açıklayın. Kör adamlar ilk kez bir fille karşılaşırlar ve file dokunarak, onu hayallerinde canlandırıp, bir kavram oluştururlar. Her bir kör adam, filin vücudunun farklı bir bölümünü hisseder ve onu sınırlı deneyimlerine dayanarak tanımlar, dolayısıyla file dair açıklamaları birbirinden farklı olur. Hikayeden alınacak ders şudur; insanlar başkalarının eşit derecede doğru olabilecek öznel deneyimleri olduğunu görmezden geldiklerinden, kendi öznel deneyimlerinin mutlak gerçek olduğunu iddia etme eğiliminde olurlar. Öğrencilerden, filin özellikle yakın zamanda yaşanan travmatik olaylarla bağlantılı olan Lapta (veya Mutallo) gibi bir alan veya bir alan deneyimi olabileceğini düşünmelerini isteyin. Çelişkileri anlamak, karşıt anlatıları değerlendirmek, *Diğerleri* hatta *Düşmanlar* olarak kabul edilen kişilerin seslerini duymak için farklı anlatılar ve görüşlere bakmak yararlı olabilir. Bu süreçler çoklu bakış açıları kavramıyla bağlantılıdır.

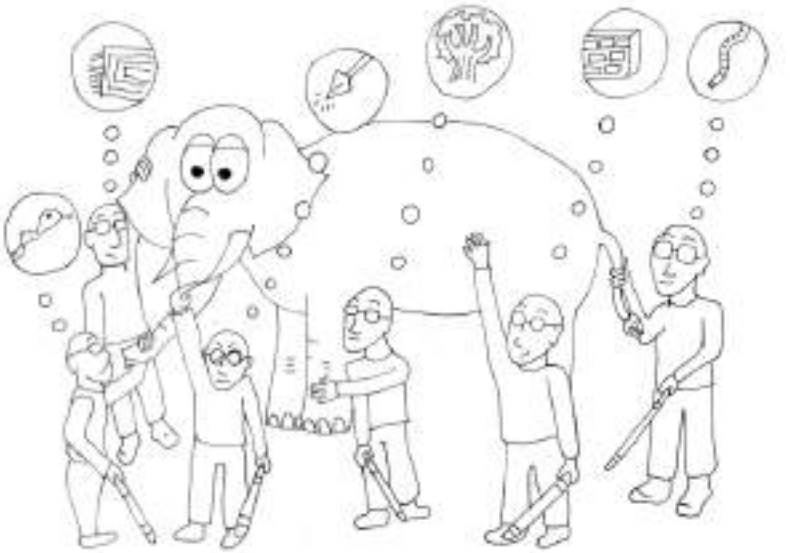

Araştırma: (26 dakika) Alanla ilgili farklı görüşleri incelemek için öğrencilere şunları verin:

- Öğrencilere Lapta halkının anlatılarını içeren ve bu alanla ilgili görüşlerin bulunduğu **K13.7** ve **K13.8**'i vererek, soruları yanıtlamalarını isteyin. Anlatılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar hakkında konuşun ve öğrencilere bu farklılıkları/benzerlikleri neyin etkilemiş olabileceğini sorun (Olası yanıtlar: etnik köken, yaş, kişilik, geçmiş deneyimler, aile geçmişi, inanç vb.).
- **İsteğe bağlı:** Kıbrıs'taki diğer bir bölge hakkındaki farklı bakış açılarını incelemek isterseniz, öğrencilere Mutallo bölümünden **K14.7** ve **K14.8**'i verin. İki alanla ilişkili anlatılar arasındaki benzerlikler/farklılıklar nelerdir?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Konuşulanları tekrar edin ve öğrencilere gezi hakkında pratik bilgiler verin.

Gezi Yerinde Ders (75 dakika)

Öğrencilere Lapta'da gezinmek, bilgi toplamak, fotoğraf çekmek ve eskiz çizmek için **K13.10**'u verin. Geçmişte alanda yaşayan insanlar ve şimdiki sakinleri hakkında bilgi verebilecek ve alandaki çelişkiler hakkında daha fazla fikir sağlayabilecek belirli özelliklere dikkat etmelerini isteyin.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilere materyallerini yaratmaları ve bunları Buffer Fringe Performans Sanatları Festivali için bir fotoğraf sergisi şeklinde sunmaları için süre verin.

Lapta/Lapithos'ta Yerinden Edilme

A1. 1970'lerde Yerinden Edilme

1974'te birçok Kıbrıslı Rum, Lapta'ya doğru ilerleyen Türk ordusundan kaçarken, bazıları köylerinde kaldılar ancak, kamplar ve köy mahalleleri gibi çeşitli yerlerde mahsur kaldılar. Bu dönemde kötü muamele, taciz, tecavüz ve bazı cinayet vakaları kaydedilmiştir. Bazıları, daha sonra güneydeki Kıbrıslı Türklere yönelik kötü muameleye karşılık güneye sürüldü. Yaklaşık 6000 Kıbrıslı Rum savaş esiri, Kıbrıslı Türk esirler karşılığında güneye gönderilerek serbest bırakıldı. Kıbrıslı Rum esirlerin çoğu ilk başlarda Türkiye'ye gönderilmişti. 1975'teki III. Viyana anlaşması gereğince, ailelerin yeniden birleşmesine ve Kıbrıslı Rumların güneye ve Kıbrıslı Türklerin kuzeye gönüllülük esasında ve kendilerine yardım edilmek kaydıyla gitmelerine izin verildi. İlerleyen Türk ordusundan kaçan Kıbrıslı Rumlar, genellikle büyük göçmen kamplarının bulunduğu daha güvenli yerlere sığındılar. Kıbrıslı Rum mültecilerin yaklaşık yarısı kamplarda kalırken, diğer yarısı aileleri ve arkadaşlarının yanında geçici olarak barındılar. 1975 yılında, terkedilmiş Kıbrıslı Türk evleri, yaklaşık 25.000 Kıbrıslı Rum'u yeniden yerleştirmek için kullanıldı. Hükümet kalanları yerleştirmek için konut projelerine başladı.

Kıbrıslı Türkler de farklı dalgalar halinde yerlerinden olmuşlardır. Türk ordusunun kontrolüne geçen yerlerin yakınlarında yaşayanlar bu bölgelere kaçarken, Yeşil Hat'a yakın olmayanlar kuzeye gitmek için güzergahlar buldular. Kuzeye gitmek için çoğu kişi dağlarda bir rehber eşliğinde yürüyerek seyahat etmek, güvenilir şoförler bulmak veya Kızılay, Birleşmiş Milletler ve İngiliz kuvvetleri aracılığıyla farklı yöntemler bulmak zorunda kalmışlardı. Güneyde, savaşa katılabilecek yaşta yaklaşık 6.000 erkek, esir olarak alınmıştı. Bu erkekler daha sonra Kıbrıslı Rum esirler karşılığında kuzeye gönderildi. 1975'in sonunda, 130 yaşlı Kıbrıslı Türk dışında, tüm Kıbrıslı Türkler kuzeye giden bir yol bulmuşlardı. Kıbrıslı Rumların yeniden yerleşiminin aksine, güneyde yerinden edilen tüm Kıbrıslı Türkler, terk edilmiş Kıbrıslı Rum evlerinde barınma buldular

Gürel, A., Hatay, M. ve Yakinthou, C., 2012. *Displacement in Cyprus, Consequences of Civil and Military Strife Report 5 An Overview of Events and Perceptions* [Kıbrıs'ta Yerinden Olmak, Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları Rapor 5: Olaylar ve Algılamalara Genel bir Bakış]. Oslo: PRIO. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/images/users/1/Report%205-%20GUREL.HATAY.YAKINTHOU%20ENG.W EB.pdf>'dan uyarlanmıştır.

A2. Lapta'da Yerinden Edilme

Lapta, Kıbrıslı Rumların her zaman için egemen olduğu küçük bir kasabaydı. Kıbrıslı Türkler bir mahallede yaşarken, Kıbrıslı Rumlar altı farklı mahallede yaşamaktaydı. Kasabada yaşayan tüm Kıbrıslı Türkler (yaklaşık 400 kişi) 17 Ocak 1964'te toplumlararası çatışmalar nedeniyle, yerlerinden edildiler ve yakınlardaki köylere sığındılar. Kıbrıslı Türkler, Lapta'ya geri gönderildikleri 1974'ün sonuna kadar anklavlarda yaşadılar. Lapta'daki İkinci yerinden edilme, 1974'te, Kıbrıslı Rumların çoğunun, ilerleyen Türk ordusundan kaçmasıyla gerçekleşti. Yaklaşık 186 Kıbrıslı Rum, Kıbrıs Türk makamları tarafından dikenli tellerin diğer tarafına gönderildikleri 1975 yılına kadar, Lapta'da mahsur kaldılar. Şu anda Lapta'nın Kıbrıslı Rumları, çoğu Lefkoşa ve Larnaka'da olmak üzere adanın güneyine dağılmış durumdadırlar. 1974'te yerinden edilen Kıbrıslı Rumların sayısı 3200 civarındaydı. 1974 ve 1975'te yerlerine geri dönen Lapta'nın asıl Kıbrıslı Türkleri dışında, adanın güneyinden, özellikle Baf bölgesinden yerinden edilmiş Kıbrıslı Türkler de bulunmaktadır.

PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklar size Kıbrıs'ta yerinden edilmenin yakın tarihi hakkında neler anlatır?
2. Anlatılar, daha önce duyduklarınız veya okuduklarınızdan hangi açılardan farklıdır?

13.7 Lapta ile ilgili anlatılar

B1 Meletis Apostolidis'in anlatısı

Kıbrıslı Türklerin köyden ayrıldığı zamanı çok iyi hatırlıyorum. Kıbrıs Türk mahallesindeydim ve Kıbrıslı Türklerle dolu bir otobüs gördüm. Areti teyzem, evine "baksın" diye evinin anahtarını kendisine veren Ayşe'ye sarılıyordu. Elbette evler yağmalandı, hiçbir şey kalmadı. Sadece birkaç kişi evleri yağmaladı; insanların büyük çoğunluğu bu duruma tahammül etti. Babam "bir gün hepimiz bunların hesabını vereceğiz" derdi. 1974 yılında eğitimimi tamamlayıp, askerlik görevime başladım ve askerliğimi bitirdikten sonra İngiltere'ye gittim. Babam hayattan çekilmişti. Her şeyini kaybetti. Londra'ya vardığımda bir daha asla gülmeyeceğimi hissettim.

1990'larda iki toplumlu bir programa katıldım. Bu program dahilinde Baf'a gezi düzenlenmişti. Bazı Kıbrıslı Türkler evlerini ziyaret etmek istediler ama yolda giderken eğer Kıbrıslı Türkler bölgeye yaklaşırsa başlarının belaya gireceği mesajını aldık. Oraya vardığımızda elinde bir tatlı tepsisi taşıyan bir kadın bizi karşıladı ve "Evlerinize hoş geldiniz!" dedi. Bir Kıbrıslı Türk evine girdi ve kendi çocukluğuna ait bir portresini buldu. O kadar duygulandı ki ağlayarak yere yığıldı. Barikatlar açıldığında evimi ziyaret ettim. Beni karşıladılar ama fazla İngilizce ya da Yunanca konuşmuyorlardı. Aslen Lapta'lıydılar. Karısı biraz Yunanca biliyordu, Trabzonluydu.

O zamanlar evlerin farklı bir anlamı vardı. Duvarımda, annemin yanına aldığı birkaç şeyden biri olan bir nakış asılıdır. O nakıştaki her şey önemli. İplik, dokuma, hatta ipek böcekleri ve yedikleri çınar yaprakları aynı avluda büyüdüler. Yuva dediğimiz şey bu; sadece bir ev değil. Bütün bir hayat, küçük bir toplum. İnsanların kaybettiği şey bu. Bu benim deneyimlediğim bir şeydi. Lapta, nerede olursam olayım benimle. Ancak Lapta'nın bir yer olarak kendi tarihi vardır, Lapta benden önce bile hep oradaydı.

Evie Grouta tarafından Meletis Apostolidis'le Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B2. Nurten Koral'ın Lemba'dan Lapta'ya Yolculuğu

Biz Baf köylerinden Lemba'da yaşıyorduk. Toplumlararası çatışmaların başlamasından sonra, Kıbrıslı Rum polislerin zorlamasıyla başka bir kasabaya taşındık. İlk geldiğimizde babama verilen bir kahvehanenin üstündeki küçük bir odada yaşıyorduk. Sonra kocamla birlikte Mandriya'ya taşındık; bu köy de harap olmuştu ve biz de Stavrokonno'ya taşınmak zorunda kaldık. Orada Kıbrıs Rum polisleri haberleri duymamızı engellemek için telsizlerimizi aldı. Bazı evlerdeki saklı radyolardan haberleri gizlice dinlemek için bu evlere giderdik. 1974'ten sonra BM kendilerine ait otobüslerine binmemizi istedi ve Lefkoşa'ya taşındık. Bazı aileler birkaç eşya getirmişti ama, bazıları her şeylerini satmak zorunda kalmışlardı. Sonra son istikametimiz olan Lapta'ya taşındık. Lapta o zamanlar sadece birkaç ev ve tesisin olduğu çok tenha bir yerdi.

Kemal Aşık ve Şenel Kim tarafından Nurten Koral'la Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B3. Adı saklı Lapta'lı bir Kıbrıslı Rum

Hayatımın ilk 14 yılını Lapta'da geçirdim, orasıyla ilgili çok yoğun anılarım var. Tarihi ve doğası gereği özel bir yerdir. Lapta'dan ayrıldıktan sonra, ilk ayları Omorfo, Lagoudera, Limasol, Larnaka, Lefkoşa gibi çeşitli şehirlerde geçirdik. Kamplarda kaldık. Lefkoşa'da kendimi yabancı hissediyorum. Evim Lapta'da; her hafta sonu giderim. Çok küçük Müslüman ve daha büyük Hristiyan toplumları arasında hiçbir zaman çatışma olmadı. Belediye bünyesinde 1-2 Müslüman temsilci vardı; hatta Müslüman birinin belediye başkanı olduğu bir zaman da olmuştur. İki toplum arasında tam bir anlayış ve işbirliği vardı. Annemin en iyi arkadaşı Müslüman bir kadındı. Evine gider, onlara tatlı ikram eder, karşılığında çocuklarına yumurta verirdi. 1974'ten sonra birçok Laptalı Müslüman, diğer bölgelerden gelen Müslümanların yanı sıra köye yerleşti. Evimde, Baf'ın Gyalia bölgesinden olan bir kadın, Adanalı Türk kocasıyla birlikte yaşıyor.

Evie Grouta tarafından Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

Sorular

1. Lapta, kendileriyle görüşülen kişiler tarafından nasıl algılanıyor? Lapta ile nasıl bir ilişkileri var?
2. Lapta'daki Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişki hakkında ne gibi bir varsayımda bulunabiliriz?

Gençlerin Lapta'ya yaklaşımları

C1. Melina Foris'in Anlatısı

Lefkoşa'dan 38 yaşında bir öğretmenim ama Asha ve Lapta kökenliyim. Ailem, Lapta'yı terketmek zorunda kaldıkları 1974 yılına kadar orada yaşardı. Küçük yaştan itibaren Lapta Belediyesi (sürgünde) ve Lapta Mülteciler Derneği'nin etkinliklerine katıldım. Bu olaylar farklı yerlere dağılmış olan Laptalıları bir araya getirdi. Lapta'yı ilk kez geçiş noktaları açıldığında ziyaret ettim ve burasının hiç yabancısı olmadığım, benden bir parça olduğu gibi yoğun bir duyguya kapıldım. Evim diye adlandırdığım tek yer, bir kez girmeme izin vermiş olsalar bile, Lapta'daki evim. Bahçedeki ağaçları dedem dikmişti. Oraya çok sık giderim ve oraları ezbere bilirim. Evimin adresi 9 Lithis (yani Unutulmuş) Sokağı. Sokağın adına rağmen evim unutulmaz. Kıbrıslı Rumlarla iyi ilişkiler kurmuş birçok Lapta'lı Kıbrıslı Türk ile tanıştım. Orasını ziyarete gittiğimizde bizi görünce genellikle evlerden çıkıp bizi karşılıyorlar. Birçok bina çökmüş durumda ve diğerlerine de zevksiz eklemeler ve değişiklikler yapılmış. Bazı kiliseler camilere, depolara, galerilere veya dans okullarına dönüştürülmüş vaziyette. Lapta'nın şu anki görüntüsünü üzücü buluyorum. Kültürün ve doğaya saygının filizlendiği bir yerdi. Gelecekte bu, ortak bir vizyon ve irade ile tekrar başarılabilir.

Evie Grouta ve Kemal Aşık tarafından Melina Foris ile Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

C2. "Lapta'daki evimin arka bahçesindeyim"

C3. Erman, Lapta'da

C4. Erman Dolmacı'nın Anlatısı

Girne doğumluyum ve 17 yaşına kadar Lapta'da büyüdüm. Şimdi Lefkoşa'da yaşıyorum ama yine de hafta sonlarımı ailemle birlikte geçmişimi ve köklerimi keşfettiğim, huzur bulduğum ve doğayla bağ kurduğum Lapta'da geçiriyorum. Ailem ve benim için Lapta'nın doğası ve ailemize ait otel önemli: dedem denize yakın boş bir alanı Kıbrıslı Rumlar ve Türkler tarafından ziyaret edilen tanınmış bir aile oteline dönüştürmeyi başardı. İlk iş deneyimimi orada yaşadım, aile düğünlerini, yeni yıl kutlamalarını ve diğer etkinlikleri bu otelde yapardık. Sokağımızın bir tarafının Kıbrıslı Rumların, diğer tarafının Kıbrıslı Türklerin olduğu söylenirdi. Ayrıca Lapta'daki her bölgenin kendi kilisesi olduğunu duydum. Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklere göre daha zengin ve daha fazla mülk sahibi olduklarına dair bazı hikayeler de anlatılır. Ailem bana Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin düşman olmadıklarını ama aynı zamanda çok da yakın dost olmadıklarını söylerdi. Tüm adada yolsuzluğu, kentleşmeyi, ekolojik yıkımları ve insan hakları ihlallerini durdurmak için birleşik ve kesişimsel[19] bir harekete ihtiyacımız olduğuna inanıyorum.

Kemal Aşık tarafından Erman Dolmacı ile Nisan 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

Sorular

1. Lapta, görüşülen kişiler tarafından nasıl algılanıyor? Lapta ile ilişkileri nasıldır?
2. Anlatılanlar, Lapta'daki Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişki hakkında bize ne anlatıyor?
3. Erman ve Melina'nın Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk gençlerin çoğunluğunu temsil ettiğini düşünüyor musunuz?

19. Kesişimsellik, tüm insanların ayrımcılığı ve baskıyı farklı deneyimlediğini ve ırk, cinsiyet, sınıf, cinsellik ve fiziksel yetenek gibi tüm faktörleri dikkate almanın önemli olduğunun farkına varmayı ifade eder. (Womankind Worldwide, 2019. *Intersectionality 101: what is it and why is it important?*. [Kesişimsellik 101: Nedir ve neden önemlidir?]. Erişim: <https://www.womankind.org.uk/intersectionality-101-what-is-it-and-why-is-it-important/>.)

13.9 Lapta’da Değişim ve Süreklilik

D1. Laptalı bir Kıbrıslı Rum’un torunu

“Dedem Lapta’daki evine döndüğünde gözümün önünde yaşlandı. Lapta’nın bugünkü hali ile eski hali arasındaki fark onu (neredeyse) öldürüyordu. Dedem Lapta’yı küçük evleriyle ve akan dereleriyle güzel bir yer olarak hatırlıyor. Bugün orada büyük oranda bir gelişme ve apartmanlar varken kiliseler ve eski binalar çürümektedir. Sanki kasabanın üzerinde onu mahveden büyük bir toz tabakası çökmüş gibi. Onu mahvetti ve bu nedenle geri gitmedi”.

Kaynak: Gürel, A., Hatay, M. ve Yakinthou, C., 2012. *Displacement in Cyprus, Consequences of Civil and Military Strife Report 5: An Overview of Events and Perceptions* [Kıbrıs’ta Yerinden Olmak, Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları Rapor 5: Olaylar ve Algılamalara Genel Bir Bakış]. Oslo: PRIO. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/images/users/1/Report%205-%20GUREL.HATAY.YAKINTHOU%20ENG.W EB.pdf>.

D2. Değişimle ilgili gözlem ve görüşler

Gözlemlerime dayanarak şu anda Lapta’da İngiliz, Alman ve Rusların da yaşadığına inanıyorum. Lapta çocukluğumdan beri çok değişti, Lapta sahillerinden dağa bakıldığında her yer yemyeşildi ama şimdi beton binalarla dolu.

Kemal Aşık tarafından Erman Dolmacı ile Nisan 2021’de gerçekleştirilen röportaj.

D3. Değişimle ilgili görüşler

Evden pek dışarı çıkmam ama geçen gün bazı boş alanların artık dolduğunu fark ettim. Eskiden sadece birkaç ev vardı. Eski evler yıkılıyor ve boş araziler vardı ama şimdi her yer apartmanlarla doldu! Yollar biraz tamir edildi. Lapta’nın biraz daha iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Kemal Aşık ve Şenel Kim tarafından Nurten Koral ile Mayıs 2021’de gerçekleştirilen röportaj.

D4. Bölgenin geçmişteki ve bugünkü hali

Kaynak: Medelhavmuseet,The Swedish Cyprus expedition 1927–1931 [İsveç Kıbrıs Seferi 1927-1931], John Lindos

Kaynak: AHDR, 2021.

Sorular

1. Kaynaklar bize Lapta’daki değişim hakkında neler anlatıyor?
2. Kaynaklar, Lapta’daki değişim hakkında herkesin aynı duyguları paylaştığını gösteriyor mu? Bunu nasıl açıklarsınız?

Alanı keşfetmek

Timios Prodromos Kilisesi ile Lapta Camii birbirine oldukça yakın olup, yürüyüş mesafesindedir. Bölgeyi dolaşarak çevredeki evleri ve sokakları inceleyebilirsiniz. Agia Anastasia Manastırı kilisesi yüksek bir tepe üzerindedir ve Lapta'nın çeşitli yerlerinden görülebilir. Manastırı görebileceğiniz bir yer bulun. Lapta'da dolaşırken, okuduğunuz kişisel öyküleri ve kaynakları düşünün ve nelerin değişip, nelerin aynı kaldığını anlamaya çalışın. Beşparmak sıradağlarını ve sahili görebileceğiniz noktalar bulun, sizce manzara hep böyle miydi?

Bölgenin bir yerleşim alanı olduğunu ve etrafta çok sayıda ev olduğunu unutmayın. Lütfen Lapta'da yaşayan yerli halka saygılı olmaya özen gösterin.

Lapta sokakları genellikle oldukça yokuşlu ve dardır. Bu nedenle her zaman çok dikkatli olun!

BÖLÜM 14 Mutallo

14.1 Öğretmen Notları

Bölgeye ulaşım

Mutallo, Baf şehir merkezinde yer alan bir mahalledir. Mahalleye Fellahoğlu caddesindeki açıklıklardan veya belediye pazarından ulaşabilirsiniz. **14.10** şehri simgeleyen önemli yapıları görmenize yardımcı olacaktır. Belediye pazarına yakın bir park yeri bulunmaktadır.

Alan hakkında

Baf kasabası, liman bölgesini, otelleri, restoranları ve konutların bulunduğu Kato (Aşağı) Baf ve Kıbrıslı Rumlar tarafından Ktima, Kıbrıslı Türkler tarafından Kasaba olarak da bilinen Pano (Yukarı) Baf olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır (PRIO Cyprus, 2011). Yukarı Baf'ta yer alan Mutallo, batıya doğru şehrin ana alışveriş caddesi Fellahoğlu Caddesi'ne ve Belediye Pazarı'na kadar uzanır. Toplumlararası çatışmalar sırasında yerinden edilmiş Kıbrıslı Türkler Mutallo'da karşılanırdı. 1964 yılının Şubat ve Mart aylarında, Baf'ın toplam Kıbrıslı Türk nüfusunun %30'u olan yaklaşık 900 kişi Mutallo'da yerinden edilmiştir (Patrick, 1976). 7 Mart 1964 yılında gerçekleşen Ktima savaşından sonra bir ateşkes hattı çizildi ve İngiliz birlikleri devriyeye başladı. Her iki toplum da bu hatta paralel olarak sağlamlaştırılmış ileri karakollar inşa ettiler ve Kıbrıslı Rumların bu mahalleye girmesi yasaklandı (Patrick, 1976). Bölgeye gelen yerinden edilmiş Kıbrıslı Türkleri barındırmak için çeşitli önlemler alındı. Öncelikle kerpiç evler inşa edildi ve daha sonra alçak tepelik bölgenin altına prefabrik evler kuruldu (aktaran: Uludağ, 2021a). Ayrıca, geçici bir hastane oluşturmak için para toplandı. İnsanlar önce bir açık hava sineması, daha sonra iki büyük kapalı sinema kurmak için Baf'ın diğer bölgelerinden sinema ekipmanları getirdiler (aktaran: Uludağ, 2021b). 20 Temmuz 1974'te Türk ordusunun adanın kuzeyindeki ilerlemesine karşılık vermek için her taraftan saldırıya uğrayan Mutallo ve çevresinde şiddetli çatışmalar başladı. Yirmi dört saat sonra ve birçok kayıp verildikten sonra Kıbrıslı Türkler teslim oldu. 7 Eylül 1975'te Baf'ta kalanlar nihayet UNFICYP (Kıbrıs'ta BM Barış Gücü) refakatinde adanın kuzey kısmına gönderildiler. Baf'tan yerinden edilen Kıbrıslı Türklerin çoğu daha sonra Omorfo ve Mağusa'ya yerleştirildiler. Kıbrıslı Türklerin ayrılmasından sonra kuzeyden gelen birçok yerinden edilmiş Kıbrıslı Rum Mutallo'ya yerleşti (PRIO Cyprus, 2011). 2017 yılında Mutallo'da birçok yerin renovasyonu, tadilatı ve tanıtımı için bir proje tamamlandı. Yeniden geliştirmenin temel amacı, bölgenin tarihi ve sosyal tesislerini ziyaretçiler için cazip hale getirmekti. Proje dahilinde ayrıca barınaklar, tuvaletler, otoparklar, yeşil alanlar ve yollar inşa edildi.

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Bryant, R., 2012. *Displacement in Cyprus, Consequences of Civil and Military Strife Report 2 Life Stories: Turkish Cypriot Community* [Kıbrıs'ta Yerinden Olmak, Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları Rapor 2 Hayat Hikayeleri 2: Kıbrıslı Türk Toplumu]. Lefkoşa: Peace Research Institute Oslo.
- Fundació Mies van der Rohe, 2021. *Mouttalos District Redevelopment* [Mutallo Bölgesi Yeniden Kalkınma]. Erişim: <https://miesarch.com/work/4126>.
- Onbaşı, H., aktaran Uludag, S. 2021a. "Kasaba Baf ve anılar..." (1) *Yenidüzen*. Erişim: <https://www.yeniduzen.com/kasaba-baf-ve-anilar-1-16872yy.htm>.
- Onbaşı, H., aktaran Uludag, S. 2021b. "Kasaba Baf ve anılar..." (2) *Yenidüzen*,. Erişim: <https://www.yeniduzen.com/kasaba-baf-ve-anilar-1-16877yy.htm>.
- Patrick, R. A., 1976. *Political Geography and the Cyprus Conflict: 1963-1971* [Politik Coğrafya ve Kıbrıs Çatışması; 1963-1971]. Ontario: Department of Geography, Faculty of Environmental Studies, University of Waterloo.
- PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>.

Mutallo halkının öykülerinden neler öğrenebiliriz?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Ulusal ve Yerel Tarih, Sözlü Tarih, Tarihsel Kanıt

Senaryo: Bir sivil toplum kuruluşu Kıbrıs'ın farklı bölgelerinde yerinden edilmeyle ilgili Yaşayan Kütüphane etkinlikleri düzenliyor. Her ay farklı bir okulu ziyaret ederek, etkinliği öğrencilerle birlikte organize ediyorlar ve insanların belirli bölgelerle ilgili deneyimlerine odaklanıyorlar. Bu ay yapılacak olan etkinlikte Mutallo ve Lapta halkının deneyimlerini keşfetmeye karar verdiler. Bazı eski sakinleri artık orada ikamet etmediğinden, Mutallo ve Lapta seçilmiştir. Mutallo, Baf şehrinde Kıbrıslı Türklerin ikamet ettiği bir mahalleydi. Çatışma yıllarında bölgenin Kıbrıslı Türkleri adanın çeşitli bölgelerine dağılmışlardır. Lapta, Girne yakınlarında bulunan bir kasabadır. Burada eskiden ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumlar yaşardı ancak çatışma sırasında yerlerinden edilmişlerdir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, önyargı ve ayrımcılığa meydan okumayı amaçlayan bir araç olarak kullanılan Yaşayan Kütüphane etkinliği düzenleyecekler. Yaşayan Kütüphane normal bir kütüphane gibidir: Ziyaretçiler kütüphanede bulunan kitaplar için kataloğa göz atabilir, okumak istedikleri kitabı seçebilir ve sınırlı bir süre için ödünç alabilirler. Okuduktan sonra, kitabı kütüphaneye iade ederler ve isterlerse başka bir kitap ödünç alırlar. Tek fark, Yaşayan Kütüphane'deki kitaplar aslında insanlardır, okumak ise onlarla sohbet etmektir[20]. Öğrencilerin yerinden edilmeyle ilgili bir dizi kitap (kişi) listelemeleri, gerekçelerini sunmaları, bölge hakkında açıklama sağlamaları, yerinden edilmeyle ilgili bilgi vermeleri ve bölgenin fotoğraflarını içeren bir kavram notu yazmaları gerekecektir. Buna ek olarak etkinlik için bir isim bulmaları ve gezi sırasında toplumun geçmişinden ve tarihi kaynaklardan yararlanmaları gerekecektir. Kitap (kişi) listesi, kişi isimlerinden ziyade, etkinlikte temsil edilmesi gereken kategorilerin bir listesinden oluşmalıdır. Öğrenciler, öykülerin çeşitli ve adil bir şekilde temsil edilmesini sağlamak için yaş, cinsiyet, deneyim, etnik köken ve bölgeyle ilişki gibi belirli faktörlere dikkat etmelidir. Bunlar, yerel yetkililerin temsilcilerini, yaşlıları, yerinden edilmiş kişilerin çocukları/torunlarını, ünlü kişileri, halihazırda bölgede ikamet eden göçmenleri vb. içerebilir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- yerel tarihi araştırmak için küçük ekipler halinde işbirliği içinde çalışmak;
- çatışma, yerinden edilme ve bir arada yaşama hakkında bilgi sahibi olmak;
- sözlü tarih anlatıları aracılığıyla çoklu bakış açıları anlayışı geliştirmek;
- etkinlik için malzeme oluşturmak;

Önemli Not: Bu bölüm tek başına veya Lapta bölümü ile kullanılabilir.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Yaşayan Kütüphane etkinliği için materyal toplamak için Kıbrıs'ta yerinden edilme konusunu Mutallo örneğini kullanarak araştıracaklarını açıklayın.

Yaşayan Kütüphane: (4 dakika) Yaşayan Kütüphane etkinliğinin amaçlarını ve yapısını örneklerle açıklayan kısa bir sunum hazırlayın. AHDR web sitesinde daha fazla bilgi bulabilirsiniz.

Arka plan bilgi: (5 dakika) Öğrencileri, Yaşayan Kütüphanelerinin Lapta ve/veya Mutallo ile bağlantısı olan çeşitli grupları temsil eden kişileri içereceği konusunda bilgilendirin. Öğrencilerin bölgelerle aşina olmaları için yayının son sayfasına bakın; eğer bulabilirseniz bölgeyi daha detaylı gösteren başka bir harita kullanabilirsiniz. **K14.1** kaynağındaki bilgiyi kullanarak, Mutallo'nun yakın geçmişteki tarihi hakkında öğrencilere bilgi verin.

Aktivite: (8 dakika) Öğrencilere Kıbrıs ve Mutallo'daki yerinden edilmeyle ilgili bilgiler içeren **K14.6'yı** verin ve sorulara tamamlamalarını isteyin. 1970'li yıllarda gerçekleşen yerinden edilme ile ilgili kaynakları araştırmak isterseniz, yerinden edilmeye odaklanan **K13.6**'dan **A1** kaynağını kullanabilirsiniz. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarında izlenen politikalar nedeniyle yerinden edilmiş kişileri tanımlayan çeşitli terimler kullanıldığını göz önünde bulundurarak ve konuya dair hassasiyetleri dikkate alarak, öğrencilerin bu konuyu tartışmalarını teşvik edin.

20. Avrupa Konseyi. 2021. *Living Library* [Yaşayan Kütüphane]. Erişim: <https://www.coe.int/en/web/youth/living-library>

Kavram incelemesi: (7 dakika) Öğrencileri, yer değiştirme gibi konuları anlamada farklı kişisel öyküleri okumanın/dinlemenin yararlı olup olmadığını düşünmeye davet edin (Olası yanıtlar: diğer kaynaklarda bulunmayan bilgiler, sıradan insanların yaşamları, yeterince temsil edilmeyen gruplar hakkında bilgiler). Sözlü tarih kavramının baskın anlatılarda genellikle yer bulmadığını ve sıradan insanların öykülerinin keşfedilmesiyle başlayan bir akım olduğunu açıklayabilirsiniz. Daha fazla bilgi için AHDR'nin sözlü tarih yayınına bakabilirsiniz[21].

Tartışma: (12 dakika) Yaşayan kütüphanenin amaçlarından biri, farklı insan grupları hakkındaki klişelere ve önyargılara meydan okumaktır. "Kıbrıs'ta kimler yerinden edildi?", "Yerinden edilmiş insanlar hangi klişeler ve önyargılarla karşı karşıya kalıyor ve bunları kim destekliyor?" sorularını öğrencilere yöneltebilirsiniz. Öğrencileri, farklı sözlü tarih anlatılarını incelemenin, daha önce duyulmamış ve değişik türde öyküler ortaya çıkarıp, çoklu bakış açılarını destekleyebileceği konusunda bilgilendirin. Çoklu bakış açısı, başkalarının sesini duymak demektir; bu da klişelere ve önyargılara meydan okumaya katkıda bulunabilir. Ancak, kişisel anlatılar özneldir ve kişisel bir deneyimi/görüşü yansıtır. Bu nedenle, bu gibi öykülerle çalışırken dikkatli olunmalıdır.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Bu derste tartışılan konuları tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste sözlü tarih anlatılarını daha fazla inceleme olanağı bulacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Mutallo'daki yerinden edilme hakkında daha fazla bilgi edinmek için öğrenciler bölgeyle ilgili sözlü tarih anlatılarını inceleyecekler.

Kişisel anlatıları inceleme: (20 dakika) Öğrencilere **K14.7** ve **14.8**'i verin. Öğrenciler sayfaları okumalı ve bireysel anlatıların Mutallo halkı hakkında neler ortaya koyduğunu tartışmalıdır. Öğrencilerle, kişilerin algılarının nasıl şekillendiğini tartışın (Olası yanıtlar: aile geçmişi, medya, eğitim, kültür, politik durum, kimlik vb.). Öğrencilere, "Bu kaynaklar **K14.6**'daki bilgilerle ne yönden kıyaslanabilir?", "Sizce yazarlar neden bunları anlatmayı seçtiler?", "Bu kişilerden herhangi birini etkinliğe davet etmek ister misiniz?", "Etkinliğe davet edilecek başka kişiler olabilir mi?" gibi sorular yöneltin.

İsteğe Bağlı Aktivite 1: (15 dakika) Lapta'dan kişisel anlatıları incelemek istiyorsanız, öğrencilere **K13.7** ve **K13.8**'i verin. Öğrencilerden sayfaları okumalarını ve soruları yanıtlamalarını isteyin. İki bölgeyle ilgili kişisel anlatılarda ne gibi benzerlikler ve farklılıklar gözlemlediklerini sorun.

İsteğe Bağlı Aktivite 2: (15 dakika) Yalnızca Mutallo'ya odaklanmak istiyorsanız, öğrencilere gruplar halinde veya bireysel olarak Yaşayan Kütüphane etkinliği için materyal üzerinde çalışmaya başlamalarını söyleyin.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Öğrencileri bölgeye yapacağınız gezi hakkında bilgilendirin.

Gezi Yerinde Ders (75 dakika)

K14.10'u kullanarak öğrencilerle birlikte bilgi toplamak, fotoğraf çekmek ve gerekli diğer materyalleri toplamak amacıyla Mutallo'da gezin. Onları Mutallo'nın geçmişteki ve şimdiki sakinleri hakkında bilgilendirip, hazırlayacakları ürün hakkında daha fazla fikir verebilecek belirli özelliklere dikkat etmeye davet edin.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilere materyallerini hazırlamaları için zaman tanıyın. Öğrencilerle nasıl anlaştığınıza bağlı olarak, gruplar halinde veya bireysel olarak çalışabilirler. Sınıfla akran değerlendirmesine karar verdiyseniz, bunun için yeterli zaman ayırdığınızdan emin olun.

21. AHDR, 2011. *Introducing Oral History. When living people's stories become history.* [Sözlü Tarihin Tanıtımı. Hayattaki insanların öyküleri tarih olunca]. Erişim: < https://www.ahdr.info/our-work/supplementary-educational-materials>. Lefkoşa: UNDP-ACT.

Herkes Mutallo hakkında aynı duyguları mı taşıyor?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Değişim ve Süreklilik, Sosyal tarih, Sözlü tarih
Coğrafya: Konum Duyusu, Beşeri Coğrafya, Gelişim

Senaryo: Buffer Fringe Performans Sanatları Festivali için fotoğraf sergisi hazırlayan bir sanatçı, gençlerden sergide kullanılmak üzere belirli yerlerdeki çelişkileri temsil eden resimler göndermelerini istiyor (aşağıdaki Ürün ve Değerlendirme bölümüne bakın). Tarihleri nedeniyle sanatçı, Mutallo ve Lapta'yı sergiye dahil etme kararı verdi. Mutallo ve Lapta, eski sakinlerinden bazılarının artık oralarda ikamet etmediği yerler olduğu için seçildi. Lapta, Girne yakınlarında çatışma sırasında yerinden edilmiş, eskiden ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rumların yaşadığı bir kasabadır. Mutulla, Baf şehrinde Kıbrıslı Türklerin eskiden ikamet ettiği bir mahalledir. Çatışma yıllarında bölgenin Kıbrıslı Türkleri adanın çeşitli bölgelerine dağılmışlardır. Çatışma ve yerinden edilme nedeniyle, bölgeler çeşitli önemli değişikliklere uğradı; bu nedenle, gördüğümüz çelişkiler bu bölgelerde diğer bölgelere kıyasla daha yaygın olabilir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, sergi için fotoğraf çekmeli veya açıklamalı eskizler çizmelidirler. Ayrıca Mutallo'da gözlemlenen bir takım çelişkileri dikkate almalıdırlar: mevcudiyet/yokluk, gelişme/azgelişmişlik, zenginlik/yoksulluk, kültürel mirasın korunması/ihmal edilmesi, ayrıcalık/hassasiyet vb. İnsanlar, kimliklerine veya önceki deneyimlerine bağlı olarak bölge hakkında farklı görüşlere sahiptir. Öğrencilerin, bölgeye özgü hassasiyetler konusunda düşünceli davrandıklarından emin olun.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- yerinden edilme tarihi hakkında bilgi edinmek;
- alanda insanların geçmiş ve şimdiki deneyimlerini sergileyen unsurlarını belirlemek;
- zor tarihle çoklu bakış açılarının ilişkisi hakkında bilgi edinmek.

Önemli not: Bu bölüm tek başına veya Lapta bölümü ile kullanılabilir.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Öğrencileri karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrencileri karşılayın ve senaryo ve ürün hakkında bilgi verin.

Arka plan bilgi: (5 dakika) Öğrencilere, serginin Mutallo ve/veya Lapta'dan görseller içereceğini söyleyin. Öğrencilerin alanları tanıyabilmesi için kitabın son sayfasına bakın; eğer bulabilirseniz daha ayrıntılı bir harita kullanabilirsiniz. **K14.1** sayfasındaki bilgilerinden yararlanarak, öğrencilere Mutallo'nun yakın geçmişi hakkında bilgi verin.

Aktivite 1: (10 dakika) Öğrencilere, içinde Kıbrıs ve Lapta'daki yerinden edilmeyle ilgili kaynaklar bulunan **K14.6**'yı verin ve onlardan soruları yanıtlamalarını isteyin. 1970'lerde yerinden edilmeyle ilgili kaynakları araştırmak isterseniz, **K13.6'dan A1** kaynağını kullanabilirsiniz. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarında izlenen politikalar nedeniyle yerinden edilmiş kişileri tanımlayan çeşitli terimler kullanıldığını göz önünde bulundurarak ve bu hassas konu üzerindeki tartışmaları dikkate alarak, bu konuyu tartışmaları konusunda öğrencileri teşvik edin.

Aktivite 2: (10 dakika) Öğrencilere, bildikleri yerlerde çatışma ve yerinden edilmenin görünür etkilerinin neler olduklarını sorun (Olası yanıtlar: terk etme, yıkılma, modernleşme, bina sayısı). Öğrencilerden, çevredeki değişimi ve bununla ilgili görüşleri inceleyen **K14.9** kaynağına bakmalarını isteyin.

Tartışma: (7 dakika) Çatışma ve yerinden edilme tarihi nedeniyle Mutallo, yıllar içinde birçok değişikliğe tanık olmuştur. Çatışma ve insanların yerlerinden edildiği alanlardaki değişim neden başka yerlerde olandan daha tartışmalıdır? Bu gibi yerlerin, birden fazla yönü, geçmişe saygı duyacak şekilde nasıl bir arada var olabilir? (Olası yanıtlar: kültürel mirasa saygı/dikkat, geçmişe ait belirli sembolleri koruma, kontrollü kalkınma, mimarlar ve kültürel miras uzmanlarından rehberlik, yerli halktan ve köyün önceki sakinlerinden görüşler v.b.). Öğrencilere, kimliklerimizin hangi yönlerinin görüşlerimizi etkileyebileceğini sorun (Olası yanıtlar: yaş, etnik köken, yerinden edilme deneyimi, travmatik deneyimler, siyasi görüşler).

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Bu derste tartışılan konuları tekrar edin ve öğrencileri bir sonraki derste sözlü tarih anlatılarını daha fazla inceleme olanağı bulacakları konusunda bilgilendirin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Öğrencilere senaryo ve ürün hakkında hatırlatmalarda bulunun ve Mutallo'yı bölgeyle ilişkisi olan kişilerin anlatılarını okuyarak daha fazla araştıracaklarını söyleyin.

Kavram incelemesi: (10 dakika) Öğrencilere *Kör Adamlar ve Fil* resmini gösterin. Bu resmin daha büyük bir versiyonunu AHDR'nin web sitesinde bulabilirsiniz. Onlardan resme yakından bakmalarını ve ne anlam çıkardıklarıyla ilgili yorum yaparak bunu tartışmalarını isteyin. Resmin, bir Hint meselinde anlatılan bir grup kör adam ile bir fili tasvir ettiğini açıklayın. Kör adamlar ilk kez bir fille karşılaşırlar ve file dokunarak, onu hayallerinde canlandırıp, bir kavram oluştururlar. Her bir kör adam, filin vücudunun farklı bir bölümünü hisseder ve onu sınırlı deneyimlerine dayanarak tanımlar, dolayısıyla file dair açıklamaları birbirinden farklı olur. Hikayeden alınacak ders şudur; insanlar başkalarının eşit derecede doğru olabilecek öznel deneyimleri olduğunu görmezden geldiklerinden, kendi öznel deneyimlerinin mutlak gerçek olduğunu iddia etme eğiliminde olurlar. Öğrencilerden, filin özellikle yakın zamanda yaşanan travmatik olaylarla bağlantılı olan Mutallo (veya Lapta) gibi bir alan veya bir alan deneyimi olabileceğini düşünmelerini isteyin. Çelişkileri anlamak, karşıt anlatıları değerlendirmek, *Diğerleri* hatta *Düşmanlar* olarak kabul edilen kişilerin seslerini duymak için farklı anlatılar ve görüşlere bakmak yararlı olabilir. Bu süreçler çoklu bakış açıları kavramıyla bağlantılıdır.

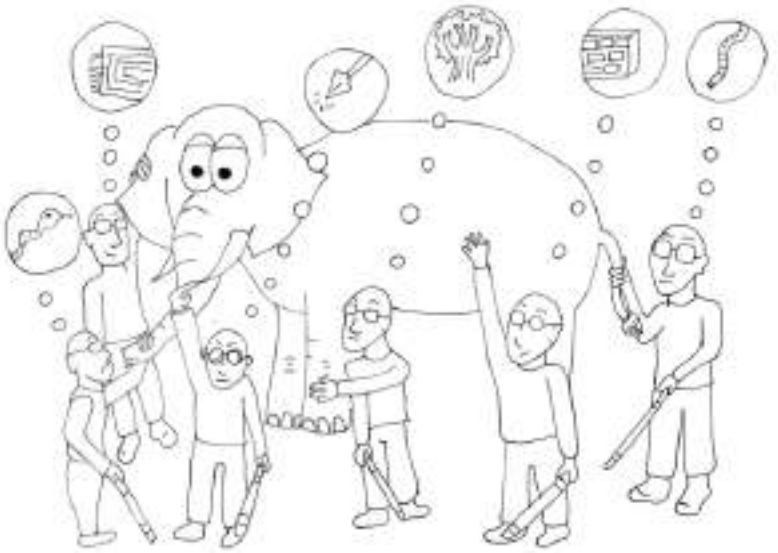

Araştırma: (26 dakika) Alanla ilgili farklı görüşleri incelemek için öğrencilere şunları verin:

- Öğrencilere Lapta halkının beyanlarını içeren ve bu alanla ilgili görüşlerin bulunduğu **K14.7** ve **K14.8**'i vererek soruları yanıtlamalarını isteyin. Anlatılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar hakkında konuşun ve öğrencilere bu farklılıkları/benzerlikleri neyin etkilemiş olabileceğini sorun (Olası yanıtlar: etnik köken, yaş, kişilik, geçmiş deneyimler, aile geçmişi, inançlar vb.).
- **İsteğe bağlı:** Kıbrıs'taki diğer bir bölge hakkındaki farklı bakış açılarını incelemek isterseniz, öğrencilere Lapta bölümünden **K13.7** ve **K13.8**'i verin. İki alanla ilişkili anlatılar arasındaki benzerlikler/farklılıklar nelerdir?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Konuşulanları tekrar edin ve öğrencilere gezi hakkında pratik bilgiler verin.

Gezi Yerinde Ders (75 dakika)

Öğrencilere Mutallo'da gezinmek, bilgi toplamak, fotoğraf çekmek ve eskiz çizmek için **K14.10**'u verin. Geçmişte alanda yaşayan insanlar ve şimdiki sakinleri hakkında bilgi verebilecek ve alandaki çelişkiler hakkında daha fazla fikir sağlayabilecek belirli özelliklere dikkat etmelerini isteyin.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilere materyallerini yaratmaları ve bunları Buffer Fringe Performans Sanatları Festivali için bir fotoğraf sergisi şeklinde sunmaları için süre verin.

Mutallo'da Yerinden Edilme

A1. 1960'larda Yerinden Edilme

21 Aralık 1963'ten 1964 yılının Ağustos ayına kadar, her iki toplum da kendi toplumlarından yüzlerce kişinin yaralandığını, kaçırıldığını ve takaslar organize edilinceye kadar geçici olarak rehin tutulduğunu tahmin etmektedir. Nüfus sayım rakamları, o dönemde, toplumlararası çatışmalar nedeniyle Kıbrıslı Rumlar tarafından tamamen veya kısmen boşaltılmış muhtemelen 12 karma köy olduğunu gösterir. 1964 yılının Mart ayında Ermeniler, Kıbrıslı Türkler tarafından Lefkoşa'daki mahallelerinden zorla çıkarıldı. Kıbrıslı Türkler, 72 karma köydeki konutlarını tamamen boşalttı ve Kıbrıslı Türklere ait olan 24 köyü terk etti. 1970'te yaklaşık 20.000 Kıbrıslı Türk'ün mülteci olarak kaydedildiği bilinmektedir. 1970 yılına kadar yaklaşık 1.300 Kıbrıslı Türk mülteci, 19 karma köye ve 5 Kıbrıs Türk köyüne geri dönmüştür. Göç, en büyüğü 1964 yılının Ocak ayında bir dolaşım özgürlüğü anlaşmasının müzakere edildiği sırada olmak üzere, birkaç dalga halinde gerçekleşti.

Kıbrıslı Rum yetkililer, Kıbrıslı Türk mülteci hareketinin büyük bölümünün Kıbrıslı Türk liderler tarafından hem başlatıldığını, hem de yönlendirildiğini iddia eder. Kıbrıslı Türk liderler de ne böyle bir planlama yaptıklarını ne de hareketi başlattıklarını iddia eder. Toplum üyelerinin, Kıbrıslı Rumlar tarafından sindirildikleri için taşındıklarını iddia ederler. Yazarın araştırmaları, Kıbrıslı Türk mültecilerin ezici çoğunluğunun cemaat üyelerinin Kıbrıslı Rumlar tarafından öldürüldükten, kaçırıldıktan veya taciz edildikten sonra, birkaç ay içinde geri döneceklerini varsayarak, taşındığını ortaya koyar. Genellikle, Mücahitler tarafından korunan en yakın Kıbrıs Türk köyüne veya mahallesine, çoğu durumda geride giysi, mobilya ve yiyecek bırakarak, toplu halde taşınmışlardır. Terk edilmiş köy ve mahallelerin çoğu Kıbrıslı Rumlar tarafından yağmalanmış ve hatta yakılmıştır.

Patrick, R. A., 1976. *Political Geography and the Cyprus Conflict: 1963-1971* [Politik Coğrafya ve Kıbrıs Sorunu:1963-1971]. Ontario: Department of Geography, Faculty of Environmental Studies, University of Waterloo.'dan uyarlanmıştır.

A2. Baf'ta Yerinden Edilme

1964 yılının Şubat ve Mart aylarında 900 Kıbrıslı Türk (Baf'taki toplam Kıbrıslı Türk nüfusunun %30'u), büyük çatışmaların ardından küçük Kıbrıs Türk mahallesi Mutallo'ya taşındı. Mutallo ayrıca yakındaki köylerden yerinden edilen insanların barındığı bir merkez haline gelmişti. 1971'e gelindiğinde, Mutallo'nın çoğu boşalmış ve harabeye dönmüştü ve 3.500 kişilik Kıbrıslı Türk nüfusun neredeyse %20'si ülke içinde yerinden edilmiş kişiler haline gelmişti. 20 Temmuz 1974 günü kuzeydeki Türk askeri saldırısına cevaben Mutallo mahallesinin içinde ve çevresinde şiddetli bir mücadele başladı. Kıbrıslı Türk mücahitler teslim olana kadar geçen 24 saatte birçok saldırı gerçekleşti ve askerlik çağında olan tüm erkekler savaş esiri olarak alındı. Erkeklerin serbest bırakılıp kuzeye gönderildiği esir değişimi öncesinde yaklaşık 500 erkek 66 gün boyunca alıkonuldu. Esirler rehin olarak tutulurken, aileleri kuzeye kaçmak için ya genellikle tehlikeli bir girişimde bulunarak ulaşım için para verme ya da Akrotiri İngiliz Üs Bölgesi'ne sığınma yoluna başvurdular. Geriye kalan Kıbrıslı Türk nüfusu 7 Eylül 1975'te UNFICYP (BM Kıbrıs Barış Gücü) eşliğinde kuzeye geçti. 1975'e gelindiğinde kuzeyden birçok yerinden edilmiş Kıbrıslı Rum Mutallo'ya yerleşti.

PRIO Cyprus. 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>'dan uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklar size Kıbrıs'taki yerinden edilmenin yakın tarihi hakkında ne anlatır?
2. Anlatılar, daha önce duyduklarınız veya okuduklarınızdan hangi açılardan farklıdır?

14.7 Mutallo anlatıları

B1. Mutallo Muhtarı Andreas Papapetrou

Mutallo Kıbrıs'taki 98 farklı kasabadan ve farklı toplumlardan göçmen alan ve bu kadar çok göçmeni aynı yerde bulabileceğiniz tek yerdir. Mutallo'ya geldiğimizde burası Babil kulesine benziyordu. İnsanların birçok farklı zihniyet ve yaşam tarzı vardı ve bu da birçok anlaşmazlık yarattı. Yıllar geçtikçe bir toplum oluştu ve sakinler artık Mutallo'yı bir göçmen yerleşim yeri veya eski bir Kıbrıs Türk mahallesi olarak değil, Baf şehrinin merkezindeki bir köy olarak görüyorlar. Başlangıçta bir gençlik merkezi oluşturuldu. Daha sonra Anagennisi Elpida ve Promitheas olmak üzere, hala daha aktif olan iki dernek oluşturuldu. Bu dernekler futbol takımları yönetiyor ve etkinlikler düzenliyor.

Aslen Mağusa'dan Agios Loukas'lıyım ve ailem 1974'te bombardıman altında kaldı. O zamanlar 4 yaşındaydım. Önce Kathikas'a taşındık çünkü yaşlı bir adam bize evinde 3-4 ay yaşamamıza izin vermişti. Daha sonra okula gitmek için Mutallo'ya geldik ve o zamandan beri burada yaşıyoruz. Ailem için taşınmak çok zordu. Sadece üstlerinde giydikleri kıyafetlerle yola çıkmışlardı ve sıfırdan başlamak için buraya geldiler. Babam Mağusa'da çok iyi bir pozisyonda muhasebeci olarak çalışıyordu ve bağcılık yapmak için Baf'a geldi, yıllar sonra tekrar muhasebeci olarak iş buldu. Annem Mağusa'da çok iyi bir terziydi ve burada terzilik yapmaya devam etti. Onun için kolaydı. Daha sonra Mutallo meydanında dikiş ürünleri satan bir dükkan açtı. Mutallo'da göçmenlere yönelik bir ayrımcılık tutumu vardı ama aynı zamanda destek de vardı. Bunu ancak ilkokulu Mutallo'da bitirdikten sonra orta öğretimimize Baf'ta devam etmek için gittiğimizde fark ettik. Burada hepimiz mülteciydik, aynı sorunlarla karşı karşıyaydık ama orada Mutallo'lu olduğumuz için bizi aşağı görürlerdi.

Agios Loukas'ı her zaman evimiz gibi görmek isteriz ama aradan yıllar geçti. Topraklarımıza dair bu duygularımız devam etsin diye çocuklarımıza da duygularımızı aktarmaya çalışıyoruz. Ne yazık ki çocuklar Baf'ı evleri gibi görüyor çünkü orada doğdular. Geçiş noktaları açıldıktan sonra Agios Loukas'a gittim. Orası artık yabancı bir yer gibi. Evimde Kıbrıslı Türkler var ve bizi çok iyi karşıladılar. Şu an oturduğum ev Omorfo'dan Kıbrıslı Türk bir çifte ait. Onlar da bizi ziyarete geldiklerinde tıpkı bizim gibi çok duygulandılar.

Evie Grouta tarafından Andreas Papapetrou ile Eylül 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B2. Ergenç Korkmazel, şu anda Baf'ta yaşayan bir Kıbrıslı Türk

Burada evlerimiz ve dükkanlarımız var. Ama bildiğiniz gibi Kıbrıslı Türklere ait olsalar da çözüm olana kadar onları kullanamayız. Onlara giremem. İçeride yaşayanlar var, doğal olarak göçmenler. Aslen Baf, Mutallo'ya 27 kilometre uzaklıktaki Stavrokonno'luyum. Bana Mutallo'da bir ev verdiler. Genel olarak göçmenler Mutallo'da yaşıyor. Kuzeyin çeşitli yerlerinden göç edenler buraya geldiler ve ben de göçmen olduğum için beni çok iyi anlıyorlar. Birkaç kez göçmen oldum ve bana çok şefkatli davrandılar. Bana çatal kaşık getirdiler, küçük hediyeler verdiler. Bu kişiler genellikle 60-70 yaş üzerindedirler.

Kemal Aşık tarafından Ergenç Korkmazel ile Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B3. Aytekin Altıok'un anlatımı

Mutallo'da doğdum ve 20 yaşıma kadar orada yaşadım. Çatışma sırasında oradaydım, askerliğimi yapıyordum. Amcamın Kıbrıslı Rum işvereninin ablam Meryem'i üsse götürdüğünü hatırlıyorum. Ona yardım etti. Dağdan geçerken iki Kıbrıslı Rum askeri bizi yakaladı. Bizden para istediler. 70 kişi kadardık, herkes 3-5 lira verdi. Parayı topladık ve onlara verdik ki, bizi serbest bıraksınlar. Bizi bir yere kadar götürdüler ve oradan devam edebileceğimizi söylediler. Oradan otobüse binip Vreçça'ya gittik ve nehir yataklarından Lefke Barajı'na kadar yürüdük. Geçiş noktaları açıldığında Mutallo'ya geri döndüm. Bizim evde yaşayanlar Türkçe, ben de Yunanca bilmiyordum ama bize çok iyi davrandılar. 20 yıl Baf'ta, 45 yıl Mağusa'da yaşadım. İkisini de evim gibi hissetmiyorum ama insanın doğup büyüdüğü yer onu çeker. İnsanlar sorduğunda Baf'lı olduğumu söylüyorum.

Deniz Altıok tarafından Aytekin Altıok ile Eylül 2021'de gerçekleştirilen röportaj

Mutallo'dan Ayrılmak

C1. Serap Kanay'ın[22] anlatımı

İlkokul ikinci sınıftan itibaren Baf Gazi İlkokulu'nda okudum. Ktima'nın ve uzaktaki denizin en iyi manzarası bizim okulumuzdan görünürdü. Çocukken, 'diğer toplum' ile pek temasım olmadı. 'Onlar' hakkında bildiğim tek şey, bize okulda öğretilenlerdi. Aklımı karıştıran bir şey ise, Rum okullarında Türklerin barbar olduğunun ve bizden nefret edilmesi gerektiğinin öğretilmesiydi. Daha önce tanışmadığım ve hakkımda hiçbir şey bilmeyen, benim yaşlarımda bir çocuğun benden nefret edebilmesini anlamazdım. O zaman, öğretmenler okulda neden bunları anlatırlardı?!

1974 olayları sırasında, polis olan babam tutsak alındı. Tutsak olarak alındıktan 6 hafta sonra, Mağusa'ya gönderilip bir tutsak takasında kullanıldığından, babamı 1975'te Ocak ayının sonuna kadar göremedik. Babam, ayrı olduğumuz sürede, arabayla gitmemiz için adam göndermekten, dağları aşıp yürümekten, Akrotiri'deki İngiliz üslerine gidip Kızılhaç'a başvuru yapmaya kadar, Baf'ta akrabası olmayan dağılmış ailesini Mağusa'da bir araya getirebilmek için birçok girişimde bulundu. Annem, babamın tüm fikirlerini dikkatle değerlendirdikten sonra, 'özgürlüğe' kavuşmak için tehlikeli yollar olduklarını düşünerek reddetti. Güvenli gidişimiz için Kızılhaç'tan beklediğimiz iyi haber nihayet bir kış akşamı geldi. Kızılhaç'la iletişimden sorumlu iki erkek dahil olmak üzere, büyük bir kalabalık komşunun evinde toplanmıştı. Kasvetli yüzlerin ve annemin ağlamasının arasında, hemen bir sonraki gün babama kavuşmak için bize bir 'fırsat' sunulmuştu. Peki, bu kasvetli yüzlerin ve ağlamaların sebebi neydi?

Sebep, Kızılhaç'ın hali hazırda İngiliz üslerine gitmiş olan bir başka aile için çağrıda bulunmuş olmasıydı. İki genç avukat, o aile yerine bizim gidebileceğimizi düşünmüştü. Ancak, bu işte bir bit yeniği vardı: o ailede yalnızca 3 çocuk vardı; biz ise 4 kardeştik! Hemen gönderilmek üzere, birimiz geride kalmak zorundaydık. Ben geride kalmayacaktım ve bunu söylemiştim; 9 yaşındaki erkek kardeşim de öyle. Dört yaşındaki kardeşimizi de bırakamazdık; bu nedenle TÜM gözler, kabul edip etmeyeceğini görmek için 10 yaşındaki kız kardeşime çevrildi. Aksi takdirde, hiçbirimiz gidemezdik. Baskı altında hisseden kız kardeşim "evet" dedi. Bu nedenle, her birimiz için bir yorgan almak ve en değerli varlıklarımızı bavula toplamak için eve gittik. İki kadın ve bir küçük çocukla birlikte, bavullarımızla bir BM kamyonunun arkasına binip ayrıldık. Komşularımız babamı arayıp, varışımızla ilgili bilgi verdiler ancak kız kardeşimin geride bırakıldığını söylemediler. Sonunda, babamın bizi beklediği Ledra Palas geçiş noktasına vardık. Kamyonun içine atlayıp, kaygıyla etrafı kolaçan etti. Anında kız kardeşimi sordu ama ağladığımızdan hiçbirimiz cevap veremedik.

Kız kardeşimiz bize söylendiği gibi bir hafta içinde güvenli bir Kızılhaç aracıyla gönderilmedi. Onun yerine, 200 Kıbrıs lirası ödediğimiz için gelebildi. Yalnızca sırtındaki kıyafetlerle kız kardeşim, başka bir kadın komşumuzla, yedek lastiğin bulunduğu yere sıkışarak riskli ve konforsuz bir yolculukla gönderildi. Komşunun 3 yaşındaki oğlu, ön koltukta bulunan birinin kucağında Baf'tan Pergama'ya yolculuk yapabilmesi için uyuşturulmuştu. Egzozun üzerinde bulundukları için kız kardeşim ve komşumuz ağır yanıklara maruz kalarak, hastaneye kaldırıldılar. Anneme düşünme fırsatı verilmiş olsaydı, Mutallo/Baf'tan bu şekilde ayrılmamaya karar vereceğine inanıyorum. Kız kardeşimi bırakmak, 6 hafta boyunca bir başka 'bilinmez' boşluk açmıştı. Etkisini hala bugün sürdüren bir yara olarak kaldı.

Sorular

1. **K14.7** ile **K14.8**'deki kaynakların tonu ve içeriği arasındaki farklılıklar nelerdir?
2. Kaynaklar, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki ilişki hakkında neler anlatır?
3. Röportaj yapılan kişilerden bazıları, yeni bir topluluğa dahil olmak konusundaki deneyimlerini nasıl anlatıyor?
4. Ergenç, Mutallo'daki insanların kendisini nasıl karşıladığını anlatıyor. Yerinden edilmeyi deneyimleyen tüm insanların diğer topluma karşı aynı tutuma sahip olduğunu düşünüyor musunuz?
5. Andreas, farklı kuşakların her zaman aynı tutum ve görüşe sahip olmadığından bahsetmektedir. Bunu nasıl açıklarsınız?

22. Anlatımın gerçekleştiği zaman Serap Tünay olarak bilinen Serap Kanay, Mağusa'da doğmuş bir Afro Kıbrıslı. Kendini bir sanatçı ve sosyal yorumcu olarak tanımlar. Sanat eserleri yaratıp, lisanslı bir tur rehberi olarak çalışır.

14.9 Mutallo’da Değişim ve Gelişim

D1. Mutallo’daki alanların yenilenmesi ve tanıtımı

Planlanan yeniden imar çalışmaları, Mutallo’nun tarihi ve özel karakteriyle ilgilenen ziyaretçileri bölgeye çekmeyi ve burasının bir dinlenme ve eğlence merkezi olarak rolünü güçlendirmeyi amaçlar. Mimarinin güzelleştirilmesi ve mimari yapıların kalitesini iyileştirme, alanın kendine özgü karakterini değiştirmeden küçük girişimlerle yapılmalıdır. Yörenin tarihi karakteri, bölgeye giriş-çıkış noktaları, cami, meydan, mağaralar gibi stratejik konumdaki yerlere yerleştirilecek olan bilgilendirme noktalarında açıklanacak, ziyaretçilere bölgenin tarihi ve özellikleri hakkında ışık tutarak bilgi verecektir. Okullardan gelen ve eğitim amaçlı bölgeyi ziyaret eden gruplar veya diğer ziyaretçilerin yararlanması için deneyimsel bir öğrenme alanının da oluşturulması düşünülür. Bu alanlardaki çalışmalar, Mutallo’nun Kıbrıslı Türklerin mahsur olarak yaşadıkları bir yerleşim bölgesi olduğu zamanlarda onlar tarafından ekilen bitki ve ot türlerini yeniden canlandırmayı amaçlar. Açık hava etkinlik alanları, kentin sosyal yaşamını, dinlenme ve eğlence olanaklarını zenginleştirecektir. Meydanın güzelleştirilmesi, yerli halkın istihdam olanaklarını artırmanın yanı sıra, sosyal yaşamı geliştirmek için ziyaretçilerin mevcut eğlence alanlarından yararlanmasına yardımcı olacaktır. Projenin önemli bir parçası da bölgeyi daha çekici hale getirecek olan yeşil alanlardır.

Onisiforou, C. ve Socratous, I., n.d. *Renovation and Promotion of Space in Mouttalos District* [Mutallo Bölgesi’ndeki Alanın Yenilenmesi ve Tanıtımı]. Erişim: <http://docplayer.gr/31771460-Anaplasi-kai-anadeixi-horon-stin-synoikia-moyttaloy-13697.html>.’den uyarlanmıştır.

D2. Mutallo’nun yenilenmesine ilişkin görüşler

Mutallo’da eskiden kapalı bir Kıbrıs Türk toplumu yaşardı ve burası aynı zamanda yoğun çatışmaların yaşandığı bir yerdi. Bu nedenle Baf’lılar burayı ziyaret etmek, hatta içinden geçmek bile istemezdi. Bu düşünce tarzı ne yazık ki silahlı çatışmadan sonra da uzun yıllar devam etti. Ama artık bunun böyle olmadığını düşünüyorum. Baf’lılar buraya daha kolay gelmeye başladılar. Karşımızdaki temel sorun, Kıbrıs Türk evlerinin yenilenmesidir. Bu evler eski olduğundan, ortaya çıkan sorunları çözmek için bir bütçeniz yoksa işler çok zor yürür. Baf Belediyesi’nin bu evleri tamir etmek yerine park yeri yaratmak için yıktığını görüyoruz. Mutallo’nun renovasyon projesi bir kaç yıl önce tamamlandı ancak, bölge sakinleri umduklarını bulamadılar. Yaşlanan bir toplumuz ve en önemli şey meydana yakın park yerleri olmasıdır. Eskiden meydan daha canlıydı, şimdi ise ıssız durumda. Mutallo 1974’den beri olumlu değişimler geçirdi. Renovasyon projesi bile yardımcı oldu. Ama halen daha kendi sorunlarımızla başa çıkmaya çalışan bir göçmen yeriyiz.

Evie Grouta’nın tarafından Andreas Papapetrou ile Eylül 2021’de gerçekleştirilen röportaj.

D3. Mutallo’da değişim

Mutallo’ya geldiğimde burası son derece perişan görünüyordu. Kapılarda hâlâ ay-yıldız oymaları duruyordu ve bunların hepsini belgeledim. Hükümet şimdi bu kapıları alüminyum kapılarla değiştirdi ama bunu Kıbrıslı Türk izlerini silmek için değil alüminyum kapıların bakımı ahşaba göre daha kolay olduğu için yaptılar. Sokak adları ve çarşı alanındaki izler gibi Kıbrıslı Türklerin eskiden burada yaşadıklarını gösteren birçok sembol vardı. Son yıllarda, her şey betonlaşmakta. Eski Kıbrıs Türk evleri çöküyor. Her şey yenileniyor. Mutallo eskiden göçmenlerin yaşadığı, sevginin, hoşgörünün, bayramların ve paylaşımların olduğu bir yerdi. Ancak yaşlılar yavaş yavaş evlerini torunlarına veya başkalarına bırakarak vefat ediyorlar. Kıbrıslılar artık burada yaşamak istemiyor.

Kemal Aşık tarafından Ergenç Korkmazel ile Mayıs 2021’de gerçekleştirilen röportaj.

Sorular

1. Mutallo renovasyon planının farklı amaçları nelerdir?
2. Kaynaklar herkesin Mutallo hakkında aynı duyguları paylaştığını söylüyor mu? Bunu nasıl açıklarsınız?

Mutallo'yı İnceleyelim

Mutallo'ya Fellahoğlu Sokağı'ndan girebilirsiniz. Eski Belediye Pazarı'ndan başlayarak camii bölgesine doğru ilerleyin. Burada botanik bahçesini ve eski okul binasını görebilirsiniz. Şimdi kuzeyde İsmet İnönü Meydanı'na doğru ve oradan da mağaraları ve parkı görebileceğiniz uçuruma yakın sokağına doğru yürüyün.

Bölgede yürürken binaları ve sokakları inceleyin. Hangi unsurlar burasının daha önce Kıbrıslı Türklere ait bir mahalle olduğunu gösterir? Bölgede yapılan renovasyon çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

BÖLÜM 15 Peristerona

15.1 Öğretmen Notları

Bölgeye Ulaşım

Peristerona, Lefkoşa sınırları dahilinde, Serrahis nehrine bağlı olan Peristeronas nehrinin kıyısında bulunan bir köydür. Lefkoşa-Astromeritis-Trodos yolu üzerindedir. Köye girdikten sonra, Apostles Varnavas ve Ilarionas kilisesine doğru ilerleyin ve otobüs şoföründen sizi burada bırakmasını isteyin.

Alan hakkında

Peristerona Toplum Konseyi, köyün, en azından ortaçağ döneminden beri var olduğunu ve Peristerona'dan 15. yüzyıl tarihçisi Leontios Macheras tarafından birçok kez söz edildiğini dile getirmiştir. Eski haritalarda Peristerona veya Peristera olarak gösterilen bu yer adını, Afrodit kültünde ve aynı zamanda ilk Hıristiyanlar için önemli olan "güvercinlerin veya kumruların yaşam yeri" anlamına gelen deyimden almış olabilir (Peristerona Community Council, 2021). Macheras'ın Peristerona'dan 1426-27'de Frenk hükümdarlarına isyan eden Kıbrıslı devrimcilerin altı merkezinden biri olarak bahsetmesi de, köyün önemine işaret etmektedir.

Peristerona, bölgedeki en zengin köylerden biriydi. Köyün içinden geçen nehir, tarımsal kalkınma ve ticaret faaliyetlerine katkıda bulunmuştur. Peristerona, 1964 yılına kadar bir Kıbrıslı Rum ve bir Kıbrıslı Türk muhtarı, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlara ait ayrı kahvehanelerin, restoranların ve diğer işletmelerin olduğu karma bir köydü. Peristerona'da diğer bazı karma köylerde olduğu gibi mahalle ayrımı yoktu. Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin evleri karma bir şekilde yan yanaydı (AHDR, 2011). 1964'te iki Kıbrıslı Türk polisin öldürülmesinin ardından, köyün neredeyse Kıbrıslı Türk nüfusunun tamamını oluşturan yaklaşık 500 kişi, diğer köy ve kasabalara kaçmıştır. Bunlardan sadece bir bölümü 1974'te tekrar köyden ayrılmak üzere 1968'de geri dönmüştür. Çoğu Omorfo bölgesindeki köylere yerleşmiştir. Peristerona'nın şu anki nüfusu, köyün yerlisi olan Kıbrıslı Rumlar ve çoğunlukla Omorfo bölgesinden yerinden edilmiş Kıbrıslı Rumlardan oluşmaktadır (PRIO Cyprus, 2011).

Köyün bazı önemli sembolik yapıları arasında Bizans dönemine ait beş kubbeli Aziz Varnavas ve Ilarionas kilisesi ve cami bulunmaktadır. Bu iki bina, Kıbrıs'ın İngiliz işgali altında olduğu sürede, Kıbrıs pullarında ve sanat eserlerinde, birlikte yaşamanın sembolü olarak temsil edilmiştir. Köy, tarihi, modern ev mimarisini ve dini binaları görmek ve incelemek için ideal bir yerdir.

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- AHDR, 2011. *Formerly Mixed Villages in Cyprus: Representations of the Past, Present and Future* [*Kıbrıs'ta Eski Karma Köyler: Geçmişin, Bugünün ve Geleceğin Temsilleri*]. Lefkoşa: UNDP-ACT. Erişim: <https://www.ahdr.info/our-work/supplementary-educational-materials>.
- Atun, H. 2017. *Kıbrıs'ta Osmanlı Türk Mirası: Şehrin Gölgeleri.* Mağusa: Printhouse Trade Ltd.
- Bağışkan, T., 2005. *Kıbrıs'ta Osmanlı – Türk Eserleri.* Lefkoşa: Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını.
- *Birds of a Feather*, 2012 [Benzer Toplumlar]. [Film] Yönetmen: Stefanos Evripidou ve Stephen Nugent. Kıbrıs. Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=Lmf8GBQVSnQ>.
- Community Council of Peristerona, n.d. *Γενικά* [Peristerona Toplum Konseyi n.d.]. Erişim: <http://www.peristerona.eu/ksenagisi/genika/#toggle-id-1>.
- Polignosi, n.d. *Περιστερώνα Μόρφου* [Peristerona Omorfo]. Erişim: <http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=42510&-V=limmata>.
- PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [*Yerinden edilme ve tekrar Yerleşim Güzergahları*]. Erişim: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>.

Geçmişteki Peristerona halkı bizden çok mu farklıydı?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Tarihsel Kanıt, Değişim ve Süreklilik, Benzerlik ve Farklılık

Senaryo: Yeni bir gençlik kanalı, "Biz Kıbrısız" adlı kısa bir belgesel ve tartışma programı hazırlıyor. Belgesel-haber editörü, farklı Kıbrıslılara bakan ve adanın tarihini ve çeşitliliğini kutlarken, farklılıklara karşı anlayış ve hoşgörüyü teşvik eden bir dizi program yapılması görevini verdi. Dizideki diğer programlar, modern ve geçmişteki adalılar, ziyaretçiler ve gezginler hakkında çeşitli öyküler anlatacak. İkinci bölüm, Peristerona örneğini inceleyerek, geçmişte Kıbrıs köylerinde yaşayan insanların yaşamını ve geçmiş ile şimdiki yaşam arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tartışmayı amaçlamaktadır.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, gruplar halinde bir podcast dizisinin bir bölümünün senaryosunu yazacak ve bu senaryonun mümkünse sesli kaydını yapacaktır. Ortaya çıkan podcastlar veya senaryolar öğretmen ya da sınıf arkadaşları tarafından değerlendirilebilir, ancak araştırma sürecine başlamadan önce kriterlerin belirlenmesi gerekir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- bir podcast/radyo programı için bir senaryo oluşturmak için uygun 'hikayeleri' belirlemek ve bunları geçmişle ilgili ilginç, doğru ve ilgi çekici bir anlatı içinde sunabilmek;
- araştırma ve karar verme becerilerini geliştirebilmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrenciler, geçmişten insanlarla ilgili kanıtlara dayanarak, Peristerona hakkında podcast oluşturmak için araştırmaya ve planlamaya başlayacaktır. Öğrencilere, bir giriş anlatımı yapmak ve ardından da Peristerona hakkında geçmişten farklı karakterlere odaklanan bir dizi hikaye geliştirmeleri için senaryo yazmaları gerektiğini açıklayın.

Arka plan bilgi: (7 dakika) Öğrencilerin konu hakkında bilgi edinmesini sağlamak için **K15.1** kaynağındaki bilgileri kullanarak, Peristerona hakkında kısa bir sunum yapın. Köyün temel özelliklerine (bir nehrin kenarında yer alan karma bir köy, tarım işleri) ve ayırt edici özelliklerine (eşsiz bir kilise, cami, yerel mimari) odaklanın. Öğrencileri, coğrafyanın insan yaşamını nasıl etkilediğini düşünmeye teşvik edin (Olası yanıtlar: nehirden gelen suyun tarımın gelişmesine ve köyün büyümesine olan katkısı). **K15.6**'yı kullanıp öğrencilere Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki toplumlararası ilişkileri anlatın ve aynı kaynaktaki soruları yanıtlamalarını isteyin.

Tartışma: (5 dakika) Öğrencilere geçmişte Peristerona halkı hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabileceklerini sorun ve not almalarını isteyin. Çıkarımlarının neye dayandığını düşünmelerini isteyin. Gelenek ve popüler kültürün bazen geçmişteki insanlar hakkında basmakalıp anlayışlara yol açabileceğini düşünün.

Aktivite: (21 dakika) Peristerona'daki insanların hayatlarını araştırmaları için öğrencilere **K15.7** ve **K15.8**'i verin. Geçmişte böyle bir yerde ne tür insanların yaşadığını ve bize onlar hakkında bilgi veren mevcut bilgileri tartışın. **K15.7**, yerel yaşamlar hakkında daha fazla konuşma için olanak sağlayacaktır. Bazı kaynaklar, bazı yüksek statülü kişilerin köyle ve daha tipik ailelerle nasıl ilişki kurduğunu gösterirken, **K15.8**'deki **C2** kaynağı, konuk işçilerin tarım işlerinde yardım etmek üzere nasıl getirildiğini ve bazı daha eğitimli insanların şans ve çok çalışmanın harmanlanmasıyla nasıl uluslararası bir iş başarısına eriştiğini gösteriyor.

Tartışma: (5 dakika) Geçmişte Peristerona'daki insanların yaşamları hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? Çıkarımlarınız nasıl değişti?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Önemli öğrenme noktalarını tekrarlayın ve bir sonraki derste nelerin ele alınacağını söyleyin.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (2 dakika) Bu derste öğrencilerin senaryo taslağını hazırlamak için ne yapmaları gerektiğine ve Peristerona'ya yapılacak gezinin ödevlerini nasıl zenginleştirebileceğine odaklanacaklarını açıklayın.

Tartışma: (8 dakika) Geçmişte yaşayan insanlarla olan benzerliklerimizi ve farklılıklarımızı incelemenin amacı nedir? Peristerona'dan elde ettiğimiz bulguları Kıbrıs'ın tüm köylerine genelleyebilir miyiz? Benzerlik ve farklılık kavramlarının incelenmesinin, öğrencilerin geçmişteki insanlarla ilgili basmakalıp varsayımların ötesine geçmesine ve farklı insan grupları ile aynı gruptaki insanlar arasındaki deneyimlerin çeşitliliğini incelemesine izin verdiğini düşünmek önemlidir.

Tartışma: (6 dakika) Öğrencilere mimari kalıntılardan, geçmişte yaşayan insanlar hakkında neler öğrenebileceğimizi sorun (Olası yanıtlar: zenginlik, yerleşim yerinin büyüklüğü, doğayla ilişki, din). Saha çalışması sırasında, senaryolarına dahil edebilecekleri kanıtları toplamak için Peristerona'nın yerel ve dini mimarisini inceleyeceklerini açıklayın.

Podcast oluşturma: (5 dakika) Öğrencilerden bölüme neyin dahil edilmesi gerektiğine karar vermelerini, bölümü nasıl gençlerin ilgisini çekecek şekilde oluşturabileceklerini ve zenginleştirebileceklerini sorun. Grup içinde roller vermeleri gerekecek, böylece her ekip üyesinin araştırma aşamasında yapması gereken net görevler bulunmaktadır.

Araştırma: (17 dakika) Gruplardan senaryolarını yazmaya hazırlık olarak araştırma yapmalarını isteyin. Peristerona ve halkı hakkında internet erişimi veya basılı materyal sağlayabilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Ana noktaları tekrar edin ve dersi bitirin.

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

Geziye Aziz Varnavas ve Ilarion Kilisesi'nden başlayarak, yakınlardaki kiliseyi ve evleri inceleyerek yakın çevrede yürümeye devam edin. Daha sonra yokuş yukarı ilerleyerek camiyi ve çevresini gezin. Öğrencilere kilise ve camideki gözlemlerinde yardımcı olması için **K15.10**'u verin. (1. ve 2. Ciltlerin 0 Bölümünden) birçok sayfa, Peristerona mimarisini incelemelerine yardımcı olacaktır. Öğrencileri, gözlemlerini kaydetmek için not almaya, açıklamalı çizimler yapmaya ve fotoğraf çekmeye teşvik edin. Gezi alanında mimari kalıntılara ve çevre manzarasına bağlı olarak, insanların geçmişteki yaşamlarıyla ilgili gözlemleri hakkında gezi yerinde bir tartışma başlatmak isteyebilirsiniz. Öğrencilerinize, orada yaşayan insanların evlerinin yakınında ziyaretçi olduklarını ve dini ibadet yerlerine saygı gösterilmesi gerektiğini bir kez daha hatırlatın.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler senaryo taslaklarını veya kayıtlarını hazırlarlar. Çalışmalarını sunmak ve akran değerlendirmesi yapmak için onlara zaman tanıyın.

Güzel Bir Puldan daha mı fazlası? Peristerona'nın Öyküsünü Görsellerle Anlatma

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Kronoloji, Kaynakların Kullanımı, Değişim ve Süreklilik
Coğrafya: Konum Duyusu, Kültürel Miras Yönetimi, Turizm

Senaryo: Peristerona Toplum Konseyi, köyün imajını geliştirmek, genç nüfus ve alternatif turizmi köye çekmek amacıyla Peristerona'nın medyada nasıl temsil edildiğini araştırıyor. Proje, köyü ve tarihini herkese tanıtmak için bir Instagram kampanyası ile başlayacak. Köyü birçok başka görsel ile birlikte simgeleyen tarihi pul da, köy ve köy halkı hakkında daha kapsamlı ve insan odaklı bir bakış açısı sağlamak için bu kampanyanın bir parçası olacak.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrenciler, Peristerona'yı bir yerleşim yeri olarak tanımak için biri sınıfta diğeri de sahada olmak üzere iki çalışma yapacaklar. Öğrencilerin Peristerona'yı bir iş ve yaşam merkezi olarak adil bir şekilde temsil etmek için zaman içinde Peristerona ve halkının hikayesini ne tür görüntülerin anlatabileceğine dair örnekler sağlamaları gerekecek. İnsanların anlattığı öykülerden, tarihi binalara ve köy ile toplumun giderek değişen doğasına kadar, yerli halkın ve köyü ziyaret edenlerin Peristerona'nın özgün ve karmaşık karakterini anlamalarına yardımcı olabilecek birçok konu bulunmaktadır. Bu aynı zamanda, tarihi ve coğrafi anlatıların anlaşılmasına, tarihi pulun gösterdiği basit anlatıya meydan okumaya ve köyün geçmişteki karmaşıklığını ortaya çıkarmaya olanak sağlayacaktır.

Köyü ziyaret ederek Instagram kampanyasının içeriğine karar vermek için hangi kriterlerin kullanılabileceğini düşünün.

Öğrencilerin edineceği beceriler:
- alan ve tarihi özellikleri hakkında bir anlayış geliştirmek;
- görsellerin fikirleri nasıl ifade edebileceğini ve nasıl anlatı oluşturulabileceğini düşünmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın: (5 dakika) Peristerona'yı gösteren damga pulunun bulunduğu **K15.9**'u öğrencilere köyün adını veya köy hakkında başka herhangi bir bilgi vermeden gösterin. Burasının nasıl bir yer olduğunu, pulun üzerindeki resmin burda yaşayan insanlar hakkında ne anlattığını, nasıl temsil edildiğini ve sunulduğunu sorun. Ne tür yorumlar yaptıklarını görün ve ardından madeni paraların, banknotların ve pulların bir insan grubu veya yer hakkında belirli bir anlatı sunmak için nasıl idealize edilerek sergilenen bir mesaj verebileceğini tartışın.

Öğrenme çıktılarını açıklayın: (2 dakika) Öğrencilerden Peristerona'nın ve orada yaşayan bazı insanların tarihini öğrenmeleri istenecek ve yerleşim yerinin hikayesini idealize edilmiş bir anlatı yerine 'gerçek' bir şekilde anlatmak için Instagram kampanyaları için kriterler oluşturacaklar.

Arka plan bilgi: (10 dakika) **K15.1**'deki bilgileri kullanarak, Peristerona'yı tanıtıcı kısa bir sunum yapın. Köyün temel özelliklerine, neden geliştiğine (karma köy, su temini, tarım arazisi, tarım işleri) ve zaman içinde nasıl değiştiğine odaklanın. Öğrencilere **K15.6**'yı vererek Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişkilerden bahsedip onlardan soruları tamamlamalarını isteyin. Öğrencileri damga puluna bir kez daha bakmaya davet edin ve şu soruyu sorun: Dikkate alınmayan konu neydi? Yerleşim yeriyle ilgili puldaki basit anlatımın ötesine nasıl götürebiliriz?

Aktivite: (15 dakika) Öğrencilerden **K15.9**'deki kaynakları okumalarını ve soruları tamamlamalarını isteyin. Kaynaklar, Peristerona'yı tasvir eden pulun yanı sıra Kıbrıs'ın sömürge makamları tarafından nasıl yansıtıldığı hakkında daha derinlemesine bilgi verir. Pulları ve çağdaş kitle iletişim araçları bir yer için belirli bir görsel veya anlatı oluşturur. Öğrencileri bu ikisi arasında karşılaştırma yapmaya teşvik edebilirsiniz.

Evde öğrenme: (5 dakika) Peristerona'nın internette nasıl sunulduğunu incelemek için (yerel yönetimlerin web siteleri, sosyal medya, makaleler), çevrimiçi kaynaklar veya basılı kaynaklarla araştırma yapmalarını ve araştırmalarını yaparken normalde kullanılan görsellerin özelliklerine ve içeriğine dikkat etmelerini de isteyin. Geçmişte belirli yerlerin veya olayların nasıl kullanıldığına karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmeleri ve bir şeylerin eksik olup olmadığını belirlemeleri için onları teşvik edin. Onlardan araştırmalarını genişleterek, yakınlarındaki veya tüm Kıbrıs'taki diğer köylerimize de bakmalarını isteyebilirsiniz.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Tartışılan konuları gözden geçirin ve bir sonraki derste kampanyaları üzerinde çalışmaya başlayacaklarını açıklayın.

2. Ders

Sınıfı karşılayın (2 dakika)

Tartışma: (10 dakika) Öğrencilerden evde yaptıkları ödevle ilgili olarak neler bulduklarını detaylandırmalarını isteyin. Peristerona'nın çevrimiçi görüntülerinde eksik olan bir şey var mı? Köyü anlatmak için Instagram kampanyasına neler dahil edilebilir? Ulaşmak istedikleri kitleyi ve kampanya için fotoğraf seçimi için belirlenecek kriterleri düşünmeye teşvik edin.

Araştırma: (25 dakika) Bölge ve insanları hakkında daha fazla bilgi edinmek için öğrencilere şu kaynakları verin:

- **K15.7** ve **K15.8**, Peristerona'lı bazı kişiler hakkında bilgi içerir. Öğrencilerin daha fazla kişinin yaşam öyküsüne ulaşmalarını istiyorsanız, web sitesinde sağlanan ekstra materyali kullanabilirsiniz.
- **K15.10**, Aziz Varnavas ve Ilarionas kilisesi ve camisi hakkında daha fazla bilgi sağlar. Öğrencilerden bu iki alanı daha etraflıca ve gelişmiş bir şekilde temsil eden bir görsel anlatı oluşturarak nasıl sunabileceklerini düşünmelerini isteyin. Peristerona pul üzerinde nasıl gösteriliyor? Bu, tarih kayıtlarında öne sürülen anlatılarla uyuşuyor mu? Peristerona'nın hikayesi gerçekten anlatılıyor mu?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Öğrencilerin araştırmaları sonucunda elde ettikleri bulguları gözden geçirin ve Peristerona'ya yapılacak alan çalışma gezisinde neler yapılacağını açıklayın.

Gezi Yerinde Ders (120 dakika)

Öğrencilere **K15.10** ve 1. ve 2. Cilt'ten Bölüm 0 'dan sayfalar verin. Bu kaynaklar kendilerine Peristerona'da zaman içinde gerçekleşen insan yapımı değişim ve süreklilik öğeleri ile köydeki insan yerleşimini gözlemlemelerine ve not etmelerine yardımcı olacaktır. Instagram kampanyaları için insan ve köy görüntüleri almaları ve gözlemlerini not etmeleri gerekecektir. Öğrencilerin kameralar, eskiz defterleri, defterler ve renkli kalemler veya keçeli kalemler gibi uygun materyalleri aldıklarından emin olun. Yollarının üzerinde bulunan meskun alanların, iş yerlerinin ve dini mekanların huzurunu kaçıracak davranışlardan uzak durmaları gerektiğini söyleyin.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Daha fazla araştırma yapmak, Instagram için materyal hazırlamak ve değerlendirme yapmak için öğrencilere süre tanıyın. Çalışmalarının nasıl sunulacağı konusunda sınıfla anlaşın. Fotoğraflarını duvara asmalarını isteyebilir veya seçilen görselleri seçilme nedenleriyle birlikte açıklayıcı bir Power Point sunumu hazırlamalarını isteyebilirsiniz.

Peristerona'da yaşam

A1

Peristerona, bölgedeki en zengin köylerden biriydi. Her iki toplumun kendisine ait kahvehanesi, restoranları ve diğer işletmeleri bulunmaktaydı ancak kendileriyle görüşme yaptığımız kişiler her iki toplumdan da köylülerin tüm işletmeleri kullandığını bize anlattılar. Köyün en değerli toprakları ve köydeki tarım makinaları Kıbrıslı Türklere aitti. İdari yetki eşit olarak paylaşılmıştı: 1960'tan sonra köyün iki muhtarı ve her iki toplumlu personeli olan bir polis merkezi vardı. Nehrin kullanımı ve sulama işleri yine iki toplumlu bir komite tarafından yürütülmekteydi.

Hane halkları yan yana yaşıyordu ve Beyli (2010) ve Philippou'nun (2010) araştırması, İngiliz döneminde köylülerin her gün birbirleriyle karışıp görüştüğünü söylüyor. Çiftliklerde Kıbrıslı Rumlar işçi, Kıbrıslı Türkler işveren olmak üzere birlikte çalışırdı. Düğünlerde, dini bayramlarda ve diğer etkinliklerde iki toplumdan insanlar birbirleriyle sosyalleşirlerdi. Erkekler birlikte sosyalleşirken, kadınlar çoğunlukla evde kalır, tarlalarda çalışır ve çocuklara bakardı.

Yapılan röportajlar EOKA'nın, Peristerona'lı Kıbrıslı Türklerin anılarında güçlü bir şekilde yer aldığını gösterir ve bu Kıbrıslı Türklerin yerli Kıbrıslı Rumlara duydukları bir güvensizlik olarak değil, yabancılara karşı bir korkuları olduğunu gösterir. 1963'ten sonra şiddet olayları ve Kıbrıslı Türklere yönelik sistematik taciz, kitlesel göçlere ve mallarının yağmalanmasına yol açmıştır. Komşular ve eski arkadaşlar birbirlerinden selamlaşmaktan vazgeçmişlerdi ve etrafta daha fazla yabancı görülmekteydi. Geceleri sıklıkla silah sesleri duyuluyordu ve hayvanlar çalınıyordu.

Kıbrıslı Rum köylülerle yapılan görüşmelerde, meydana gelen şiddet olaylarında yabancıların oynadığı role vurgu yapıldı ve ayrıca İngiliz, TMT, EOKA ve Kıbrıs Rum makamları suçlandı. Görüşme yapılan kişilerden biri, yabancıların köyde yaşayan Kıbrıslı Türkleri öldürmeleri için yerli halka baskı yapmaya çalıştığını, ancak yerli halkın bunu reddettiğini iddia etmiştir.

Beyli, Z., 2010. *Turkish Cypriot Oral History of the villages Aphania, Peristerona and Mora* [Afanya, Peristerona ve Mora köylerinin Kıbrıslı Türk Sözlü Tarihi] (Yayınlanmamış Araştırma Raporu), Lefkoşa: AHDR; ve Philippou, G., 2010. *Greek Cypriot Oral History of the villages Peristerona and Potami* [Peristerona ve Potami Kıbrıslı Rum Sözlü Tarihi] (Yayınlanmamış Araştırma Raporu). Lefkoşa: AHDR.; AHDR, 2011. *Formerly Mixed Villages in Cyprus: Representations of the Past, Present and Future* [*Kıbrıs'ta Eski Karma Köyler: Geçmişin, Bugünün ve Geleceğin Temsilleri*]. Lefkoşa: UNDP-ACT'den uyarlanmıştır.

A2. Kıbrıslı Türk Nüfusun Yerinden Edilmesi

"Peristerona ile ilgili olarak kaydedilen ilk çatışma sonucu yerinden edilme Ocak 1964'te gerçekleşti […] Peristerona'da yaşayan Kıbrıslı Türklerin neredeyse tamamı iki Kıbrıslı Türk polisin öldürülmesinin ardından 1964 yılının Şubat ayında Peristerona'dan kaçtı. […] köyü yaklaşık 500 kişi terk etti. Bazıları 1968'de geri döndü, ancak Richard Patrick tarafından tutulan kayıtlar, 1971 yılında köyde sadece 23 Kıbrıslı Türk'ün olduğunu göstermektedir. 1974 yılında, 1968'de Peristerona'ya yerleşen tüm Kıbrıslı Türkler, köylülerinden iki kişinin Rum birlikleri tarafından öldürülmesinin ardından adanın kuzeyine gitmek için köyü terk ettiler. Köylüler şu anda Kıbrıs'ın kuzeyinde dağınık bir vaziyette yaşıyorlar."

Kaynak: PRIO Cyprus, 2011. *Routes of Displacement and Resettlement* [Yerinden Edilme ve Tekrar Yerleşim Güzergahları]. Erişim < http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=728>.

Sorular

1. İki kaynak birbiriyle ne ölçüde uyuşuyor?
2. Burada gelişen olaylarla ilgili çeşitli iddiaları sınamak için herhangi bir yöntem önerisinde bulunabilir misiniz?

15.7
Peristerona Halkı I

B1

Kountouroushis'li Gristinou, 1912'de Orunda'da doğdu. Ebeveynleri Giannis ve Eleni Kountouroushi'nin dört oğlu vardı ve Christina ailenin ikinci en büyük çocuğuydu. Okula sadece altı ay devam edebilmişti ve daha sonra erkek kardeşine bakmak için evde kalmak zorunda bırakılmıştı. 7-8 yaşlarındayken bütün öküz sürüsünü su içmeye götürürdü. Oğlu Michalakis, "O zamanlar ebeveynler çocuklarından fayda sağlarlardı. Onlar için çocuklar sadece iş gören ellerdi". Annesi genç yaşta evlenmişti ve Orunda'da aileye su taşıyarak zor bir yaşam sürüyordu, bu yüzden Christina'nın 20 yaşına kadar evlenmesini istemiyordu ve kocasının da evinin yakınında su bulunan bir Peristerona erkeği olması konusunda ısrarcı olmuştu. Christina, 20 yaşına geldiğinde Peristeronalı Sofiani'lerden Giannis ile nişanlandı ve 22 yaşında evlendi. Köyün hemen dışında bulunan bir tarlayı da çeyiz olarak sunmuştu. Michalakis, annesinin ince dantel işlerini ve Kıbrıs'ın geleneksel erkek giysisi olan vraka (dizlik veya potur) diktiğini hatırlıyor. Ailenin hayvanlarına da bakardı, keçileri sağardı, tarlada çalışırdı, ev işlerini yapardı ve çocuklarını da büyüttü. Hıristiyan ve Müslüman komşularıyla iyi ilişkiler kurmuştu ve Michalakis annesinin bir keresinde Müslüman bir komşusuna oğlunun sünnet töreninde fesine asması için 'grousa'sını (altın kolyeler) ödünç verdiğini hatırlıyor. Karşılığında büyük bir tencere enginar ve lokumla geri dönmüşlerdi. Kızı Elli, annesinin adını yazamasa da sayılarla arasının çok iyi olduğunu ve özellikle arazi alırken kocasıyla iş hakkında kararlar aldığını söylüyor. İnsanlar ona her zaman kocasının soyadı yerine babasının soyadıyla hitap ederdi.

Georgia Nicolaou ve Evie Grouta tarafından MIchalakis Polydrou ve Elli Giorgoudi ile Mart 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B2. 1933 yılı dolaylarında Christina Kountouroushi

Kaynak: Michalakis Polydorou ve Elli Giorgoudi Arşivi

B3. Şair Neşe Yaşın'ın ailesi

"O zamanlar ailemiz diğerlerinden biraz farklıydı. Dedem, Salih Zeki, 1902 doğumludur. Hep Oxford'da okumak istediği için kendisine "akıllı" anlamına gelen "zeki" lakabını takmışlardı. Amcası, babası daha önce vefat ettiğinden, birinin meyve bahçeleriyle ilgilenmesi gerektiğini söyleyerek onun uzağa gitmesini istemiyordu. Kendi kendine dil öğreniyordu. Sürekli kitap okurdu ve takım elbise giyerdi. Takım elbiseli bir çiftçiydi! İngilizce ve Yunanca öğrenirdi ve Rumca gazeteleri Kıbrıslı Rum köylülerin bile Yunanca okuyamadığı bir zamanda okuyabiliyordu. Sıcak su üreten el yapımı bir kuyuya sahip olan ilk kişidir ve bu sıcak suları satardı. Ayrıca, bir otobüsü vardı ve birçok Kıbrıslı Rum bana düğünleri için otobüsü onlara ödünç verdiğini anlattı. Büyükannem ve büyükbabam çocuklarının eğitim almasını isterlerdi ve bu nedenle annem ve amcamın uygun bir eğitim almaları için Lefkoşa'da bir ev kiraladılar. Daha sonra annemi yemek pişirmeyi, dikiş dikmeyi öğrenmesi ve beslenme okuması için Ankara'ya bir kız okuluna gönderdiler. Annem köy kızlarına öğretmenlik yaparak, onlara yemek yapmayı ve dikiş dikmeyi öğretmiştir. Annem ve amcam tarlada çalışmak ya da ev işi yapmak zorunda kalmamışlardı çünkü dedem bu işler için başkalarını işe alıp onları ödeyebiliyordu. Büyükannem hiç çalışmadı. Köy biraz muhafazakar olduğu için kadınlar genellikle evdeydi. Çarşaflarını en son çıkaran Kıbrıslı Türkler Peristerona'lı olanlardı. Diğer büyükannem (babamın annesi) dedemden boşanmış ve Kıbrıs'ta boşanmış bir kadın olarak yaşamak istemediğini söyleyerek İstanbul'a taşınmak için bir bahane bulmuştu".

Evie Grouta ve Kemal Aşık tarafından Neşe Yaşın ile Mayıs 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

B4. 1962 yılından bir aile fotoğrafı

Kaynak: Neşe Yaşın Arşivi

Peristerona Halkı - II

C1. Michael Membre ve Bernardo Benedetti

1509 yılı civarında Kıbrıs'ta doğan Michael (veya Michiel) Membre, 16. yüzyılda Venedikliler için en önemli Doğu dilleri çevirmenlerinden biriydi. Peristerona derebeyi Bernardo Benedetti ile akrabaydı. Genç bir adam olarak Membré, Benedetti'nin ticari temsilcisi olarak Anadolu'nun Osmanlı Bölgesi'ne ve Suriye'ye seyahat etmiş ve daha sonra Venedik Cumhuriyeti için çalışan bir tercüman olmuştur. 1525'te Benedetti'nin tavsiyesi üzerine Membré'ye, İran Şahı ile Osmanlı hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'a karşı bir ittifak oluşturma görevi verilmişti. Daha sonra, bu görevi hakkındaki deneyimlerini *'Pers'e Yolculuk'* kitabında dile getirmiştir. Bernardo Benedetti, 1625'te Peristerona'da mülk ve tımar arazileri satın almıştır. Benedetti ailesi, zengin ve nüfuza sahip önemli soylu bir aileydi ve Benedetti bu ailenin bir üyesiydi. Aynı ailenin başka üyeleri de Kıbrıs genelinde hatırı sayılır büyüklükte mülk sahibiydiler ve önemli Kıbrıslı ve Venedikli aileler ile evlenme yoluyla siyasi ve ticari bağlantılar bağlar kurmuşlardır.

Patapiou, N., 2019. Η κυπριακή οικογένεια Benedetti [Kıbrıslı Benedetti ailesi] *Parathyro Politis.*
Erişim: <https://parathyro.politis.com.cy/2019/10/i-kypriaki-oikogeneia-benedetti/>.'dan uyarlanmıştır.

C2. Şerif Aliler ve Aytotoro'lu işçiler

"Tilliryalılar" (Dillirgalılar) genellikle Peristerona'da mevsimlik işçi olarak çalışırlardı. Toplumlararası şiddetin başladığı 1963 yılına kadar yılda 10 ay kadar bu şekilde çalışmaya devam ettiler. Düşük ücret alırlardı ve günlük yemek hakları vardı. Bu işçiler genellikle fakir, okuma yazması olmayan ve güçlü bir aksanla Yunanca konuşan Müslümanlardı. Bazıları Medrese'de[23] kalacak bir yer kiralarlardı. Çocukları Kıbrıs Türk okulunda okurdu ama öğretmenler onlarla yeterince ilgilenmezlerdi [...] Şerif Alis adında bir Dillirga'lı tanıyordum, Lefkoşa'ya toprak ve gübre satardı ve Dillirga'dan genç bir kadın olan Meryem ile evlendi. Sorunlar başlayınca, güvenlik nedeniyle başka birçok Kıbrıslı Türk'le birlikte Katokopya'ya taşındılar. Yer değiştirmeden sonra, çoğu Dillirga'lı olmayan kişilerle evlendi. Günümüzde birisinin, bir kişinin daha düşük statüde olduğunu gösteren, *Dillirga'nın oğlu* tabiri kullanılarak tanıştırıldığını duyabilirsiniz."

Evie Grouta ve Georgia Nicolaou tarafından MIchalakis Polydrou ve Elli Giorgoudi ile Mart 2021'de gerçekleştirilen röportaj.

C3. Mehmet Kurdaş (1924-2010)

Son kırk yıldan beri, Madonna, Nicole Kidman, İngiltere Prensesi Diana, Emma Thomson gibi şöhretler, Peristeronalı bir adamın yaptığı ayakkabıları giymektedir: Mehmet Kurdaş. 1924 doğumlu Mehmet Kurdaş, ayakkabıcılığa önce köyünde başladı ve daha sonra amcasının Lefkoşa'daki atölyesinde devam etti. 1952 yılında aşık olduğu kızla evlenmesine izin verilmediği için Avustralya'ya göç etmeye karar verdi ve ilk önce Londra'ya gitti. Orada tanıştığı bir İsviçreli hemşireye aşık olunca, Avustralya macerasından vazgeçerek Londra'da kalmaya karar verdi ve tek odalı dairesinde ayakkabı yapmaya başladı. Kullanılmış ayakkabıları alır, parçalara ayırır, onları geri dönüştürerek yeni ayakkabılar yaparmış. 1954 yılına gelindiğinde aktris Gina Lollobrigida'nın adından esinlenerek 'Gina' markasıyla ilk atölyesini açmış. Oğulları Altan, Attila ve Aydın'ın da babalarının şirketine katılmalarından sonra ilk lüks moda mağazası 1991 yılında Londra Chelsea'de açıldı ve bunu Los Angeles, ABD, Dubai ve Katar'da seçkin ürünlerin satıldığı şubeler izledi.

Hatay, M., 2019. Ünlülerin ayağında Kıbrıslı Türk Markası *Haber Kıbrıs*.
Erişim: <https://haberkibris.com/unlulerin-ayaginda-kibrisli-turk-markasi-2019-04-28.html>.

Sorular

1. Kişilik özellikleri ve yerel durumun göçe yol açabileceğini biliyoruz. Büyük değişiklikleri tek bir nedene bağlamak, olayı ne ölçüde basitleştirir?
2. Göçe neden olan faktörler Venedik döneminden çağımıza kadar değişiklik gösterdi mi?

23. Medrese: Müslüman toplumu için okul.

15.9
Peristerona Damga Pulu

Bir pul, madeni para veya banknot neden önemlidir? Pullar ve banknotlar, güçlü bir mesaj ve anlam taşıyan görsel eserler olabilir ancak çoğu zaman tarihi kaynaklar olarak değerleri göz ardı edilir. Genellikle bir kimlik ifadesi veya kültürel miras hakkında mesajlar içeren semboller olarak kullanılsa da, çoğunlukla propaganda amaçlı kullanılırlar.

D1

Kıbrıs posta idaresi 12 Temmuz 1878 yılında İngilizler tarafından kurulmuştur. Üzerinde 'Kıbrıs' yazan ilk posta pulu 1 Nisan 1880'de basılmıştır. 1928 yılında İngiliz idaresinin ellinci yıldönümü nedeniyle Kıbrıs'tan çeşitli manzaralar gösteren, farklı değerlerde bir seri pul basılmıştır. Aralık 1934'te Kıbrıs'ta tarihsel simgeye sahip olan yapıları sergileyen on bir puldan oluşan bir pul seti basılmış ve bu set 1952 yılında II. Elizabeth'in tahta çıkması nedeniyle yeniden basılmıştır.

Andreou, S., 2017. *Cultivating official culture through visual communication: stamp design in the republic of Cyprus, perceptions of citizens and ideology.* PhD [Görsel iletişim yoluyla resmi kültürü geliştirmek: Kıbrıs Cumhuriyet'inde pul tasarımı, yurttaş algıları ve ideoloji. Doktora Tezi]. Cyprus University of Technology. Erişim: <https://ktisis.cut.ac.cy/handle/10488/10740>'den uyarlanmıştır.

D2. Kıbrıs'ta sömürge simgeleri

İngiliz sömürge yetkilileri, sömürgecilik projesinin bir misyonu olarak, "yalnızca geleneksel değerlere ve güzel manzaralara sahip antik kökenli bir yer değil, aynı zamanda evcilleştirilmeyi ve ekilmeyi bekleyen vahşi ve verimli bir toprağa sahip" bir Kıbrıs imajı yaratmak için yoğun bir çaba harcamışlardır. Adanın tarihinin belirli bölümlerinin yeniden kurgulanması seçici bir yaklaşımla yapıldı. "20. yüzyılın başından II. Dünya Savaşı'na kadar, Kıbrıs'ın klasik dönemlerine ilişkin göndermeler, Kıbrıs'ı II. Dünya Savaşı'ndan sonraki bağımsızlık ve Yunanistan ile yeniden birleşme hareketinin ilk başladığı ve neo-klasik göndermelerin orta çağ dönemine ait göndermelerin yerini aldığı döneme denk gelen eski görkemli tarihiyle yeniden bağlamak amacıyla, kamuya ait binalarda sömürgeleştirmenin rolünü yüceltmek amacıyla kullanılmaya başladı" (Pyla ve Phokaides, 2009).

Daskalaki, G., 2017. 'Aphrodite's Realm': Representations of Tourist Landscapes in Postcolonial Cyprus as Symbols of Modernization. ['Afrodit'in Ülkesi': Modernleşmenin Simgesi Olarak Sömürge Sonrası Kıbrıs'ta Turist Manzaralarının Temsilleri.] *Architectural Histories*, 5(1):8, pp. 1–34. Erişim <https://doi.org/10.5334/ah.198>'dan uyarlanmıştır.

D3. Kral V. George Pulu, 1934

Kaynak: Kıbrıs Posta Müzesi

D4. Puldaki bilgi

3/4 Kuruş - Peristerona Kilisesi.

"Peristerona, nüfusu hem Kıbrıslı Rum hem de Kıbrıslı Türklerden oluşan Lefkoşa yakınlarında bir köy. "Peristerona Kilisesi", Aziz Barnabas ve Hilarion Kilisesi ile yakındaki Peristerona Camii'nden oluşmaktadır. Bu Kıbrıs pulu, Kıbrıs Rum ve Türk halklarının barış içinde bir arada yaşamasını sembolize etmeyi amaçlamaktadır."

Kaynak: Stamp Collecting World [Pul koleksiyon Dünyası], n.d. Erişim: <https://www.stamp-collecting-world.com/cyprusstamps_1928.html>.

Sorular

1. Sizce neden Peristerona sömürge dönemi pullarında temsil edilen yerlerden biri olarak seçildi?
2. D4 kaynağının tanımına katılıyor musunuz?

Peristerona'da Din

E1. Aziz Varvavas ve Ilarionas Kilisesi – Tanımı

Kilise, Peristerona'da nehirin batı kıyısında yer almaktadır ve bir Yunan Ortodoks Haçı şeklindedir. Kıbrıs'ta yalnızca iki adet bulunan beş kubbeli kiliseden biridir. Binanın en eski bölümlerinin tarihi 11. yüzyılın sonları ile 12. yüzyılın başlarına dayanır ancak muhtemelen daha önce burada olan bir kilisenin yerine yapılmıştır. 1959'daki yenileme çalışmaları sırasında, Eski Eserler Dairesi, kilise apsisinde (kavisli uçta) yükselen sıralar halinde din adamları için yapılmış yarım daire şeklinde bir oturma alanı ve kilisenin ortasındaki sahanlık alan ile ayinlerin yapıldığı bölmeyi ayırmak için kullanılan erken bir templon bölmesinin tabanının keşfedildiğini bildirdi. Bazı iç duvar resimleri ve sunak kapıları 15. veya 16. yüzyıllardan kalmadır. Kilisenin çoğu bölümünde iyileştirmeler, farklı noktalarda onarım ve eklemeler yapılmıştır. Çan kulesi, 19. yüzyılda yeni kullanılmış taş unsurlar da dahil edilerek inşa edilmiştir. Dış dehlizler veya giriş sündürmesinin tamiri çağımızda yapılmıştır. Orta hol ile sunağın yanındaki kutsal alanı ayıran Orta-Bizans zamanına ait bariyer kalıntıları, sündürmede gösterimde bulunmaktadır.

Department of Antiquities, n.d, *Church of Agios Varnavas and Ilarionas, Peristerona [Agios Barnabas ve Hilarion Kilisesi].* Erişim: <http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/All/DC5D604B31A7BBE9C2257199003267CF?OpenDocument>.'dan uyarlanmıştır

E2. Aziz Barnabas ve Hilarion Kilisesi

Kaynak: AHDR, 2020

E3. Synthronon (kilise apsisinde kavisli uç yükselen sıralar halinde yer alan din görevlilerinin oturma yeri

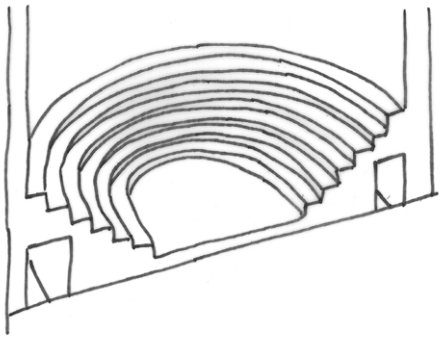

E4. Peristerona Camii– Alan hakkında bilgi

Cami, büyük olasılıkla 19. yüzyılın başlarına veya daha öncesine ait işlenmiş taştan yapılmış, daha uzun dikdörtgen bir bina ve ana yol boyunca uzanan daha yeni tek katlı bir medrese (okul) bölümünden oluşur. 1238 (Hicri) 1832/33 tarihli bir tarih levhası muhtemelen daha eski, daha basit bir binaya atıfta bulunuyor olabilir. Bu camiyi diğerlerinden ayıran iki önemli özellik vardır. Birincisi caminin iki şerefeli bir minaresi olması, ikincisi ise nefin üzerinde pencereli bir bölümün bulunmasıdır. Bu pencereler gotik tarzın tipik bir örneğidir. Eski cami hem cami imamı hem de okul müdürü olarak görev yapan Osman Ragıp Bey tarafından restore edilmiştir.

Peristerona Camii dönemin en büyük camisiydi ve çevre köylerden Cuma namazı için gelenlerin toplandığı bir yer olduğu düşünülmektedir.

Bağışkan, T., 2005. *Kıbrıs'ta Osmanlı – Türk Eserler*. Lefkoşa: Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını'ndan uyarlanmıştır.

E5. Peristerona Camii

Kaynak: AHDR, 2021.

Sorular

1. Kaynaklar Peristerona'nın geçmişteki önemi hakkında nelere işaret ediyor?
2. Mimari kalıntıları incelerken dini uygulamaları anlamada karşılaştığımız sınırlamalar nelerdir?

BÖLÜM 16 Salamis

16.1 Öğretmenler Notları

Bölgeye ulaşım

Adanın doğu kıyısında ve Mağusa'nın yaklaşık 12 km dışında bulunan Salamis antik kentini ziyaret edeceksiniz. Şehrin kuzey çıkışından Karpaz'a doğru ilerlediğinizde, üç dönel kavşak göreceksiniz. Üçüncü kavşaktan sağa dönün ve deniz kenarına gelene kadar bu yol üzerinde dümdüz devam edin. Sol tarafta bir otopark olacak. Sağa döndüğünüz zaman Salamis antik kentine ait arazinin girişini göreceksiniz.

Alan hakkında

Salamis antik kenti, Kıbrıs'ın en önemli arkeolojik alanlarından birisidir. Mağusa'ya yakın olan antik kent, adanın doğu kıyısında bulunur. Efsaneye göre şehir, Truva savaşına ait bir figür olan Teucer (Tefkros) tarafından inşa edilir ve yaklaşık 2000 yıl boyunca Kıbrıs'taki krallıkların önemli bir parçası haline gelir (Keshishian, 1970). Antik çağda iki büyük deprem, kenti önemli ölçüde etkilemiş ve Bizans İmparatoru II. Constantius'un emriyle kent daha küçük ölçekte yeniden inşa edilmiş ve 7. yüzyıldaki Arap akınlarına kadar varlığını sürdürerek Constantia adını almıştır. Kentin yakınında bulunan Mağusa, Orta Çağ'da Salamis'in önemini gölgeye düşürdü ve Salamis'ten alınan taşlar Mağusa'da inşa edilen binalarda ve şehir surlarının yapımında kullanıldı (Keshishian, 1970). Alandaki kazılar, İngiliz yönetimi ile Konsolos Luigi Palma di Cesnola, kardeşi Alexander Palma di Cesnola, Kitchener, Hake, Ohnefalsch-Richter, Munro ve Tubbs gibi kişilerle alanda kazılar başladı (Özgünel, 2009). Karageorghis ve ekibi, daha önceki kazılarda bulunan heykellere ait eksik parçalarla birlikte mermer heykellerin de ortaya çıkarıldığı önemli kazılar yapmışlardır (Keshishian, 1970). Spor alanı olarak kullanılan Gymnasium, alan içinde bulunan önemli bir yapıdır. Bu alanın etrafı depremlerden sonra yer altında kalan ve 1955'te yeniden dikilen sütunlarla çevrelenmiştir. Gymnasium'un yanında, geçmişte Salamis'te kullanılan merkezi ısıtma sisteminin olduğunu gösteren hava kanalları ve ocakların yer aldığı çok koridorlu bir kompleks var. Bir diğer önemli yapı ise, kültürel ve sanatsal etkinlikler için kullanılan amfitiyatrodur. Tiyatronun kültürel ve sanatsal etkinlikler için kullanılmasını sürdürmek için, bu mekanın tamamına yakını restore edilmiştir (Dreghorn, n.d.). Tiyatro, İki Toplumlu Kültür Teknik Komitesi himayelerinde Antigone ve Hippolytus'un tiyatro gösterilerine ev sahipliği yapmıştır. Sütunlu cadde, balık pazarı, Roma Hamamları ve su rezervuarı Salamis arkeolojik alanı içindeki diğer önemli yapılar arasında sayılabilir. Salamis'ten çıkarılan tarihi objeler Metropolitan Sanat Müzesi, British Museum ve Avrupa'daki diğer müzeler de dahil olmak üzere dünyanın önde gelen birçok müzesinde sergilenmektedir (Karageorghis, n.d.).

Daha fazla bilgi için kaynaklar

- Cesnola, L. P., 1877. *Cyprus: its ancient cities, tombs, and temples: a narrative of researches and excavations during ten years' residence as American consul in that island* [Kıbrıs: antik kentleri, mezarları ve tapınakları: Amerikan konsolosu olarak o adada on yıllık ikamet sırasında yapılan araştırma ve kazıların anlatısı]. Londra: John Murray.
- Karageorghis, V., n.d. Collections of Cypriot Antiquities in Foreign Museums in *Kyprios Character. History, Archaeology & Numismatics of Ancient Cyprus* [Yabancı Müzelerdeki Kıbrıs Karakterindeki Kıbrıs Eski Eserleri Koleksiyonları. Tarih, Arkeolojisi ve Eski Kıbrıs Sikkeleri]. Erişim: <http://kyprioscharacter.eie.gr/en/scientific-texts/details/collections-of-cypriote-antiquities/collections-of-cypriote-antiquities-in-foreign-museums>
- Keshishian, K., 1970. *Everybody's Guide to Romantic Cyprus* [Herkes için Romantik Kıbrıs Rehberi]. Lefkoşa: K. Keshishian.
- Dreghorn, W. N.d. *Salamis and Famagusta [Salamis ve Mağusa]*. Erişim: <https://www.stwing.upenn.edu/~durduran/drfm1.html#int>.
- Özgünel, C., 2009. Kıbrıs Salamis Kazılarının Dünü ve Bugünü. *Anadolu* (33), pp. 1-8.

Kanıtlar bize antik Salamis'teki yaşam hakkında neler anlatır?

Hedef Grubu: Ortaokul

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Tarihsel Kanıt, Kültürel Miras Yönetimi, Arkeoloji, Yorumlama

Senaryo: Öğrencilerden, öğrencilerin bir müze koleksiyonu ya da arkeolojik alan hakkında anlayış geliştirmeye yarayan ve görsellerle açıklamalar içeren bir müze çantası oluşturmaları istenmiştir. Salamis için hazırlanacak müze çantası öğrencilerin "Kanıtlar bize antik Salamis'teki yaşam hakkında neler anlatır?" sorusunu yanıtlamalarına yardımcı olacak. Bu nedenle, öğrenciler çantaya ne tür objeler ve bilgiler dahil edeceklerine dair yaratıcı ve seçici olmalıdırlar.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrencilerden, tarih konusunda uzman olmayan öğretmenler için kısa bir bilgilendirme notu yazarak, Salamis müze çantası oluşturmaları istenecektir. Ayrıca, objelerle ilgili kartlar (görsel ve kısa açıklama içermeli) ve detaylı bilgilendirme oluşturacaklar. Seçilen objelerin ilginç, önemli ve altyazılı olmaları gerekmektedir. Öğrenciler birçok tarihi eserin Salamis'ten alınıp yurtdışına götürüldüğünü dikkate almalıdır. Öğrenciler müze çantasına hangi objelerin yerleştirileceğine karar vermek için bölgeyi ziyaret edecekler ve yurtdışındaki müzelerde bulunan eserlere bakacaklar.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- Salamis'in önemi ve tarihsel değeri hakkında bir anlayış geliştirmek;
- alanla ve alanı yorumlamanın erişilebilir yöntemleriyle ilgili anlayış geliştirmek.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (4 dakika) Öğrencilere bir müze çantası (ders sırasında işlenecek) ve eğitim materyalleri hazırlayacaklarını söyleyin. Çantaya görseller ve bilgiler dahil ederek, ilkokul öğrencilerinin antik kentte yaşam hakkında çıkarımlarda bulunabilmesi için bir müze çantası oluşturacaklar. Çantanın içindeki objelerin ilginç, temel soruyla alakalı ve uygun şekilde açıklanmış olması gerekmektedir.

Giriş: (7 dakika) Öğrencileri Salamis alanının doğası hakkında kısaca bilgilendirin ve bölgeye aşina olmaları için onlara **K16.6**'yı verin ve Salamis'in diğer resimlerini gösterin.

Aktivite: (10 dakika) Öğrencilerden Salamis'in tarihi, önemi ve zenginliği hakkında daha fazla bilgi edinmek için **K16.7**'yi okumalarını isteyin. **K16.7**'ye ek olarak, öğrencilere (çevrimiçi veya basılı) kaynaklar kullanıp Salamis'i göstererek, onlara Salamis'teki yaşam ve orada yaşayan insanlar hakkında ne gibi varsayımlarda bulunabileceklerini sorun (Olası yanıtlar: kıyı kenti, kazılardan elde edilen keşifler, zenginlik, sanat/ kültür, spor, çeşitli tesisler).

Tartışma: (16 dakika) Web sitesindeki çevrimiçi materyali kullanarak "müze çantası" kavramını açıklayın. Öğrencileriniz, ne tür şeylerin ilkokul öğrencilerinin Salamis bölgesini anlamalarına ve bölge hakkında doğru ve kapsamlı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olacağını düşünüyorlar? Hedef öğrenci kitlesinin yaş grubunu göz önünde bulundurarak, öğrencilerin hangi eşyaları daha kolay anlayacağını ve bu objelere ne tür bilgilerin eşlik etmesi gerektiğini tartışın (Olası yanıtlar: giysiler, silahlar, madeni paralar, heykeller, eserlerde tasvir edilen kişilerin adı/durumu, objelerin işlevleri, semboller).

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Bugün konuşulanları tekrar edin ve bir sonraki derste müze çantaları üzerinde çalışacaklarını söyleyin. Tarihi bir figür olan Cesnola'yı ve Salamis'te bulunmuş bazı objeleri inceleyeceklerini söyleyin.

2. Ders (öğrencilerinizin internet ve diğer kaynakları kullanarak, ne kadar araştırma yapmasını istediğinize bağlı olarak daha fazla ders de olabilir)

Sınıfı karşılayın: (4 dakika) Öğrencilerin, müze çantalarını nasıl hazırlayacaklarını düşünmek için Salamis ile ilgili kaynakları daha fazla inceleyeceklerini açıklayın. Ayrıca Salamis'te erken Kıbrıs tarihini bütünüyle ve tam olarak anlama ve açıklamanın tarihsel alanın yağmalanmış olması, arkeolojik kazıların günümüz bilimsel standartlarına uygun olarak yapılmaması ve insanların satacak şeyler bulmak için hazine avına çıkması nedeniyle zor olduğunu açıklayın.

Aktivite 1: (8 dakika) **K16.8**'i ve grupla birlikte kullanmak istediğiniz diğer ek çevrimiçi materyalleri okuyun. Cesnola ile ilgili anlatılan bu hikayeye ne gibi bir tepkide bulundular? Belirli eserlerin yerinde olmaması antik Kıbrıs'ı anlama konusunda zorluklara yol açtı mı? (Olası yanıtlar: eksik eserler, ihracat sürecinde zarar gören öğeler, kötü restorasyon)

Aktivite 2: (20 dakika) Şimdi Salamis'te bulunan bazı eserler hakkında daha fazla bilgi edinmek ve bize neler söyleyebileceklerini tartışmak için **K16.9** ve **K16.10**'u okuyun ve çalışın. Bölgeden alınan başka eserlerin neden Kıbrıs yerine dünyadaki başka müzelerde olduğunu araştırın. Tarihi eserlerin çeşitliliğinin, eserlerin farklı yönleri ve ayrıca farklı zaman dilimleri hakkında öğrenme olanakları sağlayabileceğini açıklayın.

Tartışma: (5 dakika) Öğrencilerinize ilkokul öğrencilerinin bu eski yerleşim yerindeki yaşamı anlamalarına en çok hangi objelerin yardımcı olacağı konusundaki düşüncelerini sorun.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (3 dakika) Bugünkü konuları ana hatlarıyla özetleyin ve alana yapılacak gezinin detayları hakkında bilgi verin.

Gezi Yerinde Ders (60 dakika)

Öğrencilere bölgeyi anlamalarına yardımcı olmak için **K16.6** sayfasını verin. Gezi sırasında farklı durakları gezerek buraları inceleme fırsatı bulacaklar. Alanı yorumlamaya çalışırken yaşanabilecek zorlukları öğrencilerinizle tartışın. Elimizde bulunan materyallerle bölgeyi nasıl daha iyi anlarız? Öğrencilerinizin oluşturduğu materyaller, ilkokul öğrencilerinin bölgeyi anlamalarına nasıl yardımcı olacak? Okula döndüklerinde görevleri üzerinde çalışmalarına yardımcı olmak için, alandan hangi görüntüleri veya bilgileri 'yakalamaları' gerekir?

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrenciler, yaratacakları öğrenme kaynaklarının başarı kriterlerini karşıladığından emin olmalıdırlar. Müze Çantası için materyallerini hazırlamaya başlayabilirler. Öğrencilere çalışmalarını değerlendirmeye hazırlamaları için süre veriniz.

Luigi Palma di Cesnola bir kahraman mıydı yoksa kötü karakterli bir kişi miydi?

Hedef Grubu: Lise

K# = Bu bölümden kaynak çalışma kağıdı

Konu Bağlantıları
Tarih: Bireyin Rolü, Etik, Kültürel Miras Yönetimi

Senaryo: Çevrimiçi TED-Ed servisi, 'Tarihe karşı… '[24] dizisinin bir bölümünde Luigi Palma di Cesnola'nın arkeolojik uygulamalar üzerindeki etkisini irdeleyen bir video yapmayı planlamaktadır. Yapım şirketi Cesnola hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla, lise öğrencilerini araştırmacı olarak görevlendirecek ve onlardan TED-Ed de yayınlanacak 'Tarih Cesnola'ya karşı' videosunun senaryosunda kullanılmak üzere Cesnola hakkında bir bilgi formu oluşturmalarını isteyecektir.

Ürün ve Değerlendirme: Öğrencilerden bir bilgi formu oluşturmak için Cesnola'nın yaşamı ve çalışmalarıyla ilgili kaynakları ve kanıtları incelemeleri istenecektir. Bu bilgi notu, TED-Ed ekibi tarafından yapacakları videonun senaryosunu oluşturmak için kullanılacak. Bilgi notu, belirli bir kişi veya konu hakkında bilgi içeren ve radyo ve televizyonda sıklıkla kullanılan kısa bir belgedir.

Öğrencilerin edineceği beceriler:

- geçmişte miras yönetimi hakkında eleştirel analiz becerileri geliştirmek;
- yağmalama ile ilgili modern tartışmalar hakkında bilgi geliştirmek;
- müze giriş kayıtlarını kaynak olarak kullanmak.

Süreç

Gezi Öncesi, Sınıfta Ders (2 x 40 dakika)

1. Ders

Sınıfı karşılayın ve öğrenme çıktılarını açıklayın: (3 dakika) Öğrencilere Luigi Palma di Cesnola ve Kıbrıs'taki ticari faaliyetleri, bilim iddiası ve davranışlarının hakkında uzun vadede varılacak tarihsel yargı hakkında bilgi edineceklerini açıklayın. Öğrencilere görevlerinin ne olduğunu ve ne elde etmeleri gerektiğini açıklayın.

Tartışma: (6 dakika) Cesnola'nın Kıbrıs'ta yaptığı kazılarla tanınan, tarihi bir kişilik olduğunu açıklayın. Bazı kazıları Salamis antik kentinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere Salamis ve Cesnola hakkında ne bildiklerini sorun. Verdikleri yanıtlardan yola çıkarak öğrencilerinizin öğrenmeleri gereken konuları bir liste yaparak belirleyin.

Aktivite 1: (6 dakika) Öğrencilere Cesnola'nın kazı yaptığı Salamis antik kentini ziyaret edeceklerini açıklayın. Öğrencilerin alanla aşina olmaları ve Salamis hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için **K16.7**'deki haritaya bakmaları gerekir. Salamis'i tanımaları için alanın fotoğraflarını gösterebilirsiniz.

Aktivite 2: (6 dakika) Öğrencilerden **K16.7**'yi okumalarını ve soruları yanıtlamalarını isteyin. Bu bilgi, ders başındaki sorgulama sorusuna yanıt vermek için ihtiyaçlarını değiştiriyor mu? Bu sayfalardaki bilgiler videonun senaryosuna nasıl katkıda bulunabilir? (Olası yanıtlar: arka plan bilgisi, Kıbrıs kültürel mirasının zenginliği ve çeşitliliği, bölgeyi tanıtıcı bilgi).

Tartışma: (15 dakika) Öğrencilere arkeolojik alanlarla ilgili olarak *yağmalama* kavramını açıklayınız. Arkeolojik alanların yağmalanması, tarihi alanlardan alınan eşyalara yasadışı yollarla sahip olmak ve bu eşyaların ticari mal olarak satılması olarak tanımlanabilir[25]. Onlara çevrimiçi ek materyalleri okumaları ve üzerinde düşünmeleri için 1970'lerden Colin Thubron'un 'Mezar Hırsızı' metnini verin. Öğrencilerinize aşağıdaki soruları sorabilirsiniz:

Geçmişle ilgili tarihi eserlerini korumak neden önemlidir?
- Bu tür alanlarda bulunan eşyalar kime ait olmalıdır?
- Başka ülkelerde bulunan eserler, sahiplerine iade edilmeli mi?
- Üçüncü ülkelerin müzelerinde sergilenen başka ülkelerden objelere örnek verebilirler mi?

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış: (2 dakika) Öğrenilen konuların önemli noktalarını bir kez daha gözden geçirin ve öğrencilerinize bir sonraki derste işlenecek konular hakkında bilgi verin.

24. Örnek görmek için Ted-Ed, n.d., History vs. [Tarihe karşı…] [çevrimiçi video oynatma listesi]. Erişim: < https://www.youtube.com/watch?v=Eq-Wk3YqeH4&list=PLJicmE8fK0Ehj95_A5aaOvfzkKTrt3G3W>.
25. Proulx, B.B., 2013. Archaeological Site Looting in "Glocal" Perspective: Nature, Scope, and Frequency ["Yerel/Küresel" (Glocal) Perspektifte Arkeolojik Alan Yağmalama: Doğası, Kapsamı ve Sıklığı]. *American Journal of Archaeology*, *117*(1), pp.111-125.

2. Ders

Sınıfı karşılayın: (3 dakika) Öğrencilerinize Cesnola'nın çalışmalarına ve Kıbrıs eserlerini dünyaya dağıtma konusunda bıraktığı mirasa daha yakından bakmaları gerektiğini ve dünyanın çeşitli ülkelerine yayılan bu eserlerin kökenleri hakkında verilen açıklamanın genellikle yetersiz olduğunu, eserler ve ortaya çıkarıldıkları konumlar hakkında sınırlı bilimsel bilgiler verildiğini de açıklayınız.

Aktivite (10 dakika) **K16.8**'e bakın. Cesnola'nın Kıbrıs'taki hayatı ve çalışmaları hakkında hazırlayacağınız bilgi formu için bilgi toplamaya başlayın. Öğrencilere, Cesnola hakkındaki kaynakların onun bize sunuluş biçiminde nasıl farklılık gösterebileceğini sorun. Sizce sayfadaki bilgiler onun kötü karakterli bir kişi mi yoksa bir kahraman mı olduğuna karar vermek için yeterli mi?

Tartışma (10 dakika): Salamis'teki nesneler ve mevcut konumlarıyla ilgili daha fazla bilgi edinmek için, öğrencilerden **K16.9** ve **K16.10**'daki soruları okuyup tamamlamalarını isteyin. Kazılarda ve müze kayıtlarında belirli prosedür ve standartları izlemenin neden önemli olduğunu ve bunun bugün erişebildiğimiz tarihsel bilgileri nasıl etkilediğini sorun.

Araştırma (15 dakika): Araştırmalarına yardımcı olmak için **K16.9** ve **K16.10**'u, internet erişimi ve diğer çevrimiçi materyalleri sağlayın. Öğrenciler, kendilerine araştırma yapmak için verilen süreyi Cesnola'nın çalışmalarını, Cesnola'dan neden hem övgüyle bahsedildiğini hem de eleştiri aldığını ve zamanında Cesnola'nın kendilerine sattığı eserlerin satışından yararlanan müzelerin bugün Salamis'ten Kıbrıs'a ait tarihi eserlere sahip olma konusundaki duruşlarını düşünme konusunda daha fazla bilgi elde etmek için kullanmalıdır. Öğrenciler, tartışmanın her iki yönüyle ilgili ilginç savlar ortaya koymalıdır. Örneğin Metropolitan Museum of Art of New York'un Cesnola hakkındaki yorumlarını Metropolitan Museum of Art'ta bulabilirsiniz[26]. Öğrenciler oluşturacakları bilgi formları için araştırma yapmak ve bir durum incelemesi yapmak için bireysel olarak veya gruplar halinde çalışabilirler.

Geri dönüt, sonuçlar ve kapanış (2 dakika) Öğrenilen konuların önemli noktalarını tekrar edin ve öğrencilere gezinin pratik yönleri hakkında bilgi verin.

Gezi Yerinde Ders (90 dakika)

Öğrencilere, alanı tanımalarına ve alanda hareket ederken yönlerini bulmalarına yardımcı olmak için **K16.6** sayfasını dağıtarak, kendilerinden durak noktalarında fotoğraf çekmelerini ve not almalarını isteyin ve onlara burada elde edilen bilgilerin bilgi formlarını oluşturmaya yardımcı olabileceğini açıklayın. Çevrimiçi ek materyallerden kullanacağınız birkaç sayfa, buradaki temel sorunların daha derinlemesine incelenmesine yardımcı olabilir.

Gezi Sonrası, Sınıfta Ders (1 veya daha fazla ders)

Öğrencilerinize video senaryosu için hazırlanacak bilgi formunu son şekline getirmeleri ve bilgi formunda ileri sürülecek argümanları desteklemek için ellerindeki tüm kanıtları bir araya toplamaları için süre verin. Bu kaynaklar, Salamis'e ait eserlerin dünyaya dağıtılması etrafındaki tartışma ile yağma ve yasallık ve tarihi eserlerin ait oldukları ülkelere geri gönderilip gönderilmemesine ilişkin çağdaş argümanları araştırma açısından değerli olabilir.

26. The Metropolitan Museum of Art, n.d. *A Descriptive Atlas of the Cesnola Collection of Cypriot Antiquities in the Metropolitan Museum of Art, New York (1885-1903).* [New York Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki Cesnola Kıbrıs'a ait Eski Eserler Koleksiyonunun Tanımlayıcı Bir Atlası (1885-1903)]. Erişim: <https://bit.ly/3B3BrHQ>.

Salamis Haritası

16.7 Salamis bize antik Kıbrıs hakkında ne anlatıyor?

B1. Şehrin tarihçesi

Salamis adanın doğu kıyısında, Mağusa'nın yaklaşık 6.5 km kuzeyinde yer almaktadır. Günümüzde kum tepeleri ve bir orman tarafından örtülmüş olan Salamis kentine ait kalıntılar, kıyı boyunca ve iç kesimlerde 150 hektarlık geniş bir alanı kaplar. Liman bölgesi güneyde Pedhiaios'un denize döküldüğü havzaya yakın bir yere kadar uzanır. Bölgenin batısında bir mezarlık yer alır ancak bu mezarlık çok fazla kazılmamıştır. Halk masallarında yerleşim yerinin bir Truva Savaşı kahramanı olan Yunan adası Salamis'in Kralı Telamon'un oğlu Teukros tarafından kurulduğu anlatılır. Teukridai hanedanlığı uzun süre hüküm sürmüştür; ancak daha sonra krallar kendi meşruiyetlerini tesis etmek için bu aileden ayrılmayı talep ettiler.

Salamis, yüzyıllarca Kıbrıs'ın en önemli şehri olmaya devam etti. Kral Euelthon (M.Ö 560-525) Kıbrıs'ta kendi egemenliğini kurmak istedi ve bir yüzünde koç sembolü ve diğer yüzünde Euelthon'un adı ve bir yaşam çarmıhı sembolü bulunan gümüş parayı basan ilk hükümdardı. İyonya İsyanı sırasında (M.Ö 499-498) Kıbrıs kısa süreliğine Pers yönetiminden kurtulmuş olsa da yeniden fethedilmişti. Salamis, M.Ö 306'da Demetrios Poliorketes ve Ptolemy I Soter arasında çarpışılan *Haleflerin Savaşları* sırasında büyük bir kara ve deniz savaşının yer aldığı önemli bir merkez konumundaydı ve Ptolemy I Soter'in savaşı kazanmasıyla, ada tümüyle Ptolemy I Soter'in eline geçti.

Baf, ikinci yüzyılda ekonomik açıdan daha önemli bir merkez hale gelirken, bir deprem Salamis'in büyük bir kısmına ciddi şekilde zarar vermişti. M.S 4. yüzyılda Constantia olarak yeniden inşa edilerek, eski Kıbrıs'ın ana şehri statüsünü yeniden kazandı. Erken Hıristiyanlık döneminde bir piskoposluk merkezi haline geldi ve Erken Bizans zamanlarına kadar gelişmeye devam etti. Bu döneme rastlayan (M.S 647) ilk Arap akınlarından sonra, yavaş yavaş terk edilmeye başladı.

Stillwell, MacDonald, McAlister, Holland. 1976. Salamis Cyprus [Salamis Kıbrıs]. *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites.* Princeton, N.J: Princeton University Press. Erişim: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0006:entry=salamis-1>.'den uyarlanmıştır.

B2. Salamis antik kentinden günümüze kalanlar

Amfitiyatro, yaklaşık 20.000 kişilik kapasiteli bir oditoryuma sahip olan spor alanının 35 metre güneyinde yer alır ve burası 1960'lı yıllarda yapılan kazılarla gün yüzüne çıkarılmıştır. O zamanlar adada bulunan en büyük tiyatro kompleksiydi. Roma/Bizans döneminde, muhtemelen daha eski bir Helenistik tiyatronun yerine inşa edilmiştir. Kazılar sırasında bir erkek ve üç kadını temsil eden heykeller de çıkarılmıştır. Orkestranın bulunduğu merkezin ortasında, şarap ve eğlence tanrısı Dionysos'un sunağı yer almaktadır. Karageorghis, kısmen kazılmış Gymnasium'da (spor alanında) Apollo, Herakles, Afrodit, Artemis ve Hygeia heykelleri; avlu duvarları, yüzme depoları, madeni paralar, çanak çömlek, sütunlar ve başka nesneler çıkarmıştır. Ortaya çıkarılan en önemli eser, başöğretmenlerin isimlerinin yazılı olduğu Ptolemaios heykel kaidesidir. Alanda ayrıca biri Taş Forum (Roma İmparatorluğu'nun en büyüğü olarak kabul edilir) ve diğeri de Granit Forum'dan oluşan iki Roma Forumu bulunmuştur. Aziz Epiphanios Bazilikası ilk olarak 1920'lerde meydana çıkarıldı; kazılar ise 1950'li yıllarda da devam etmiştir. Thermae (Hamamlar) 1926 yılında bulunmuştur. Kitreya'dan Salamis'e 35 millik bir su kanalı aracılığıyla su gönderilirdi. Bu su kemerlerinin kalıntıları halen yakın köylerde göze çarpar. Suyun yaklaşık 12000 kişinin su ihtiyacını karşılayabildiğine inanılıyor.

Keshishian, K. 1972. *Everybody's Guide to Romantic Cyprus* [*Herkes için Romantik Kıbrıs Rehberi*]. Lefkoşa.'dan uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kaynaklar Salamis'in bir şehir olarak önemi hakkında ne anlatır?
2. Kaynaklar şehrin büyüklüğü ve insanları hakkında ne anlatır?

Luigi Palma di Cesnola: Kötü Adam mı Kahraman mı?

C1. Cesnola'nın resmi

Luigi Palma di Cesnola, Sanatçı: Jacob D. Blondel, 1865- Metropolitan Sanat Müzesi - Telif hakkı Açık Erişim - https://www.metmuseum.org/art/collection/search/1018

C2. Cesnola'nın hikayesi

832 yılında İtalya'nın Piedmont bölgesinde yer alan Rivarolo Canavese'de doğan Cesnola, Savoy Krallığı'nda subay olarak görev yaptı ve Kırım Savaşı'nda savaştı. 1850'lerin sonlarında Amerika'ya göç etti ve 1862-1864 yılları arasında yer alan İç Savaş sırasında bir New York süvari alayında on aylık savaş esiri olarak tutulduğu süre de dahil olmak üzere hizmet verdi. Kendisine nüfuzlu arkadaşlar edindi ve Kıbrıs'taki Amerikan konsolosluğu görevine atandı. 1865 yılının Noel Günü'nde hamile karısı ve küçük kızıyla birlikte Kıbrıs'a geldi.

Karageorghis, V., n.d. Collections of Cypriot Antiquities in Foreign Museums in *Kyprios Character. History, Archaeology & Numismatics of Ancient Cyprus* [Yabancı Müzelerdeki Kıbrıs Karakterindeki Kıbrıs Eski Eserleri Koleksiyonları. Tarih, Arkeolojisi ve Eski Kıbrıs Sikkeleri].

C3. Cesnola'nın Kıbrıs yolculuğu

Cesnola, konsolosluk görevlerinden arda kalan boş zamanlarında eski eserlerle ilgilenirdi. Cesnola ve eski eserlere olan tutkusu, yetersiz yasalar ve deneyimli, yerli kazıcıları sayesinde ünlü olmuştu. Tarih eğitimi almamış olmasına rağmen Avrupa'daki çeşitli müzelerle ve New York'taki arkadaşlarıyla bağlantıları vardı. Cesnola, kireç taşından yapılmış heykellerle ilgileniyordu ve heykellerin kafa, gövde ve çeşitli uzuvlarını bir araya getirerek, eksiksiz bir çalışma ortaya çıkarıyordu. 1872'de Metropolitan New York Müzesi, 275 sandık eser satın almayı kabul etti. Müze ile sözleşme imzalayarak 1876'ya kadar kazılarına devam etti. Önce Metropolitan Müzesi'nin sekreterliğini, ardından ilk müdürlüğünü yaptı. Koleksiyonun bir kısmı diğer müzelere ve özel koleksiyonlara açık artırmayla satılmış olsa da (götürüldükleri yerin tam kayıtları bulunmuyor), 35.000 eserden 6000'i müzede sergilenmeye devam etmiştir. 1878'de eski eserlerin bireyler tarafından adadan çıkarılması İngiliz yönetimi tarafından yasaklanmıştır.

Karageorghis, V., Mertens, J.R., Rose, M., 2000. *Ancient art from Cyprus: the Cesnola Collection in The Metropolitan Museum of Art* [Kıbrıs'tan antik sanat: Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki Cesnola Koleksiyonu]. New York: Metropolitan Museum of Art.'dan uyarlanmıştır.

C4. Kıbrıs uygarlığının yüceltilmesi

Cesnola Koleksiyonu, Erken Tunç Çağı'ndan antik çağın sonuna kadar uzanan objeler içerdiğinden hem büyüklüğü hem de çeşitliliği açısından önemlidir. Koleksiyon, batıdaki Kıbrıs'a ait eserlerin en önemli ve kapsamlı koleksiyonu olarak kabul edilir. Eserler, eşsiz Kıbrıs karakterini sergilerken Kıbrıs'taki Yunan, Yakın Doğu ve Mısır etkilerini de vurgular.

Kaynak: Department of Greek and Roman Art. "The Cesnola Collection at The Metropolitan Museum of Art." [Yunan ve Roma Sanatı Bölümü. "Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki Cesnola Koleksiyonu."]. Heilbrunn Timeline of Art History . New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000 – (October 2004) Erişim: <https://www.metmuseum.org/toah/hd/cesn/hd_cesn.htm>

C5. Kıbrıs uygarlığına zarar verilmesi

Eserler, Kıbrıs uygarlığının yüceltilmesine katkıda bulunmamıştır. Eserlerin bir kısmı kaybolmuş, bir kısmı yerine ulaşmamış, bir varış noktalarına gidene kadar hasara uğramıştır. Yüzlerce eser kötü restorasyon uygulamaları nedeniyle, zarar görerek özgün karakterini kaybetmiştir. Eşyaların yasadışı ihracatı Kıbrıs'taki değerli eserlerin azalmasına ve eşyaların kötü muamele görmesi Kıbrıs sanatının daha değersiz olduğu kanısına yol açmıştır.

Kaynak: Marangou, A. G., 2000. *Life and Life and Deeds: The Consul Luigi Palma Di Cesnola 1832-1904* [Yaşam ve Eylemler: Konsolos Luigi Palma Di Cesnola 1832-1904]. Lefkoşa: The Popular Bank Cultural Centre.

Sorular

1. Kaynaklar size Kıbrıs mirasının değeri hakkında ne anlatır?
2. Luigi Palma di Cesnola hakkında öğrendikleriniz onun kahraman ya da kötü karakterli biri olduğunu gösterir mi?

16.9
Dünya Müze Koleksiyonlarında Salamis

D1. Kireçtaşından başörtülü bir kadın başı.

Taş heykel M.Ö 100-150'ye (Geç Helenistik dönem) aittir ve kireç taşından yapılmıştır. New York Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki Cesnola Koleksiyonu'na ait bir parçadır.

Kaynak: The Metropolitan Museum of Art, n.d *Limestone head of a veiled female votary* [Kireçtaşından yapılmış başörtülü dindar bir kadın başı]. Erişim: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/242363>

D2. Altın Küpe

Oval ve armut şeklindeki küpe, safir takliti bir cam taşa sahiptir. 2. veya 3. yüzyıllara ait obje (Bizans-Roma) altın ve camdan yapılmıştır. Bu altın küpe, Max Ohnefalsch-Richter tarafından yapılan bir kazıdan çıkarılmıştır ve 1881'de Claude Delaval Cobham tarafından bağışlanmıştır. Bu parça British Museum Mütevelli Heyeti'ne aittir.

Kaynak: British Museum, n.d. *earring [küpe].* Erişim: <https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1881-0824-2>.

Kaynak: ® The Trustees of the British Museum

D3. Gümüş Sikke

Gümüş sikke bir koç ve bir çarmıh sembolü ile süslenmiştir. Paranın her iki tarafında harfler bulunmaktadır. Gümüşten yapılma madeni paranın tarihi MÖ 480-460 yılına kadar uzanır ve sikkenin şu anki sahibi Berlin Devlet Müzesi'dir.

Kaynak: Münzkabinett Staatliche Museen zu Berlin, n.d. *Salamis [Salamis]*. Erişim: <https://ikmk.smb.museum/object?lang=en&id=18217911&view=vs>

D4. Dünyadaki Kıbrıs kültürel mirası

Kıbrıs'ın Salamis, Enkomi, Ayia Irini, Soloi ve daha birçok alanında kazılarak ortaya çıkarılan eserler, günümüzde dünyanın dört bir tarafındaki müzelerde sergilenmektedir. Londra, New York, Paris, Berlin, Viyana, Toronto, Atina, Stockholm, Tel Aviv, İstanbul, Kopenhag Kıbrıs'tan çıkarılan tarihi objelerin bulunabileceği şehirlerden birkaçıdır. Bunların yanı sıra, Kıbrıs'a ait eserler daha birçok üniversite müzesi ve özel müzelerde bulunmaktadır. Ayrıca İngiltere, Amerika ve İsveç'ten birçok uzman, adanın birçok farklı yerinde kazılar yapmıştır.

Karageorghis, V. n.d. *Collections of Cypriote Antiquities in Foreign Museums* [Yabancı Müzelerdeki Kıbrıs Eski Eser Koleksiyonları]. Erişim: <kyprioscharacter.eie.gr/en/t/AE>.'den uyarlanmıştır.

Sorular

1. Kıbrıs'a ait tarihi eserlerin dünya çapındaki müzelerde sergilenmesinin yararı nedir? Bu eserler Kıbrıs'a iade edilmeli midir?
2. Eserlerin dünya çapındaki müzelere satılmış olması, Kıbrıs mirasını anlamamıza yardımcı mı oluyor, yoksa buna engel mi teşkil ediyor?

Müze Giriş Kayıtları

E1

Müzeler çeşitli tarihi eserler toplar, ancak topladıkları bu eserler, yalnızca müzelerin uygulamakta olduğu izleme sistemine yerleştirildiğinde faydalı olur. Bu sistem objenin nereden geldiğini, tarihini, önemini ve nerede bulunduğunu ve/veya sergilendiğini gösterir. Böyle bir kayıt olmadan, eser ya da obje hakkındaki önemli bilgiler kolayca unutulabilir. Benzer bir şekilde, böyle bir kanıt olmadan, başkaları bir eşyanın mülkiyeti hakkında iddiada bulunabilir; bu nedenle, müzenin eser üzerindeki sahipliğini sergilemesi için böyle bir kayda sahip olmak önemlidir. Bu anlamda, müze kayıtları, eşya ve eşyaya ait bilgilerin güvende olmasını sağlar. Bir eser bir müzeye getirildiğinde, bir "giriş siciline" kayıt yapılır. Bu, eşyanın adı ve kaynağı, eserin bulunduğu yer ve eser hakkındaki tarihi bilgiler gibi verileri içermelidir.

McGowan, K.D. 2004. Managing Museum Property [Müze Mülkünün Yönetimi]. *NPMA*. 16(4), pp. 26-28.'den uyarlanmıştır.

E2

Salaminia adlı bir kadın için bir mezar yazıtı, Kotho Euios'un karısı veya kızı

Başlık: Yazılı mermer levha

Dönemi: Erken İmparatorluk

Tarihi: M.S 1. Yüzyıl

Kültür: Roma, Kıbrıs

Malzeme: Mermer

Sınıflandırma: Cesnola Yazıtları

Ödeme: Cesnola Koleksiyonu, abonelik yoluyla satın alınan, 1874-76

Kayıt Numarası: 74.51.2442

Buluntu yeri: Kıbrıs, Salamis'ten olduğu söylenen.

Kaynak: Metropolitan Sanat Müzesi, n.d *Inscribed marble plaque* [Yazılı mermer plaket]. Erişim: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/241996>

E3

Başlık: Kireçtaşından oturan kadın mezar anıtı

Dönem: Geç Helenistik

Tarih: M.Ö 2.–1. Yüzyıl

Kültür: Kıbrıslı

Malzeme: Kireçtaşı

Boyutlar: Genel: 42 x 17 1/2 x 6 3/4 inç (106,7 x 44,5 x 17,1cm)

Sınıflandırma: Taş Heykel

Ödeme: Cesnola Koleksiyonu, abonelik yoluyla satın alınan, 1874-1876

Kayıt Numarası: 74.51.2489

Buluntu yeri: Salamis Mezarlığı

Kaynak: The Metropolitan Museum of Art, n.d. *Limestone funerary monument with a seated woman* [Kireçtaşından oturan kadın mezarlık anıtı]. Erişim: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/242040>

E4

Müze numarası: 1981,0810.4

Üretim yeri:

Kıbrıs (?)

Avrupa: Kıbrıs

Yapımı: Levant (?)

Asya: Orta Doğu: Levant

Yapıldığı yer: Mısır (?)

Afrika: Mısır

Buluntu Yeri: Kazı / Buluntu Yeri: Kıbrıs
Avrupa: Kıbrıs

Malzeme: toprak

Giriş kaydı
Kimden aktarıldığı: Victoria ve Albert Müzesi

Önceki sahibi
Rollin ve Feuardent
Edwin Henry Lawrence
Alessandro Palma di Cesnola

Kaynak: British Museum, n.d., *askos* [derin pişirme çömleği]
Erişim: <https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1981-0810-4>

Kaynak: ® The Trustees of the British Museum

Sorular

1. Müze kayıtları neden önemlidir? Bu sayfada gördüğünüz objelerin müze giriş kayıtlarından neler öğrenebiliriz?
2. Bu müze kayıtları, eserlerin kazılma, satılma veya satın alınma koşulları hakkında bize ne anlatıyor veya ne anlatmıyor?

1. Cillte incelenen alanlar

1. Amiyando Madeni
2. Belapais Manastırı
3. Mağusa
4. Kormacit
5. Lefkara
6. Eski Baf, Kukla
7. Ara Bölge
8. Bölünmenin iki yanında Lefkoşa

2. Ciltte incelenen alanlar

9. Girne
10. Larnaka Tuz Gölü ve Hala Sultan Tekkesi
11. Lefke
12. Limasol
13. Lapta
14. Mutallo, Baf
15. Peristerona
16. Salamis

όμιλος ιστορικού διαλόγου
και έρευνας **association
for historical dialogue
and research** tarihsel
diyalog ve araştırma derneği

ISBN: 978-9963-703-46-3